

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

2004

GADA PĀRSKATS

2004

2004

2004

2004

2004

2004

2004

2004

2004

2004

2004

2004

GADA PĀRSKATS
2004

ECB EZB EKT EKP

50

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

GADA PĀRSKATS 2004

Visās ECB 2005. gada
publikācijās attēlots
50 euro
banknotes motīvs.

© Eiropas Centrālā banka, 2005

Adrese

Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurt am Main, Germany

Pasta adrese

Postfach 16 03 19
60066 Frankfurt am Main, Germany

Tālrunis

+49 69 1344 0

Interneta lapa

<http://www.ecb.int>

Fakss

+49 69 1344 6000

Telekss

411 144 ecb d

Visas tiesības rezervētas.

*Atļauta pārpublicēšana izglītības un
nekomerciālos nolūkos, norādot avotu.*

Fotogrāfijas:

Klaudio Hils (Claudio Hils)

Martins Jopens (Martin Joppen)

Štefans Laubs (Stefan Laub)

Konstantīns Meijers (Constantin Meyer)

Markuss Telens (Marcus Thelen)

Eiropas Parlaments

*Šajā pārskatā iekļautie dati atbilst
stāvoklim 2005. gada 25. februārī.*

ISSN 1830-2904 (drukātā versija)

ISSN 1830-298X (interneta versija)

SATURS

IEVADVĀRDI	10	5. EKONOMISKIE PĒTĪJUMI	99
1. NODAĻA		5.1. Pētījumu programma	99
TAUTSAIMNIECĪBAS ATTĪSTĪBA UN MONETĀRĀ POLITIKA		5.2. Pētnieciskā darba organizācija	99
1. MONETĀRĀS POLITIKAS LĒMUMI	16	5.3. Euro zonas makroekonometriskā modelēšana	101
2. MONETĀRĀS, FINANŠU UN EKONOMISKĀS NORISES	19	6. CITI UZDEVUMI UN AKTIVITĀTES	102
2.1. Pasaules makroekonomiskā vide	19	6.1. Monetārās finansēšanas un privileģētās piekļuves aizliegumu ievērošana	102
2.2. Monetārās un finanšu norises	22	6.2. Padomdevēja funkcijas	102
2.3. Cenu attīstības tendences	42	6.3. Eiropas Kopienas aizņēmumu un aizdevumu operāciju administrēšana	103
2.4. Produkcijas izlaide, pieprasījums un darba tirgus	49		
2.5. Fiskālās norises	57		
2.6. Valūtas kursu un maksājumu bilances norises	64		
3. EKONOMISKĀS UN MONETĀRĀS POLITIKAS NORISES ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠAJĀS ES DALĪBVALSTĪS	69	3. NODAĻA	
		FINANŠU STABILITĀTE UN INTEGRĀCIJA	
2. NODAĻA		1. FINANŠU STABILITĀTE	108
CENTRĀLO BANKU OPERĀCIJAS UN DARBĪBA		1.1. Finanšu stabilitātes uzraudzība	108
1. MONETĀRĀS POLITIKAS OPERĀCIJAS, VALŪTAS MAIŅAS DARĪJUMI UN IEGULDĪJUMU AKTIVITĀTES	80	1.2. Sadarbība krīzes situācijās	110
1.1. Monetārās politikas operācijas	80	2. FINANŠU REGULĒŠANA UN UZRAUDZĪBA	111
1.2. Valūtas maiņas darījumi	85	2.1. Banku darbība	111
1.3. Ieguldījumu aktivitātes	85	2.2. Vērtspapīri	111
2. MAKSĀJUMU UN VĒRTSPAPĪRU NORĒĶINU SISTĒMAS	87	2.3. Grāmatvedība	112
2.1. TARGET sistēma	87	3. FINANŠU INTEGRĀCIJA	113
2.2. TARGET2	89	4. TIRGU INFRASTRUKTŪRU PĀRRAUDZĪBA	117
2.3. Nodrošinājuma izmantošana pārrobežu darījumos	90	4.1. Liela apjoma euro maksājumu sistēmu un infrastruktūru pārraudzība	117
3. BANKNOTES UN MONĒTAS	92	4.2. Neliela apjoma maksājumu pakalpojumi	118
3.1. Banknotes un monētas apgrozībā	92	4.3. Vērtspapīru klīringa un norēķinu sistēmas	119
3.2. Banknošu viltošana un viltojumu novēršana	93	4. NODAĻA	
3.3. Banknošu emisija un ražošana	94	EIROPAS UN STARPTAUTISKĀS ATTIECĪBAS	
4. STATISTIKA	97	1. EIROPAS JAUTĀJUMI	126
4.1. Euro zonas statistikas ietvaru tālāka uzlabošana	97	1.1. Politikas jautājumi	126
4.2. Jauna vai uzlabota statistika	98	1.2. Institucionālie jautājumi	127
4.3. Valdības finanšu statistika	98		

2. STARPTAUTISKIE JAUTĀJUMI	129	2. ORGANIZĀCIJAS AKTUALITĀTES	166
2.1. Galvenās norises starptautiskajā monetārajā un finanšu sistēmā	129	2.1. Personāls	166
2.2. Sadarbība ar valstīm ārpus ES	131	2.2. ECB jaunās telpas	167
5. NODAĻA ATBILDĪBA		3. ECBS SOCIĀLAIS DIALOGS	169
1. ATBILDĪBA PRET SABIEDRĪBU UN EIROPAS PARLAMENTU	136	4. ECB FINANŠU PĀRSKATI VADĪBAS ZIŅOJUMS	172
2. ECB VIEDOKLIS PAR ATSEVIŠĶIEM EIROPAS PARLAMENTA SĒDĒS IZVIRZĪTAJIEM JAUTĀJUMIEM	137	Bilance 2004. gada 31. decembrī	174
		2004. gada peļņas un zaudējumu aprēķins	176
		Grāmatvedības politika	177
		Bilances skaidrojumi	180
		Peļņas un zaudējumu aprēķina skaidrojumi	187
		Skaidrojums par zaudējumu sadali	190
		Auditora ziņojums	191
6. NODAĻA ĀRĒJĀ KOMUNIKĀCIJA		5. EUROSISTĒMAS KONSOLIDĒTĀ BILANCE 2004. GADA 31. DECEMBRĪ	192
1. KOMUNIKĀCIJAS POLITIKA	142	PIELIKUMI	
2. KOMUNIKĀCIJAS PASĀKUMI	143	ECB APSTIPRINĀTIE JURIDISKIE INSTRUMENTI	196
7. NODAĻA EIROPAS SAVIENĪBAS PAPLAŠINĀŠANĀS		ECB APSTIPRINĀTIE ATZINUMI	199
1. 10 JAUNO DALĪBVALSTU VEIKSMĪGA PIEVIENOŠANĀS	148	EIROPAS CENTRĀLĀS BANKAS PUBLICĒTIE DOKUMENTI (SĀKOT AR 2004. GADA JANVĀRI)	203
2. ATTIECĪBAS AR ES KANDIDĀTVALSTĪM	152	EUROSISTĒMAS MONETĀRĀS POLITIKAS PASĀKUMU HRONOLOĢIJA	208
8. NODAĻA INSTITUCIONĀLĀ STRUKTŪRA, ORGANIZĀCIJA UN FINANŠU PĀRSKATI		TERMINU SKAIDROJUMS	209
1. ECB LĒMĒJINSTITŪCIJAS UN KORPORATĪVĀ VADĪBA	156	IELIKUMU SARAKSTS	
1.1. Eurosistēma un Eiropas Centrālo banku sistēma	156	1. Euro zonas nefinanšu sektora finanšu ieguldījumu tendences 2004. gadā	25
1.2. Padome	158	Tabula. Euro zonas nefinanšu sektora finanšu ieguldījumi	25
1.3. Valde	160	2. Kas varētu notikt ar likviditātes pārpalikumu euro zonā?	27
1.4. Ģenerālpadome	162	Attēls. Shematisks atainojums, kā iespējams izmantot likviditātes pārpalikumu	28
1.5. Eurosistēmas/ECBS komitejas un budžeta komiteja	163		
1.6. Korporatīvā vadība	163		

3. Implicētā finanšu tirgus svārstīguma kopīgās iezīmes	32	Tabula. Euro zonas valdību emitēto parāda vērtspapīru atlikumu struktūra	61
A attēls. Euro zonas implicētais finanšu tirgus svārstīgums	33	9. Fiskālā politika un makroekonomiskā stabilitāte	62
B attēls. Euro zonas un ASV implicētais obligāciju un akciju tirgus svārstīgums	34	10. Valūtas kursa mehānisma II pamatelementi	74
4. Vai mazo un vidējo uzņēmumu finansējuma nosacījumi euro zonā 2004. gadā bija nelabvēlīgāki nekā lielo uzņēmumu finansējuma nosacījumi?	38	11. Eurosistēmas rezervju pārvaldīšanas pakalpojumi	104
A attēls. Nefinanšu sabiedrībām piešķirtajiem aizdevumiem vai kredītlīnijām piemēroto kreditēšanas nosacījumu pārmaiņas	39	12. Pētniecības tīkls par kapitāla tirgiem un finanšu integrāciju Eiropā	114
B attēls. MFI nefinanšu sabiedrībām izsniegto maza un liela apjoma aizdevumu procentu likmju starpība	40	13. Finanšu integrācija euro zonas kredītu tirgū	116
5. Naftas cenas un euro zonas tautsaimniecība	44	14. Vērtspapīru klīringa un norēķinu standarti Eiropas Savienībā	120
A attēls. <i>Brent</i> jēlnaftas cenas	44	15. Eurosistēmas misijas paziņojums	157
Tabula. <i>Brent</i> jēlnaftas cenu pieaugums konkrētos periodos	45		
B attēls. Naftas cenas un enerģijas komponentu ietekme uz SPCI inflāciju	45	TABULU SARAKSTS	
C attēls. Naftas cenas un transporta komponentu ietekme uz SPCI inflāciju	45	1. Cenu attīstība	42
6. Strukturālo reformu norise ES darba un preču tirgos	50	2. Darbaspēka izmaksu rādītāji	48
7. Demogrāfisko pārmaiņu potenciālās sekas euro zonā	54	3. Reālā IKP pieauguma struktūra	49
Attēls. Svarīgākās demogrāfiskās norises euro zonā	55	4. Norises darba tirgū	53
8. Valdības parāda vērtspapīru norises euro zonā	59	5. Fiskālā situācija euro zonā	58
A attēls. Euro zonā apgrozībā esošie valdības parāda vērtspapīri emisijas valstu dalījumā 2004. gadā	59	6. Reālā IKP pieaugums ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs un euro zonā	69
B attēls. Valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju starpības salīdzinājumā ar Vāciju	60	7. SPCI inflācija ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs un euro zonā	70
C attēls. Pārmaiņas relatīvajā parāda attiecībā pret IKP salīdzinājumā ar Vāciju un peļņas likmju starpībās (2001–2004)	61	8. Fiskālie rādītāji ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs un euro zonā	72
		9. Ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu un euro zonas maksājumu bilance	73
		10. VKM II norises	75
		11. Ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu oficiālās monetārās politikas stratēģijas	76
		12. Maksājumu plūsma TARGET	88
		13. TARGET kopējā pieejamība	88
		14. Viltījumi nominālvērtību dalījumā	93
		15. Iedalītais euro banknošu izgatavošanas apjoms 2004. gadā	95
		16. ES tautsaimniecības galvenie rādītāji, ietverot un neietverot jaunās dalībvalstis	149
		ATTĒLU SARAKSTS	
		1. ECB procentu likmes un naudas tirgus procentu likmes	16
		2. Svarīgākās norises galvenajās industriālās attīstītajās valstīs	19
		3. Svarīgākās norises preču tirgos	22

4. M3 un ar portfeļu sastāva pārmaiņu ietekmes aplēsēm koriģētais M3	23	31. Finanšu konta bilance un tās sastāvdaļas	67
5. Ieguldījums M3 gada pieaugumā	23	32. Euro kursa pārmaiņas attiecībā pret ārpus VKM II esošo ES valstu valūtām	75
6. MFI īstermiņa noguldījumu procentu likmes	24	33. Pieteikuma un piedāvājuma apjomi nedēļas GRO 2004. gadā	81
7. M3 un tā atbilstošo bilances posteņu pārmaiņas	24	34. Euro zonas likviditātes faktori un banknošu apjoma pārmaiņas 2004. gadā	82
8. Naudas apjoma starpības aplēses	26	35. Atbilstošais tirgojamais nodrošinājums	83
9. Īstermiņa procentu likmes un naudas tirgus peļņas līknes izliekums	29	36. Tirgojama nodrošinājuma izmantošana	83
10. 3 mēnešu EURIBOR biržā tirgots nākotnes līgumu procentu likmes un opciju implicētais svārstīgums, kas iegūts no 3 mēnešu EURIBOR biržā tirgotajiem nākotnes līgumiem	30	37. Kopējā apgrozībā esošo banknošu vērtība (2000–2004)	92
11. Valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes	30	38. Kopējais apgrozībā esošo euro banknošu skaits (2002–2004)	92
12. Euro zonas ilgtermiņa obligāciju reālās peļņas likmes un līdzsvara inflācija	31	39. Apgrozībā esošo euro banknošu skaits (2002–2004)	93
13. Galvenie akciju tirgus indeksi	35	40. No apgrozības izņemto viltoto euro banknošu skaits (2002–2004)	94
14. Faktiskās un prognozētās uzņēmumu peļņas kāpums	35	41. ECB pētījumu sērija (<i>Journal of Economic Literature</i> klasifikācija)	100
15. Mājokļu tirgus dinamika un kredīti euro zonas valstīs	36		
16. MFI procentu likmes aizdevumiem mājsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām	36		
17. Mājsaimniecību parāda attiecība pret IKP un aizņēmumu pieaugums	37		
18. Nefinanšu sabiedrību uz tirgu balstīto finansēšanas izmaksu rādītāji	38		
19. Ieguldījums nefinanšu sabiedrību parāda gada pieaugumā	41		
20. Nefinanšu sabiedrību bilances rādītāji	41		
21. SPCI inflācijas dalījums: galvenie apakškomponenti	43		
22. Apakškomponentu ietekme uz SPCI inflāciju	43		
23. Mājokļu cenu dinamika euro zonā	48		
24. Rūpniecības ražotāju cenu dalījums	48		
25. Atlīdzība vienam nodarbinātajam nozaru dalījumā	49		
26. Ieguldījumi reālā IKP ceturkšņa pieaugumā	50		
27. Darba ražīgums	53		
28. Bezdarbs	54		
29. Euro nominālais un reālais efektīvais kurss	66		
30. Tekošā konta bilance un tās sastāvdaļas	66		

SAĪSINĀJUMI

VALSTIS

BE	Beļģija
CZ	Čehijas Republika
DK	Dānija
DE	Vācija
EE	Igaunija
GR	Grieķija
ES	Spānija
FR	Francija
IE	Īrija
IT	Itālija
CY	Kipra
LV	Latvija
LT	Lietuva
LU	Luksemburga
HU	Ungārija
MT	Malta
NL	Nīderlande
AT	Austrija
PL	Polija
PT	Portugāle
SI	Slovēnija
SK	Slovākija
FI	Somija
SE	Zviedrija
UK	Lielbritānija
JP	Japāna
US	Amerikas Savienotās Valstis

CITI

CIF	preces cena, apdrošināšana, vedmaks
ECB	Eiropas Centrālā banka
ECBS	Eiropas Centrālo banku sistēma
ECU	Eiropas valūtas vienība (ekijs)
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
EKS 95	Eiropas Kontu sistēma
EMI	Eiropas Monetārais institūts
EMS	Ekonomikas un monetārā savienība
ES	Eiropas Savienība
EUR	euro
EVK	efektīvais valūtas kurss
FOB	franko uz kuģa klāja
IKP	iekšzemes kopprodukts
MBR5	SVF Maksājumu bilances rokasgrāmata (5. izdevums)
MFI	monetārās finanšu institūcijas
NCB	nacionālā centrālā banka (valsts centrālā banka)
PCI	patēriņa cenu indekss
RCI	ražotāju cenu indekss
SDO	Starptautiskā Darba organizācija
SNB	Starptautisko norēķinu banka
SPCI	saskaņotais patēriņa cenu indekss
SVF	Starptautiskais Valūtas fonds
VDIAR	vienības darbaspēka izmaksas apstrādes rūpniecībā

Saskaņā ar Kopienas praksi šajā pārskatā ES dalībvalstis un pievienotās valstis uzskaitītas alfabēta secībā atbilstoši attiecīgo valstu nosaukumiem to nacionālajās valodās.

Kopš 1998. gada ECB organizē izstāžu sēriju "Eiropas Savienības dalībvalstu modernā māksla". Katras izstādes mērķis – sniegt ECB darbiniekiem un apmeklētājiem ieskatu kādas ES valsts mākslas pasaulē. Modernās mākslas izvēli noteica tas, ka tā atspoguļo laiku, kad par īstenību kļuva Ekonomikas un monetārā savienība.

Dažus mākslas darbus ECB iegādājas savas kolekcijas paplašināšanai. Astoņās lappusēs, kas atdala šā gada pārskata nodaļas, atspoguļota šīs kolekcijas mākslas darbu izlase.

Mākslinieks: Štefans Jungs (*Stephan Jung*)

Nosaukums: *P.WPI*, 2002

Materiāls: audekls, eļļa; formāts: 230 × 265 cm 14

Māksliniece: Iza Dāla (*Isa Dahl*)

Nosaukums: *"tāpat klusu"*, 2004

Materiāls: audekls, eļļa; formāts: ø 190 cm 78

Mākslinieks: Jakobs Dālgrens (*Jacob Dahlgren*)

Nosaukums: *Krakova*, 2002

Materiāls: jogurta trauciņi, alumīnijs; formāts 184 × 148 × 10 cm 106

Māksliniece: Ana Luisa Ribeiro (*Ana Luísa Ribeiro*)

Nosaukums: *Bez nosaukuma*, 2002

Materiāls: audekls, eļļa; formāts: 150 × 230 cm 124

Māksliniece: Ksenia Hausnere (*Xenia Hausner*)

Nosaukums: *Sapņu spēle*, 2004

Materiāls: papīrs (roku darbs), krāsu litogrāfija (16/25); formāts: 96 × 129 cm 134

Mākslinieks: Filips Koņē (*Philippe Cognée*)

Nosaukums: *Pūlis, Sv. Pētera laukums Romā, Lieldienas*, 1999

Materiāls: audekls, enkaustika; formāts: 154 × 153 cm 140

Mākslinieks: Jans Fabre (*Jan Fabre*)

Nosaukums: *Bez nosaukuma*, 1987

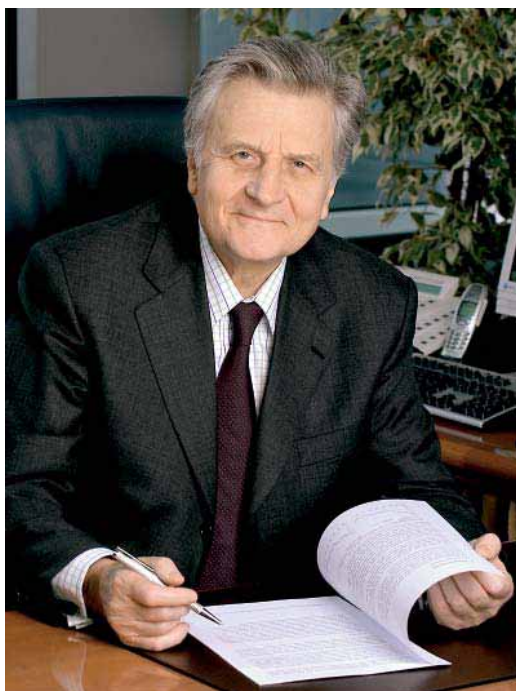
Materiāls: papīrs, lodīšu pildspalvas tinte; formāts: 200 × 158 cm 146

Mākslinieks: Reinholds A. Gelles (*Reinhold A. Goelles*)

Nosaukums: *Bez nosaukuma*

Materiāls: audekls, akrils; formāts: 152 × 100 cm 154

IEVADVĀRDI

Atskatoties uz pagājušā gada notikumiem, ES paplašināšanās 2004. gada 1. maijā jāatzīmē kā nozīmīgs vēsturisks sasniegums. Atbilstoši savai kompetencei mēs šim notikumam bijām sagatavojušies laikus, iespējami ātri iesaistot kolēģus – 10 jauno dalībvalstu centrālo banku prezidentus – kā novērotājus Ģenerālpadomes sēdēs; paplašināšanās veiksmi noteica arī ECB un tās darbinieku intensīvais sagatavošanās darbs. Turklāt šo centrālo banku ekspertiem bija iespēja kā novērotājiem piedalīties arī Eiropas Centrālo banku sistēmas (ECBS) komiteju darbā. Rūpīgais sagatavošanās process draudzīgā gaisotnē veicināja šo valstu un to centrālo banku raitu pievienošanos ES un ECBS. Aizkustinošs notikums mums visiem bija pirmā Ģenerālpadomes sēde pēc paplašināšanās, arī pirmā Ģenerālpadomes telekonference bija nozīmīgs pavērsiens: varējām pārliecināties par mūsu jaunā, drošā komunikāciju tīkla nevainojamo darbību un demonstrēt iespējas ar telekonferences palīdzību iesaistīties efektīvās diskusijās vienlaikus visā Eiropā.

Desmit jaunās dalībvalstis pievienojās ES bez "iespējas neiestāties" nosacījuma. Tādējādi tās apņēmušās noteikti iestāties euro zonā. Mēs

visi vienoti uzskatām, ka atbilstoši Līguma prasībām ir būtiska vislabākā sagatavošanās euro ieviešanai, t.i., augsta līmeņa ilgtspējīga konverģence saskaņā ar Māstrihtas kritērijiem.

2004. gadā vēl trīs valūtas – Igaunijas, Lietuvas un Slovēnijas valūta – iekļāvās Valūtas kursa mehānismā II (VKM II), kas iepriekš veidojās no tā piesaistes valūtas euro un Dānijas kronas. Trīs jaunās dalībnieces apņēmušās piedalīties VKM II tā, lai nodrošinātu gan raitu sistēmas funkcionēšanu, gan vislabāko iespējamo ieguldījumu ilgtspējīgas konverģences sasniegšanā.

ES dalībvalstis gatavojas ratificēt nesen parakstīto Līgumu par Konstitūciju Eiropai. Konstitūcija pārliecinoši apliecina Eiropas gribu turpināt Savienības vēsturisko padziļināšanos vienlaikus ar tās paplašināšanos. Eurosistēma, kuras galvenais mērķis ir atbildība par cenu stabilitātes nodrošināšanu, pilnībā apzinās savu Konstitūcijā noteikto lomu ES padziļināšanā. Konstitūcija arī apstiprina visus galvenos EMS politikas pamatprincipu elementus gan monetārā, gan ekonomiskā un fiskālā pilāra ietvaros. ECB ar nepacietību gaida Konstitūcijas ratificēšanu.

2004. gadā euro zonā bija mērena izaugsme, reālajam IKP gadā kopumā pieaugot par 1.8% (2003. gadā – par 0.5%). Gada pieaugums 1. pusgadā bija samērā dinamisks, tad sekoja lēns kāpums 3. un 4. ceturksnī. Kopumā apstiprinājās prognoze par pakāpenisku atveseļošanos, pastāvot vairākiem iekšzemes un starptautiskiem nenoteiktības faktoriem.

Visā 2004. gadā ECB Padome saglabāja ārkārtīgi zemu galveno refinansēšanas likmi (2%). Tā īstenoja monetāro politiku, lai saglabātu cenu stabilitāti sarežģītā starptautiskā vidē, ko raksturoja preču un naftas cenu kāpums, epizodisks svārstīgums valūtas tirgos, nozīmīgas globālas nesabalansētības saglabāšanās un tas,

ka ievērojamu ieguldījumu globālajā izaugsmē nodrošināja vairāku attīstības valstu ļoti straujā izaugsme. Visu gadu viens no Padomes galvenajiem norādījumiem bija būt piesardzīgiem attiecībā uz inflācijas riskiem saistībā ar darba samaksas un cenu pieauguma iespējamām netiešajām sekām pēc preču un naftas cenu šoku izraisītiem inflācijas pieauguma periodiem. Netiešās sekas joprojām ir neizteiktas arī tāpēc, ka tautsaimniecības dalībnieki un sociālie partneri precīzi sapratuši mūsu vēstījumu.

2004. gada 1. pusgadā bija vērojama augšupvērsta tendence inflācijas gaidu vidēja termiņa un ilgtermiņa aplēsēs, kas balstījās uz dažādiem apsekojumiem un indeksētajām obligācijām. Aptuveni 2004. gada vidū šī nelabvēlīgā tendence beidzās un 2. pusgadā pavērsās pretējā virzienā. Padomes šajā periodā stingri paustā piesardzība noteikti veicināja inflācijas gaidu vispārēju stabilizēšanu tādā līmenī, kas atbilst mūsu cenu stabilitātes definīcijai: zemāka par 2%, bet tuvu 2%.

Būtiska ir euro zonas vidēja termiņa un ilgtermiņa inflācijas gaidu stabilizēšana, kas atspoguļo uzticēšanos ECB Padomei. Tieši šī uzticēšanās ļauj ECB saskaņā ar Līgumā noteikto pilnvarojumu nodrošināt cenu stabilitāti pat grūtos apstākļos, sniedzot tautsaimniecības dalībniekiem tiešu norādi cenu un darba samaksas noteikšanas procesā. Tā arī ļauj euro zonai izmantot izaugsmei un darba vietu radīšanai labvēlīgas finanšu vides priekšrocības ar vēsturiski zemu vidēja termiņa un ilgtermiņa tirgus procentu likmju palīdzību, kas ietver inflācijas gaidas saskaņā ar mūsu cenu stabilitātes definīciju.

Labā monetārā politika ir nepieciešams nosacījums ilgtspējīgai izaugsmei un darba vietu radīšanai. Tomēr ar to vien nepietiek. Tā jāapvieno ar drošu fiskālo politiku un atbilstošu strukturālo reformu kopumu.

Tāpēc Eurosistēmai vienmēr bijuši tik stipri argumenti par labu Stabilitātes un izaugsmes

pakta pareizai īstenošanai un tā konsekventi uzsvērusi nepieciešamību pilnībā saglabāt pakta korektīvās sadaļas integritāti (konkrēti – nominālo piesaisti 3% no IKP kā fiskālā deficīta robežu), kā arī pašu pārēmīga budžeta deficīta novēršanas procedūru.

Arī tāpēc Eurosistēma tik nepiekāpīgi aicinājusi euro zonu apņēmīgi uzsākt strukturālās reformas darba tirgos, izglītībā un apmācībā, pētniecībā un attīstībā, preču un pakalpojumu tirgū, kā arī sociālās apdrošināšanas izdevumu pārvaldībā. Šīs reformas ir ārkārtīgi svarīgas, lai palielinātu Eiropas tautsaimniecības izaugsmes potenciālu, veicinātu darba vietu radīšanu un ievērojami samazinātu bezdarbu. Visa 2004. gada laikā ECB atbalstīja Eiropas Komisijas un ES Padomes iniciatīvas, kas paredz Lisabonas stratēģijā ietvertu strukturālo reformu ieviešanas atsākšanu un paātrināšanu. Atbalstījām arī 2004. gada beigās publicētā augsta līmeņa grupas (vadītājs Vims Koks (*Wim Kok*)) ziņojumā ietvertos priekšlikumus fokusēt Lisabonas stratēģiju uz ierobežotu skaitu prioritāru jomu, kuras veicina lielāku izaugsmi un nodarbinātību.

2004. gads ECB organizācijai un darbībai bija izaicinājumu gads. ECB tīrie zaudējumi sasniedza 1 636 milj. euro (2003. gadā – 477 milj. euro). Tīrie zaudējumi atkal radās valūtas kursu pārmaiņu dēļ, kas ietekmēja bankas ārvalstu valūtā denominēto turējumu vērtību euro izteiksmē. Mūsu grāmatvedības principi balstās uz maksimālu piesardzību. Tāpēc šie nerealizētie valūtas kursa zaudējumi tiek uzskatīti par reāliem un gada beigās iekļauti peļņas un zaudējumu pārskatā – 2004. gadā euro kursa kāpuma rezultātā radās tīrie valūtas kursa pārvērtēšanas zaudējumi gandrīz 2.1 mljrd. euro apjomā. Turpretī nerealizētie valūtas kursa un tirgus cenu pārvērtēšanas guvumi netiek atzīti kā peļņa, bet tiek tieši atspoguļoti pārvērtēšanas kontos.

ECB regulāros ienākumus galvenokārt veido ieguldījumu ienākumi no ECB ārējo rezervju aktīvu turējuma un apmaksātā kapitāla 4.1 mljrd.

euro apjomā, kā arī no procentu ienākumiem par ECB daļu no apgrozībā esošo euro banknošu apjoma (8%). 2004. gadā procentu ienākumi atkal bija mazi ārkārtīgi zemo procentu likmju dēļ, visā 2004. gadā saglabājot galveno refinansēšanas likmi 2% līmenī. ECB tīrie procentu ienākumi bija 690 milj. euro (2003. gadā – 715 milj. euro). ECB administratīvie izdevumi darba algām un ar tām saistītajiem maksājumiem, kā arī par telpu īri, precēm un pakalpojumiem bija 340 milj. euro. 2004. gada beigās ECB bija 1 314 darbinieku (iepriekšējā gadā – 1 217).

Pagājušajā gadā tika pabeigts projekts "ECB attīstībā" ar mērķi veicināt efektīvu un optimālu ECB darbību, uzlabot personāla vadību un nostiprināt centrālās bankas darbības nozīmīguma apziņu visos darbiniekos. Lielākā daļa programmā ietverto un Valdes apstiprināto pasākumu jau pabeigti, bet daži joprojām tiek īstenoti. "ECB attīstībā" bija nozīmīga programma, kas palīdzēja izkopt mūsu darba kultūru un nostiprināt bankas komandas garu. Valde apņēmusies pilnībā ieviest šo programmu un saglabāt "ECB attīstībā" ideju.

2004. gadā notika vēl divas svarīgas pārmaiņas. Pirmkārt, tika apstiprinātas ECB pamatvērtības – kompetence, efektivitāte un optimāla darbība, integritāte, komandas gars, caurredzamība un atbildība, un darbs Eiropas labā. Otrs nozīmīgs notikums bija lēmums uzsākt nulles budžeta sagatavošanu. Kopš ECB dibināšanas 1998. gada 1. jūnijā tā strauji attīstījies, lai veiksmīgi pārvarētu vēsturiskos izaicinājumus; kad ECB bija pierādījusi savu efektivitāti, bija īstais laiks rūpīgi izvērtēt, cik optimāli tā darbojas. Tāpēc Valde 2004. gadā uzsāka nulles budžeta sagatavošanu ar mērķi pārskatīt visus institūcijas uzdevumus un ar tiem saistīto darbinieku sadalījumu. Projekts turpinās un tiks pabeigts līdz 2005. gada vidum.

ECB Valdi, Padomi un Ģenerālpadomi iedvesmo īpašais komandas gars. Euro zonā ECB un 12 valstu centrālās bankas veido vienotu

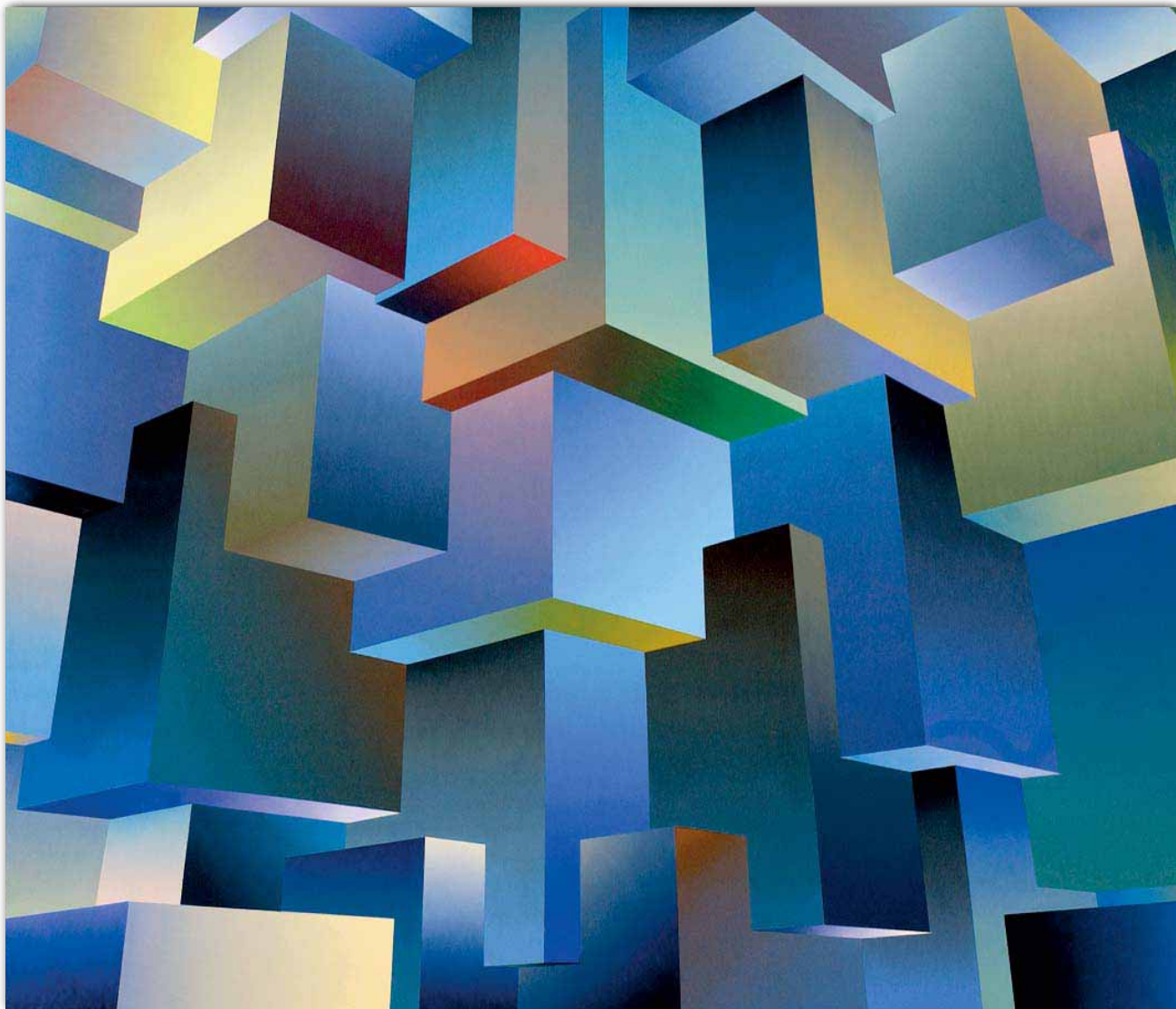
komandu – Eurosistēmu. 2004. gadā tika izstrādāts "Eurosistēmas misijas paziņojums" (ietverts šā gada pārskata 15. ielikumā) – vienots paziņojums euro zonas 13 institūcijām un to darbiniekiem. Šis paziņojums sniedz spilgtu apliecinājumu mūsu kolektīvajai gribai nostiprināt Eurosistēmas komandu, kalpojot Eiropai un tās vienotajai valūtai. ECB ir lepna, ka atrodas šīs unikālās komandas priekšgalā.

Frankfurtē pie Mainas 2005. gada martā

Žans Klods Trišē
(Jean-Claude Trichet)

Mākslinieks
Štefans Jungs (*Stephan Jung*)
Nosaukums
P.W.P.I., 2002
Materiāls
Audekls, eļļa
Formāts
230 × 265 cm
© VG Bild-Kunst, Bonna, 2005

1. NODAĻA

TAUTSAIMNIECĪBAS
ATTĪSTĪBA UN MONETĀRĀ
POLITIKA

1. MONETĀRĀS POLITIKAS LĒMUMI

2004. gadā euro zonā turpinājās ekonomiskās aktivitātes atveseļošanās, kas bija sākusies 2003. gada 2. pusgadā. 2004. gada 1. pusgadā euro zonas tautsaimniecība nostiprinājās. To veicināja spēcīgā pasaules tautsaimniecības izaugsme. 2004. gada 2. pusgadā ekonomiskā aktivitāte euro zonā nedaudz pavājinājās, ko daļēji noteica naftas cenu kāpums. Kopumā pēc darbadienu skaita izlīdzinātais reālā IKP pieaugums 2004. gadā bija 1.8% – straujāks nekā 2003. un 2002. gadā (kāpums – attiecīgi 0.5% un 0.9%).

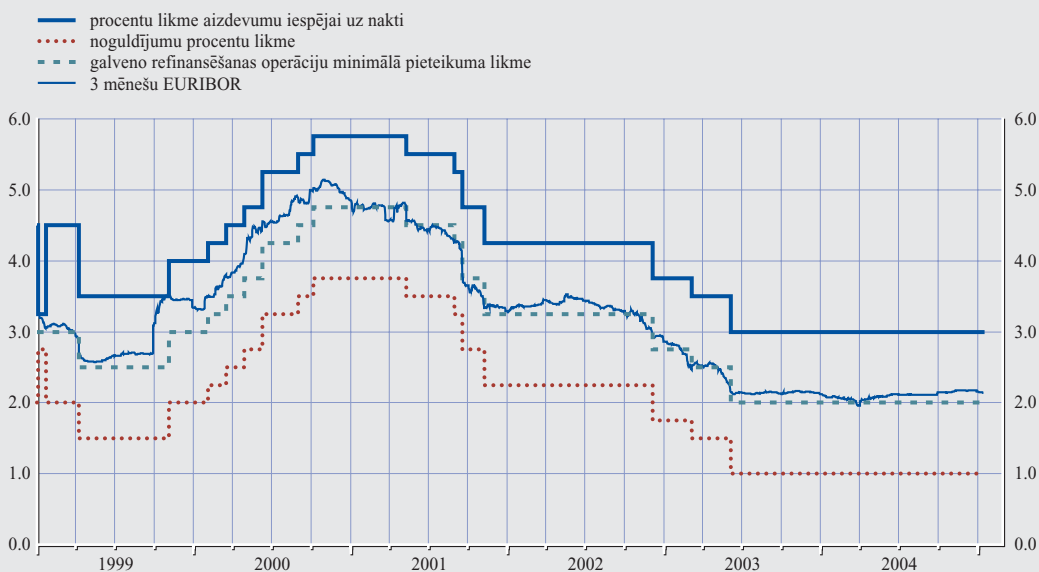
Tautsaimniecībai pakāpeniski atveseļojoties, iekšzemes pamatinflācijas spiediens joprojām bija ierobežots, ko galvenokārt veicināja nelielais darba samaksas kāpums. Inflācijas spiediena nelielo sarukumu veicināja arī tas, ka nominālajā efektīvajā izteiksmē mazliet pieauga euro kurss. Tomēr inflācijas līmeni 2004. gadā būtiski ietekmēja administratīvi regulējamo cenu un netiešo nodokļu kāpums un – īpaši 2. pusgadā – naftas cenu pieaugums. Tāpēc kopumā gada SPCI inflācija 2004. gadā, tāpat kā iepriekšējā gadā, bija 2.1%.

Šādos ierobežota iekšzemes cenu spiediena un pozitīvas vidēja termiņa cenu stabilitātes perspektīvas apstākļos ECB Padome 2004. gadā nemainīja vēsturiski zemās galvenās ECB procentu likmes. ECB galveno refinansēšanas operāciju minimālā pieteikuma likme saglabājās 2% līmenī, bet noguldījumu iespējas un aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmes – attiecīgi 1% un 3% līmenī (sk. 1. att.).

Sīkāk aplūkojot monetārās politikas lēmumus, 2004. gada pirmo mēnešu dati apstiprināja, ka turpinājās pakāpeniska tautsaimniecības atveseļošanās, kas bija sākusies 2003. gada 2. pusgadā. Attiecībā uz ārējiem faktoriem bija vērojams straujš eksporta pieaugums, ko veicināja spēcīga pasaules tautsaimniecības dinamika. Turklāt ļoti labvēlīgie finansēšanas nosacījumi euro zonā un uzņēmumu peļņas izredžu uzlabošanās, kas atspoguļoja bilanču korekcijas, radīja pozitīvus apstākļus ieguldījumiem. Pamatojoties uz paredzamo reāli izmantojamo ienākumu pieaugumu un pakāpenisko darba tirgus apstākļu uzlabošanu, bija gaidāma pakāpeniska privātā patēriņa

1. attēls. ECB procentu likmes un naudas tirgus procentu likmes

(gadā; dienas dati; %)

Avots: ECB.

Piezīme. Galveno refinansēšanas operāciju likme ir likme, kas ir spēkā fiksētas procentu likmes izsolēs līdz 2000. gada 28. jūnijam veiktajām operācijām. Pēc šā datuma likme atspoguļo minimālo pieteikuma likmi, kas ir spēkā mainīgas procentu likmes izsolēs.

atvērto tirgū. Vērtējot cenas, SPCI inflācija 2004. gada sākumā saruka un bija zemāka par 2%, galvenokārt mazinoties inflācijas spiedienam, ko bija izraisījis euro kursa kāpums 2003. gada dažos pēdējos mēnešos un 2003. gada sākumā vērojamā spēcīgā enerģijas cenu pieauguma bāzes efekti.

M3 gada kāpums 2004. gada 1. ceturksnī samazinājās atbilstoši lejupslīdes tendencei, kas sākās 2003. gada vasarā. Tas galvenokārt atspoguļoja agrāko portfeļu sastāva pārmaiņu normalizēšanos, ieguldītājiem pakāpeniski mainot portfeļu struktūru uz ilgāka termiņa un riskantākiem finanšu aktīviem ārpus M3. Iepriekš, no 2001. gada līdz 2003. gada vidum, paaugstinātas ekonomiskās un finansiālās nenoteiktības dēļ īpaša priekšroka galvenokārt tika dota likviditātei. Lai gan bija vērojama M3 kāpuma normalizēšanās, euro zonā joprojām saglabājās ievērojami augstāka likviditāte, nekā nepieciešams, lai finansētu ekonomisko izaugsmi bez inflācijas. Lai arī tas nozīmēja, ka uzmanīgi jāseko augšupvērstajiem cenu stabilitātes riskiem, cenu stabilitātes perspektīva 2004. gada 1. ceturksnī Padomes vērtējumā pamatā bija labvēlīga.

Tautsaimniecības attīstība 2004. gada 2. ceturksnī atspoguļoja divus pretējus scenārijus. No vienas puses, pieejamie dati liecināja par spēcīgu globālās tautsaimniecības turpmāku izaugsmi un ļoti labvēlīgiem euro zonas eksporta apstākļiem. No otras puses, pēc 2004. gada marta sāka ievērojami palielināties naftas cenas, turpmākajai izaugsmei pamazām radot spēcīgākus lejupvērstus riskus. Kopumā 2. ceturksnī vairāk izpaudās pirmais scenārijs, un tautsaimniecības rādītāji arvien vairāk liecināja par atvērto tirgū tempa kāpumu. 2. ceturksņa beigās publicētie dati apstiprināja, ka tautsaimniecības atvērto tirgū euro zonā 2004. gada 1. pusgadā tiešām izrādījusies krasāka, nekā iepriekš gaidīts, tādējādi viešot optimismu par tautsaimniecības izaugsmes perspektīvām. Reālais IKP 1. pusgadā salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni palielinājās vidēji par 0.6%. Tas bija straujākais pieauguma temps euro zonā kopš 2000. gada 1. pusgada. Atvērto tirgū temps

galvenokārt atspoguļoja spēcīgāku eksporta kāpumu un pirmās privātā patēriņa pieauguma pazīmes pēc ilga stagnācijas perioda. Šajā situācijā Eurosistēmas speciālistu 2004. gada jūnija iespēju aplēses euro zonai paredzēja, ka 2004. gadā reālais IKP kāpums vidēji pieaugs līdz 1.4–2.0%, bet 2005. gadā – līdz 1.7–2.7%. Saskaņā ar starptautisko un privāto organizāciju prognozēm arī 2004. gada 2. pusgadā bija gaidāma tautsaimniecības augšupejas nostiprināšanās.

Arī naftas cenu kāpums radīja ievērojamu augšupvērstu īstermiņa spiedienu uz patēriņa cenām un būtiski ietekmēja inflāciju. 2004. gada 2. ceturksnī SPCI gada inflācija atkal pieauga, daļēji sakarā ar administratīvi regulējamo cenu un netiešo nodokļu kāpumu. Tomēr, vērtējot cenu tendences vidējā termiņā, Padome uzskatīja, ka vajadzētu saglabāties ierobežotam inflācijas spiedienam, īpaši ņemot vērā neaktīvo darba tirgu un gaidāmo joprojām mēreno algu pieaugumu, darba tirgus apstākļiem uzlabojoties tikai pamazām un saglabājoties pakāpeniskam tautsaimniecības atvērto tirgū tempam. Šis viedoklis saskanēja ar 2004. gada jūnija Eurosistēmas speciālistu iespēju aplēsēm, kas paredzēja, ka vidējā SPCI gada inflācija 2004. gadā būs 1.9–2.3%, bet 2005. gadā – 1.1–2.3%, kā arī atbilda starptautisko un privāto organizāciju prognozēm. Taču tika norādīts, ka ar šīm iespēju aplēsēm saistīti daži augšupvērsti riski, kuru cēlonis ir naftas cenu attīstība, neskaidrības saistībā ar netiešo nodokļu un administratīvi regulējamo cenu pārmaiņām un iespējamās netiešās sekas, kas var izpausties algu un cenu noteikšanas norisēs. Turklāt finanšu tirgos šajā laikā nedaudz paaugstinājās vidēja termiņa un ilgtermiņa inflācijas gaidas.

M3 gada pieauguma temps 2004. gada 2. ceturksnī pamatā turpināja samazināties atbilstoši vērojamai tendencei, atspoguļojot naudas resursu īpašnieku portfeļu sastāva pārmaiņu tālāku normalizēšanos. Tomēr šis normalizēšanās process norisinājās samērā lēni, un M3 kāpums joprojām bija relatīvi augsts. Tas skaidrojams arī ar zemo procentu likmju stimulējošo ietekmi uz pieprasījumu pēc likvīdiem aktīviem. Tāpēc Padome joprojām

bija norūpējusies par ilgstoši augsto likviditātes pārpalikumu euro zonā, kas tautsaimniecības augšupejas apstākļos vidējā termiņā varētu izraisīt inflācijas spiedienu.

Lai gan galvenais attīstības scenārijs – nepārtraukta tautsaimniecības atveseļošanās – 2004. gada 2. pusgadā nemainījās, kļuva arvien skaidrāks, ka euro zonas tautsaimniecības atveseļošanās temps būs nedaudz mērenāks, nekā tika gaidīts. Tam pamatā bija īslaicīga pasaules tautsaimniecības izaugsmes tempa palēnināšanās, naftas cenu tālāks nozīmīgs kāpums 3. ceturksnī un būtisks euro kursa pieaugums 4. ceturksnī. 2. pusgadā dati tiešām apstiprināja, ka bija turpinājušās augošo naftas cenu ietekmes izpausmes, mazinot pieprasījuma kāpumu gan euro zonā, gan ārpus tās. 2004. gada 3. un 4. ceturksnī reālā IKP pieaugums euro zonā salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni bija tikai 0.2%. Saskaņā ar 2004. gada decembrī publicētajām Eurosistēmas speciālistu iespēju aplēsēm IKP kāpums 2005. gadā būs 1.4–2.4%, bet 2006. gadā – 1.7–2.7%. Turklāt Padome uzsvēra, ka sakarā ar iespējamām nelabvēlīgām norisēm naftas tirgū ar šīm iespēju aplēsēm saistīti lejupvērsti riski.

Vērtējot cenu norises, SPCI gada inflācija arī 2004. gada 2. pusgadā svārstījās nedaudz virs 2% robežas galvenokārt augošo naftas cenu dēļ. Tomēr nekas neliecināja par spēcīgāka iekšzemes inflācijas spiediena veidošanos. Algu palielinājums kopš 2003. gada pēdējā ceturkšņa joprojām bija ierobežots, un bija gaidāms, ka šī tendence turpināsies, ņemot vērā tālāku mērenu izaugsmi un ieilgušo aktivitātes apsūkumu darba tirgū. Tāpēc 2004. gada decembrī publicētās Eurosistēmas speciālistu iespēju aplēses paredzēja, ka 2005. gadā SPCI gada pieaugums būs 1.5–2.5%, bet 2006. gadā – 1.0–2.2%. Tomēr ar šīm iespēju aplēsēm joprojām vairāk saistīti augšupvērsti riski. Šie riski galvenokārt saistīti ar naftas cenu attīstību, neskaidrībām par netiešo nodokļu un administratīvi regulējamo cenu turpmāko kāpumu un iespējamo netiešo seku izpausmēm algu un cenu noteikšanas mehānismā.

Arī ECB monetārā analīze arvien vairāk liecināja par šādu risku esamību. 2004. gada 2. pusgadā ilgstoši zemo procentu likmju izraisītā M3 un īpaši tā likvidāko sastāvdaļu pieauguma augšupvērstā ietekme kļuva spēcīgāka par portfeļu struktūras pārmaiņu normalizēšanās pakāpenisko lejupvērsto ietekmi. Arī zemās procentu likmes tālāk veicināja privātā sektora pieprasījumu pēc kredītiem. Īpaši pieauga jau tā spēcīgais pieprasījums pēc aizdevumiem mājokļa iegādei, veicinot strauju mājokļu cenu dinamiku vairākās euro zonas valstīs. Tāpēc Padome norādīja, ka ilgstoši augstais likviditātes pārpalikums un liels kredītu apjoma pieaugums uzskatāms ne tikai par augšupvērstu cenu stabilitātes risku, bet arī par nenoturīga aktīvu cenu kāpuma iespējamo cēloni, sevišķi īpašumu tirgū. 2005. gada sākumā situācija būtiski nemainījās. Turpinājās kopš 2004. gada vidus vērotā spēcīgā monetārā izaugsme, un likviditāte euro zonā ievērojami pārsniedza līmeni, kāds bija nepieciešams, lai finansētu izaugsmi bez inflācijas.

Kopumā 2004. gada 2. pusgadā un 2005. gada sākumā Padome pauda arvien lielākas bažas par nelabvēlīgu īstermiņa inflācijas attīstību. Vienlaikus tā norādīja, ka nekas neliecina par spēcīgāka iekšzemes inflācijas spiediena veidošanos. Tāpēc galvenās ECB procentu likmes šajā periodā netika mainītas. Taču Padome uzsvēra, ka joprojām jāievēro piesardzība attiecībā uz vairākiem augšupvērstiem cenu stabilitātes riskiem vidējā termiņā.

2. MONETĀRĀS, FINANŠU UN EKONOMISKĀS NORISES

2.1. PASAULES MAKROEKONOMISKĀ VIDE

PASAULES TAUSAIMNIECĪBAS PIEAUGUMS SASNIEDZIS STRAUJĀKO TEMPU PĒDĒJO 20 GADU LAIKĀ

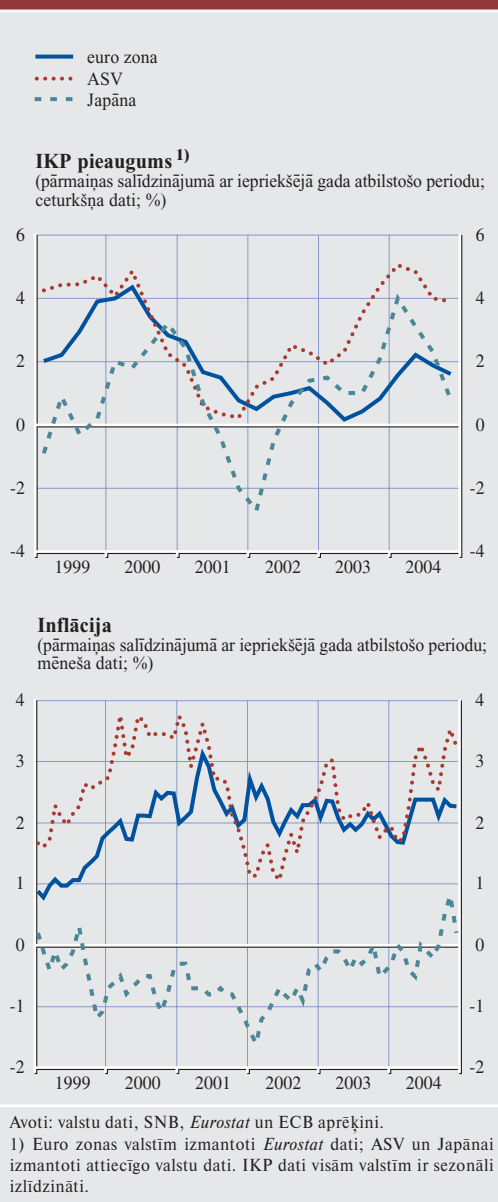
2004. gadā bija vērojams straujākais pasaules tautsaimniecības izaugsmes temps kopš 1976. gada. Dažādu reģionu izaugsme bija relatīvi vienmērīga (sk. 2. att.). Īpaši spēcīga izaugsme norisinājās Āzijas reģionā. Ķīnas tautsaimniecībā bija vērojamas pārkaršanas pazīmes. Straujo globālo ekonomisko izaugsmi veicināja labvēlīgi finansēšanas nosacījumi un stimulējoša makroekonomiskā politika daudzās valstīs. Vienlaikus bija vērojams spēcīgs pasaules tirdzniecības kāpums, kura temps 2004. gadā sasniedza augstāko līmeni kopš 2000. gada.

Pasaules tautsaimniecības pieaugums īpaši nozīmīgs bija gada pirmajos mēnešos, bet vēlāk vairākumā valstu kļuva lēnāks. Šis tempa kritums daļēji atspoguļoja spēcīgās dinamikas normalizēšanos, kas bija novērota iepriekšējos ceturkšņos, kā arī stimulējošās politikas pakāpeniskas atcelšanas sākumu. Arī būtiskais naftas cenu kāpums, kas 2004. gada oktobrī sasniedza vēsturiski augstāko līmeni, bija papildu kavējošs faktors. Naftas cenu pieaugums veicināja mērenu inflācijas kāpumu daudzās valstīs, un to galvenokārt noteica ar enerģiju saistīto cenu sastāvdaļu pārmaiņas. Tomēr pamatā esošās inflācijas tendences saglabājās relatīvi stabilas, kas liecināja, ka netiešās sekas bijušas samērā ierobežotas (sk. 2. att.).

ASV ilgstošā straujā izaugsme (salīdzinājumā ar dažām to tirdzniecības partnervalstīm) veicināja ASV tekošā konta deficīta turpmāko palielināšanos. Tas, kā arī neskaidrības par valsts fiskālās politikas perspektīvu no jauna modināja tirgus dalībnieku bažas par globālās nesabalansētības noturīgumu. Gada pēdējos mēnešos bija vērojams ASV dolāra kursa kritums, kas daļēji atspoguļoja šīs bažas.

Kopumā 2004. gadā tautsaimniecības izaugsmes temps ASV joprojām bija straujš, un reālais IKP gada laikā pieauga par 4.4% (atbilstoši iepriekšējam aplēsēm). Turklāt šī attīstība paplašinājās vēl tālāk, ietverot arī ilgi

2. attēls. Svarīgākās norises galvenajās industriāli attīstītajās valstīs

gaidīto darba tirgus situācijas uzlabošanās. Reālā IKP kāpumu veicināja ilgstoši spēcīgs mājāsaimniecību patēriņš un uzņēmumu ieguldījumi (īpaši iekārtās un programmatūrā), savukārt neto tirdzniecības ietekme uz izaugsmi bija negatīva.

Privātā patēriņa pieaugums gandrīz visu gadu bija stabils. Tas atspoguļo ilgstošu labvēlīgas

makroekonomiskās politikas ietekmi, spēcīgu dzīvojamo ēku cenu kāpumu un būtisku nodarbinātības uzlabošanu. Lai gan nodarbinātības līmenis pēc vairākus gadus ilgušā apsūkuma sāka pieaugt straujāk, augšupvērstais spiediens uz darba samaksu lielākoties saglabājās ierobežots galvenokārt darba tirgū joprojām vērojamā atslābuma dēļ. Arī nelielais darbaspēka izmaksu kāpums un augstās naftas cenas 2004. gada 2. pusgadā ierobežoja reāli izmantojamo ienākumu pieaugumu. Tas būtu vēl vairāk samazinājis personisko uzkrājumu veidošanās tempu, ja decembrī nebūtu bijis vienreizēja ienākumu līmeņa pieauguma sakarā ar neparasti lieliem dividenžu maksājumiem. Vienlaikus 2004. gadā mājsaimniecību parāda attiecība pret izmantojamiem ienākumiem pieauga līdz vēsturiski augstam līmenim.

Uzņēmumu ieguldījumu apjoms 2004. gadā strauji palielinājās, īpaši pieaugot ieguldījumiem iekārtās un programmatūrā, pastāvot labvēlīgiem finansēšanas nosacījumiem, īslaicīgiem fiskālajiem stimuliem un nelielam krājumu apjomam, kā arī spēcīgam pieprasījumam. Lai gan augošās naftas cenas veicināja izejvielu izmaksu kāpumu, uzņēmumu pelnītspēja joprojām bija ievērojama. Darba ražīguma kāpuma temps 2004. gadā palēninājās, daļēji atspoguļojot situācijas uzlabošanu darba tirgū, tomēr gadā kopumā tas joprojām bija relatīvi spēcīgs.

ASV ārējā bilance 2004. gadā turpināja pasliktināties. ASV tirdzniecības un tekošā konta deficīts attiecībā pret IKP sasniedza vēsturiski augstu līmeni. Importa pieaugums reālā izteiksmē joprojām bija straujāks par eksporta kāpumu, lai gan ASV dolāra kurss pakāpeniski samazinājās kopš 2002. gada, jo spēcīgais iekšzemes pieprasījums ASV bija ievērojami lielāks nekā galvenajās tirdzniecības partnervalstīs. Ar to saistītā iekšzemes uzkrājumu un ieguldījumu nesabalansētība atspoguļoja valsts sektora ienākumu pārtēriņa turpināšanos un vēsturiski zemo personisko uzkrājumu veidošanās tempu.

Patēriņa cenu inflācija 2004. gadā atkal palielinājās galvenokārt augošo enerģijas cenu dēļ. PCI gada kāpums bija 3.3% gada beigās. Arī inflācija (izņemot pārtiku un enerģiju) pretēji dažus pēdējos gadus vērojamai samazināšanās tendencei gadā kopumā pieauga līdz 2.2%. Tomēr augšupvērstais cenu spiediens joprojām bija relatīvi mērens sakarā ar pakāpenisko darba tirgus apstākļu uzlabošanu, ilgstoši spēcīgo darba ražīguma kāpumu un ASV dolāra kursa krituma ierobežoto ietekmi uz patēriņa cenām. Tāpēc ilgtermiņa inflācijas gaidu rādītāji, kas balstīti uz apsekojumiem un situāciju tirgū, joprojām bija ierobežoti, lai gan bija vērojams neliels tirgus gaidu pieaugums.

Pēc vēsturiski zemu procentu likmju perioda Federālo rezervju sistēmas Federālā atklātā tirgus komiteja (*Federal Open Market Committee*; FOMC) 2004. gadā paaugstināja federālo fondu mērķa likmi par 125 bāzes punktiem. Tā tika paaugstināta pakāpeniski piecos posmos (par 25 bāzes punktiem), sākot ar 2004. gada jūniju. Tādējādi gada beigās federālo fondu mērķa likme sasniedza 2.25% (bet 2005. gada februāra sākumā tā bija 2.5%). Lai gan FOMC norādīja, ka politikas noregulēšanu varētu pārtraukt pakāpeniski, tā uzsvēra, ka nepieciešamības gadījumā reaģēs uz tautsaimniecības perspektīvu pārmaiņām, lai izpildītu pienākumu uzturēt cenu stabilitāti. Attiecībā uz fiskālo politiku federālās valdības budžeta deficīts 2004. finanšu gadā pieauga līdz 3.6% no IKP, lai gan ekonomiskā aktivitāte palielinājās.

Japānas tautsaimniecības atveseļošanās 2004. gadā palēninājās. Pēc strauja kāpuma 1. ceturksnī atlikušajā 2004. gada daļā ekonomiskā aktivitāte ievērojami kritās, īpaši atspoguļojot valsts izdevumu apjoma samazināšanos un zemāku privāto iekšzemes pieprasījumu, kā arī mēreno eksporta dinamiku. Tomēr bāzes efektu un teicamo 1. ceturksņa rezultātu dēļ reālais IKP gada pieaugums 2004. gadā sasniedza visaugstāko līmeni kopš 1996. gada (2.6%). Arī darba tirgus situācijā bija vērojami atsevišķi pakāpeniski uzlabojumi. Vienlaikus uzņēmumu bilancu strukturālie pārkārtojumi un izmaksu samazināšanas pasākumi veicināja strauju

uzņēmumu peļņas kāpumu, savukārt banku sektors samazināja ienākumus nenesošo kredītu atlikumu.

Bažas par deflāciju gada laikā nedaudz mazinājās, taču pilnībā neizzuda. Uzņēmumu preču cenas pieauga, galvenokārt atspoguļojot izejvielu cenu kāpumu, savukārt gala produkcijas cenas joprojām nedaudz samazinājās. Patēriņa cenu gada pārmaiņu temps gada laikā kopumā bija 0% (2003. gadā – -0.3%). Oktobrī deflācijas spiediena atslābuma pazīmes ļāva dažiem Japānas Bankas Politikas padomes locekļiem prognozēt nelielu PCI (izņemot neapstrādāto pārtiku) kāpumu 2005. finanšu gadā. Taču 2004. gada beigās deflācijas spiediens radās no jauna saistībā ar liberalizēto komunālo pakalpojumu cenu samazināšanos. 2004. gada janvārī Japānas Banka palielināja tajā turēto norēķinu kontu saldo mērķi līdz 30–35 trilj. Japānas jenu. Šī monetārās politikas nostāja gada laikā nemainījās.

Saglabājot iepriekšējā gada spēcīgo impulsu, Āzijā valstis (izņemot Japānu) 2004. gadā sasniedza ļoti augstu izaugsmes tempu, ko īpaši veicināja spēcīgais ārējais pieprasījums, straujais ieguldījumu apjoma lēciens Ķīnā un iekšzemes pieprasījuma atjaunošanās. Āzijas reģionālā integrācija nostiprinājās, par ko liecināja straujais tirdzniecības un ieguldījumu plūsmu kāpums reģionā. Tomēr 2004. gada beigās mērena ārējā pieprasījuma un augstu naftas cenu situācijā izaugsmes temps samazinājās. Vērtējot atsevišķas valstis, Ķīnas tautsaimniecība turpināja strauji attīstīties. 1. pusgadā tajā bija vērojamas pārkaršanas pazīmes. Politikas pasākumi 2. pusgadā palēnināja ieguldījumu pieauguma tempu, taču nemazināja vispārējo ekonomisko aktivitāti. Gada laikā Ķīnas IKP palielinājās par 9.5%.

Latīņamerikā ekonomiskā situācija ievērojami uzlabojās. To veicināja gan eksporta aktivitāte, gan iekšzemes pieprasījums. Pieauguma temps Brazīlijā un Meksikā gada laikā kļuva straujāks galvenokārt sakarā ar spēcīgo eksportu un ieguldījumu aktivitātes nostiprināšanos. Argentīnā ekonomiskās aktivitātes atveseļošanās

joprojām bija spēcīga, taču gada laikā kļuva nedaudz mērenāka.

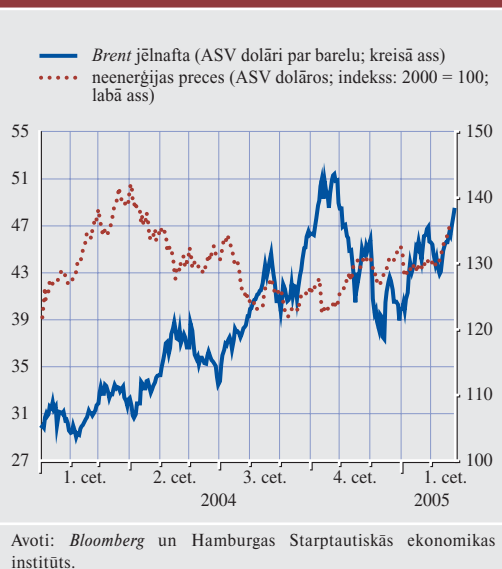
PREČU CENAS 2004. GADĀ IEVĒROJAMI PIEAUGUŠAS

Naftas cenas gandrīz visu gadu palielinājās un ļoti svārstījās. Oktobra beigās *Brent* jēlnaftas cena sasniedza augstu līmeni – 51 ASV dolāru (gada sākumā – 30 ASV dolāru; sk. 3. att.). Vidējā *Brent* jēlnaftas cena 2004. gadā bija 38 ASV dolāri, par 33% pārsniedzot 2003. gada vidējo cenu. Rēķinot euro izteiksmē, *Brent* jēlnaftas cena šajā pašā periodā pieauga par 20%. Galvenais faktors, kas noteica straujo naftas cenu kāpumu 2004. gadā, bija spēcīgais globālais naftas pieprasījums, bažas par naftas piegāžu drošību un dažādo naftas veidu pieprasījuma un piedāvājuma neatbilstības.

Naftas pieprasījums strauji palielinājās, īpaši Āzijā un Ziemeļamerikā, un visu 2004. gadu, ņemot vērā straujo pasaules tautsaimniecības izaugsmi, pārsniedza gaidīto. Saskaņā ar Starptautiskās Enerģētikas aģentūras aplēsēm globālais naftas pieprasījums 2004. gadā pieaudzis par 3.4% (straujākais kāpuma temps gandrīz 30 gadu laikā).

Attiecībā uz piedāvājuma nosacījumiem 2004. gada sākumā tirgus dalībnieki pēc attiecīga Naftas eksportētāju valstu organizācijas (*Organisation of Petroleum Exporting Countries*; OPEC) paziņojuma paredzēja, ka OPEC ražošanas apjoma samazināšanās nav novēršama, taču tā nenotika. Pretstatā gaidītajam gan OPEC, gan citi ražotāji 2004. gadā ievērojami palielināja jēlnaftas ražošanas apjomu. Pieaugot globālajam naftas piedāvājumam, būtiski saruka ražošanas un pārstrādes rezerves jaudas, atstājot tikai pavisam nelielu drošības rezervi naftas piegāžu negaidītu pārtraukumu gadījumā. Tāpēc 2004. gadā naftas cenas ļoti jutīgi reaģēja uz piedāvājuma un pieprasījuma līdzsvara negaidītām pārmaiņām, tirgus dalībnieku pieņēmumiem par jēlnaftas piegāžu drošību un bažām par naftas krājumu pietiekamību. Turklāt strauji augošais naftas gala produkcijas pieprasījums un jēlnaftas piedāvājuma kāpums izraisīja kvalitātes neatbilstību. Rezultātā

3. attēls. Svarīgākās norises preču tirgos

augstas kvalitātes jēlnaftu, piemēram, *Brent*, uzcenojums sasniedza rekordaugstu līmeni.

Neenerģijas preču cenas, kas kopš 2003. gada 2. pusgada bija augstas, augstāko līmeni sasniedza 2004. gada 1. pusgadā (sk. 3. att.). Šo kāpumu veicināja spēcīgā pasaules tautsaimniecības atveseļošanās. Kopumā neenerģijas preču cenu kāpums 2004. gada 2. pusgadā nedaudz mazinājās, jo gan pārtikas preču, gan lauksaimniecības izejvielu cenas kritās salīdzinājumā ar iepriekšējiem šajā gadā sasniegtajiem rekordaugstajiem līmeņiem. Savukārt metālu cenas turpināja augt. Neenerģijas preču cenas ASV dolāru izteiksmē 2004. gadā kopumā bija vidēji par 22% augstākas nekā pirms gada.

2.2. MONETĀRĀS UN FINANŠU NORISES

M3 PIEAUGUMS DIVU PRETĒJU SPĒKU IETEKMĒ

Ņemot vērā monetārās politikas nostāju un kapitāla tirgus norises, monetāro dinamiku 2004. gadā ietekmēja divi pretēji spēki – no vienas puses, zemās procentu likmes un, no otras puses, euro zonas rezidentu veikto portfeļu sastāva pārmaiņu normalizēšanās pēc tam, kad

no 2001. gada līdz 2003. gada vidum priekšroka nepārprotami tika dota finanšu instrumentiem ar augstāku likviditāti. 2004. gada 1. pusgadā dominēja veikto portfeļu sastāva pārmaiņu normalizēšanās palēninošā ietekme uz M3 kāpumu, un M3 gada pieauguma temps turpināja 2003. gada vasarā aizsākušos lejupslīdes tendenci, sarūkot līdz 5.3% 2004. gada jūnijā. 2004. gada 2. pusgadā M3 gada kāpuma temps atkal palielinājās un gada beigās sasniedza 6.4%, kad noteicošā kļuva zemo procentu likmju un to izraisīto naudas līdzekļu turēšanas zemo izvēles izmaksu stimulējošā ietekme, ko pastiprināja jauns ilgtermiņa procentu likmju kritums. Vienlaikus 2004. gada monetārā dinamika atspoguļoja arī to, ka produkcijas izlaides kāpums bija spēcīgāks nekā iepriekšējā gadā.

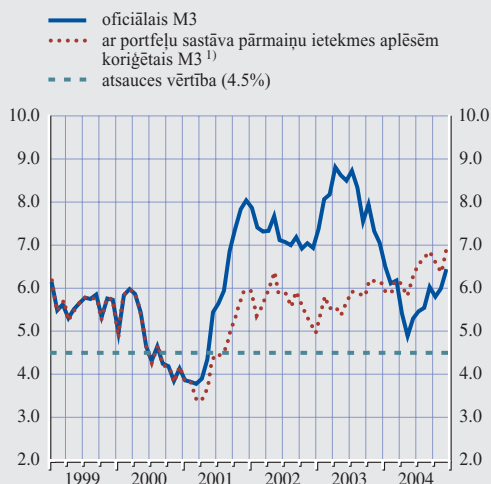
Tomēr portfeļu sastāva pārmaiņu normalizēšanās 2004. gadā notika lēni. Lai gan iepriekšējo gadu neparastā ekonomiskā un finanšu tirgus nenoteiktība mazinājās, arī euro zonas mājsaimniecības pēc ilgstoša kapitāla zaudējumu perioda akciju tirgos no 2000. gada līdz 2003. gada vidum, šķiet, vēl arvien vairījās no riska. Tas varētu izskaidrot, kāpēc ieguldītāji vairāk izvēlējās finanšu instrumentus ar augstu likviditāti, nekā tas parasti būtu raksturīgi šajā ekonomiskā cikla posmā. Turklāt apstākļos, kad procentu likmes ir ļoti zemas, to stimulējošā ietekme uz naudas līdzekļu turējumiem varētu būt īpaši spēcīga. To varētu izraisīt ar portfeļu sastāva pārmaiņām saistītās darījumu izmaksas, pārdodot likvidos aktīvus, kas vēl vairāk samazinātu šādu aktīvu turēšanas izvēles izmaksas.

Zemo procentu likmju ietekmes pieaugumu uz M3 dinamiku var ilustrēt, izmantojot M3 novērtējumu, kas koriģēts ar aplēsto portfeļu sastāva pārmaiņu ietekmi uz M3¹ ārkārtējo finanšu tirgus neskaidrību laikā no 2001. gada līdz 2003. gada vidum. Šā novērtējuma veidošanu neietekmē arī tālākā portfeļu sastāva pārmaiņu normalizēšanās, tāpēc tas varētu sniegt skaidrāku priekšstatu par procentu likmju

¹ Sīkāku informāciju sk. ECB 2004. gada oktobra "Mēneša Biļetena" raksta *Monetary analysis in real time* 4. sadaļā.

4. attēls. M3 un ar portfeļu sastāva pārmaiņu ietekmes aplēsēm koriģētais M3

(sezonāli izlīdzinātas un atbilstoši darbadienu skaitam koriģētas pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %)

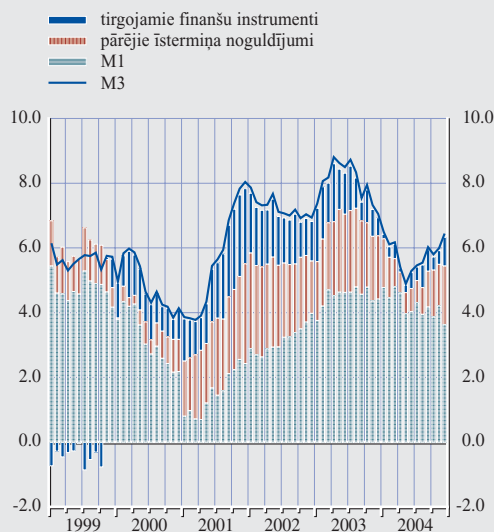

Avots: ECB.

1) Aplēses par to, cik liela ir portfeļu sastāva pārmaiņu ietekme uz M3, veiktas, izmantojot ECB 2004. gada oktobra "Mēneša Biļetena" raksta *Monetary analysis in real time* 4. sadaļā aprakstīto pieeju.

5. attēls. Ieguldījums M3 gada pieaugumā

(sezonāli izlīdzināti un atbilstoši darbadienu skaitam koriģēti dati; procentu punktos; M3 pieaugums; %)

Avots: ECB.

ietekmi nekā oficiālās M3 datu rindas. Jāuzsver, ka ar šo portfeļu sastāva pārmaiņām koriģēto M3 pieauguma aplēsi saistīta ievērojama nenoteiktība, tāpēc tā jāinterpretē piesardzīgi. 2004. gada pēdējos trijos ceturkšņos M3 oficiālais kāpuma temps bija zemāks nekā koriģēto M3 datu rindu gada pieauguma temps. Tas norāda, ka portfeļu sastāva pārmaiņu normalizēšanās šo tempu mazinājusi. Tomēr tas, ka 2004. gada 2. pusgadā gan oficiālo M3 datu sēriju, gan koriģēto M3 datu rindu kāpuma temps pieauga, drīzāk varētu liecināt par zemu procentu likmju, nevis portfeļu sastāva pārmaiņu normalizēšanās stimulējošo ietekmi, kas bija galvenais M3 dinamiku noteicošais spēks (sk. 4. att.).

Tāpat kā 2003. gadā, M3 gada kāpumu 2004. gadā noteica galvenokārt tā likvidākās sastāvdaļas, t.i., šaurās naudas rādītājā M1 ietilpstošās sastāvdaļas (sk. 5. att.). To noteica ievērojams skaidrās naudas apgrozībā un noguldījumu uz nakti pieaugums. Skaidrās naudas apgrozībā kāpums atspoguļoja vēl arvien augsto euro banknošu pieprasījumu gan euro zonā, gan ārpus

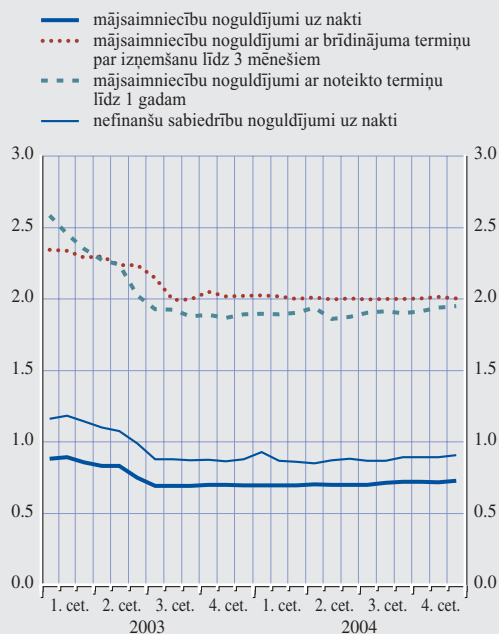
tās (sk. arī 2. nodaļas 3. sadaļu par banknotēm un monētām).

Noguldījumu uz nakti kāpuma temps 2004. gadā saglabājās samērā augsts, un to veicināja ļoti zemās šo noguldījumu turēšanas izvēles izmaksas. Mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību noguldījumu uz nakti vidējās procentu likmes salīdzinājumā ar 2003. gada beigām kopumā nemainījās (2004. gada beigās – attiecīgi 0.73% un 0.90%; sk. 6. att.), atspoguļojot naudas tirgus procentu likmju attīstības norises 2004. gadā.

Pārējo īstermiņa noguldījumu, izņemot noguldījumus uz nakti, ietekme uz M3 gada pieaugumu 2004. gadā sasniedza aptuveni 1.1 procentu punktu, kas ir ievērojami mazāk nekā 2003. gadā. Šāds mazāks ieguldījums galvenokārt atspoguļoja norises saistībā ar īstermiņa termiņnoguldījumiem (t.i., noguldījumiem ar noteikto termiņu līdz 2 gadiem), kuru gada kāpuma temps bija negatīvs. Turpretī īstermiņa krājnoguldījumi (t.i., noguldījumi ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu līdz 3 mēnešiem)

6. attēls. MFI īstermiņa noguldījumu procentu likmes

(gadā; %; pēc svāriem koriģētas jauno darījumu procentu likmes ¹⁾)

Avots: ECB.

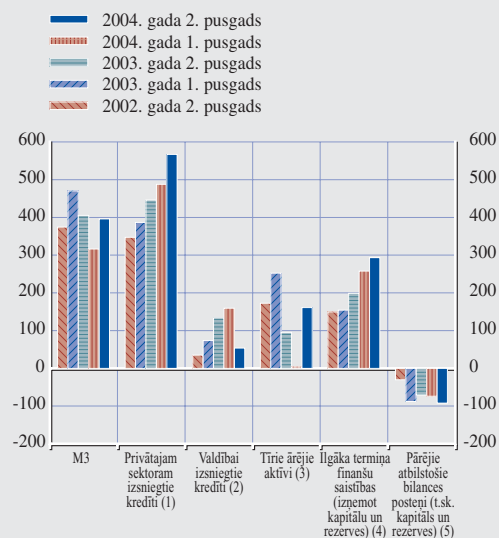
1) Sākot ar 2003. gada decembri, pēc svāriem koriģētas MFI procentu likmes tiek aprēķinātas, izmantojot valstu svarus, ko veido jauno darījumu apjomu 12 mēnešu mainīgais vidējais rādītājs. Iepriekšējā periodā, no 2003. gada janvāra līdz novembrim, pēc svāriem koriģētas MFI procentu likmes aprēķinātas, izmantojot valstu svarus, ko veido jauno darījumu apjomu 2003. gada vidējais rādītājs. Sīkāku informāciju sk. ECB 2004. gada augusta "Mēneša Biļetena" ielikumā *Analysing MFI interest rates at the euro area level*.

ievērojami pieauga. Šo divu apakšsastāvdaļu atšķirīgās norises varētu atspoguļot to, ka 2004. gadā termiņnoguldījumi ar termiņu līdz 1 gadam salīdzinājumā ar krājnoguldījumiem atlīdzības ziņā nebija izdevīgāki, kā tas ir parasti (sk. 6. att.). Šādā situācijā īstermiņa krājnoguldījumi ir relatīvi izdevīgāki, jo to likviditāte ir augstāka.

Visbeidzot, tirgojamo finanšu instrumentu ietekme uz M3 gada pieauguma tempu 2004. gadā samazinājās līdz 0.4 procentu punktiem (2003. gadā – 1.2 procentu punkti). Tas īpaši atspoguļo ievērojamo naudas tirgus fondu akciju un daļu apjoma gada kāpuma tempa kritumu. Mājsaimniecības un uzņēmumi šos aktīvus bieži izmanto kā drošus uzkrāšanas līdzekļus

7. attēls. M3 un tā atbilstošo bilances posteņu pārmaiņas

(gada plūsmas; perioda beigās; mljrd. euro; sezonāli izlīdzināti un atbilstoši darbadienu skaitam koriģēti dati)

Avots: ECB.

M3 = 1 + 2 + 3 - 4 + 5

ekonomiskas un finansiālas nenoteiktības apstākļos, un to pieauguma palēnināšanās liecina par euro zonas rezidentu portfeļu sastāva pārmaiņu normalizēšanos 2004. gadā (sk. arī 1. ielikumu "Euro zonas nefinanšu sektora finanšu ieguldījumu tendences 2004. gadā").

PLAŠĀK VĒROJAMS MFI PRIVĀTĀJAM SEKTORAM IZSNIEGTO KREDĪTU PIEAUGUMS

M3 atbilstošo bilances posteņu norises apstiprināja iepriekš saistībā ar monetāro dinamiku minēto divu pretējo spēku ietekmi. No vienas puses, spēcīgāks MFI ilgāka termiņa finanšu saistību kāpums un zemāks tīro ārējo aktīvu pieaugums 1. pusgadā atspoguļoja agrāk veiktajam portfeļu sastāva pārmaiņām par labu M3 pretējas pārmaiņas. No otras puses, spēcīgais MFI privātajam sektoram izsniegto kredītu kāpums atspoguļoja joprojām zemās procentu likmes.

2004. gada 1. pusgadā no euro zonas aizplūstošo kapitāla ieguldījumu apjoms joprojām bija liels, bet vājā kapitāla ieguldījumu ieplūde izraisīja tīro ārējo aktīvu gada plūsmas samazināšanos

1. ielikums

EURO ZONAS NEFINANŠU SEKTORA FINANŠU IEGULDĪJUMU TENDENCES 2004. GADĀ

Nefinanšu sektora finanšu ieguldījumu gada kāpuma temps 2004. gada pirmajos trijos ceturkšņos salīdzinājumā ar 2003. gada vidējo kāpuma tempu kopumā nemainījās (sk. tabulu). Šāda stabilitāte neatklāja samērā atšķirīgās norises dažādās finanšu ieguldījumu instrumentu kategorijās. Lai gan ieguldījumu ilgtermiņa parāda vērtspapīros un kotētajās akcijās kāpuma temps 2003. un 2004. gadā palielinājās, ieguldījumu naudas tirgus fondu akcijās un daļās pieauguma temps ievērojami kritās. Turklāt, lai gan ieguldījumu kapitāla vērtspapīros un ar tiem saistītos fondos kāpums 2004. gadā bija straujāks nekā iepriekšējos gados, obligāciju un ar tiem saistītu fondu iegāžu apjoma pieaugums nedaudz samazinājās. Kopumā šādas norises vēlreiz apstiprina, ka euro zonas rezidentu portfeļu sastāva pārmaiņas pakāpeniski normalizējas, tautsaimniecības dalībniekiem atgūstot vēlmi ieguldīt līdzekļus riskantākos un ilgāka termiņa aktīvos.

Mājsaimniecības turpināja ieguldīt lielu procentuālo daļu savu finanšu līdzekļu uzkrājumu apdrošināšanas rezervēs, lai gan šo ieguldījumu pieauguma temps bija mazliet lēnāks nekā 2003. gadā. Interese par šiem produktiem jau vairākus gadus bijusi liela. Tas droši vien atspoguļo to, ka sabiedrības novecošanas apstākļos tiek veidoti piesardzības uzkrājumi pensijām, un, iespējams, arī tautsaimniecības dalībnieku bažas par valsts pensiju shēmām.

Euro zonas nefinanšu sektora finanšu ieguldījumi

	Atlikums kā īpatsvars finanšu ieguldījumos ¹⁾	Gada pieauguma temps									
		1999	2000	2001	2002	2003	2004 1. cet.	2004 2. cet.	2004 3. cet.	2004 4. cet.	
Finanšu ieguldījumi	100	5.6	6.5	4.6	3.8	4.4	4.3	4.6	4.5	.	
Nauda un noguldījumi	37.8	3.0	3.3	4.6	4.9	5.5	5.3	5.3	5.6	.	
Neakciju vērtspapīri	12.2	8.0	9.0	8.1	0.7	-2.4	-0.6	3.7	3.2	.	
<i>t.sk. īstermiņa</i>	1.2	2.8	29.8	4.9	-13.8	-16.1	-4.7	15.4	11.9	.	
<i>t.sk. ilgtermiņa</i>	11.0	4.4	6.4	8.6	2.7	-0.7	-0.2	2.6	2.4	.	
Kopieguldījumu fondu akcijas	11.9	2.3	6.3	6.0	4.6	6.9	4.6	2.3	1.3	.	
<i>t.sk. kopieguldījumu fondu akcijas, izņemot naudas tirgus fondu akcijas</i>	9.2	4.7	7.1	4.1	3.4	6.5	5.2	2.4	1.6	.	
<i>t.sk. naudas tirgus fondu akcijas</i>	2.6	13.1	0.1	21.4	12.0	8.5	2.8	1.7	0.5	.	
Kotētās akcijas	13.0	14.4	8.5	-0.9	-0.1	1.1	1.3	3.3	2.6	.	
Apdrošināšanas tehniskās rezerves	25.2	2.7	8.5	7.2	6.2	6.6	6.3	5.9	5.8	.	
M3 ²⁾		5.6	4.1	8.0	7.0	7.1	6.2	5.3	6.0	6.4	
Nefinanšu sektora vērtspapīru turējumu gada ieņēmumi un zaudējumi (no IKP; %)		10.7	-2.4	-9.1	-14.1	4.1	7.9	3.8	3.6	.	

Avots: ECB.

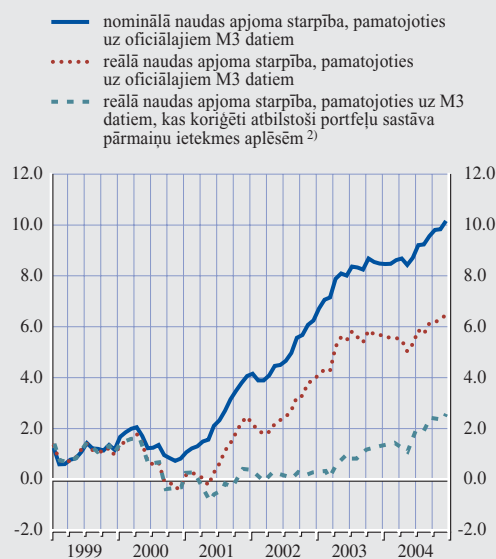
Piezīmes. Sk. arī 3.1. tabulu ECB "Mēneša Biļetena" sadaļā "Euro zonas statistika". Gada dati perioda beigās.

1) 2004. gada 3. ceturkšņa beigu dati. Skaitļu noapaļošanas dēļ summa var atšķirties no kopsummas.

2) Perioda beigu dati. Monetārais rādītājs M3 ietver euro zonas valstu ne-MFI (t.i., nefinanšu sektora un nemonetāro finanšu iestāžu) turētos monetāros instrumentus euro zonas valstu MFI un centrālajā valdībā.

8. attēls. Naudas apjoma starpības aplēses ¹⁾

(no M3; sezonāli izlīdzināti un atbilstoši darbadienu skaitam koriģēti dati; %; 1998. gada decembris = 0)

Avots: ECB.

1) Nominālās naudas apjoma starpības rādītājs ir starpība starp faktisko M3 apjomu un M3 apjomu, kāds veidotos, ja M3 pastāvīgi pieaugtu saskaņā ar tā atsaucies vērtību 4.5%, nosakot 1998. gada decembri par bāzes periodu. Reālās naudas apjoma starpības rādītājs ir starpība starp faktisko M3 apjomu, kas deflēts ar SPCI, un M3 deflēto apjomu, kāds veidotos, ja M3 pastāvīgi pieaugtu saskaņā ar tā atsaucies vērtību 4.5% un SPCI inflāciju atbilstoši ECB cenu stabilitātes definīcijai, nosakot 1998. gada decembri par bāzes periodu.

2) Aplēses par to, cik liela ir portfeļu sastāva pārmaiņu ietekme uz M3, veiktas, izmantojot ECB 2004. gada oktobra "Mēneša Biļetena" raksta *Monetary analysis in real time* 4. sadaļā aprakstīto pieeju.

saistībām galvenokārt turpināja 2003. gada 2. pusgadā novērotās tendences. Tomēr jau 2004. gada 1. pusgadā šo faktoru palēninošo ietekmi uz M3 pieaugumu daļēji kompensēja spēcīgais MFI euro zonas rezidentiem izsniegto kredītu kāpums, pastāvot zemām procentu likmēm un uzlabotiem ekonomiskajiem apstākļiem.

2004. gada 2. pusgadā turpinājās MFI privātajam sektoram izsniegto kredītu pieaugums, un šis atbilstošais bilances postenis kļuva par galveno M3 dinamikas virzītājspēku. Turklāt MFI privātajam sektoram izsniegto kredītu kāpums paplašinājās un bija vērojams visos galvenajos nefinanšu sektoros. M3 dinamikas augšupvērstais spiediens bija saistīts arī ar iepriekš lejupvērstās gada tiro ārējo aktīvu plūsmas tendences mainīšanos pretējā virzienā, ko izraisīja kapitāla ieplūdes, atjaunojoties ārpus euro zonas esošo valstu rezidentu interesei par euro zonas kapitāla vērtspapīriem un obligācijām, kā arī tālāka euro kursa kāpuma gaidas. Tiro ārējo aktīvu vidējais devums M3 gada pieaugumā palielinājās no 1.1 procentu punkta 2004. gada 2. ceturksnī līdz 2.2 procentu punktiem 4. ceturksnī. Vienlaikus turpinājās MFI ilgāka termiņa finanšu saistību (izņemot kapitālu un rezerves) kāpums, norādot uz notiekošo euro zonas rezidentu portfeļu sastāva pārmaiņu normalizēšanos, pieaugot nemonetārajiem aktīviem.

euro zonas MFI sektorā (sk. 7. att.). Negatīvo kapitāla saldo noteica tas, ka euro zonas rezidenti iegādājās aktīvus no ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem, kas ir viens no euro zonas rezidentu portfeļu sastāva pārmaiņu normalizēšanās aspektiem. Tā kā norēķini par šādiem darījumiem tiek veikti, izmantojot euro zonas MFI sektoru, MFI sektora tirie ārējie aktīvi un euro zonas rezidentu noguldījumi saruka. 2004. gada 1. pusgadā turpinājās arī MFI ilgāka termiņa finanšu saistību (izņemot kapitālu un rezerves) kāpums, kas atbilst turpmākai portfeļu sastāva pārmaiņu normalizācijai, jo līdzekļi vairs netika tik daudz ieguldīti likvīdos monetārajos aktīvos, bet gan ilgāka termiņa finanšu instrumentos. Šādas norises saistībā ar tirajiem ārējiem aktīviem un ilgāka termiņa finanšu

SAGLABĀJĀS LIKVIDITĀTES PĀRPALIKUMS

Spēcīgā M3 dinamika 2004. gadā nozīmēja turpmāku pieejamo likviditātes pārpalikuma rādītāju pieaugumu, kas liecina, ka euro zonā pieejamā likviditāte pārsniedz apjomus, kas nepieciešami, lai finansētu izaugsmi bez inflācijas (sk. 8. att.). Pirmais no šiem rādītājiem ir nominālā naudas apjoma starpība, kas ir starpība starp faktisko M3 apjomu un M3 apjomu, kāds veidotos, ja M3 pastāvīgi pieaugtu saskaņā ar tā atsaucies vērtību (4.5%), pieņemot 1998. gada decembri par bāzes periodu; otrais – reālā naudas apjoma starpība, kas koriģē nominālo naudas apjoma starpību par likviditātes pārpalikumu, ko absorbējušas pagātnes cenu pārmaiņas (t.i., kumulatīvā inflācijas novirze no ECB cenu stabilitātes definīcijas); un trešais

rādītājs – alternatīvs reālās naudas apjoma starpības rādītājs, ko iegūst, izmantojot ar portfeļu pārmaiņām koriģētā M3 aplēsi.

Vērtējot šos likviditātes pārpalikuma rādītājus, jāņem vērā, ka 1998. gada decembris izvēlēts par bāzes periodu bez īpaša iemesla. Tāpēc šie rādītāji interpretējami piesardzīgi. Turklāt jau minēts, ka ar M3 datiem, kas koriģēti ar portfeļu sastāva pārmaiņām, saistītas ievērojamas neskaidrības². Ņemot vērā minēto, 2004. gada 2. pusgadā visi naudas apjoma starpības rādītāji palielinājušies pēc 1. pusgadā novērotajām zināmas izlīdzināšanās pazīmēm. Lielās atšķirības starp reālās naudas apjoma starpības rādītāju, kura pamatā ir oficiālās M3 datu rindas, un rādītāju, kas iegūts, izmantojot ar portfeļu sastāva pārmaiņu ietekmes aplēsēm koriģētas M3 datu rindas, liecina, ka likviditātes pārpalikums lielākoties atspoguļo iepriekš veiktās portfeļu sastāva pārmaiņas par labu M3.

Tomēr 8. attēls liecina arī par koriģētā rādītāja ievērojamu kāpumu kopš 2003. gada vidus, norādot, ka likviditātes pārpalikums euro zonā arvien mazāk atspoguļo tikai portfeļu sastāva pārmaiņas.

Šāds likviditātes pārpalikuma līmenis norāda uz vidējā termiņa cenu stabilitātes apdraudējumu. Ja ievērojama daļa šā likviditātes pārpalikuma tiktu pārvērsta darījumu atlikumos, īpaši laikā, kad konfidence un ekonomiskā aktivitāte uzlabojas, tas varētu veicināt inflācijas spiediena veidošanos (sk. 2. ielikumu "Kas varētu notikt ar likviditātes pārpalikumu euro zonā?"). Turklāt būtisks likviditātes pārpalikums un straujš kredītēšanas kāpums varētu izraisīt aktīvu cenu ievērojamu pieaugumu (īpaši mājokļu tirgū).

2. Sīkāku informāciju sk. ECB 2004. gada oktobra "Mēneša Biļetena" raksta *Monetary analysis in real time* 4. sadaļā.

2. ielikums

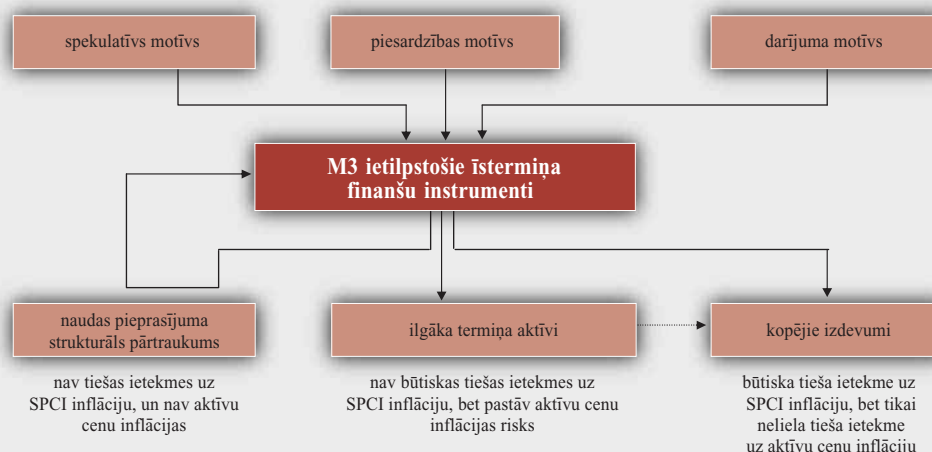
KAS VARĒTU NOTIKT AR LIKVIDITĀTES PĀRPALIKUMU EURO ZONĀ?

Spēcīgais M3 kāpums kopš 2001. gada vidus izraisījis stabilu likviditātes pārpalikuma rādītāju pieaugumu euro zonā, un tie sasnieguši vēsturiski augstāko līmeni. Tas nozīmē, ka 2004. gadā likviditātes līmenis euro zonā ievērojami pārsniedza līmeni, kas nepieciešams, lai finansētu tautsaimniecības izaugsmi bez inflācijas. Tomēr šie rādītāji interpretējami piesardzīgi.

Vērtējot, kas varētu notikt ar likviditātes pārpalikumu, nedrīkst aizmirst faktoros, kas izraisījuši šā pārpalikuma veidošanos. Izšķir divus galvenos faktoros. Pirmkārt, no 2001. gada vidus līdz 2003. gada vidum ieilgušās ekonomiskās, finansiālās un ģeopolitiskās neskaidrības noteica ievērojami lielāku interesi par M3 ietilpstošajiem drošajiem un likvidajiem finanšu instrumentiem. Otrkārt, zemās procentu likmes visās termiņu grupās un ar tām saistītās zemās likvīdo aktīvu turēšanas izvēles izmaksas, īpaši pēdējā laikā, veicinājušas naudas pieprasījuma kāpumu. Pamatojoties uz šiem faktoriem, spēcīgais pieprasījums pēc M3 ietvertajiem īstermiņa instrumentiem varētu atspoguļot galvenokārt spekulatīvu un piesardzības motīvu kombināciju, nevis ar darījumiem saistītus motīvus. Savukārt katrs motīvs var būt saistīts ar dažādiem veidiem, kādos likviditātes pārpalikumu iespējams izmantot nākotnē, turklāt attiecīgi ar dažādu cenu stabilitātes apdraudējuma pakāpi (sk. att.).

Viena no likviditātes pārpalikuma izmantošanas iespējām tautsaimniecības dalībniekiem ir ieguldīt savus likvīdos turējumus ilgāka termiņa aktīvos, kapitāla vai parāda vērtspapīros vai nekustamajā īpašumā vai nu tieši, vai arī izmantojot ieguldījumu fondus. Lai panāktu kopēju

Shematisks atainojums, kā iespējams izmantot likviditātes pārpalikumu

likviditātes pārpalikuma samazinājumu, nepieciešams, lai rezidentu MFI sektors vai arī tautsaimniecības dalībnieki ārpus euro zonas šajos darījumos piedalītos kā darījuma partneri. Šāds likviditātes pārpalikuma izlietojums tieši neietekmētu SPCI inflāciju, tomēr noteiktos apstākļos portfeļu sastāva koriģēšana var ietekmēt aktīvu cenas, kas savukārt vēlāk ar labklājības efektu varētu netieši ietekmēt inflāciju.

Otrā iespēja ir likviditātes pārpalikumu kādā brīdī pārvērst darījumu atlikumos. Tas, visticamāk, varētu notikt laikā, kad nostiprināsies ekonomiskā konfidence. Tā kā šos atlikumus izmanto, lai palielinātu iekšzemes preču un pakalpojumu pieprasījumu, arvien intensīvāk varētu tikt absorbētas pašreizējās brīvās jaudas. Ja spēcīgs patēriņa pieprasījuma kāpums turpinātos pietiekami ilgi, ražošanas jaudu izmantošanas intensificēšana vēlāk varētu izraisīt cenu stabilitātes apdraudējumu.

Visbeidzot, nevar pilnībā noliegt, ka pašreizējā likviditātes pārpalikuma situācija zināmā mērā atspoguļo pastāvīgas tautsaimniecības dalībnieku naudas pieprasījuma attīstības pārmaiņas, t.i., interesi par strukturāli augstāku likviditāti un tādējādi – vēlāmā naudas līdzekļu turējumu līmeņa pieaugumu. Šādas pastāvīgas pārmaiņas varētu izraisīt, piemēram, izteiktāka mājsaimniecību izvairīšanās no riska finanšu ieguldījumu jomā pēc ievērojamiem zaudējumiem, ko mājsaimniecības cieta akciju tirgos no 2000. gada līdz 2003. gadam. Tā kā šādam faktoram ir zināma nozīme, likviditātes pārpalikums euro zonā būtu mazāks, nekā liecina pašreizējie rādītāji, un tas neietekmētu inflāciju.

Reālā situācija droši vien apvieno visas trīs iespējas. Pašlaik grūti noteikt, vai pēdējos gados vērotais intereses kāpums par likviditāti ir vai nav pastāvīgs. Vienlaikus ilgstoša stipra interese par nekustamo īpašumu iegādi varētu būt saistīta ar ievērojamu nekustamā īpašuma cenu kāpumu. Turklāt atsevišķas pazīmes liecina, ka tautsaimniecības dalībnieki pārkārtojuši savu portfeļu sastāvu, veicot lielākus ieguldījumus ilgāka termiņa finanšu aktīvos. Nevar izslēgt, ka nākotnē zināms likviditātes pārpalikums tiks izmantots augstākam nominālo darījumu apjomam, īpaši lielākas ekonomiskās konfidences apstākļos, un vēlāk nesaistīsies ar augstāku inflāciju.

Tāpēc kopumā var secināt: pat ja likviditātes pārpalikums atspoguļo euro zonas mājsaimniecību un uzņēmumu lielāku interesi par likviditāti, 2004. gadā sasniegtais augstais līmenis ECB vēl arvien rada bažas un liek būt piesardzīgai. Lai apzinātu iespējamo likviditātes pārpalikuma izmantošanas scenāriju relatīvo empīrisko nozīmi un tādējādi arī vidējā termiņa cenu stabilitātes riskus, ECB turpinās cieši uzraudzīt norises visās jomās, īpaši: a) portfeļu sastāva pārmaiņām pretēju pārmaiņu pazīmes un aktīvu cenu neatbilstoša kāpuma parādīšanās risku; b) pazīmes, kas liecina par lielāku patēriņu nekā parasti; un c) pazīmes, kas liecina par jebkādam strukturālām naudas pieprasījuma pārmaiņām.

NAUDAS TIRGUS PROCENTU LIKMES KOPUMĀ SAGLABĀJĀS STABILAS

2004. gadā ECB Padome nolēma nemainīt galvenās procentu likmes. Tāpēc naudas tirgus procentu likmes ienesīguma līknes īsākajiem termiņiem visu gadu saglabājās pārsvarā stabilas.

Ilgāka termiņa naudas tirgus procentu likmes 2004. gada 1. ceturksnī ievērojami samazinājās, turpinot kopš 2003. gada decembra vidus novēroto lejupslīdes tendenci (sk. 9. att.). Aptuveni 2004. gada marta beigās apstākļos, kad tika gaidīta turpmāka ECB galveno procentu likmju samazināšanās, naudas tirgus ienesīguma līknes izliekums kļuva negatīvs. Patiesībā šis līknes izliekums, ko mēra kā starpību starp 12 mēnešu un 1 mēneša EURIBOR, 2004. gada 26. martā sasniedza zemāko punktu (−7 bāzes punkti).

Tomēr no 2004. gada aprīļa līdz jūnijam bija vērojama ienesīguma līknes izliekuma normalizēšanās, ievērojami pieaugot ilgāka termiņa instrumentu procentu likmēm, turpretī īsāka termiņa instrumentu procentu likmes kopumā nemainījās. Pēc tam ilgāka termiņa naudas tirgus procentu likmes galvenokārt bija stabilas, svārstoties ļoti šaurās (10 bāzes punktu) robežās. Gada beigās 1 mēneša un 12 mēnešu EURIBOR sasniedza attiecīgi 2.12% un 2.35%, tuvojoties 2003. gada beigu līmenim.

2005. gada pirmajos divos mēnešos EURIBOR ilgāka termiņa procentu likmes saglabājās samērā stabilas, jo tirgus dalībnieki uzskatīja, ka īstermiņa procentu likmes gandrīz visu 2005. gadu būs stabilas, un termiņa prēmijas joprojām

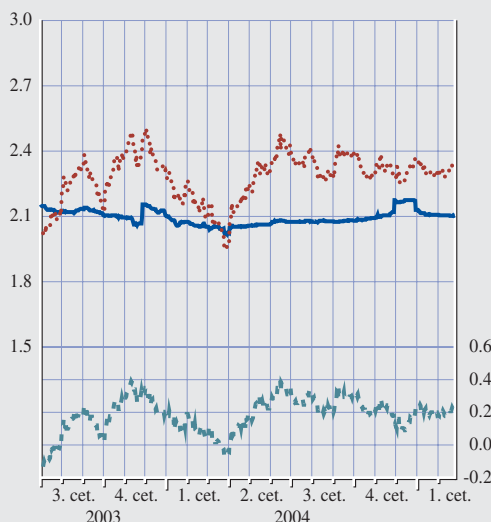
bija samērā nelielas. 2005. gada 24. februārī 1 mēneša un 12 mēnešu EURIBOR bija attiecīgi 2.10% un 2.34%.

Īstermiņa naudas tirgus procentu likmju pārmaiņas 2004. gadā galvenokārt atspoguļojās implicēto biržā tirgoto nākotnes līgumu 3 mēnešu EURIBOR likmes pārmaiņās. Opciju implicētais svārstīgums, kas iegūts no 3 mēnešu EURIBOR biržā tirgotajiem nākotnes līgumiem, gada laikā ievērojami kritās, liecinot, ka tirgus dalībnieki neprognozē lielas neskaidrības

9. attēls. Īstermiņa procentu likmes un naudas tirgus peļņas līknes izliekums

(gadā; %; dienas dati; procentu punktos)

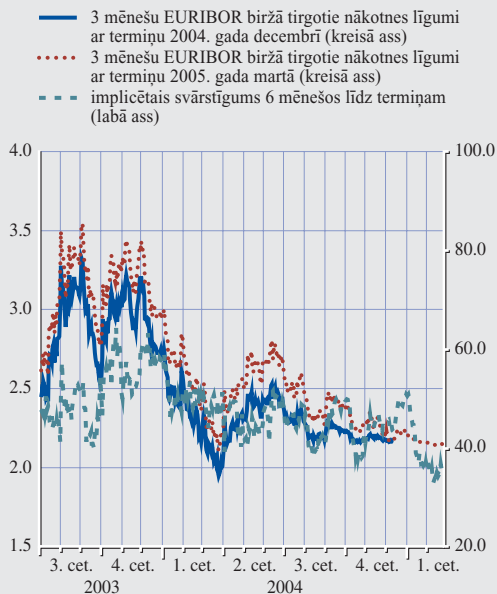
— 1 mēneša EURIBOR (kreisā ass)
 12 mēnešu EURIBOR (kreisā ass)
 - - - - - starpība starp 12 mēnešu un 1 mēneša EURIBOR (labā ass)

Avots: Reuters.

10. attēls. 3 mēnešu EURIBOR biržā tirdzotie nākotnes līgumu procentu likmes un opciju implicētais svārstīgums, kas iegūts no 3 mēnešu EURIBOR biržā tirdzotajiem nākotnes līgumiem

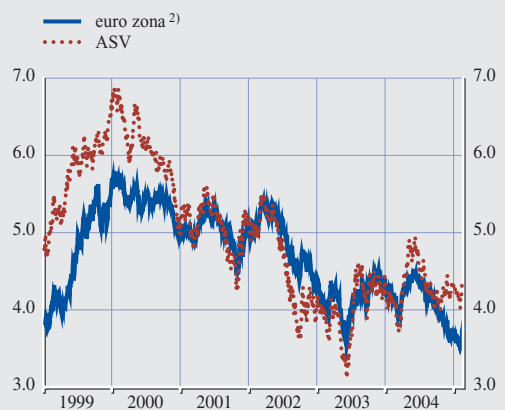
(gadā; %; dienas dati; bāzes punktos)

Avoti: Bloomberg, Reuters un ECB aprēķini.

11. attēls. Valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes ¹⁾

(gadā; %; dienas dati)

Avoti: Reuters, Bloomberg un Thomson Financial Datastream.

1) 10 gadu obligācijas vai obligācijas ar tuvāko pieejamo termiņu.
2) Ar 2001. gada 1. janvāri dati ietver arī Grieķiju.

saistībā ar gaidāmo nākotnes īstermiņa procentu likmju attīstību (sk. 10. att.).

2004. GADĀ IEVĒROJAMI SAMAZINĀJĀS VALDĪBAS ILGTERMIŅA OBLIGĀCIJU PEĻŅAS LIKMES

2004. gada nogalē valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes euro zonā sasniedza vēsturiski ļoti zemu līmeni. Lai gan 1. pusgadā euro zonas valdības 10 gadu obligāciju peļņas likmes nedaudz svārstījās, tomēr kopumā tās daudz nemainījās, 2004. gada 2. pusgadā tām bija raksturīga ilgstoša lejupslīde, un gada beigās tās sasniedza 3.7% – ievērojami zemāku līmeni nekā dominēja 2003. gada beigās (sk. 11. att.).

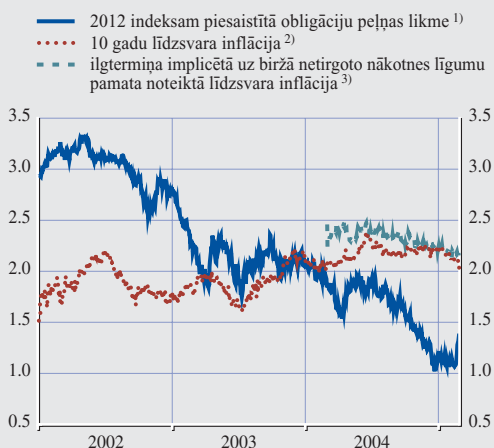
Kopumā šīs euro zonas ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju norises galvenokārt atspoguļoja tirgus dalībnieku uzskatu maiņu par inflācijas spiedienu un euro zonas tautsaimniecības perspektīvām. Šī maiņa savukārt bija cieši saistīta ar gada laikā vērotajām pasaules makroekonomisko perspektīvu pārmaiņām. Tirgus dalībnieku naftas cenu kāpuma ietekmes gaidas gada laikā spēcīgi iespaidoja to uzskatus

par inflācijas spiedienu un ekonomisko aktivitāti. Tomēr šķiet, šīs gaidas gada laikā mainījās atkarībā no publicētajiem makroekonomiskajiem datiem. Tiešām, lai gan pavasarī tirgus dalībnieki šķietami galvenokārt raizējās par krasā naftas cenu kāpuma ietekmi uz inflāciju, vēlākos mēnešos lielākas bažas radīja augsto naftas cenu ietekme uz ekonomisko aktivitāti.

Gada 1. ceturksnī euro zonas ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes samazinājās, atspoguļojot notikumus ASV tirgū apstākļos, kad pieauga bažas par ASV ekonomiskās atveseļošanās spēju. Lai gan pakāpeniski nostiprinājās euro zonas ekonomiskā aktivitāte, indeksiem piesaistītās ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes euro zonā 1. ceturksnī arī kritās atbilstoši salīdzināmām ASV peļņas likmēm, atspoguļojot to, ka tirgus dalībnieku nākotnes pasaules ekonomiskās aktivitātes gaidas šķietami lielā mērā ietekmē bažas par ASV tautsaimniecības atveseļošanās ilgtspēju.

12. attēls. Euro zonas ilgtermiņa obligāciju reālās peļņas likmes un līdzsvara inflācija

(gadā; %; dienas dati)

Avoti: Reuters, Francijas Valsts kases un ECB aprēķini.

1) Iegūta no Francijas Valsts kases obligāciju cenām, kas indeksētas ar euro zonas SPCI (izņemot tabakas cenas) un kuru dzēšanas termiņš ir 2012. gads.

2) Sīkāku informāciju par aprēķiniem sk. ECB 2002. gada februāra "Mēneša Biļetena" 2. ielikumā.

3) Aprēķināta, izmantojot euro zonas indeksiem piesaistītās obligācijas ar dzēšanas termiņu 2008. gadā un 2014. gadā, sākot no 2014. gadā dzēšamo obligāciju emisijas.

2004. gada pirmajos trijos mēnešos euro zonas ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes kritās, tomēr kopš aprīļa sākuma šī tendence strauji mainījās. Šķiet, ka turpmāko ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju kāpumu ietekmēja divi galvenie faktori. Pirmkārt, auga tirgus dalībnieku pārliecība par euro zonā notiekošo atveseļošanos, ko tajā laikā veicināja arī labākas pasaules tautsaimniecības izredzes. Otrkārt, auga tirgus dalībnieku bažas par naftas cenu kāpuma potenciālo ietekmi uz inflāciju apstākļos, kad turpinās pasaules tautsaimniecības atveseļošanās. Pavasarī ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes un līdzsvara inflācija tiešām paaugstinājās, atjaunojoties ieguldītāju bažām par inflāciju (sk. 12. att.). Tomēr euro zonā šīs bažas bija mazāk jūtamas nekā ASV, kur obligāciju peļņas likmju un līdzsvara inflācijas kāpums bija krasāks.

No 2004. gada aprīļa līdz jūnijam tirgus dalībnieku euro zonas inflācijas gaidas šķietami vairāk pastiprinājās īsākos termiņos, bet ilgāka termiņa inflācijas gaidas, ko nosaka, izmantojot implicēto uz biržā netirgoto nākotnes līgumu

pamata noteikto līdzsvara inflāciju, likās nedaudz stabilākas, lai gan saglabājās samērā augstas.³ Ticams, ka euro zonas līdzsvara inflācijas kāpums zināmā mērā atspoguļoja ieguldītāju pieprasītās lielākas inflācijas riska prēmijas, ņemot vērā neskaidrības par naftas cenu pārmaiņu ietekmi. Papildu apsekojumu informācija par euro zonas inflācijas gaidu novērtējumu neliecina par ilgtermiņa inflācijas gaidu pieaugumu punktu aplēsēs, kas atbilst minētajai interpretācijai.

2. pusgadā naftas cenu pārmaiņas vēl arvien būtiski ietekmēja obligāciju peļņas likmes. Tomēr arī tirgos šajā laikā, šķiet, valdīja augošas bažas par naftas cenu ietekmi uz ekonomisko aktivitāti euro zonā un pasaules tautsaimniecību. To atspoguļoja pakāpeniskais ilgtermiņa nominālo un indeksiem piesaistīto obligāciju peļņas likmju kritums, kas bija vērojams, sākot ar jūnija vidu, liecinot, ka tirgus gaida nelielu euro zonas ekonomiskās izaugsmes tempa palēnināšanos. Šķiet, arī tālāks ASV dolāra kursa kritums attiecībā pret euro, īpaši 2004. gada pēdējā ceturksnī, veicināja tirgus dalībnieku mērenāku vērtējumu euro zonas tuvākā laika izaugsmes perspektīvām. Ilgtermiņa nominālo un indeksiem piesaistīto obligāciju peļņas likmju kritums euro zonā atspoguļoja arī tirgus gaidu samazināšanos par stingrākas monetārās politikas ieviešanas gaitu, sākot no tuvākā termiņa līdz vidējam termiņam.

Šo norišu rezultātā euro zonas ilgtermiņa nominālās obligāciju peļņas likmes 2004. gadā ievērojami samazinājās (aptuveni par 60 bāzes punktiem), gada beigās sasniedzot 3.7%, kas ir tuvu vēsturiski zemākajam līmenim. Procentu likmju starpība salīdzinājumā ar ASV gada lielāko daļu kopumā saglabājās nemainīga, atspoguļojot vairāk vai mazāk vienlaicīgas pārmaiņas abu tautsaimniecību makroekonomiskajās perspektīvās. Tomēr

³ 12. attēlā redzams, ka 2004. gada pavasarī 2012. gada indeksam piesaistītā tagadnes līdzsvara inflācija, kas atspoguļo arī 2004.–2012. gada vidējās inflācijas gaidas, pārsniedza ilgtermiņa implicēto uz biržā netirgoto nākotnes līgumu pamata iegūto līdzsvara inflāciju, kas atspoguļo 2008.–2014. gada vidējās inflācijas gaidas. Tas liecina par lielāku inflācijas gaidu kāpumu īsākos termiņos.

2004. gada beigās ilgtermiņa obligāciju procentu likmju attīstībā bija vērojamas zināmas atšķirības, kad procentu likmju starpība starp ASV un euro zonas valdības 10 gadu obligāciju peļņas likmēm nedaudz pieauga, sasniedzot gandrīz 60 bāzes punktu.

2004. gada 2. pusgadā nedaudz samazinājās arī līdzsvara inflācija. Tomēr ilgtermiņa līdzsvara inflācija euro zonā gada beigās saglabājās augstāka nekā kopš 2001. gada beigām novērotais vidējais līmenis, kad pirmo reizi tika emitētas ar euro zonas SPCI (izņemot tabakas cenas) indeksētas inflācijai piesaistītas obligācijas. Gada beigās 10 gadu līdzsvara inflācija bija aptuveni 2.2%, un salīdzinājumā ar 2003. gada decembri tā bija palielinājusies vairāk nekā par 10 bāzes punktiem.

2004. gadam bija raksturīgs arī tālāks implicētā svārstīguma kritums obligāciju tirgū, kas ir rādītājs, ko izmanto, lai noteiktu tirgus uzskatus par to, kādās robežās obligāciju peļņas likmes svārstīsies tuvākajā termiņā. Tālākās faktiskā svārstīguma pārmaiņas arī apstiprināja šo tirgus gaidu par zemāku obligāciju tirgus svārstīgumu pareizību (sk. 3. ielikumu "Implicētā finanšu tirgus svārstīguma kopīgās iezīmes").

2005. gada sākumā ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes pasaules tirgos vispirms turpināja kristies, bet aptuveni februāra vidū strauji pieauga. Tādējādi 24. februārī valdības 10 gadu obligāciju peļņas likmes gan euro zonā, gan ASV bija gandrīz sasniegušas 2004. gada beigu līmeni.

3. ielikums

IMPLICĒTĀ FINANŠU TIRGUS SVĀRSTĪGUMA KOPĪGĀS IEZĪMES

2004. gadā bija vērojams nozīmīgs vispārējs implicētā svārstīguma samazinājums vairākos finanšu tirgus segmentos euro zonā un citās attīstītajās valstīs. Implicēto svārstīgumu, ko nosaka, izmantojot iespējas līgumu cenas, parasti skaidro kā rādītāju, kas vērtē tirgus dalībnieku neskaidrību par dažādu finanšu tirgu tuvāka termiņa attīstības norisēm. 2004. gadā radās zināmas bažas, ka relatīvi zemais implicētais svārstīgums varētu nebūt pilnībā pamatots, tā kā to varētu samazināt ne tikai tirgus dalībnieku nākotnes faktiskā svārstīguma gaidas, bet arī citi faktori. Šāds potenciāli nepareizs svārstīguma novērtējums varētu apdraudēt arī finanšu stabilitāti. Piemēram, ja finanšu institūcijas reaģētu uz zemāku svārstīgumu, attiecīgi palielinot savus riskus, tās varētu ciest nopietnus zaudējumus, ja svārstīguma vērtējums paaugstinātos. Empīriskie dati liecina, ka šāda vērtējuma kļūda netika atklāta un implicētā svārstīguma kritumam dažādos finanšu tirgos gluži pareizi sekoja zemāks faktiskais svārstīgums.¹ Savukārt zemāku faktisko svārstīgumu var skaidrot, piemēram, ar to, ka pēc vairākiem īpaša svārstīguma gadiem pasaules akciju tirgos turpinās normalizēšanās process.

A attēlā parādīts implicētais svārstīgums 1) Vācijas DAX indeksam, ko nosaka, izmantojot VDAX svārstīguma indeksu; 2) valdības ilgtermiņa obligācijām, ko nosaka, izmantojot Vācijas valdības obligāciju biržā tirgto nākotnes līgumu ar 22 darbadienām līdz dzēšanas termiņam iespējas līgumu cenas; un 3) euro kursam attiecībā pret ASV dolāru, ko nosaka, izmantojot valūtas iespējas līgumus ar aptuveni 1 mēnesi līdz dzēšanas termiņam. Tā kā visi minētie iespējas līgumi sākas vienā dienā un tiem ir aptuveni vienāds līdz dzēšanas termiņam atlikušais laiks, attēlā redzamās implicētā svārstīguma datu rindas parāda tirgus dalībnieku neskaidrības visos trijos tirgus segmentos līdzīgā īstermiņa periodā.

¹ Sk. 2004. gada novembra "Mēneša Biļetena" ielikumu *Recent trends in implied stock market volatility* un decembra "Mēneša Biļetena" ielikumu "Implicētā obligāciju tirgus svārstīguma jaunākās tendences".

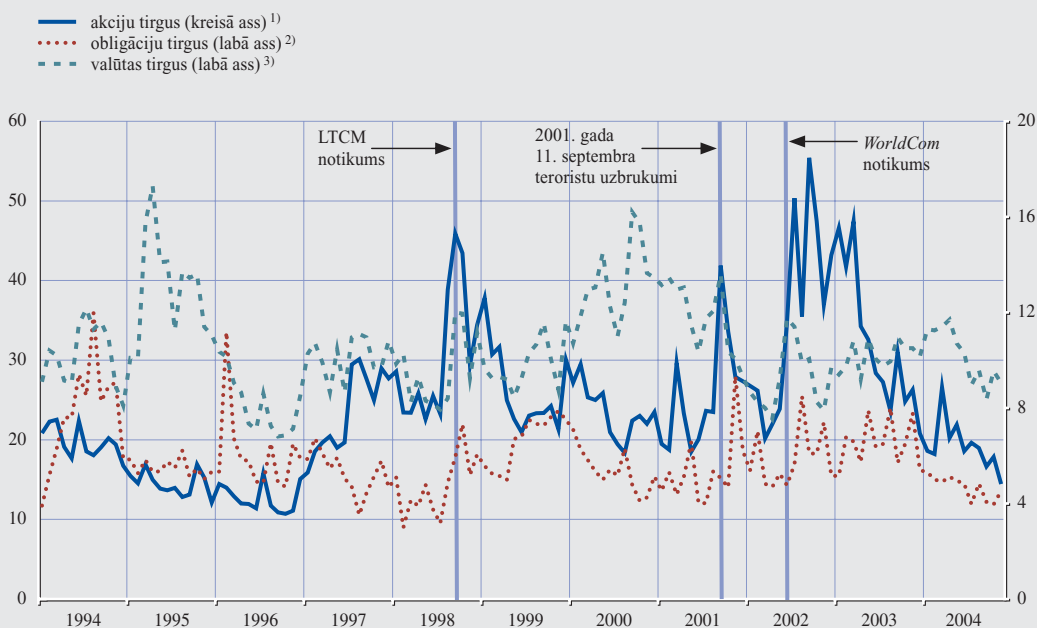
Pagātnē, šķiet, tuvāka termiņa svārstīguma gaidas dažādos tirgus segmentos mainījušās samērā atšķirīgi, izņemot atsevišķus līdzīgu svārstību periodus visos tirgos, ko droši vien izraisīja kopīgi, nevis kādam tirgum raksturīgi satricinājumi. Pavisam nesen svārstīguma samazinājums salīdzinājumā ar 2004. gada pirmajiem trim ceturkšņiem visos tirgos bija samērā līdzīgs. Tā kā nav pazīmju, kas liecinātu par svārstīguma vērtējuma kļūdu, tas norāda uz plaši izplatītu un pakāpeniski augošu finanšu tirgus dalībnieku ticību mierīgākiem tirgus apstākļiem tuvākā termiņā. Tomēr dažos 2004. gada pēdējos mēnešos ASV dolāra un euro kursa implicētā svārstīguma ievērojams kritums apstājās, atjaunojoties ASV dolāra vērtības kritumam.

Pašlaik kapitāla tirgiem raksturīga augsta integrācijas pakāpe, un var nojaust, ka svārstīguma savstarpējās sakarības starptautiskā mērogā katrā tirgus segmentā ir būtiskas. B attēls atspoguļo akciju tirgus implicēto svārstīgumu gan ASV, gan euro zonā, kura vērtējumam izmantoti attiecīgi VIX un VDAX indeksi, kā arī atbilstošo ilgtermiņa obligāciju tirgu implicēto svārstīgumu, kas noteikts, izmantojot attiecīgi ASV valdības un Vācijas valdības obligāciju biržā tirgoto nākotnes iespējas līgumu cenas.

Attēlā uzskatāmi redzams, ka abu aktīvu grupu implicētais svārstīgums ASV un euro zonā mainās ļoti līdzīgi. Turklāt savstarpējā sakarība starptautiskajā mērogā ir šķietami spēcīgāka kapitāla vērtspapīru tirgos nekā valdības ilgtermiņa obligāciju tirgos. Tomēr izšķiroša nozīme var būt arī valstij un tirgiem specifiskiem faktoriem. Piemēram, teroristu uzbrukumam Madridē 2004. gada 11. martā bija spēcīgāka, lai gan īslaicīga, ietekme uz akciju tirgus svārstīguma

A attēls. Euro zonas implicētais finanšu tirgus svārstīgums

(gadā; %; mēneša dati)

Avoti: Bloomberg un ECB aprēķini.

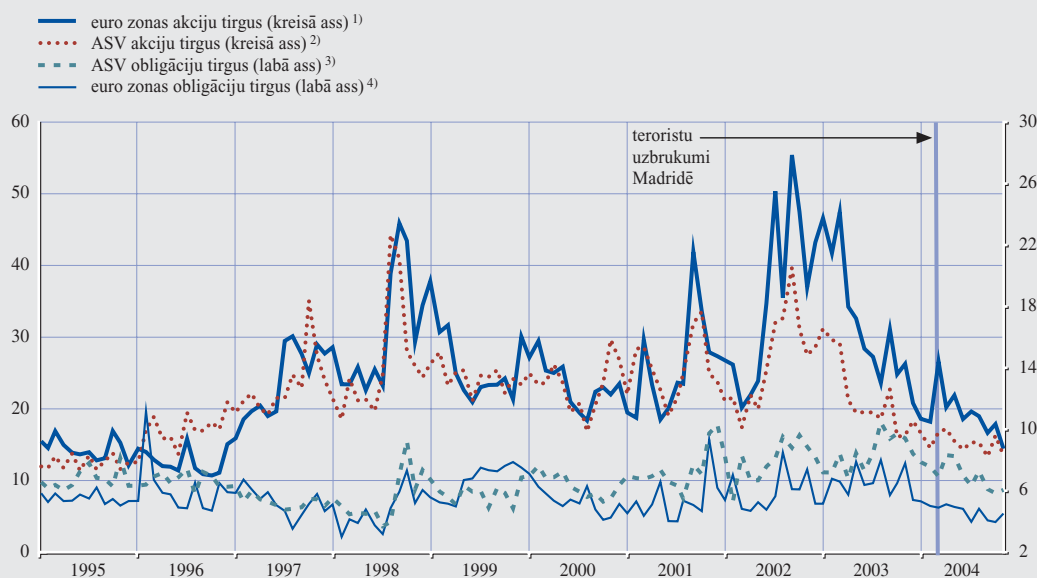
1) Vācijas DAX indeksa svārstīguma indekss, kas novērtē pēdējo 45 kalendāro dienu implicēto svārstīgumu.

2) Vācijas valdības biržā tirgoto nākotnes līgumu ar 22 darbadienām līdz dzēšanas termiņam opciju implicētais svārstīgums.

3) USD/EUR kursa iespējas līguma ar aptuveni 1 mēnesi līdz termiņam implicētais svārstīgums.

B attēls. Euro zonas un ASV implicētais obligāciju un akciju tirgus svārstīgums

(gadā; %; mēneša dati)

Avoti: Bloomberg un ECB aprēķini.

1) Vācijas DAX indeksa svārstīguma indekss, kas novērtē pēdējo 45 kalendāro dienu implicēto svārstīgumu.

2) S&P 500 indeksa svārstīguma indekss, kas novērtē pēdējo 30 kalendāro dienu implicēto svārstīgumu.

3) ASV valdības biržā tirgto nākotnes līgumu ar 22 darbadienām līdz dzēšanas termiņam opciju implicētais svārstīgums.

4) Vācijas valdības biržā tirgto nākotnes līgumu ar 22 darbadienām līdz dzēšanas termiņam opciju implicētais svārstīgums.

gaidām euro zonā nekā ASV. Attēls sniedz arī tālākus pierādījumus tam, ka vispārējais implicētā svārstīguma kritums pēdējos gados bija raksturīgs ne tikai euro zonai.

Kopumā savstarpējā sakarība starp dažādiem ģeogrāfiskajiem rajoniem noteiktās finanšu aktīvu grupās ir diezgan nozīmīga, īpaši kapitāla vērtspapīru tirgos. Lai gan parastos apstākļos nepastāv vispārēja implicētā svārstīguma paralēlu pārmaiņu tendence dažādos tirgus segmentos, šķiet, ka satricinājuma periodos savstarpējā sakarība ir jūtama. Nesenā implicētā svārstīguma izlīdzināšanās visās trijās aktīvu grupās ir zīmīga, jo tā nav saistīta ar finansiāliem satricinājumiem un tāpēc apstiprina tirgus dalībnieku vidū plaši izplatītu uzskatu, ka tuvākajā nākotnē finanšu tirgu apstākļi būs mierīgāki nekā 2004. gada sākumā.

2004. GADĀ EURO ZONAS AKCIJU TIRGOS TURPINĀJĀS SPĒCĪGS KĀPUMS

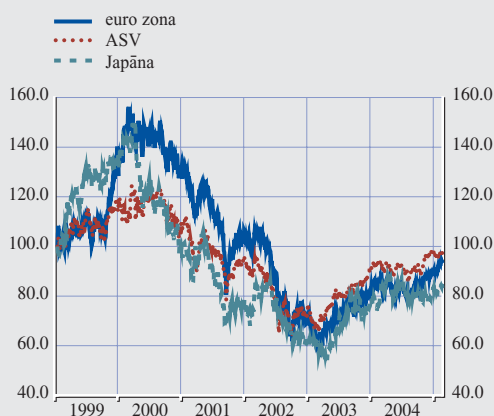
2004. gadā euro zonas akciju cenām turpinājās kopš 2003. gada sākuma vērotā pieauguma tendence (sk. 13. att.). *Dow Jones EURO STOXX* indekss gada beigās salīdzinājumā ar 2003. gada atbilstošo periodu bija palielinājies aptuveni par 10% (mazliet vairāk nekā *Standard & Poor's 500* un *Nikkei 225*).

Šāds vispārējs akciju cenu kāpums euro zonā, liekas, atspoguļoja dažādus faktoros, īpaši ilgtermiņa procentu likmju kritumu un būtisku faktiskās peļņas un izmaksāto dividendžu pieaugumu (sk. 14. att.).

Arī būtisks akciju tirgus svārstīguma samazinājums, kas šķita liecinām par mazāku tirgus dalībnieku neskaidrības līmeni par akciju tirgus perspektīvām, iespējams, veicināja akciju

13. attēls. Galvenie akciju tirgus indeksi ¹⁾

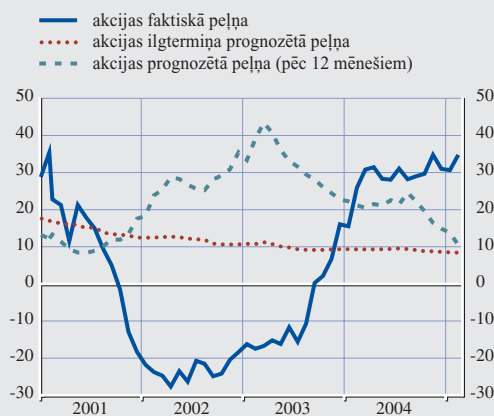
(indekss: 01.01.1999. = 100; dienas dati)

Avoti: Reuters, Thomson Financial Datastream un ECB aprēķini.
1) Dow Jones EURO STOXX broad indekss euro zonai, Standard & Poor's 500 ASV un Nikkei 225 Japānai. Ar 2001. gada janvāri euro zonas dati ietver arī Grieķiju.

14. attēls. Faktiskās un prognozētās uzņēmumu peļņas kāpums

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; mēneša dati; %)

Avots: Thomson Financial Datastream (Institutional Brokers Estimate System (IBES) analītiķu veiktās peļņas aplēses).

cenu kāpumu šajā gadā (sk. arī 3. ielikumu). Potenciāli negatīvie faktori (piemēram, nedaudz mazāk optimistisks globālās izaugsmes perspektīvu vērtējums naftas cenu kāpuma dēļ) un – īpaši 2004. gada beigās – valūtas kursu pārmaiņas, šķiet, tikai mazināja akciju cenu pieaugumu.

Euro zonas akciju cenu kāpums 2004. gadā kopumā bija vērojams visos sektoros, un tikai vienā no 10 Dow Jones EURO STOXX indeksā ietvertajiem tautsaimniecības sektoriem (tehnoloģiju sektors) 2004. gada beigās bija zemākas akciju cenas nekā iepriekšējā gadā. Spēcīgākais kāpums bija vērojams veselības aprūpes un komunālo pakalpojumu sektorā, un 2004. gadā bija vērojama uzlabošanās arī telekomunikāciju sektorā. Arī enerģētikas sektors pārsniedza vispārējo indeksu, ko veicināja tas, ka tā ieņēmumus palielina naftas cenu dinamika. Šis faktors uzlaboja arī komunālo pakalpojumu sektora sniegumu, jo laikā, kad naftas cenas ir augstas, pieaug pieprasījums pēc alternatīvās enerģijas avotiem (piemēram, dabasgāzes). Turpretī patēriņa preču un pakalpojumu sektora sniegums bija vājāks nekā 2004. gada indekss gan ciklisko, gan neciklisko preču un pakalpojumu

jomā. Tas varētu atspoguļot ieguldītāju bažas par iekšzemes patēriņu un īpaši par privāto patēriņu euro zonā.

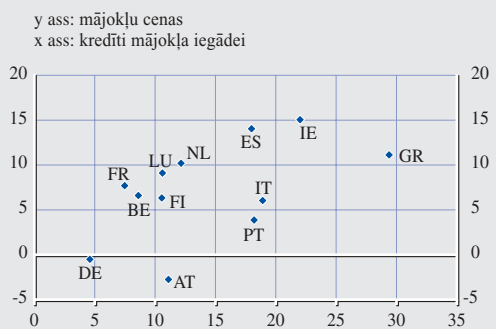
Akciju cenu augšupejas tendence pasaules tirgos turpinājās arī 2005. gada pirmajos divos mēnešos. No 2004. gada beigām līdz 2005. gada 24. februārim Dow Jones EURO STOXX indekss pieauga vairāk nekā par 3%. Arī Standard & Poor's 500 un Nikkei 225 šajā periodā nedaudz palielinājās. Šādu cenu kāpumu, šķiet, galvenokārt veicināja tālāka ievērojama uzņēmumu pelnītspējas uzlabošanās.

SPĒCĪGS MĀJSAIMNIECĪBU FINANSĒJUMA PIEPRASĪJUMS

2004. gadā bija vērojams augsts mājsaimniecību finansējuma pieprasījums, ko atspoguļo tas, ka MFI mājsaimniecībām izsniegto kredītu gada vidējais pieauguma temps sasniedza 7.8%. Mājsaimniecību kredītu dinamika 2004. gadā saglabāja kopš 2002. gada 1. ceturkšņa vēroto augšupejas tendenci un galvenokārt bija saistīta ar spēcīgu ilgtermiņa kredītu ekspansiju. 2004. gada pirmajos trijos ceturkšņos kopējo mājsaimniecībām izsniegto kredītu gada pieauguma temps pārsniedza MFI izsniegto kredītu kāpumu, liecinot par joprojām augstu

15. attēls. Mājokļu tirgus dinamika un kredīti euro zonas valstīs

(gada vidējais pieaugums 1998.–2003. gadā, %)

Avots: ECB aprēķini, kuru pamatā ir MFI dati par kredītiem un pieejamie valstu dati par mājokļu cenām.

citā finanšu iestāžu (CFI) izsniegto kredītu pieauguma tempu, ņemot vērā vairākās valstīs veikto mājokļu kredītu hipotēku kredītu pārvēršanu vērtspapīros.

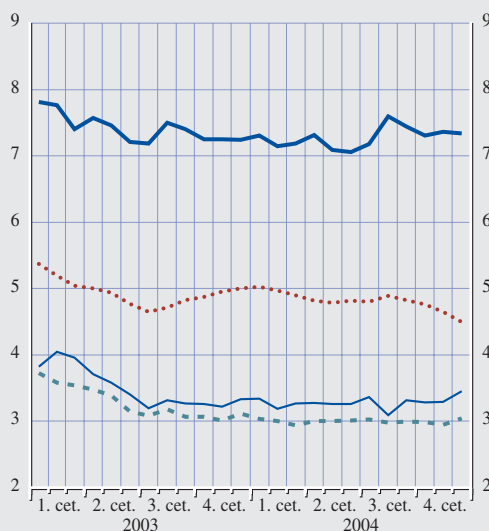
MFI izsniegtie ilgtermiņa kredīti mājokļu kredītu galvenokārt ietvēra kredītus mājokļa iegādei. Spēcīgāku šā komponenta dinamiku veicināja straujās mājokļu cenu pārmaiņas vairākās euro zonas valstīs un to tālāks pieaugums, 2004. gada 1. pusgadā gada kāpuma tempam euro zonā kopumā pārsniedzot 7%. Pieejamie dati liecina, ka mājokļu kredītu aizņēmumu mājokļa iegādei pieaugums vairākumā valstu ar mērenām mājokļu cenu pārmaiņām bija neliels, bet valstīs, kurās mājokļu cenas strauji pieauga, – nozīmīgs (sk. 15. att.). Vairākās euro zonas valstīs mājokļu cenu un mājokļu finansējuma pārmaiņas, iespējams, veicinājušas arī patēriņa kāpumu. Mājokļu cenu pieaugums izraisīja lielākas finansējuma vajadzības, bet, šķiet, arī radīja mājokļu kredītu plašāku pieeju kredītiem, palielinot tām pieejamo saistību nodrošinājumu. Vienlaikus spēcīgs kredītu mājokļa iegādei kāpums varbūt kļuvis par mājokļu cenu pieauguma cēloni.

Mājokļa iegādei izsniegto kredītu spēcīgo pieaugumu noteica zemās mājokļu kredītu finansējuma izmaksas, kas 2004. gadā vēl vairāk samazinājās salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu

16. attēls. MFI procentu likmes aizdevumiem mājokļu kredītiem un nefinanšu sabiedrībām

(gadā, %; pēc svariem koriģētas jauno darījumu procentu likmes;¹⁾ izņemot banku norēķinu kontu debetu atlikumus)

- patēriņa kredīti mājokļu kredītiem ar mainīgo procentu likmi un sākotnējo procentu likmes darbības periodu līdz 1 gadam
- kredīti mājokļu kredītiem ar sākotnējo procentu likmi darbības periodu 5–10 gadi
- - - kredīti nefinanšu sabiedrībām, kas pārsniedz 1 milj. euro, ar mainīgo procentu likmi un sākotnējo procentu likmes darbības periodu līdz 1 gadam
- kredīti nefinanšu sabiedrībām, kas pārsniedz 1 milj. euro, ar sākotnējo procentu likmi darbības periodu 1–5 gadi

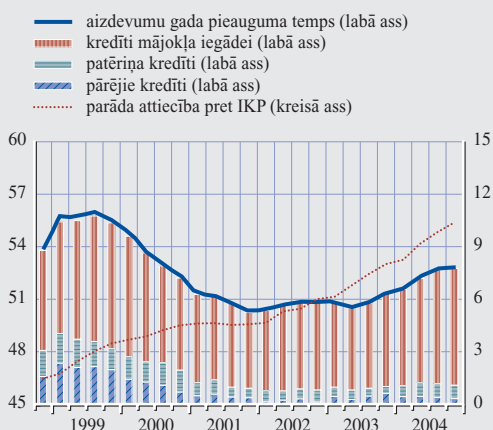
Avots: ECB.

1) Sākot ar 2003. gada decembri, pēc svariem koriģētas MFI procentu likmes tiek aprēķinātas, izmantojot valstu svarus, ko veido jauno darījumu apjomu 12 mēnešu mainīgais vidējais rādītājs. Iepriekšējā periodā, no 2003. gada janvāra līdz novembrim, pēc svariem koriģētas MFI procentu likmes aprēķinātas, izmantojot valstu svarus, ko veido jauno darījumu apjomu 2003. gada vidējais rādītājs. Sīkāku informāciju sk. ECB 2004. gada augusta "Mēneša Biļetena" ielikumā *Analysing MFI interest rates at the euro area level*.

jau tā pārsvarā zemo līmeni. Tāpēc vairāk mājokļu kredītu varēja iegādāties mājokli. MFI procentu likmes no jauna izsniegtajiem kredītiem mājokļa iegādei ar sākotnējo procentu likmi darbības periodu 5–10 gadi samazinājās par 52 bāzes punktiem gadā un 2004. gada decembrī sasniedza 4.49% (sk. 16. att.), atspoguļojot valdības vidējā termiņa obligāciju salīdzināmo tirgus procentu likmju norises. Šķiet, 2004. gadā uzlabojās arī vispārējā finansējuma pieejamība mājokļu kredītiem. Eurosistēmas banku kredītišķības apsekojuma rezultāti liecina, ka 2004. gada pēdējos trijos ceturkšņos bankas

17. attēls. Mājsaimniecību parāda attiecība pret IKP un aizņēmumu pieaugums

(parāds pret IKP un gada pieaugums, %; īpatsvars gada pieaugumā; procentu punktos)

Avots: ECB.

Piezīme. Izmantojot ceturkšņa finanšu pārskatus, parāda attiecība pret IKP ir nedaudz zemāka nekā izmantojot gada finanšu pārskatus, galvenokārt tāpēc, ka nav ietverti ārpus euro zonas esošo nefinanšu sektoru un banku aizdevumi.

nedaudz atviegloja kreditēšanas nosacījumus kredītu mājokļa iegādei apstiprināšanai.

Arī patēriņa kredītu gada kāpuma temps 2004. gadā palielinājās, lai gan sākotnēji pieaugums bija mērenāks un atpalika salīdzinājumā ar mājokļa iegādei izsniegto kredītu kāpumu. Šāds pieaugums varētu atspoguļot pakāpenisko Eiropas Komisijas patērētāju konfidences rādītāja uzlabošanas apstākļos, kad procentu likmes patēriņa kredītiem mājsaimniecībām ir samērā zemas. Eurosistēmas banku kreditēšanas apsekojuma rezultāti norāda arī, ka 2004. gadā atvieglotu kreditēšanas nosacījumu dēļ palielinājusies gan patēriņa kredītu, gan citu kredītu pieejamība.

MĀJSAIMNIECĪBU PARĀDA KĀPUMS

Mājsaimniecību aizņēmumu apjoma kāpums vēl vairāk palielināja mājsaimniecību parāda attiecību pret IKP (sk. 17. att.). Parāda pieaugums attiecībā pret IKP daļēji atspoguļo virzību uz cenu stabilitātes apstākļiem un zemākām procentu likmēm vairākās euro zonas valstīs pēc euro ieviešanas. Parāda apkalpošanas maksājumu slogs (t.i., procentu

un pamatsummas maksājumu attiecība pret izmantojamiem ienākumiem) zemo procentu likmju dēļ saglabājās samērā neliels. Euro zonas mājsaimniecību parāda attiecība pret IKP, piemēram, salīdzinājumā ar Lielbritāniju un ASV, arī saglabājās zema. Tomēr parāda apjoma pieaugums saistīts arī ar zināmu risku, jo pieaug mājsaimniecību riski, kas saistīti ar procentu likmju, ienākumu un aktīvu cenu pārmaiņām. Augstāka jutīguma risks ir, piemēram, mājsaimniecībām, kas vēsturiski zemo procentu likmju apstākļos finansējušas hipotēkas ar mainīgo procentu likmi un maziem sākotnējiem procentu maksājumiem. Šā jutīguma novērtējums saistīts ar samērā lielām neskaidrībām, jo, piemēram, pašreizējā hipotēku parāda daļa, kas pakļauta dominējošo procentu likmju nosacījumu pārmaiņām, atkarīga no tā pamatā esošo hipotēku līgumu iezīmēm. Šīs iezīmes saistītas ar valstu hipotēku tirgu uzbūvi, kultūru un vēsturiskajiem faktoriem, kā arī normatīviem un fiskāliem jautājumiem, kas dažādās euro zonas valstīs būtiski atšķiras.⁴

ZEMAS NEFINANŠU SABIEDRĪBU ĀRĒJĀ FINANSĒJUMA IZMAKSAS

2004. gadā euro zonā saglabājās ļoti labvēlīgi nefinanšu sabiedrību parāda finansējuma nosacījumi, ko atspoguļoja uzņēmumu obligāciju tirgus likmes un banku procentu likmes. Uzņēmumu parāda finansējuma izmaksas bija zemas un pieeja finansējuma avotiem parasti bija neierobežota.

Attiecībā uz finansējumu vērtspapīru veidā nefinanšu sabiedrību emitēto obligāciju ienesīguma likmes gan nominālajā, gan reālajā izteiksmē sasniedza vēsturiski zemu līmeni (sk. 18. att.). Vienlaikus reālie dividendžu ieņēmumi, kurus var uzskatīt par kapitāla vērtspapīru finansējuma reālo izmaksu rādītāju, salīdzinājumā ar 2003. gadā sasniegto augstāko punktu kritās, bet ne zemāk par vidējo rādītāju, kāds novērots kopš 20. gs. 90. gadu vidus.

4 Sīkāku informāciju sk. ECB 2004. gada novembra "Mēneša Biļetena" ielikumā *Features of mortgage contracts in the euro area*.

18. attēls. Nefinanšu sabiedrību uz tirgu balstīto finansēšanas izmaksu rādītāji

(gadā; %)

Avoti: ECB, Thomson Financial Datastream, Merrill Lynch un Consensus Economics Forecast.

1) Nefinanšu sabiedrību obligāciju ienesīguma likmju pamatā ir Merrill Lynch sagatavotais indekss, kas atsaucas uz augstāka (*investment grade*) reitinga nefinanšu sabiedrībām un zemāka reitinga (*high-yield*) indeksu. Līdz 1998. gada aprīlim pieejami tikai valstu dati (Beļģija, Francija, Vācija, Itālija, Nīderlande un Spānija). Ienesīguma likmes apkopotas, izmantojot IKP svarus, kas atbilst pirktspējas paritātei 2001. gadā. Nominālās ienesīguma likmes deflētas ar vidējām inflācijas gaidām periodā, kas vienāds ar uzņēmumu obligāciju vidējo termiņu un ko publicē *Consensus Economics Forecast*.

2) Dividenžu ieņēmumi definēti kā procentuālā attiecība starp gada dividendēm, uz kādām cer tirgus dalībnieki, un akciju cenu. Nominālās ienesīguma likmes deflētas ar SPCI.

Zemās obligāciju finansējuma izmaksas lielākoties izraisījušas visu termiņu grupu vēsturiski zemās procentu likmes; tās arī atspoguļo ieguldītāju uzskatu, ka uzņēmumu kredītriska perspektīvas euro zonā kļuvušas labvēlīgas. Uzņēmumu

obligāciju un valdības obligāciju procentu likmju starpības (īpaši obligācijām ar AA un BBB-reitingu), kas jau tā bija nelielas, 2004. gadā turpināja samazināties. Procentu likmju starpības samazināšanos var skaidrot tādi būtiski faktori kā nozīmīga finanšu tirgus svārstīguma mazināšanās (sk. 3. ielikumu "Implicētā finanšu tirgus svārstīguma kopīgās iezīmes") un uzņēmumu pelnītspējas uzlabošanās. Vienlaikus zemu procentu likmju kontekstā nevar izslēgt iespēju, ka arī ieguldītāju intensīvie lielākas peļņas meklējumi joprojām varētu veicināt uzņēmumu obligāciju ienesīguma likmju samazināšanos.

Aplūkojot finansējuma izmaksas saistībā ar MFI aizdevumiem, kas ir galvenais nefinanšu uzņēmumu parāda finansējuma veids, MFI procentu likmes 2004. gadā pēc krituma 2002. un 2003. gadā pamatā nemainījās (sk. 16. att.) un kopumā bija ļoti zemas.

Iespējams, 2004. gadā uzņēmumiem arī bija vieglāk saņemt bankas kredītus. Eurosistēmas veiktā banku kreditēšanas apsekojuma rezultāti norāda, ka kopumā stingrāku kreditēšanas nosacījumu piemērošana uzņēmumiem izsniegtajiem aizdevumiem 2004. gada 1. pusgadā mazinājusies, bet 2. pusgadā tīrais rezultāts ir pat nedaudz atviegloti nosacījumi. Vienlaikus bija zināmas atšķirības starp lielo uzņēmumu un mazo un vidējo uzņēmumu finansējuma izmaksām (sk. 4. ielikumu "Vai mazo un vidējo uzņēmumu finansējuma nosacījumi euro zonā 2004. gadā bija nelabvēlīgāki nekā lielo uzņēmumu finansējuma nosacījumi?").

4. ielikums

VAI MAZO UN VIDĒJO UZŅĒMUMU FINANSĒJUMA NOSACĪJUMI EURO ZONĀ 2004. GADĀ BIJA NELABVĒLĪGĀKI NEKĀ LIELO UZŅĒMUMU FINANSĒJUMA NOSACĪJUMI?

Kopumā mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) ierobežojumi finansējuma izmaksu un ārējā finansējuma pieejamības ziņā var būt lielāki nekā lielajiem uzņēmumiem. Pretstatā lielajiem uzņēmumiem MVU parasti nespēj piesaistīt finansējumu kapitāla tirgos, tāpēc tiem galvenokārt jāpaļaujas uz banku kredītiem vai vēl dārgākiem ārējā finansējuma veidiem (piemēram, tirdzniecības kredītiem, līzingu, faktūrkreditēšanu u.c.). Mazi uzņēmumi, mēģinot piesaistīt finansējumu, parasti saskaras ar lielākām problēmām tāpēc, ka potenciālajiem kreditoriem

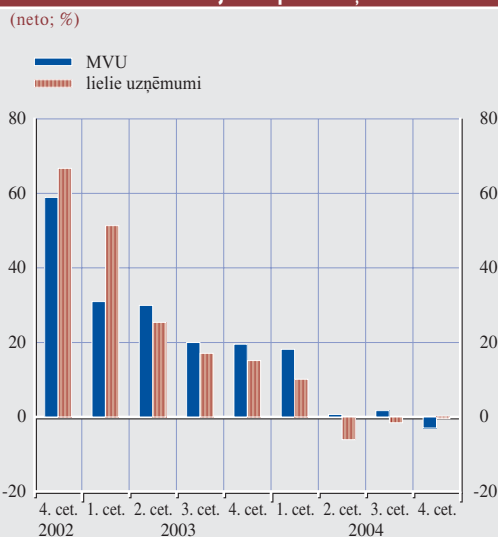
trūkst informācijas par uzņēmumu, jo tie bieži ir jauni un ar mazāk stingrām pārskatu sniegšanas prasībām (t.i., tie sniedz mazāk detalizētus grāmatvedības pārskatus utt.). Turklāt MVU bieži vien ir mazāk, ko piedāvāt saistību nodrošinājumam (piemēram, pamatlīdzekļi), kas varētu mazināt informācijas trūkuma radītās problēmas, kā tas ir agrāk dibinātiem lieliem uzņēmumiem. Tāpēc bankas bieži vien var piemērot mazākiem un jaunākiem uzņēmumiem izsniegtajiem aizdevumiem stingrākus kredītēšanas nosacījumus, jo tām parasti ir mazāk informācijas par šādu uzņēmumu.

Turklāt arī MVU finansējuma izmaksas (piemēram, banku procentu likmes) nereti ir lielākas nekā lielākiem uzņēmumiem. Relatīvi augstākas procentu likmes par neliela apjoma aizdevumiem var skaidrot ar vairākiem faktoriem. Piemēram, var būt, ka kredītēšanas izmaksas ir fiksētas un nav proporcionāli atkarīgas no aizdevuma apjoma. Ar mazām sabiedrībām saistītais risks arī var būt lielāks nekā lielākām un agrāk dibinātām sabiedrībām, lai gan diversifikācijas ietekme uz bankām saistībā ar aizdevumiem MVU var būt vēl lielāka. Arī konkurence starp aizdevējiem MVU var būt zema, tāpēc tie var drošāk diktēt savus noteikumus mazajiem kredītņēmējiem, paaugstinot to izmaksas bankas maiņas gadījumā. Turklāt, tā kā MVU pieejas iespējas ārējam finansējumam ir relatīvi ierobežotas un izmaksas augstākas, tie parasti vairāk paļaujas uz iekšējo finansējumu, vidēji iekļaujot bilanci vairāk likvīdo aktīvu turējumu. Likvīdo aktīvu turēšana izmaksā dārgi, tāpēc maziem uzņēmumiem tas var būt papildu slogs.¹

Šādos apstākļos pēdējā laikā arvien lielāka uzmanība tiek veltīta MVU finansējuma nosacījumiem euro zonā. Banku kredītēšanas apsekojums, ko Eurosistēma veic četras reizes gadā, nodrošina kvalitatīvu informāciju par MVU un lielo uzņēmumu finansējuma nosacījumiem. Apsekojums atspoguļo lielo uzņēmumu un MVU kredītēšanas nosacījumu pārmaiņas (sk. A att.). Kopš 2002. gada 4. ceturkšņa banku MVU un lielo uzņēmumu kredītēšanas nosacījumi mainījušies samērā līdzīgi un pakāpeniski stingrāki kredītēšanas nosacījumi kopumā ieviesti retāk. Lielo uzņēmumu aizdevumiem piemērotie kredītēšanas nosacījumi vidēji bijuši ne pārāk stingri un, sākot ar 2004. gada 2. ceturksni, kopumā kļuvuši pat vieglāki. 2004. gada 4. ceturksnī kopumā stingrāku kredītēšanas nosacījumu ieviešana MVU aizdevumiem mazinājusies samērā jūtami, un pirmo reizi kopš banku kredītēšanas apsekojuma ieviešanas nosacījumi ir pat mazāk stingri.

Jaunās MFI procentu likmju statistikas ieviešana, sākot ar 2003. gada janvāri, ļauj salīdzināt dažāda apjoma aizdevumu (gan lielāku, gan mazāku par 1 milj. euro) procentu likmes.² Pieņemot, ka aizdevumi, kas pārsniedz 1 milj. euro, biežāk tiek piešķirti lieliem uzņēmumiem, dažāda apjoma aizdevumu

A attēls. Nefinanšu sabiedrībām piešķirtajiem aizdevumiem vai kredītlīnijām piemēroto kredītēšanas nosacījumu pārmaiņas

Avots: ECB.
Piezīme. Neto procenti ir starpība starp gadījumu procentuālo attiecību summu, kad nosacījumi kļuvuši "ievērojami stingrāki" vai "nedaudz stingrāki", un to gadījumu procentuālo attiecību summu, kad nosacījumi kļuvuši "nedaudz vieglāki" un "ievērojami vieglāki".

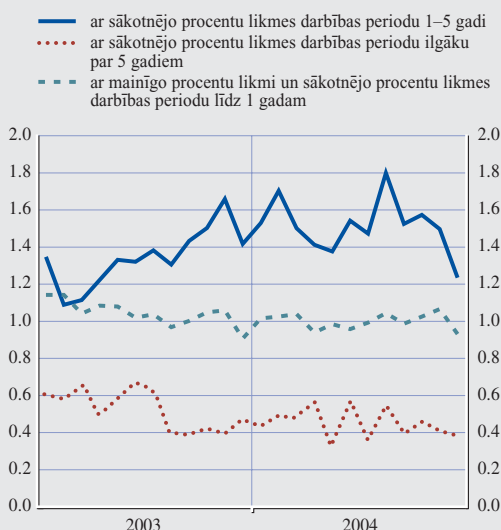
1 Sīkāku informāciju par MVU finansēšanu Eiropā sk. *Europe's changing financial landscape: The financing of small and medium-sized enterprises*, EIB Papers, vol. 8, No 2, 2003 un Eiropas Komisijas *SMEs and access to finance, Observatory of European SMEs 2003, No 2*.
2 Sk. arī šā gada pārskata 13. ielikumu "Finanšu integrācija euro zonas kredītu tirgū".

procentu likmju salīdzinājums var sniegt noteiktu informāciju par MVU finansējuma izmaksām salīdzinājumā ar lielo uzņēmumu finansējuma izmaksām. Šis salīdzinājums, protams, ir tikai aptuvenš. No 2003. gada janvāra līdz 2004. gada decembrim maza apjoma MFI aizdevumu procentu likmes (ko nosaka pēc MFI procentu likmēm aizdevumiem nefinanšu sabiedrībām līdz 1 milj. euro) bija augstākas (0.4–1.8 procentu punkti) nekā lielāku MFI aizdevumu procentu likmes (ko nosaka pēc MFI procentu likmēm aizdevumiem nefinanšu sabiedrībām, kuri pārsniedz 1 milj. euro; sk. B att.). Kopumā no 2003. gada janvāra maza apjoma un liela apjoma aizdevumu procentu likmju starpības mainījušās tikai nedaudz. Aplūkojot nesenās norises sīkāk, 2004. gadā maza apjoma aizdevumu procentu likmju starpības salīdzinājumā ar procentu likmēm liela apjoma aizdevumiem ar sākotnējo procentu likmes darbības periodu 1–5 gadi un procentu likmēm aizdevumiem ar sākotnējo procentu likmes darbības periodu ilgāku par 5 gadiem nedaudz samazinājās (attiecīgi par 10 un 15 bāzes punktiem), bet salīdzinājumā ar procentu likmēm aizdevumiem ar mainīgo procentu likmi un sākotnējo procentu likmes darbības periodu līdz 1 gadam kopumā nemainījās.

Pamatojoties uz pieejamo informāciju, grūti izdarīt drošus secinājumus. Lai gan salīdzinājumā ar lielajiem uzņēmumiem MVU finansējuma izmaksas joprojām bija samērā augstas, 2004. gada norises gan mazajiem, gan lielajiem uzņēmumiem kopumā bija līdzīgas. Vienlaikus atsevišķi pierādījumi liecina, ka MVU pieeja finansējumam šajā periodā būtiski uzlabojusies.

B attēls. MFI nefinanšu sabiedrībām izsniegto maza un liela apjoma aizdevumu procentu likmju starpība^{1), 2)}

(no jauna izsniegtie aizdevumi; procentu punktos)

Avots: ECB.

1) Sākot ar 2003. gada decembri, pēc svariem koriģētās MFI procentu likmes tiek aprēķinātas, izmantojot valstu svarus, ko veido jauno darījumu apjomu 12 mēnešu mainīgais vidējais rādītājs. Iepriekšējā periodā, no 2003. gada janvāra līdz novembrim, pēc svariem koriģētās MFI procentu likmes aprēķinātas, izmantojot valstu svarus, ko veido jauno darījumu apjomu 2003. gada vidējais rādītājs. Sīkāku informāciju sk. 2004. gada augusta ECB "Mēneša Biļetena" ielikumā *Analysing MFI interest rates at the euro area level*.

2) Maza apjoma aizdevumi ir aizdevumi līdz 1 milj. euro, bet liela apjoma aizdevumi – aizdevumi, kas pārsniedz 1 milj. euro.

IEROBEŽOTS ĀRĒJĀ FINANSĒJUMA IZMANTOJUMS

2004. GADĀ

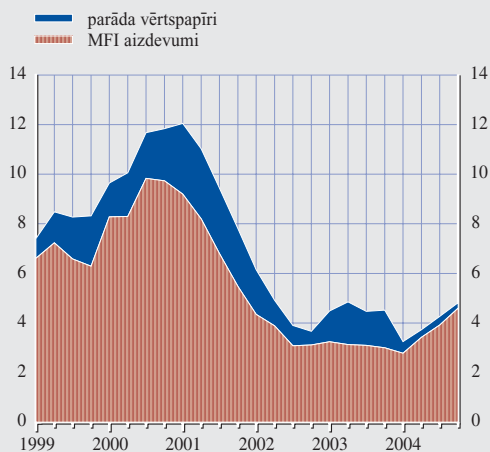
Lai gan saglabājās labvēlīgi finansējuma nosacījumi, 2004. gadā nefinanšu sabiedrības ārējo finansējumu izmantoja tikai nelielā apjomā. 2004. gada beigās parāda finansējuma gada pieauguma temps sasniedza 4.8% un bija nedaudz lielāks nekā 2003. gada beigās (4.5%). 2004. gada 2. pusgadā tas mazliet pieauga galvenokārt aizdevumu finansējuma kāpuma dēļ (sk. 19. att.). MFI aizdevumu nefinanšu sabiedrībām gada pieauguma temps 2004. gada

beigās palielinājās līdz 5.4% (2003. gada atbilstošajā periodā – 3.5%). Vienlaikus nefinanšu sabiedrību neto parāda vērtspapīru emisiju kāpuma temps 2004. gadā bija ievērojami zemāks nekā 2003. gadā (2003. gada beigās – 10.5% un 2004. gada beigās 2.4%).

Tas, ka kopumā parāda finansējuma plūsmas bija samērā nelielas, var būt saistīts ar vairākiem faktoriem. Pirmkārt, uzņēmumu peļņitēspējas uzlabošanās vismaz lielākajiem *Dow Jones EURO STOXX* indeksā ietvertajiem uzņēmumiem

19. attēls. Ieguldījums nefinanšu sabiedrību parāda gada pieaugumā

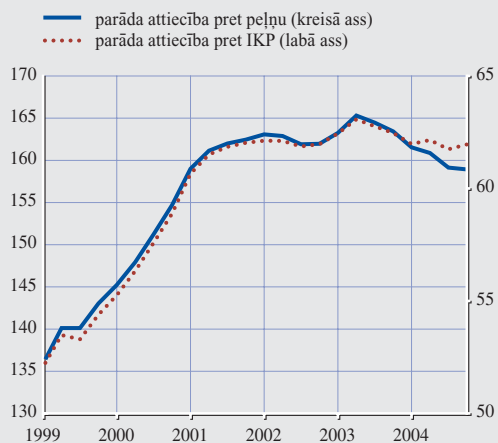
(procentu punktos)

Avots: ECB.

20. attēls. Nefinanšu sabiedrību bilances rādītāji

(%)

Avoti: ECB un Eurostat.

Piezīme. 2004. gada 4. ceturkšņa dati aplēsti, izmantojot monetārās un banku statistikas un vērtspapīru emisiju statistikas datus par darījumiem. Izmantojot ceturkšņa finanšu pārskatus, parāda attiecība pret IKP ir nedaudz zemāka nekā izmantojot gada finanšu pārskatus, galvenokārt tāpēc, ka nav ietverti ārpus euro zonas esošo nefinanšu sektoru un banku aizdevumi.

(sk. 14. att.), ievērojami paaugstinot iekšējos ietaupījumus, iespējams, veicinājusi uzņēmumu iniciatīvu samazināt parāda kopapjomu. Otrkārt, samērā lēnais parāda finansējuma pieaugums varētu atspoguļot arī pašreizējās tautsaimniecības atveseļošanās pakāpenisko tendenci. Šajā ziņā uzņēmumi varētu būt pieņēmuši piesardzīgu nogaidīšanas nostāju attiecībā uz lielu papildu kapitālieguldījumu finansēšanu.

2004. gadā kritās arī netiešais nefinanšu sabiedrību finansējums ar nemonetāro finanšu sabiedrību sektora uzņēmumu starpniecību. Šis sektors ietver nefinanšu sabiedrību finanšu starpniekus, īpašus līdzekļus un citas sabiedrības, kas banku uzdevumā piesaista līdzekļus.

Nemonetāro finanšu sabiedrību neto parāda vērtspapīru emisiju gada pieauguma temps 2004. gada beigās saruka līdz 13.2% (2003. gada beigās – 22.3%). Tomēr salīdzinājumā ar citu sektoru emisiju aktivitāti šis rādītājs uzskatāms par augstu.

Nefinanšu sabiedrību kotēto akciju emisiju gada pieauguma temps euro zonā 2004. gada beigās bija 0.9%, pamatā nepārsniedzot ļoti zemu pēdējo divu gadu laikā novēroto līmeni. Samērā nelielo kapitāla vērtspapīru izmantošanas apjomu noteica gan relatīvi zems ārējais finansējuma pieprasījums, gan ļoti zemas citu finansējuma avotu izmaksas. Arī nelielās neto kotēto akciju emisijas zināmā mērā atspoguļo dažas strukturālas pārmaiņas, piemēram, akciju izslēgšanu no biržu sarakstiem un atpirkšanas darījumus, ko galvenokārt veica uzņēmumi, kuri ieguvuši pietiekami daudz naudas līdzekļu, lai varētu tos gan atkārtoti ieguldīt uzņēmumā, gan arī atpirkt savas akcijas.

Labvēlīgie finansējuma nosacījumi 2004. gadā izraisīja zināmu uzņēmumu bilances rādītāju uzlabošanu (sk. 20. att.). Vēsturiskā skatījumā uzņēmumu parāda rādītāji joprojām ir diezgan augsti. Tomēr vispārēja MFI procentu likmju samazinājuma dēļ pēdējos gados tas nav ievērojami sadārdzinājis nefinanšu sabiedrību parāda apkalpošanas izmaksas.

2.3. CENU ATTĪSTĪBAS TENDENCES

Kopējā SPCI inflācija euro zonā 2004. gadā (tāpat kā iepriekšējā gadā; sk. 1. tabulu) vidēji bija 2.1%. Augstākas naftas cenas un turpmākie netiešo nodokļu un administratīvi regulējamo cenu kāpumi bija galvenie faktori, kas radīja augšupvērstu spiedienu uz cenām. Tos kompensēja tālāks euro kursa kāpums, nelabvēlīgi pieprasījuma nosacījumi un ievērojams neapstrādātās pārtikas preču cenu gada pieauguma tempa samazinājums. Tomēr, lai gan naftas cenu attīstības tendencēm bija būtiska augšupvērstā ietekme uz euro zonas patēriņa cenām, bija maz norāžu, ka euro zonas tautsaimniecībā veidotos spēcīgāks spiediens uz cenu pieaugumu. Ražotāju cenu vidējais gada pieauguma temps 2004. gadā bija 2.3% (2003. gadā – 1.4%), un lielākoties to noteica enerģijas un starppatēriņa preču cenu kāpums. Tomēr tikai dažas pazīmes liecināja par būtisku ietekmi uz cenām vēlākā ražošanas procesa posmā. Tāpat, ņemot vērā joprojām mēreno izaugsmi un norises darba tirgū, darba samaksas pieaugums 2004. gadā joprojām bija ierobežots.

2005. gada janvārī kopējā SPCI inflācija samazinājās līdz 1.9% (salīdzinājumā ar 2004. gada decembri – par 0.5 procentu punktiem). Šo sarukumu kopumā noteica SPCI inflācijas komponenti un daļēji – bāzes efekti. Tas

arī atspoguļoja enerģijas cenu gada pieauguma tempa samazinājuma labvēlīgo papildu ietekmi, neapstrādātās pārtikas preču cenu samazinājumu un lielākas sezonas izpārdošanu atlaides dažās euro zonas valstīs.

INFLĀCIJA, KO IETEKMĒ SVĀRSTĪGIE KOMPONENTI

SPCI svārstīgie komponenti, īpaši enerģijas un (mazāk) neapstrādātās pārtikas preču cenas lielā mērā izskaidro inflācijas tendenci 2004. gadā (sk. 21. att.).

Naftas cenas 2004. gadā bija augstākas, nekā prognozēts. Decembrī *Brent* jēlnaftas vidējā cena euro par barelu par 25% pārsniedza tās vidējo līmeni 2003. gada decembrī (sīkākai informācijai par naftas cenu ietekmi uz euro zonas tautsaimniecību sk. 5. ielikumu). Tas radīja ievērojamu tiešu augšupvērstu spiedienu uz euro zonas enerģijas patēriņa cenām, kas 2004. gadā vidēji pieauga par 4.5% (2003. gadā – par 3.0%). Šīs cenas 2004. gadā ietekmēja vidējo gada inflāciju par 0.4 procentu punktiem, un tas bija augstākais rādītājs četrus gadu laikā (sk. 22. att.).

Salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu 2004. gada 1. ceturksnī inflācija samazinājās līdz aptuveni 1.7%, un šo samazinājumu noteica spēcīgi bāzes efekti SPCI enerģijas komponentā. Tad tā sāka

1. tabula. Cenu attīstība

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, ja nav norādīts citādi; %)

	2002	2003	2004	2003 4. cet.	2004 1. cet.	2004 2. cet.	2004 3. cet.	2004 4. cet.	2004 Dec.	2005 Jan.
SPCI un tā komponenti										
Kopējais indekss	2.3	2.1	2.1	2.0	1.7	2.3	2.2	2.3	2.4	1.9
Enerģija	-0.6	3.0	4.5	1.6	-1.5	4.8	6.3	8.5	6.9	6.2
Apstrādātā pārtika	3.1	3.3	3.4	3.8	3.5	3.9	3.6	2.8	3.2	2.8
Neapstrādātā pārtika	3.1	2.1	0.6	3.6	2.2	1.5	-0.3	-0.7	0.0	-0.6
Neenerģijas preces	1.5	0.8	0.8	0.8	0.7	0.9	0.8	0.8	0.8	0.5
Pakalpojumi	3.1	2.5	2.6	2.4	2.6	2.6	2.6	2.7	2.7	2.4
Citi cenu un izmaksu rādītāji										
Rūpniecības ražotāju cenas ¹⁾	-0.1	1.4	2.3	1.0	0.2	2.0	3.1	3.8	3.5	.
Naftas cenas (euro par barelu) ²⁾	26.5	25.1	30.5	24.5	25.0	29.3	33.3	34.5	30.0	33.6
Preču cenas ³⁾	-0.9	-4.5	10.8	-1.2	9.8	20.9	11.9	1.3	-0.2	-1.9

Avoti: Eurostat, Thomson Financial Datastream un Hamburgas Starptautiskās ekonomikas institūts.

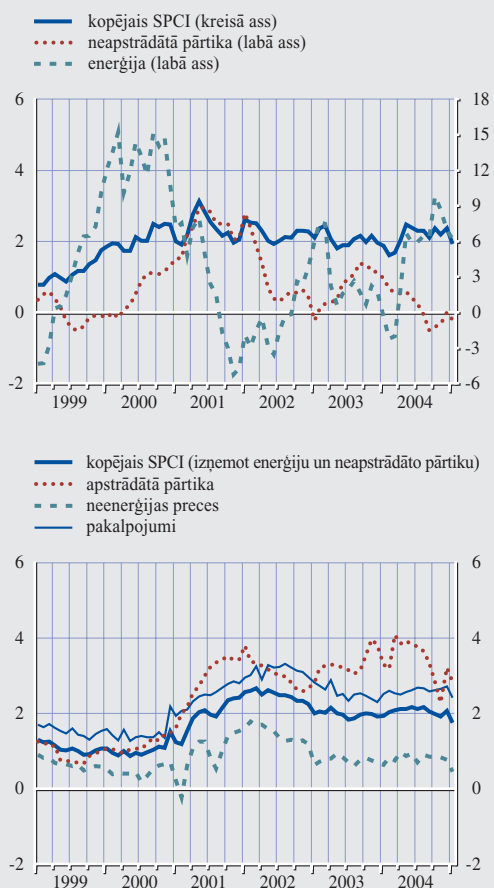
1) Izņemot būvniecību.

2) *Brent Blend* (piegādei pēc viena mēneša).

3) Izņemot enerģiju. Euro.

21. attēls. SPCI inflācijas dalījums euro zonā: galvenie apakškomponenti

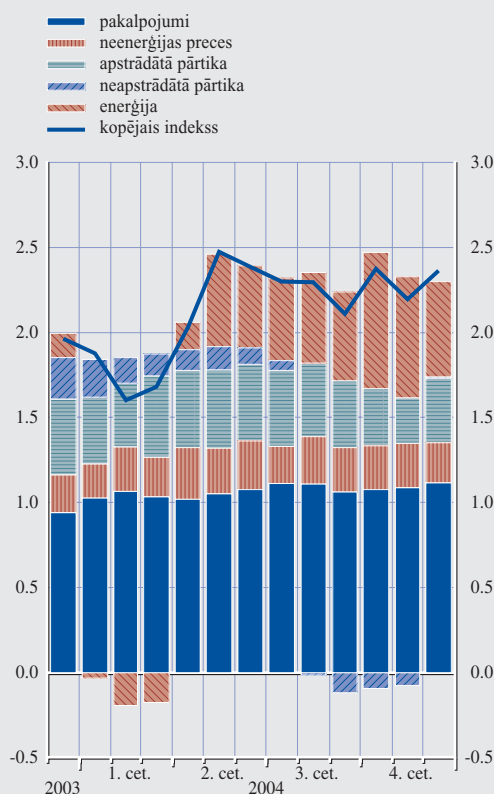
(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; mēneša dati; %)

Avots: Eurostat.

22. attēls. Apakškomponentu ietekme uz SPCI inflāciju

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; mēneša dati; procentu punktos)

Avots: Eurostat.

Piezīme. Noapaļošanas rezultātā ietekmju summa precīzi neatbilst kopējam indeksam.

palielināties atbilstoši neparedzētam enerģijas cenu pieaugumam, maijā sasniedzot augstāko līmeni – 2.5%. Šis augšupvērstais spiediens lielā mērā kompensēja neapstrādāto pārtikas preču cenu samazinošo ietekmi, un šo cenu gada pieauguma temps vidēji kritās no 2.1% 2003. gadā līdz 0.6% 2004. gadā. Vasarā un rudenī neapstrādātās pārtikas preču cenām, kas samazinājās labvēlīgu laika apstākļu dēļ, bija palēninoša ietekme uz kopējām SPCI attīstības tendencēm. Tomēr līdz gada beigām SPCI inflācija saglabājās nedaudz virs 2%.

2004. gadā bija vērojami arī citi ārēju inflācijas spiedienu noteicoši faktori. 1. pusgadā īpaši

naftas preču cenas ievērojami pieauga, bet pēc tam samazinājās. Ievērojamais euro kursa kāpums tomēr daļēji kompensēja gan naftas, gan naftas preču cenu inflācijas ietekmi.

Pārējie mazāk svārstīgie SPCI komponenti veicināja inflācijas saglabāšanos 2004. gadā, un īpaši to noteica netiešo nodokļu un administratīvi regulējamo cenu attīstības tendences. Tāpat kā 2003. gadā, vairākās euro zonas valstīs vēl vairāk tika palielināti nodokļi tabakai, tādējādi radot ievērojamu augšupvērstu spiedienu uz apstrādātās pārtikas preču cenām. Tāpēc apstrādātās pārtikas preču cenas 2004. gadā vidēji pieauga par 3.4% (2003. gadā – par 3.3%).

Neenerģijas rūpniecības preču cenu gada pārmaiņu temps 2004. gadā bija 0.8% (tāpat kā 2003. gadā). Šā komponenta samazinājumu kavēja administratīvi regulējamo cenu kāpums, īpaši veselības aprūpes precēm un farmācijas produktiem. Tāpat valdību pasākumi attiecībā uz administratīvi regulējamām cenām veselības aprūpes jomā radīja ievērojamu medicīnas, zobārstniecības un slimnīcu pakalpojumu cenu

kāpumu. Tas izskaidroja vispārējā pakalpojumu cenu pieauguma palielināšanos no 2.5% 2003. gadā līdz 2.6% 2004. gadā. Enerģijas cenu augšupvērstā ietekme uz transporta izmaksām arī kopumā veicināja, lai gan mazāk, pakalpojumu cenu kāpumu. 5. ielikumā sīki aplūkota naftas cenu attīstības tendence uz euro zonas tautsaimniecību.

5. ielikums

NAFTAS CENAS UN EURO ZONAS TAUTSAIMNIECĪBA

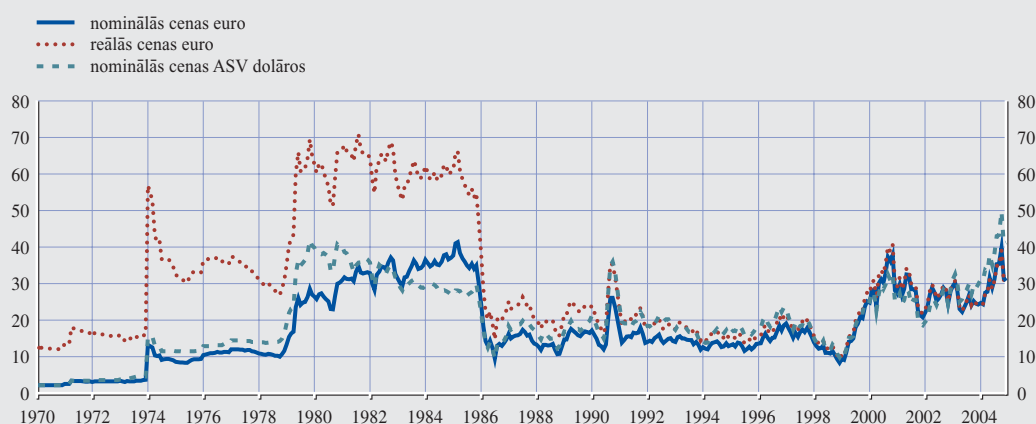
Šajā ielikumā aplūktas naftas cenu attīstības tendences 2004. gadā un to ietekme uz euro zonas tautsaimniecību. Vispirms naftas cenu kāpums 2004. gadā aplūkots vēsturiskā skatījumā. Raksturoti arī kanāli, pa kuriem naftas cenas ietekmē inflāciju un produkcijas izlaides kāpumu euro zonā. Visbeidzot, sniegts provizorisks kvantitatīvs naftas cenu kāpuma ietekmes novērtējums, bet uzsvērts, ka ir ietekme, kuru nevar atspoguļot ar modeļu palīdzību.

Naftas cenu attīstības tendences ilgāka termiņa perspektīvā

Naftas cenas ASV dolāros nominālajā izteiksmē 2004. gadā pieauga līdz rekordaugstam līmenim. Tomēr starp šo pieaugumu un agrākajiem naftas cenu šokiem ir būtiskas atšķirības. Pirmkārt, cenu kāpums 2004. gadā bija ievērojami mazāks nekā citu būtisku naftas cenu šoku laikā novērotie (sk. tabulu). *Brent* jēlnaftas cena 2004. gadā vidēji bija par 33% augstāka nekā 2003. gadā. Tomēr vispārēja euro kursa kāpuma attiecībā pret ASV dolāru rezultātā naftas cenas euro izteiksmē 2004. gadā pieauga par 20%.

A attēls. *Brent* jēlnaftas cenas

(par barelu)

Avoti: SVF un ECB aprēķini.

Piezīme. Reālās naftas cenas ļauj salīdzināt naftas cenu dinamikas ietekmi uz pirktspēju laika gaitā. Tās aprēķina, deflējot nominālās naftas cenas ar euro zonas SPCI (bāze – 2004. gada decembris). Dati par cenām pirms 1990. gada attiecas uz valstu PCI datiem.

Otrkārt, ņemot vērā inflāciju, t.i., reālajā izteiksmē, naftas cenas 2004. gadā bija ievērojami zemākas nekā iepriekšējos periodos, kad cenas bija augstas (sk. A att.). Treškārt, 2004. gada cenu kāpumu noteicošie faktori arī atšķirās no agrākajiem naftas cenu kāpuma izraisītajiem šokiem. Pretstatā naftas cenu kāpumiem 1973., 1979., 1990. un 1999. gadā, kurus galvenokārt izraisīja ievērojami naftas piegāžu pārtraukumi, 2004. gadā naftas cenas ietekmēja dažādi faktori. Šie faktori ietver augsto naftas pieprasījumu, kas pārsniedza gaidas, sarūkošās pasaules naftas rezerves un bažas par naftas piegāžu drošību no vairākām naftas ražotājvalstīm.

Brent jēlnaftas cenu pieaugums konkrētos periodos

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošā perioda vidējo rādītāju; %)

	1973–1974	1978–1979	1999–2000	2003–2004
ASV dolāros	204	125	60	33
Euro	210	110	84	20

Avoti: SVF un ECB aprēķini.

Naftas cenu pārmaiņu transmisija uz euro zonas inflāciju

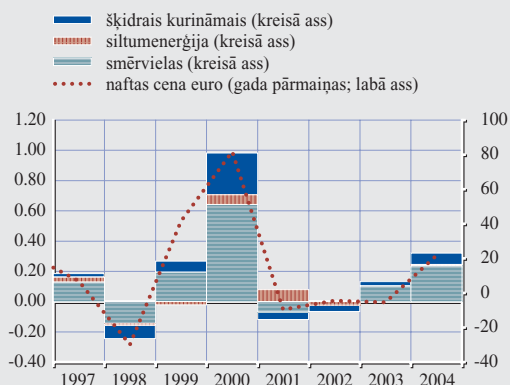
Analizējot naftas cenu pieauguma ietekmi uz euro zonas cenām, lietderīgi izšķirt tiešo, netiešo un sekundāro ietekmi.¹ Pirmkārt, tiešā ietekme attiecas uz naftas cenu pārmaiņu ietekmi uz kopējo SPCI, kas izpaužas to tūlītējā ietekmē uz enerģijas patēriņa cenām. Enerģijas komponents veido 8% no kopējā SPCI un lielākoties saistīts ar naftas cenām euro izteiksmē. B attēlā parādīts, kā enerģijas komponenta vissvarīgākie ar naftu saistītie produkti ietekmē gada kopējo SPCI inflāciju, kā arī aplūkotas naftas cenu attīstības tendences. Tajā parādīts, ka tiešā ietekme parādās gada laikā pēc naftas cenu kāpuma.

Otrkārt, netiešā ietekme attiecas uz iespēju, ka papildus tiešajai ietekmei naftas cenu šoks, palielinoties enerģijas izejvielu izmaksām, var ietekmēt pārējo preču un pakalpojumu cenas. Rezultātā varētu rasties plašāks cenu kāpums, lai gan tas arī atkarīgs no tā, cik lielā mērā peļņas

¹ Sk. arī 2004. gada novembra "Mēneša Biļetena" rakstu *Oil prices and the euro area economy* un 2004. gada jūlija "Mēneša Biļetena" ielikumumu *Recent oil price developments and their impact on euro area prices*.

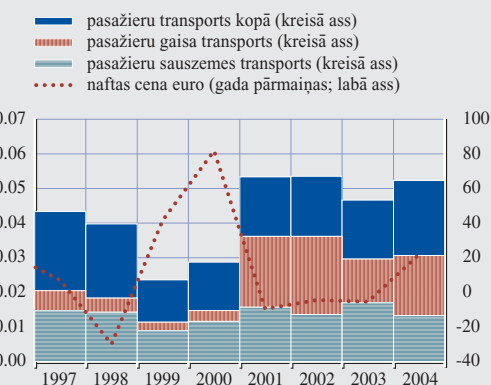
B attēls. Naftas cenas un enerģijas komponentu ietekme uz SPCI inflāciju

(ietekme procentu punktos, ja nav norādīts citādi)

C attēls. Naftas cenas un transporta komponentu ietekme uz SPCI inflāciju

(ietekme procentu punktos, ja nav norādīts citādi)

Avoti: Eurostat, Thomson Financial Datastream un ECB aprēķini.

maržas var absorbēt augošās izmaksas. Piemēram, C attēlā parādīta netiešā ietekme, kas izpaužas SPCI ar transportu saistīto pakalpojumu komponentos. Šo komponentu ietekmei uz kopējo SPCI inflāciju ir tendence palielināties ar zināmu novēlošanos pēc naftas cenu kāpumiem. Tomēr jāatzīmē, ka šos komponentus ietekmē arī citi faktori, bet naftas cenu pārmaiņas netieši ietekmē arī pārējos SPCI komponentus.

Visbeidzot, sekundārā ietekme attiecas uz iespēju, ka papildus jau minētajai tiešajai un netiešajai ietekmei naftas cenu šokam var būt turpmāka ietekme uz inflāciju tāpēc, ka, lai kompensētu reālo ienākumu samazināšanos, varētu pieaugt prasības pēc darba samaksas paaugstināšanas. Šādai sekundārai ietekmei ir tendence parādīties ar novēlošanos. Parasti līdztekus šoka saglabāšanās gaidām sekundārās ietekmes parādīšanās atkarīga no tā, vai situācija tautsaimniecībā, īpaši darba tirgū, veicina prasības pēc darba samaksas paaugstināšanas. 2004. gadā sekundārā ietekme, kas saistīta ar naftas cenu šoku, joprojām bija ierobežota sakarā ar euro zonas tautsaimniecības ciklisko pozīciju un darba tirgus nosacījumiem. Arī darba samaksas indeksācija, kas zemāka nekā 20. gs. 70. un 80. gados, iespējams, veicināja inflācijas nozīmes samazināšanos darba samaksas veidošanās procesā.

Naftas cenu pārmaiņu transmisija uz euro zonas produkcijas izlaides izaugsmi

Galvenokārt ir divi kanāli, pa kuriem naftas cenu šoki ietekmē reālo tautsaimniecību. Pirmkārt, ir piedāvājuma puses kanāls, tāpēc ka nafta ir svarīgs ražošanas procesa izejvielu faktors. Tā kā iespējas aizstāt naftu ar citiem enerģijas avotiem ir ierobežotas, naftas cenu pieaugums, īpaši īsā termiņā, saistīts ar ražošanas izmaksu pieaugumu. Produkcijas izlaides līmenis naftas cenu pieauguma dēļ var samazināties, un šis samazinājums var nozīmēt arī zemāku pieprasījumu pēc citiem ražošanas faktoriem, piemēram, pēc darbaspēka. Otrkārt, no pieprasījuma puses, naftas cenu pieaugums nozīmē visu naftu importējošo valstu, piemēram, euro zonas valstu, tirdzniecības nosacījumu pasliktināšanos. No tā izrietošā reālo ienākumu samazināšanās rada zemāku iekšējo pieprasījumu, ciktāl tas netiek kompensēts, samazinot ietaupījumus vai palielinot aizņēmumus. Vairāki citi grūtāk novērtējami kanāli nodod naftas cenu šoka ietekmi, piemēram, izmantojot konfidenci vai akciju tirgus.

Naftas cenu pieauguma ietekmju kvantitatīvs uzskaitījums, kas pamatojas uz modeli

Pēdējā gadā novēroto naftas cenu pieauguma ietekmi uz inflāciju un reālo IKP kāpumu euro zonā var aptuveni noteikt, izmantojot dažādus modeļus. Šādi novērtējumi parasti liecina par to, ka pirmajā gadā naftas cenu pieaugums par 20% palielina inflāciju euro zonā par aptuveni 0.2 procentu punktiem un ka turpmākajos divos gados papildus gaidāma aptuveni 0.1 procentu punkta ietekme. Attiecībā uz reālo IKP pieaugumu aplēstā ietekme pirmajā gadā sasniegtu aptuveni no -0.1 procentu punkta līdz -0.3 procentu punktiem, bet otrajā un trešajā gadā tā būtu pavisam neliela.²

Modelēšanas rezultāti tomēr nebūtu jāuzskata par pilnīgi precīziem. No vienas puses, prātā jāpatur vairāki trūkumi, piemēram, iespējamās neatbilstības un asimetrijas un tas, ka modeļi neietver visus iespējamās transmisijas kanālus. No otras puses, jāatzīmē arī tas, ka strukturālā skatījumā vairāki faktori liecina par to, ka pēdējos gados euro zonas tautsaimniecība kļuvusi

² Tālākai informācijai sk. arī 1. piezīmē minēto rakstu.

izturīgāka pret naftas cenu šokiem, tādējādi modelēšana varētu ietekmi novērtēt par augstu. Pirmkārt, salīdzinājumā ar 20. gs. 70. gadiem naftas ražošanas intensitāte un naftas patēriņa īpatsvars kopējā enerģijas patēriņā euro zonā ir ievērojami samazinājies. Turklāt darba un preču tirgi, šķiet, kļuvuši nedaudz elastīgāki, ņemot vērā raitāku un ātrāku resursu pārdali, kā rezultātā būtu jāsamazinās naftas cenu šoka ietekmei uz tautsaimniecību. Turklāt monetārās politikas uzticamībai un reakcijai ir svarīga nozīme naftas cenu pieauguma ietekmes noteikšanā uz euro zonas tautsaimniecību, piešķirot nenoteiktību ietekmes kvantitatīvajam novērtējumam.

Tomēr, lai veicinātu euro zonas tautsaimniecības spēju raitāk un ātrāk piemēroties turpmākiem šokiem, nepārprotami nepieciešamas papildu strukturālas reformas. Īpaši ļoti noderīgi būtu palielināt efektīvās konkurences līmeni euro zonas enerģētikas sektorā, tādējādi ļaujot absorbēt augstākas naftas cenas bez būtiskiem traucējumiem. Šajā sakarā nav ieteicams kompensēt naftas cenu pieaugumus ar fiskāliem pasākumiem, piemēram, nodokļu likmju pazemināšanu, tāpēc ka tie palielinātu esošos traucējumus resursu sadalē un tādējādi aizkavētu tautsaimniecības dalībnieku pielāgošanos šādam ārējam šokam.

DINAMISKAS MĀJOKĻU CENAS

Euro zonā mājokļu cenas, kas nav iekļautas SPCI, 2004. gadā turpināja ievērojami palielināties, pieaugot par 6.9% 2004. gada 1. pusgadā salīdzinājumā ar 2003. gada 1. pusgadu. Šis rādītājs slēpj atšķirīgās norises euro zonas valstīs, proti, cenu kāpumu divciparu skaitļu robežās Spānijā, Īrijā, Francijā un Itālijā un nelielu cenu kritumu Vācijā. Pieejamie dati par 2004. gada 2. pusgadu liecina, ka turpinājās spēcīgs cenu kāpums, tāpēc 2004. gadsirceturtaisgadspēckārtas, kurāmājokļu cena palielinājusies aptuveni par 6–7% (sk. 23. att.). Tomēr mājokļu cenu stabila un spēcīga pieauguma periods sekoja relatīvi lēnāka cenu kāpuma periodam (mazāk nekā 3%) 20. gs. 90. gadu vidū.

AUGOŠĀS RAŽOTĀJU CENAS RAŽOŠANAS PROCESA SĀKUMPOSMĀ

Kopējais rūpniecības ražotāju cenu gada pieauguma temps euro zonā (izņemot būvniecību) 2004. gadā pastāvīgi palielinājās (sk. 24. att.). Pieaugums kļuva straujāks 2. ceturksnī, un to galvenokārt noteica enerģijas un starppatēriņa preču cenas. Tas atbilst augošajām naftas un nenaftas preču cenām, kas ražošanas procesa sākumposmā radīja spiedienu uz izejvielu cenām. Starppatēriņa preču cenas 2004. gadā vidēji pieauga par 3.5% (2003. gadā – par 0.8%).

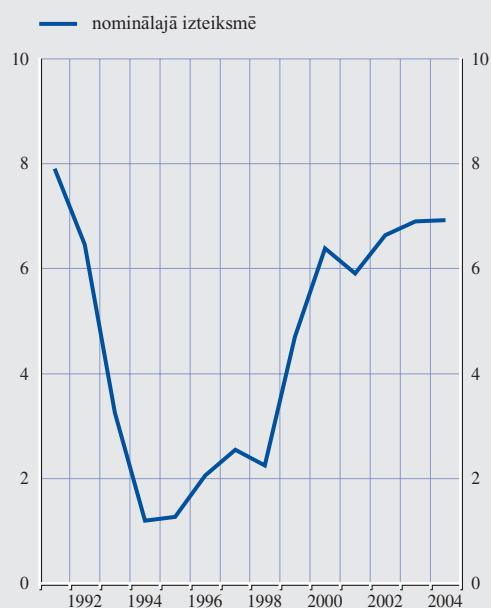
Tomēr bija maz pazīmju, kas liecinātu par ievērojama cenu spiediena veidošanos ražošanas ķēdes vēlākā posmā. Patēriņa preču ražotāju cenas vidēji pieauga par 1.3%, kas joprojām ir zemāks rādītājs nekā tā vēsturiskais vidējais rādītājs, bet pārsniedz 2003. gada vidējo kāpumu (1.1%). Patēriņa preču ražotāju cenu pieaugumu 2003. un 2004. gadā lielākoties noteica nodokļu palielināšanās tabakai. Vispārīgi runājot, tā kā nepieciešams laiks, lai izejvielu cenu radītais augšupvērtais spiediens ietekmētu ražošanas ķēdi visā tās garumā, izejvielu cenu kāpuma novēlotā ietekme uz patēriņa preču ražotāju cenām, kas jau novērojama ražošanas ķēdes sākumposmā, tālākos ražošanas ķēdes posmos varētu būt sākusi izpausties tikai 2005. gada sākumā. Tomēr nelabvēlīgi pieprasījuma nosacījumi var kavēt uzņēmumus palielināt enerģijas un starppatēriņa preču cenas.

MĒRENAS DARBASPĒKA IZMAKSU ATTĪSTĪBAS TENDENCES 2004. GADĀ

Darbaspēka izmaksu rādītāji euro zonā 2004. gadā salīdzinājumā ar pēdējiem gadiem turpināja samazināties (sk. 2. tabulu). Atlīdzības vienam nodarbinātajam kāpums 2004. gada 1. pusgadā saruka, un vidējais gada pieauguma temps bija 2.2% (2003. gadā – 2.4%). Samazinājums bija plaši vērojams galvenajos tautsaimniecības sektoros (sk. 25. att.), lai gan ar tirgu saistītajos pakalpojumos tas bija nedaudz lielāks. Pieejamie

23. attēls. Mājokļu cenu dinamika euro zonā

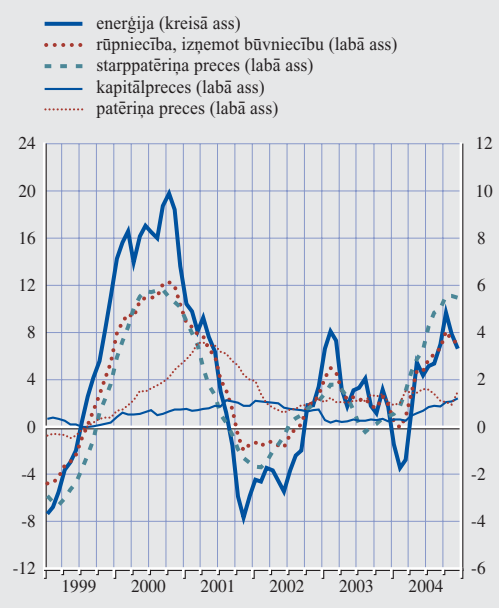
(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošu periodu; gada dati; %)

Avots: ECB aprēķini, pamatojoties uz nesaskaņotiem valstu datiem.
Piezīme. 2004. gada dati aptver 1. pusgadu.

24. attēls. Rūpniecības ražotāju cenu dalījums

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošu periodu; mēneša dati; %)

Avots: Eurostat.

dati par atlīdzību vienam nodarbinātajam 2004. gada 2. pusgadā norāda uz tālāku darba samaksas kāpuma samazinājumu. Par to liecina arī citi darbaspēka izmaksu rādītāji. Vienošanās ceļā noteiktās darba samaksas gada pieauguma temps 2004. gadā bija 2.2% (2003. gadā – 2.4%). Vienošanās par algām, kas vairākās euro zonas valstīs parakstītas līdz 2004. gada beigām, neliecina par augstāku naftas cenu sekundāro ietekmi. Darbaspēka stundas izmaksu gada

pieauguma temps pakāpeniski samazinājās arī 2004. gadā, sasniedzot vidējo rādītāju, kas bija ievērojami zemāks nekā 2003. gadā. Ņemot vērā pašreizējo mēreno reālā IKP pieaugumu un ierobežoto spiedienu euro zonas darba tirgos, darba samaksas pārmaiņas 2004. gadā joprojām bija nelielas.

Mērenais darba samaksas pieaugums un atgriešanās pie vidējā darba ražīguma kāpuma

2. tabula. Darbaspēka izmaksu rādītāji

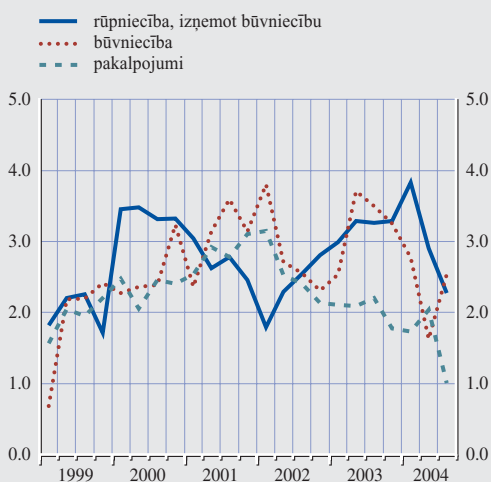
(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošu periodu, ja nav norādīts citādi; %)

	2002	2003	2004	2003 4. cet.	2004 1. cet.	2004 2. cet.	2004 3. cet.	2004 4. cet.
Vienošanās ceļā noteiktā darba samaksa	2.7	2.4	2.2	2.2	2.3	2.3	2.0	2.2
Kopējās darbaspēka stundas izmaksas	3.7	2.8	.	2.3	2.8	2.2	1.9	.
Bruto mēneša ienākumi	3.0	2.6	.	2.5	2.6	2.5	2.3	.
Atlīdzība vienam nodarbinātajam	2.5	2.3	.	2.2	2.2	2.1	1.4	.
Darba ražīgums	0.3	0.3	.	0.6	1.2	1.7	1.3	.
Vienības darbaspēka izmaksas	2.2	2.0	.	1.5	1.0	0.4	0.1	.

Avoti: Eurostat, valstu dati un ECB aprēķini.

25. attēls. Atlīdzība vienam nodarbinātajam nozaru dalījumā

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; ceturkšņa dati; %)

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

tempa (1.4%) 2004. gada pirmajos trijos ceturkšņos radīja ievērojamu vienības darbaspēka izmaksu pieauguma samazinājumu. Vienības darbaspēka izmaksas 2004. gada pirmajos trijos ceturkšņos vidēji pieauga par 0.5% (2003. gadā – par 2.0%).

2.4. PRODUKCIJAS IZLAIDE, PIEPRASĪJUMS UN DARBA TIRGUS

2004. GADĀ TURPINĀJĀS TAUSAIMNIECĪBAS ATVESEĻŠANĀS

2004. gadā turpinājās euro zonas ekonomiskās aktivitātes pieaugums, kas sākās 2003. gada 2. pusgadā. 2004. gadā kopējais IKP kāpums (1.8%), kas bija augstākais kopš 2000. gada, pamatā atbilda 2003. gada beigu posmā prognozētajam. Atvēršanos galvenokārt noteica spēcīgais eksports, kas 2004. gadā bija par 5.6% lielāks nekā 2003. gadā. Pieauga arī iekšzemes pieprasījums, īpaši investīcijas. Tomēr

3. tabula. Reālā IKP pieauguma struktūra

(pārmaiņas (ja nav norādīts citādi); %; sezonāli izlīdzināti dati)

	Gada pieauguma temps ¹⁾								Ceturkšņa pieauguma temps ²⁾				
	2002	2003	2004	2003 4. cet.	2004 1. cet.	2004 2. cet.	2004 3. cet.	2004 4. cet.	2003 4. cet.	2004 1. cet.	2004 2. cet.	2004 3. cet.	2004 4. cet.
Reālais iekšzemes kopprodukts <i>t.sk.</i>	0.9	0.5	1.8	0.8	1.6	2.2	1.9	1.6	0.4	0.7	0.5	0.2	0.2
Iekšzemes pieprasījums	0.4	1.2	1.9	1.5	1.2	1.7	2.6	1.9	1.0	0.3	0.3	0.9	0.3
Privātais patēriņš	0.7	1.0	1.1	0.6	1.2	1.2	0.9	1.3	0.0	0.8	0.0	0.1	0.5
Valdības patēriņš	3.1	1.6	1.6	1.4	1.9	1.8	1.5	1.2	0.5	0.2	0.4	0.4	0.2
Kopējā pamatkapitāla veidošana	-2.5	-0.6	1.7	0.2	1.2	1.9	2.1	1.6	1.1	-0.1	0.5	0.6	0.6
Pārmaiņas krājumos ^{3),4)}	-0.1	0.4	0.5	0.8	-0.1	0.2	1.3	0.5	0.7	-0.1	0.1	0.7	-0.1
Neto eksports ³⁾	0.5	-0.6	0.0	-0.6	0.4	0.6	-0.6	-0.3	-0.6	0.4	0.2	-0.7	-0.2
Eksports ⁵⁾	1.9	0.2	5.6	0.2	3.6	7.2	5.6	6.0	0.1	1.4	2.7	1.3	0.5
Imports ⁵⁾	0.5	2.0	5.9	2.0	2.8	6.0	7.8	7.1	1.7	0.4	2.4	3.1	1.0
Reālā bruto pievienotā vērtība <i>t.sk.</i>													
Rūpniecība, izņemot būvniecību	0.4	0.2	2.2	0.9	1.3	3.6	2.6	1.2	0.8	0.8	1.1	-0.1	-0.6
Būvniecība	-0.2	-1.5	0.8	-1.0	0.8	1.1	0.6	0.8	0.1	0.6	0.5	-0.7	0.3
Tikai ar tirgu saistītie pakalpojumi ⁶⁾	1.0	0.9	1.9	0.9	1.5	2.4	1.8	2.0	0.1	0.8	0.8	0.2	0.3

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

1) Pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %.

2) Pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni; %.

3) Ieguldījums reālā IKP pieaugumā; procentu punktos.

4) Iekšzemes pieprasījuma ievērojamo izmaiņu (izņemot realizāciju).

5) Eksports un imports aptver preces un pakalpojumus, ieskaitot iekšējo pārrobežu tirdzniecību euro zonā. Tā kā importa un eksporta rādītājos nacionālajos kontos nav izslēgti dati par euro zonas valstu iekšējo tirdzniecību, šie dati nav pilnībā salīdzināmi ar maksājumu bilances datiem.

6) Ietver tirdzniecību, transportu, remontu, viesnīcas un restorānus, komunikācijas, finanses, uzņēmējdarbības pakalpojumus, nekustamos īpašumus un nomas pakalpojumus.

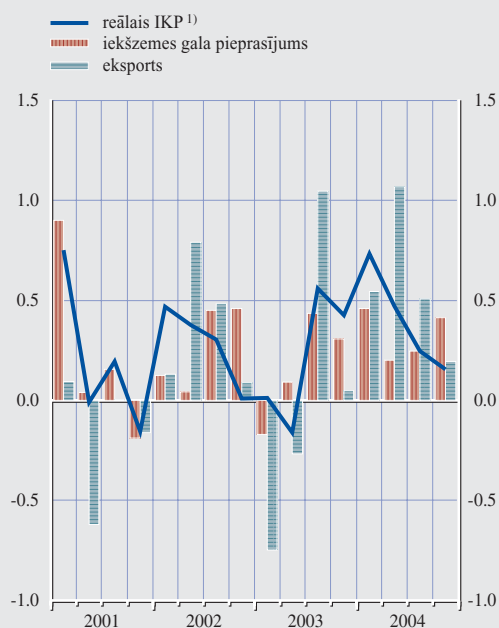
dažādas norises, ko iepriekš pilnībā nevarēja paredzēt, kavēja atveseļošanās nostiprināšanos 2004. gada gaitā – kāpums salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni 1. pusgadā bija lielāks nekā 2. pusgadā. Izaugsmi kavēja naftas cenu un valūtas kursu pārmaiņas, un tikai pakāpeniskās darba tirgus apstākļu uzlabošanās un zemās patērētāju konfidences dēļ privātais patēriņš saglabājās zemā līmenī.

No 2003. gada vidus līdz 2004. gada vidum atveseļošanās lielā mērā noteica eksporta pieaugums, savukārt iekšzemes gala pieprasījuma (t.i., izņemot krājumu pārmaiņas) ietekme bija visai mērena (sk. 26. att.). Kāpums, kas izteikts kā pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni, 2004. gada 2. pusgadā kļuva mērenāks, krasi samazinoties ārējā sektora ieguldījumam, ko tikai daļēji kompensēja augstāks iekšzemes gala pieprasījuma pieauguma pakāpenisks kāpums. Atveseļošanās laikā dažos ceturkšņos relatīvi liels, bet arī svārstīgs bija krājumu ieguldījums. Izņemot krājumu pārmaiņas, šo norišu raksturs pamatā bija līdzīgs citiem euro zonā novērotajiem atveseļošanās periodiem pēdējo dažu gadu desmitu laikā.

Attiecībā uz iekšējiem faktoriem privātais patēriņš ceturkšņa pieaugums vidēji 2004. gadā bija samērā neliels, atspoguļojot ne tikai neaktīvo darba tirgu, bet arī pastāvošo nenoteiktību nepieciešamo strukturālo reformu ieviešanā (sīkāk par strukturālo reformu norisi sk.

26. attēls. Ieguldījumi reālā IKP ceturkšņa pieaugumā

(ceturkšņa ieguldījumi procentu punktos; sezonāli izlīdzināti dati)

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

1) Pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni (%).

6. ielikumā). Tas, iespējams, ietekmējis patērētāju konfidenci. Kopējā pamatkapitāla veidošana 2004. gadā būtiski palielinājās, lai gan 1. pusgadā ieguldījumi Vācijas būvniecībā pieauga ievērojami lēnāk, bet 2. pusgadā saruka valdības ieguldījumi, kam bija negatīva ietekme.

6. ielikums

STRUKTURĀLO REFORMU NORISE ES DARBA UN PREČU TIRGOS

Strukturālās reformas preču un darba tirgos ir ļoti būtiskas, lai vairotu Eiropas tautsaimniecības izaugsmes potenciālu, veicinātu pielāgošanos un palielinātu spēju pretoties šokiem. Potenciālā tautsaimniecības izaugsmes tempa kāpināšanas pasākumi ir īpaši nozīmīgi, ņemot vērā gaidāmo sabiedrības novecošanas lejupvērsto ietekmi uz darbaspēka piedāvājumu nākotnē. 2000. gada martā Lisabonas Eiropadome nāca klajā ar drosmīgu reformu programmu, kas vērsta uz to, lai ES līdz 2010. gadam kļūtu par konkurētspējīgāko un dinamiskāko uz zināšanām balstīto tautsaimniecību pasaulē. Augsta līmeņa grupas (priekšsēdētājs Vims Koks (*Wim Kok*) 2004. gada novembra ziņojums¹ kļuva par šīs stratēģijas vidusposma pārskata sākumpunktu. 2005. gada

¹ Sīkāku informāciju sk. 4. nodaļas 1.1. sadaļā.

februārī Eiropas Komisija pavasara ziņojumā Eiropadomei (*Spring Report to the European Council*) aicināja palielināt valstu līdzdalību Lisabonas stratēģijā, to vienkāršot un pilnveidot un vairāk koncentrēties uz izaugsmi un nodarbinātību. 2005. gada martā Eiropadome pabeidza stratēģijas vidusposma pārskatu. Šajā ielikumā sniegts īss pārskats par sasniegto ES reformu programmas īstenošanā pēdējo gadu laikā un īpaši 2004. gadā.

Vispārējās tautsaimniecības politikas vadlīnijās (VTPV) ES nosaka visaptverošas prioritātes dažādām tautsaimniecības politikas jomām. Tad, pamatojoties uz šīm prioritātēm, katrai ES dalībvalstij tiek sniegtas politikas rekomendācijas. *Darba tirgu* jomā VTPV periodam no 2003. gada līdz 2005. gadam (kopā ar papildinājumiem, kas 2004. gadā tika veikti VTPV, lai ietvertu jaunās dalībvalstis) uzsver, ka nepieciešams: 1) uzlabot nodokļu un pabalstu kombinēto stimulējošo efektu, lai panāktu, ka cilvēkiem ir izdevīgi strādāt; 2) nodrošināt efektīvu, aktīvu darba tirgus politiku, kas vērsta uz visnenodrošinātākajām iedzīvotāju grupām; 3) veicināt elastīgāku darba organizāciju un pārskatīt normatīvos aktus par darba līgumiem; 4) veicināt ģeogrāfisko un profesionālo mobilitāti; un 5) nodrošināt, lai algu vienošanās sistēmas ļautu algām atspoguļot darba ražīgumu.

Pēdējos gados daudzās valstīs īstenotas nodokļu un pabalstu sistēmu reformas, lai samazinātu ar algām nesaistītās darbaspēka izmaksas un veicinātu darbaspēka piedāvājumu. Sarukušas ienākuma nodokļa likmes grupām ar zemiem un vidējiem ienākumiem, kā arī samazinātas darbinieku un darba devēju sociālās apdrošināšanas iemaksas, īpaši personām ar zemiem ienākumiem. Turklāt panākts progress to personu nodarbinātības līmeņa paaugstināšanā, kuras faktiski izstumtas no darba tirgus. Dažas dalībvalstis palielinājušas pagaidu darba aģentūru nozīmi un atvieglājušas darba aizsardzības noteikumus attiecībā uz pagaidu darba līgumiem. Mainīti arī normatīvie akti par darba laiku, lai ļautu elastīgāk aprēķināt maksimālo pieļaujamo darba stundu skaitu visā ES. Dažās valstīs nodrošinātas plašākas tiesības strādāt nepilnu slodzi. Vērojams, ka iepriekš īstenoto reformu rezultātā uzņēmumi tagad var elastīgāk izmantot darbaspēka resursus. Piemēram, nesenās pazīmes liecina, ka darba stundu apjoma koriģēšanai euro zonā daudz lielāka nozīme bijusi tieši lejupslīdes periodā (2001–2003) nekā iepriekšējo ciklu laikā.²

Vairākums ES dalībvalstu 2004. gadā īstenoja tālākas darba tirgus reformas, t.sk. turpmākas ienākuma nodokļa sistēmu reformas, sociālās apdrošināšanas un pabalstu sistēmu pārstrukturēšanu, un pieņēma vidējā pensijas vecuma paaugstināšanas politiku. Tomēr, šķiet, šīs reformas atpaliek no valdību paziņojumos paustā. Centienos darba tirgū iesaistīt vairāk cilvēku, ieguldīt cilvēkkapitāla uzkrāšanā un vairot gan strādājošo, gan uzņēmumu spēju pielāgoties mainīgajiem makroekonomiskajiem apstākļiem panākts tikai neliels progress. Prioritārās reformu jomas joprojām ir ilgstošā bezdarba samazināšanas ar pārkvalifikācijas palīdzību un darba ražīguma uzlabošanas pasākumi, veicinot aroda un profesionālo attīstību un mūžizglītību. Turklāt tālākas reformas nepieciešamas, lai veicinātu darbaspēka mobilitāti, uzlabojot pensiju un veselības aprūpes tiesību nodošanu un pieļaujot algu diferencēšanu atkarībā no vietējām, reģionālām un sektorālām produktivitātes līmeņa atšķirībām.

Strukturālo reformu programma *preču tirgos* aptver ļoti dažādas jomas. VTPV mudina dalībvalstis arī veicināt konkurenci preču un pakalpojumu tirgū šādos veidos: 1) ātrāk ieviešot iekšējā tirgus direktīvas nacionālajos tiesību aktos; 2) veicinot valsts iepirkuma publiskumu; 3) nodrošinot konkurences un regulējošajām iestādēm pietiekamas pilnvaras un resursus, kā arī neatkarību;

² Sīkāku informāciju sk. ECB 2004. gada oktobra "Mēneša Biļetena" ielikumā *Developments in total hours worked in the euro area*.

4) samazinot valsts atbalstu; un 5) veicinot komunikāciju nozaru ienākšanu tirgū un efektīvu konkurenci.

To ES iekšējā tirgus tiesību aktu īpatsvars, kuru prasības dalībvalstis vēl nav ieviesušas nacionālajos tiesību aktos (t.s. ieviešanas deficīts), turpināja augt. Eiropas Komisija veikusi vairākus pasākumus, lai uzlabotu iekšējā tirgus – īpaši pakalpojumu sektora – darbību, ko joprojām kavē būtiski šķēršļi. Šķiet, daudzu šo šķēršļu pamatā ir nacionālie normatīvie akti, piemēram, administratīvie slogi un procedūras, veidojot meitasuzņēmumus citās ES valstīs. 2004. gada sākumā Īrijas, Nīderlandes, Luksemburgas un Lielbritānijas prezidenti vienojās par kopīgu iniciatīvu, lai 2004. un 2005. gadā noteiktu prioritātes regulatīvo reformu jomā un vairotu centienus administratīvā sloga mazināšanā. Daudzas valstis veikušas pasākumus, lai uzlabotu valsts iepirkuma procedūru efektivitāti un caurredzamību. Turklāt dažas valstis palielinājušas konkurences un regulējošo iestāžu pilnvaras un neatkarību. Šķiet arī, ka tendence samazināt valsts atbalstu vai novirzīt to horizontālo mērķu īstenošanai pēdējo gadu laikā turpinājusies, lai gan valsts atbalstam joprojām ir liela nozīme dažos sektoros, piemēram, transporta sektorā. Dalībvalstis turpinājušas īstenot regulējošās reformas komunikāciju nozarēs, lai gan regulējošo reformu programma šajā jomā vēl nav pabeigta. Jāpalielina reālā konkurence iepriekš no konkurences pasargātos sektoros, piemēram, elektroenerģijas un gāzes sektorā.

Apkopojot var teikt – 2004. gadā panākts tālāks strukturālo reformu progress, īpaši darba tirgū, taču kopumā reformu temps joprojām nav apmierinošs. Rezultātā ES, visticamāk, nespēs sasniegt Lisabonas mērķus, ja dalībvalstis enerģiski nepastiprinās centienus reformu īstenošanā. Jauns impulss strukturālo reformu procesā ne vien uzlabos vispārējo tautsaimniecības efektivitāti un palielinās izaugsmes izredzes ilgākā termiņā, bet arī nostiprinās pamatu stabilai tautsaimniecības attīstībai.

Tautsaimniecības izaugsmi 2004. gadā ietekmēja arī specifiski ārējie faktori, t.sk. naftas cenas un valūtas kursu attīstība. Euro zonas izaugsmi ietekmēja ne tikai naftas cenu kāpuma tiešā ietekme, kas izpaudās augstākās ražošanas izmaksās un patērētāju ienākumu zemākā pirktspējā, bet arī netiešā – ietekmējot starptautisko vidi. Globālās ekonomiskās aktivitātes spēcīgais pieaugums, kas bija vērojams 2004. gada sākumā, 2. pusgadā samazinājās. Viens no to ietekmējošiem faktoriem bija arī naftas cenu kāpums, sākot ar 2004. gada vidu, kura rezultātā 2. pusgadā attiecīgi lēnāk pieauga ārējais pieprasījums pēc euro zonas eksporta. Arī gandrīz visu 2003. gadu vērojams būtiskais euro kursa kāpums, kas gan sākumā samazināja naftas izmaksas euro zonas importētājiem, ar laiku negatīvi ietekmēja konkurētspēju euro zonā kopumā.

Sektoru dalījumā pievienotās vērtības pieaugumam bija tendence attīstīties atbilstoši kopējā reālā ražošanas apjoma attīstībai cikla laikā. Īpaši jāpiemin, ka pievienotā vērtība gan apstrādes rūpniecībā, gan tikai ar tirgu saistītajos pakalpojumos 2004. gada 1. pusgadā stabili palielinājās, bet 2. pusgadā kļuva mērenāka. Tāpēc, šķiet, tautsaimniecības cikliskās pārmaiņas pagājušajā gadā izraisīja galvenokārt vispārēji, nevis konkrētiem sektoriem raksturīgi traucējoši faktori.

Dažādi dispersijas rādītāji liecina, ka reālā IKP pieauguma tempa novirzes starp euro zonas valstīm 2004. gadā samazinājās. 2004. gadā reālā IKP gada vidējais kāpuma temps salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinājās visās euro zonas valstīs, izņemot Grieķiju, kaut gan arī tur pieaugums tomēr bija relatīvi spēcīgs. Tas daļēji skaidrojams ar pasaules tautsaimniecības uzplaukumu.

4. tabula. Norises darba tirgū

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu; %)

	2002	2003	2004	2002	2002	2003	2003	2003	2003	2004	2004	2004	2004
				3. cet.	4. cet.	1. cet.	2. cet.	3. cet.	4. cet.	1. cet.	2. cet.	3. cet.	4. cet.
Darbspēks	1.0	0.7	.	0.1	0.1	0.2	0.2	0.1	0.1	0.2	0.1	0.2	.
Nodarbinātība	0.6	0.2	.	-0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	-0.0	0.1	0.2	0.2	.
Lauksaimniecība ¹⁾	-2.1	-2.5	.	-0.8	-0.7	-0.9	-0.6	-0.1	-0.1	-0.4	0.1	-0.1	.
Rūpniecība ²⁾	-1.2	-1.5	.	-0.4	-0.5	-0.3	-0.3	-0.5	-0.5	-0.5	0.3	-0.2	.
– izņemot būvniecību	-1.3	-2.0	.	-0.4	-0.6	-0.5	-0.5	-0.5	-0.7	-0.6	-0.0	-0.2	.
– būvniecība	-0.7	-0.2	.	-0.3	-0.1	0.1	0.4	-0.4	-0.0	-0.2	1.2	-0.1	.
Pakalpojumi ³⁾	1.4	1.0	.	0.2	0.3	0.2	0.3	0.2	0.1	0.4	0.2	0.3	.
Bezdarba līmenis⁴⁾													
Kopējais	8.2	8.7	8.8	8.3	8.4	8.6	8.7	8.7	8.8	8.9	8.8	8.8	8.8
Vecumā līdz 25 gadiem	16.8	17.6	17.8	16.9	16.8	17.2	17.5	17.6	18.0	18.0	18.0	17.8	17.6
25 gadi un vairāk	7.0	7.4	7.6	7.1	7.2	7.4	7.4	7.5	7.5	7.6	7.6	7.6	7.6

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

1) Iekšā tautsaimniecībā, medniecībā un mežsaimniecībā.

2) Iekšā tautsaimniecībā, rūpniecībā, būvniecībā, ieguves rūpniecībā un karjeru izstrādē, elektroenerģijā, gāzes un ūdens apgādē.

3) Izņemot eksteritoriālās iestādes un organizācijas.

4) Darbspēks saskaņā ar SDO rekomendācijām (%).

DARBA TIRGUS UZLABOŠANĀS UN DARBA RAŽĪGUMA KĀPUMS 2004. GADĀ

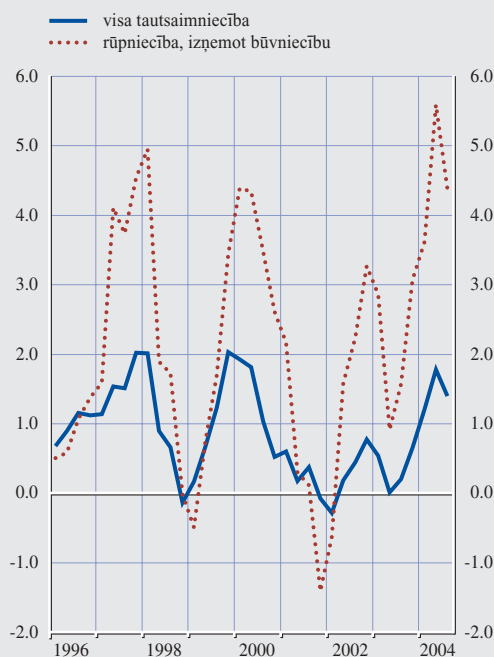
Darba tirgus apstākļi euro zonā 2004. gadā būtiski nemainījās, lai gan bija vērojamas pakāpeniskas uzlabošanās pazīmes. 2003. gadā nodarbinātības līmenis pamatā nemainījās, bet 2004. gadā palielinājās (sk. 4. tabulu). Tomēr kopumā pieaugums bija mērens. Tas daļēji skaidrojams ar nodarbinātības līmeņa aizkavēto reakciju uz ekonomisko aktivitāti, taču atspoguļoja arī nodarbinātības līmeņa (ko mēra nodarbināto personu skaita izteiksmē) neparasto elastību ekonomiskās aktivitātes palēnināšanās periodā (2001.–2003. gadā), kas šajā augšupejas posmā mazināja papildu darbaspēka vajadzību. Lai gan nodarbināto personu skaita attīstība nesajos cikliskajos posmos bija relatīvi stabila, pieejamie dati liecina, ka nodarbinātība (nostrādāto stundu skaita izteiksmē) vairāk reaģēja uz uzņēmējdarbības cikliem. Tas norāda, ka nesēnās ekonomiskās aktivitātes palēnināšanās un tai sekojošās atveseļošanās laikā darba devēji, iespējams, nolēmuši pielāgot nodarbinātību, vairāk izmantojot stundu skaita pārmaiņas, nevis nodarbināto personu skaita pārmaiņas.

Rūpniecībā (izņemot būvniecību) nodarbinātības līmenis 2004. gadā turpināja samazināties, lai gan katru nākamo ceturksni tas notika mazākā mērā, savukārt pakalpojumu sektorā

nodarbinātības līmenis pastāvīgi pieauga. Darba ražīgums 2004. gada laikā turpināja ievērojami uzlaboties (īpaši rūpniecības sektorā; sk. 27. att.).

27. attēls. Darba ražīgums

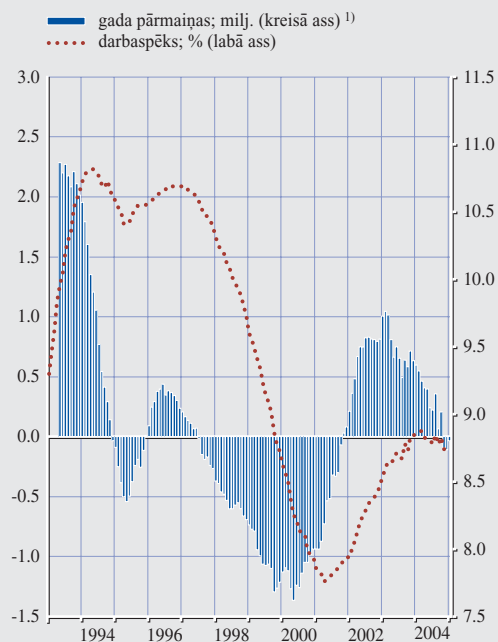
(gada pārmaiņas; %)

Avots: Eurostat.

28. attēls. Bezdarbs

(mēneša dati; sezonāli izlīdzināti)

Avots: Eurostat.

Piezīme. Dati attiecas uz 12 euro zonas valstīm (iekļauts periods pirms 2001. gada).

1) Gada pārmaiņas nav sezonāli izlīdzinātas.

Darba ražīguma kāpuma temps kopš 2003. gada vidus paātrinājās, atspoguļojot ekonomiskās aktivitātes un nodarbinātības parasto ciklisko attīstību.

Bezdarba līmenis euro zonā 2004. gadā pamatā nemainījās (8.8%; sk. 28. att.). Būtiskas bezdarba līmeņa pārmaiņas nebija vērojamas arī vecuma grupu un dzimumu dalījumā. Tomēr pēc ievērojamā kāpuma 2003. gadā bezdarbnieku skaits 2004. gadā kopumā samazinājās aptuveni par 50 000. Šis uzlabošanās pazīmes, lai arī nelielas, atbilda pārējām norādēm, kas liecināja par pagrieziena punktu darba tirgū. Šādas norādes ir pārmaiņas brīvo darba vietu skaitā, kas 2004. gada 2. pusgadā pieauga pēc nepārtrauktā krituma kopš 2001. gada.

Bezdarba līmenis vairākumā euro zonas valstu no 2003. gada līdz 2004. gadam pamatā gandrīz nemainījās, lai gan dažu valstu bezdarba līmeņa rādītājus zināmā mērā ietekmēja statistiskās pārmaiņas. Kopumā euro zonas valstu bezdarba līmeņu dispersijas pakāpe 2004. gadā nedaudz samazinājās.

7. ielikums

DEMOGRĀFISKO PĀRMAIŅU POTENCIĀLĀS SEKAS EURO ZONĀ

Pašreizējo un paredzamo demogrāfisko dinamiku euro zonā, tāpat kā daudzās citās attīstītajās valstīs, raksturo iedzīvotāju skaita pieauguma mazināšanās un pakāpeniska sabiedrības novecošana. Šo norišu pamatā ir zemā dzimstība vairākumā euro zonas valstu un paredzamā dzīves ilguma palielināšanās. Lai gan visas demogrāfiskās iespēju aplēses saistītas ar būtiskām neskaidrībām, šķiet, to vairākums, t.sk. Eurostat un Apvienoto Nāciju Organizācijas iespēju aplēses, atspoguļo šādas tendences. Šajā ielikumā aplūkoti daži svarīgākie to ietekmes aspekti.

Demogrāfiskās pārmaiņas

Saskaņā ar jaunākajām pieejamām iespēju aplēsēm euro zonai (Apvienoto Nāciju Organizācijas *World Population Prospects*, 2002. gads¹⁾) paredzams, ka līdz 2050. gadam kopējais dzimstības līmenis euro zonā joprojām būs zemāks par iedzīvotāju nomaiņas līmeni (aptuveni divi bērni uz vienu sievieti). Vienlaikus gaidāms, ka vidējais paredzamais dzīves ilgums no 2005. gada līdz

1 Skaitļi šajā rindkopā un attēlos attiecas uz "vidējā varianta" pieņēmumu par dzimstību, jo tas uzskatāms par ticamāko. Sīkāku informāciju sk. Apvienoto Nāciju Organizācijas *World Population Prospects* 2002. gada pārstrādātajā izdevumā.

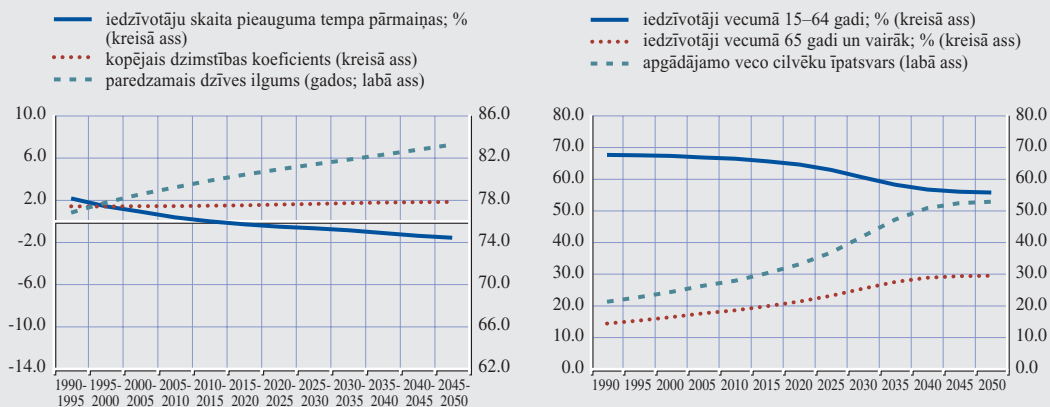
2050. gadam pieaugs par pieciem gadiem (sk. att. kreiso sadaļu). Šo divu efektu apvienojums nozīmē, ka iedzīvotāju skaita kāpuma temps euro zonā palēnināsies un aptuveni no 2015. gada kopējais iedzīvotāju skaits sāks samazināties. Turklāt paredzams, ka vecāku cilvēku (65 gadi un vairāk) īpatsvars kopējā iedzīvotāju skaitā pieaugs, bet darbaspējīgā vecuma iedzīvotāju (15–64 gadi) īpatsvars saruks (sk. att. labo sadaļu) vispirms pakāpeniski, bet tad, sākot ar aptuveni 2015. gadu, – ātrākā tempā. Tas nozīmē, ka demogrāfiskās slodzes koeficients (t.i., iedzīvotāju vecumā no 65 gadiem un vairāk un iedzīvotāju vecumā no 15 līdz 64 gadiem attiecība) euro zonā palielināsies no 26% 2005. gadā līdz 30% 2015. gadā un 2050. gadā – līdz vairāk nekā 52%. Tātad laikā no 2005. gada līdz 2050. gadam tas kopumā pieaugs aptuveni par 26 procentu punktiem.

Ietekme uz tautsaimniecību

Šādas demogrāfiskas pārmaiņas būtiski ietekmēs euro zonas valstu tautsaimniecību. Tā, piemēram, pieaugot vecāka gadagājuma strādājošo īpatsvaram, mainīsies darbaspēka piedāvājuma struktūra. Ja strādājošie arī turpmāk priekšlaicīgi pensionēsies un darba tirgū ienāks pārāk maz jaunu strādājošo, lai aizstātu tos, kas to pamet, darbaspēka piedāvājums var pat samazināties. Paredzamais darbaspējīgā vecuma iedzīvotāju skaita sarukums radīs lejupvērstu spiedienu uz euro zonas potenciālā ražošanas apjoma kāpuma tempu, ja vien to nevarēs kompensēt lielāka citu izaugsmes faktoru ietekme, piemēram, augstāka darba tirgus līdzdalība, darba ražīgums un/vai citu resursu, piemēram, kapitāla, produktīvs izmantojums. Diskutēts par to, cik lielā mērā imigrācija varētu palīdzēt palielināt darbaspēka piedāvājumu. Vairākums pētījumu liecina, ka migrācijas nozīme Eiropas demogrāfisko problēmu risināšanā būtu neliela un īslaicīga sakarā ar ierobežoto potenciālo migrantu skaitu, ņemot vērā šīs problēmas mērogu, kā arī praktiskus un politiskus ierobežojumus.

Arī sociālās apdrošināšanas sistēmu un īpaši uz kārtējo iemaksu principu balstīto pensiju sistēmu finansēšana būs apgrūtināta, jo pieaug pensionāru skaita un to personu skaita, kas veic iemaksas pensiju un veselības aprūpes sistēmās, attiecība. Gaidāms, ka valsts izdevumi par veselības un ilgtermiņa aprūpi palielināsies, tālāk progresējot medicīnas tehnoloģijām un pieaugot šo pakalpojumu pieprasījumam atbilstoši vecāku cilvēku skaitam. Šo potenciālo seku apmērs varētu

Svarīgākās demogrāfiskās norises euro zonā

Avots: Apvienoto Nāciju Organizācijas *World Population Prospects* (2002. gads; vidējais dzimstības variants) un ECB aprēķini.

būt ievērojams. Eiropas Komisijas Ekonomikas politikas komitejas darba grupas iedzīvotāju novecošanas jautājumos veiktās aplēses liecina, ka līdz 2050. gadam vairākumā euro zonas valstu pensiju izdevumi palielināsies par 3–6% no IKP. Veselības un ilgtermiņa aprūpes izmaksu kāpuma dēļ šie izdevumi varētu pieaugt vēl par 2–4% no IKP.

Paredzams, ka iedzīvotāju novecošana izraisīs arī finanšu tirgu struktūras un finanšu aktīvu izcenojumu pārmaiņas. Dažādu paaudžu mājsaimniecībām parasti pieder atšķirīgs finanšu aktīvu daudzums, un, veidojot savus ieguldījumu portfeļus, tās izvēlas aktīvus ar atšķirīgiem riska profiliem. Tā kā viens no faktoriem, kas nosaka ilgtermiņa pieprasījumu pēc mājokļiem, ir mājsaimniecību skaits tautsaimniecībā, demogrāfiskās pārmaiņas var ietekmēt arī nekustamo īpašumu cenas. Turklāt domājams, ka pensiju reformas, īpaši pāreja uz lielāku privātā finansējuma daļu, būtiski ietekmēs finanšu tirgu, jo pieaugs institucionālo ieguldītāju, piemēram, pensiju fondu un apdrošināšanas sabiedrību, nozīme. Tā kā attiecībā uz finanšu cenām ir ierobežota garu laikrindu pieejamība, pastāv novērtēšanas problēmas un kapitāla vērtspapīri parasti pieder tikai nelielai iedzīvotāju daļai, iespēja izteikt demogrāfisko pārmaiņu potenciālo ietekmi uz finanšu tirgiem kvantitatīvā izteiksmē ir ierobežota. Taču ar modelēšanas palīdzību, izmantojot modeļus, kas balstās uz "dzīves cikla" teoriju, pamatā noskaidrojies, ka iedzīvotāju novecošana izraisa finanšu aktīvu (gan kapitāla vērtspapīru, gan obligāciju) cenu kritumu un nepieciešamā kapitāla uzcenojuma pieaugumu, pašlaik aktīvajiem iedzīvotājiem sasniedzot pensijas vecumu.

Plašu reformu nepieciešamība

Lai novērstu šādu demogrāfisko pārmaiņu sekas, valdībām jāīsteno plašas reformas. Šādām reformām jābūt vērstām uz konkrētu pensiju un veselības aprūpes sistēmas problēmu risināšanu, kopējā valsts parāda mazināšanu un tautsaimniecības izaugsmes virzītāj spēku stiprināšanu. ES valdības vienojušās par trīsvirzienu stratēģiju. Šī stratēģija pirmo reizi tika izklāstīta 2001. gadā VTPV. Tā ietver šādus trīs galvenos mērķus: nodarbinātības līmeņa paaugstināšana, valdības parāda samazināšana un pensiju sistēmas reforma, t.sk. pāreja uz plašāku finansēšanas izmantošanu.

Euro zonas valstīm ir vitāli svarīgi paaugstināt līdzdalību darba tirgū un visu darbaspējīgo iedzīvotāju grupu, īpaši dažu grupu (piemēram, iedzīvotāju, kas vecāki par 55 gadiem), kurās līdzdalības līmenis ir sevišķi zems, nodarbinātības līmeni. Pirmais svarīgais solis ir tālāk mazināt vairāku euro zonas valstu darba tirgos pašlaik vērojamo situāciju, ka iedzīvotājiem sakarā ar nodokļu un pabalstu mijiedarbību un piedāvātajām priekšlaicīgas pensionēšanās shēmām trūkst motivācijas strādāt. Šādas sistēmas rada motivācijas trūkumu īpaši otrajiem pelnītājiem, strādājošajiem ar zemiem ienākumiem, gados visjaunākajiem un gados visvecākajiem strādājošajiem, kā arī sievietēm. Politikai, kas vērsta uz sieviešu līdzdalības palielināšanu darba tirgū, vajadzētu ļaut sievietēm vieglāk apvienot ģimeni un darbu, nodrošinot elastīgāku darba laiku un uzlabojot bērnu, kā arī veco ļaužu aprūpes pakalpojumus. Turklāt dažos gadījumos varētu būt noderīgi pilnveidot stimulus turpināt darbu lielākā vecumā, piemēram, izmantojot politiku, kas vērsta uz pakāpenisku aiziešanu no darba tirgus, kā arī nodrošinot gados vecākiem strādājošajiem papildu iespējas strādāt nepilnu slodzi vai pagaidu darbu. Tomēr arī darba devējiem jānodrošina pietiekami stimuli pieņemt un/vai paturēt darbā gados vecākus strādājošos. Turklāt daudzās valstīs būs jāuzsāk ilgtspējīgs process, kas ietver ieguldījumus cilvēkkapitālā un pētniecībā un attīstībā, lai kompensētu iedzīvotāju novecošanas iespējamo ietekmi uz darbaspēka un kopējo faktoru produktivitāti.

Valsts parāda samazināšana palīdzētu uzlabot fiskālo stabilitāti un tādējādi mazinātu demogrāfisko pārmaiņu spēju ietekmēt valsts finanses. Zemāks parāda līmenis nodrošinātu valdībām papildu manevrēšanas iespējas pieaugošas iedzīvotāju novecošanas radītu fiskālo slogu laikā. Zemāki procentu maksājumi par valsts parādu arī atbrīvotu fiskālos resursus un nodrošinātu valdībām lielāku elastību neparedzētu norišu gadījumā. Šajā sakarā Stabilitātes un izaugsmes pakta noteikumi, īpaši prasība, ka valsts finanšu situācijai jābūt tuvai bezdeficīta budžetam vai budžetam ar pārpalikumu, nodrošina pareizos stimulus, kas palīdz valdībām sagatavoties ar iedzīvotāju novecošanu saistītajam fiskālajam slogam.

Paredzamais liela mēroga spiediens uz pensiju sistēmu liecina, ka pensiju reformas jomā jāīsteno divu veidu stratēģijas. Pirmkārt, jāveic turpmāki pabalstu un iemaksu pielāgojumi pašreizējā kārtējo iemaksu sistēmā (parametriskās reformas). Pie tiem pieder pabalstu aprēķināšanas formulu pārskatīšana un pensiju indeksācijas korekcijas. Papildus tiem lielākajai daļai valstu būs jāpāriet uz plašāku pabalstu finansēšanu un finansēšanas kārtības diversifikāciju (sistēmas reformas). Pensiju finansēšanai ar pensiju fondu starpniecību tiktu izmantots iepriekš uzkrātais kapitāls, nevis kārtējie pārvedumi no darba samaksas ienākumiem. Tādējādi jānodrošina politika, kas veicinātu tādas infrastruktūras attīstību, kura ļautu šiem fondiem efektīvi ieguldīt pensiju uzkrājumus un pārvaldīt ar tiem saistītos riskus, kā arī garantēt pensiju uzkrājumu nespekulatīvu raksturu.

Visbeidzot, iespēju aplēses par iedzīvotājiem liecina, ka demogrāfiskās pārmaiņas euro zonā jutamākās būs aptuveni 2015. gadā, lai gan atsevišķās valstīs notikumi attīstās atšķirīgā tempā un vairākās euro zonas valstīs kopējais iedzīvotāju skaits jau sācis samazināties. Lai gan daudzas valstis sākušas uzlabot nodokļu un pabalstu sistēmu stimulējošo raksturu un valsts finanšu stabilitāti, tuvākajā nākotnē jāīsteno turpmākas plašas reformas. Lai sagatavotos demogrāfiskajām pārmaiņām, laikus jāīsteno visaptverošas un stimulējošas reformas.

2.5. FISKĀLĀS NORISES

KOPUMĀ STABILA BUDŽETA BILANCE 2004. GADĀ

Fiskālās norises euro zonā 2004. gadā nebija apmierinošas. Saskaņā ar jaunākajiem pieejamiem Eurostat datiem budžeta deficīts euro zonā saglabājās kopumā stabils 2.7% no IKP; sk. 5. tabulu). Budžeta rezultāti 2004. gadā atspoguļoja nelielu fiskālo atslābumu, bet ekonomiskā cikla ietekme bija niecīga. Vairākumam euro zonas valstu neizdevās sasniegt 2003. gada beigās un 2004. gada sākumā aktualizētajās stabilitātes programmās noteiktos mērķus. Mērķi vidēji netika izpildīti par 0.3 procentu punktiem no IKP – galvenokārt tāpēc, ka valstīm ar būtiskām neatbilstībām neizdevās izpildīt grūti īstenojamus strukturālās konsolidācijas plānus.

Vairāku valstu budžeta deficīta koeficients sasniedza 3% no IKP atsaucēs vērtību vai pārsniedza to, savukārt četrām valstīm (Vācijai, Grieķijai, Francijai un Nīderlandei) bija pārmērīgs budžeta deficīts. Vācijas un Francijas budžeta deficīts jau trešo gadu pēc kārtas ievērojami pārsniedza 3% no IKP. Pēc būtiskas statistisko datu pārskatīšanas kļuva skaidrs, ka saskaņā ar EKS 95 metodoloģiju Grieķijas budžeta deficīts kopš 1997. gada pārsniedzis atsaucēs vērtību; 2004. gadā tas bija 6.1% no IKP. Lai gan Itālija un Portugāle turpināja (gan sarūkošā apjomā) īstenot vērienīgus politikas pagaidu pasākumus, Itālijas budžeta deficīts bija 3.0% no IKP un Portugāles – tikai nedaudz zemāks par 3% no IKP.

Vērtējot pārmaiņas cikliski koriģētajā sākotnējā bilancē saskaņā ar Eiropas Komisijas aprēķiniem,

5. tabula. Fiskālā situācija euro zonā

(% no IKP)

Valdības budžeta pārpalikums (+)/deficīts (-)

	2001	2002	2003	2004
Euro zona	-1.8	-2.5	-2.8	-2.7
Beļģija	0.4	0.1	0.4	0.1
Vācija	-2.8	-3.7	-3.8	-3.7
Grieķija	-4.1	-4.1	-5.2	-6.1
Spānija	-0.5	-0.3	0.3	-0.3
Francija	-1.6	-3.2	-4.2	-3.7
Īrija	0.9	-0.5	0.2	1.3
Itālija	-3.0	-2.6	-2.9	-3.0
Luksemburga	6.2	2.3	0.5	-1.1
Nīderlande	-0.1	-1.9	-3.2	-2.5
Austrija	0.3	-0.2	-1.1	-1.3
Portugāle	-4.4	-2.7	-2.9	-2.9
Somija	5.2	4.3	2.5	2.1

Valdības bruto parāds

	2001	2002	2003	2004
Euro zona	69.6	69.5	70.8	71.3
Beļģija	108.0	105.4	100.0	95.6
Vācija	59.4	60.9	64.2	66.0
Grieķija	114.8	112.2	109.3	110.5
Spānija	57.8	55.0	51.4	48.9
Francija	57.0	59.0	63.9	65.6
Īrija	35.8	32.6	32.0	29.9
Itālija	110.7	108.0	106.3	105.8
Luksemburga	7.2	7.5	7.1	7.5
Nīderlande	52.9	52.6	54.3	55.7
Austrija	67.1	66.7	65.4	65.2
Portugāle	55.9	58.5	60.1	61.9
Somija	43.8	42.5	45.3	45.1

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

Piezīme. Dati balstās uz pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras definīciju. Budžeta pārpalikums/deficīts neietver UMTS licenču pārdošanas ieņēmumus.

budžeta rezultāti euro zonā kopumā atspoguļoja nedaudz ekspansīvu fiskālo nostāju. Procentu izdevumiem faktiski nemainoties, sākotnējās bilances pasliktināšanās bija galvenais šo rezultātu noteicošais faktors. Tiek lēsts, ka IKP izaugsme kopumā palielinājusies atbilstoši potenciālajai izaugsmei, un tāpēc ekonomiskā vide vidēji pavisam nedaudz ietekmējusi pārmaiņas budžeta cikliskajā komponentā. Tikai dažos gadījumos tika īstenota strukturāla konsolidācija. Visas trīs valstis, kurām ir vislielākais parāds (Beļģija, Grieķija un Itālija), turpināja gūt labumu no procentu izdevumu uzkrājumiem, kas labvēlīgi ietekmē vispārējo budžeta situāciju. Tas daļēji kompensēja sākotnējās bilances pasliktināšanos šajās valstīs.

Fiskālās norises atspoguļo to, ka vidēji euro zonā galveno izdevumu uzkrājumi nepietiekami finansē nodokļu pazemināšanu un pakāpenisku pagaidu izlīdzināšanas pasākumu atcelšanu. Ieņēmumu samazināšanos noteicošie faktori ietver tiešo nodokļu un sociālās nodrošināšanas iemaksu pazemināšanu, kā arī kapitālieņēmumu samazināšanu, ko savukārt veicina pakāpeniska pagaidu pasākumu atcelšana. Šos faktorus daļēji kompensēja netiešo nodokļu palielināšanās. Lai gan pagaidu pasākumi daļēji izzūd, attiecībā uz izdevumiem vērojama zināma ierobežošana (galvenokārt samazinot valsts patēriņu un sociālos pabalstus). Kaut gan šī situācija atspoguļo atgriešanos pie mazāk stingras izdevumu politikas pēdējos gados, tas pilnībā nekompensēja ieņēmumu samazināšanos.

Parāda attiecība pret IKP euro zonā 2004. gadā otro gadu pēc kārtas pieauga (līdz 71.3%). Šī pasliktināšanās galvenokārt atspoguļo zemo (un arvien sarūkošo) sākotnējā pārpalikuma īpatsvaru un to, ka tautsaimniecības izaugsme bija zemāka nekā valsts parāda implicētā vidējā procentu likme, un – dažos gadījumos – lielas neatbilstības starp deficīta un parāda norisēm, t.s. deficīta-parāda korekcijām. No septiņām valstīm, kuru parāda koeficients pārsniedz 60% no IKP, tikai Beļģijā bija būtisks parāda koeficienta samazinājums (līdz mazāk nekā 100% no IKP), atspoguļojot budžeta rezultātu,

kas saglabājies tuvu bezdeficīta budžetam. Grieķijas un Itālijas parāda koeficients joprojām pārsniedza 100% no IKP, un kopš 2001. gada tas nav daudz mainījies. Vācijas, Francijas, Austrijas un Portugāles parāda koeficients nedaudz pārsniedza 60% no IKP atsaucēs vērtību, un visās šajās valstīs, izņemot Austriju, salīdzinājumā ar 2003. gadu parāda koeficients pieauga. Nepārtraukto budžeta bilanču pasliktināšanos un augošo parāda attiecību pret IKP atspoguļo arī apgrozībā esošo valdības parāda vērtspapīru apjoms (sk. 8. ielikumu).

8. ielikums

VALDĪBAS PARĀDA VĒRTSPAPĪRU NORISES EURO ZONĀ

Situācijā, kad valdības budžeta deficīts euro zonā palielinājies, pēdējos gados pieaudzis apgrozībā esošo valdības parāda vērtspapīru līmenis. Šo attīstības tendenci atspoguļo gan parāda attiecības pret IKP pieaugums, gan valdības emitēto parāda vērtspapīru lielāks gada kāpuma temps euro zonā – attiecīgi 5.0%, 5.5% un 5.4% 2002., 2003. un 2004. gada beigās (attiecībā pret 3.3% 2001. gada beigās).¹

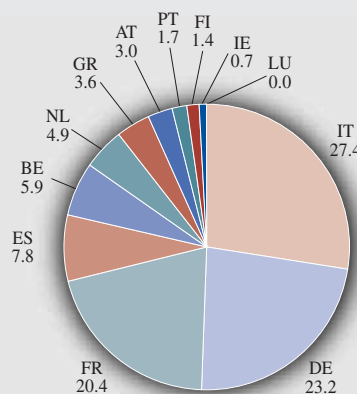
Aplūkojot apgrozībā esošo valdības parāda vērtspapīru kopapjomu 2004. gada beigās, galvenā loma šajā euro zonas kapitāla tirgu segmentā ir Itālijai, Vācijai un Francijai, kuru īpatsvars svārstās aptuveni no 20% līdz 30% no kopējā tirgus (sk. A attēlu).

Apgrozībā esošo valdības parāda vērtspapīru struktūras attīstībai euro zonā ir trīs galvenās iezīmes. Pirmkārt, valdības parāda vērtspapīrus galvenokārt emitē centrālā valdība, un 2004. gadā tie veidoja 94.3% no apgrozībā esošo parāda vērtspapīru apjoma, savukārt pārējā valdība atbildīga par atlikušajiem 5.7% (sk. tabulu). Tomēr pārējās valdības sektors kļuvis aktīvāks. Centrālās valdības emitēto parāda vērtspapīru īpatsvars kopš 1998. gada nepārtraukti samazinājies, bet pārējās valdības emitēto parāda vērtspapīru īpatsvars no 1998. gada līdz 2004. gadam gandrīz divkāršojies.

Otrkārt, valdības parāda vērtspapīru dalījumā pēc dzēšanas termiņa ilgtermiņa parāda

A attēls. Euro zonā apgrozībā esošie valdības parāda vērtspapīri emisijas valstu dalījumā 2004. gadā

(perioda beigās; %)

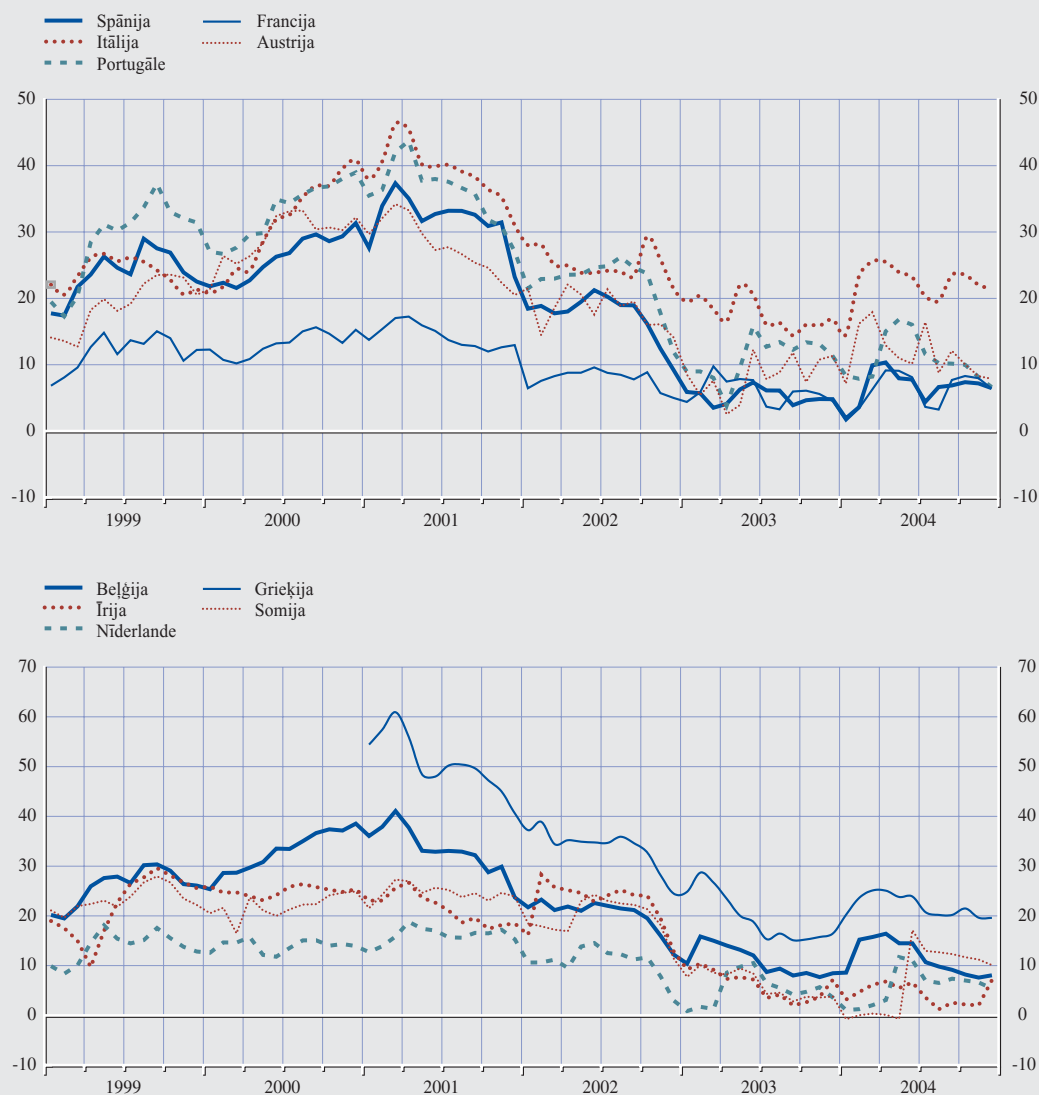

Avots: ECB.

¹ Pieauguma likmes pamatojas uz finanšu darījumiem un tiek koriģētas atkārtotas klasifikācijas, pārvērtēšanas, valūtas kursu svārstību un citu pārmaiņu, kas nerodas darījumu rezultātā, nolūkā. Sīkākai informācijai sk. tehnisko piezīmi ECB "Mēneša Biļetena" nodaļas "Euro zonas statistika" 4.3. un 4.4. sadaļai.

B attēls. Valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju starpības salīdzinājumā ar Vāciju ¹⁾

(mēneša dati; bāzes punktos)

Avoti: SNB un ECB aprēķini.

1) Valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likme attiecas uz 10 gadu obligācijām vai uz obligācijām ar tuvāko pieejamo termiņu.

vērtspapīri 2004. gada beigās bija aptuveni 91.6% no apgrozībā esošo parāda vērtspapīru apjoma. Tabulā parādīts, ka no 1998. gada līdz 2000. gadam īstermiņa parāda vērtspapīru īpatsvars samazinājās, bet pēc tam atkal pieauga.

Treškārt, tabulā arī norādīts, ka lielākā daļa valdības ilgtermiņa parāda vērtspapīru emitēti ar fiksētu procentu likmi. Laika gaitā būtiski mazinājusies mainīgas procentu likmes parāda vērtspapīru emisiju relatīvā nozīme (1998. gadā – 12.3% no kopējā apjoma; 2004. gadā – 7.6%). Šo attīstības tendenci nosaka pakāpeniskā dažu valdību izmaksātās termiņa prēmijas

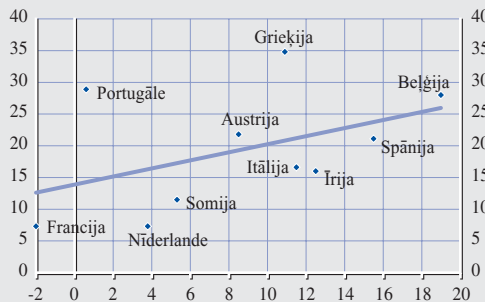
samazināšanās fiksētas procentu likmes ilgtermiņa vērtspapīriem 20. gs. 90. gadu beigās cenu stabilitātes apstākļos. Itālija ir vienīgā valsts, kuras mainīgās procentu likmes parāda vērtspapīru īpatsvars ievērojami (par 20.7%) pārsniedz euro zonas vidējo līmeni.

Riska prēmiju samazināšanās atspoguļota izdevīgākās parāda finansēšanas izmaksās pēdējos gados. Piemēram, vidējā valdības 10 gadu obligāciju peļņas likme euro zonā samazinājās vidēji no 7% 1994.–1998. gadā līdz 4.7% 1999.–2004. gadā. Kā parādīts B attēlā, starp valdības obligāciju peļņas likmēm euro zonas valstīs tomēr ir atšķirības, kas varētu atspoguļot likviditātes un kredītriska atšķirības.

Vācijas ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes bijušas viszemākās euro zonā galvenokārt tāpēc, ka Vācijas valdības obligācijas ir relatīvi likvidas. Vācijas valdības finansēšanas priekšrocība salīdzinājumā ar visām citām euro zonas valdībām bāzes punktu izteiksmē bija divciparu skaitļu robežas līdz 2001. gada sākumam. Kopš tā laika starpība starp citu euro zonas valstu valdības 10 gadu obligāciju peļņas likmēm un salīdzināmām Vācijas obligāciju peļņas likmēm pastāvīgi samazinājās, sasniedzot zemāko līmeni 2003. gada beigās. Ievērojamākais peļņas likmju starpību sarukums bijis Beļģijā, Grieķijā, Itālijā, Portugālē un Spānijā. Viens no šīs konverģences pamatfaktoriem varētu būt fiskālās norises Vācijā, kur 2001.–2004. gadā parāda attiecība pret IKP pasliktinājās salīdzinājumā ar visām pārējām euro zonas valstīm, izņemot Franciju.

C attēls. Pārmaiņas relatīvajā parāda attiecībā pret IKP salīdzinājumā ar Vāciju¹⁾ un peļņas likmju starpībās²⁾ (2001–2004)

(X ass: procentu punktos; Y ass: bāzes punktos)

Avots: Eurostat un ECB.

1) X ass: relatīvās parāda attiecības pret IKP samazinājums salīdzinājumā ar Vāciju, t.i., Vācijas parāda attiecības pret IKP un pārējo euro zonas valstu parāda attiecības pret IKP atšķirības no 2001. gada līdz 2004. gadam.

2) Y ass: peļņas likmju starpību samazinājums attiecībā pret Vācijas valdības 10 gadu obligācijām no 2001. gada janvāra līdz 2004. gada decembrim.

Piezīme. Attēls aplūkojams, izmantojot par piemēru Beļģiju. Tās parāda attiecība pret IKP 2001. gadā bija 108.0% un 2004. gadā – 95.6%, savukārt Vācijas parāda attiecība pret IKP 2001. gadā bija 59.4% un 2004. gadā – 66.0%. Tāpēc Vācijas un Beļģijas parāda attiecību pret IKP atšķirība – relatīvā Beļģijas parāda attiecība pret IKP salīdzinājumā ar Vāciju 2001. gadā bija 48.6% un 2004. gadā – 29.6%. Šī atšķirība no 2001. gada līdz 2004. gadam samazinājās par 19.0 procentu punktiem – relatīvās parāda attiecības pret IKP pieaugums salīdzinājumā ar Vāciju (kā parādīts X asi). Vienlaikus par 28 bāzes punktiem samazinājās Beļģijas un Vācijas valdības obligāciju peļņas likmju starpība (kā parādīts Y asi). Taisnā vienlaidu līnija atspoguļo atbilstošo regresijas līniju.

Euro zonas valdību emitēto parāda vērtspapīru atlikumu struktūra

(% no valdības emitēto parāda vērtspapīru kopapjoma; perioda beigās)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Centrālā valdība	96.9	96.9	96.7	96.3	95.4	94.7	94.3
Ilgtermiņa vērtspapīri	87.5	89.3	89.9	89.0	87.2	85.8	86.0
Īstermiņa vērtspapīri	9.4	7.6	6.9	7.2	8.2	8.9	8.3
Pārējā valdība	3.1	3.1	3.3	3.7	4.6	5.3	5.7
Ilgtermiņa vērtspapīri	3.0	3.0	3.2	3.6	4.5	5.2	5.6
Īstermiņa vērtspapīri	0.1	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Valdība (kopā)							
Ilgtermiņa vērtspapīri	90.5	92.3	93.0	92.6	91.7	91.1	91.6
fiksētas procentu likmes vērtspapīri	75.4	79.3	81.2	82.5	82.1	82.2	82.9
mainīgas procentu likmes vērtspapīri	12.3	10.5	10.0	8.7	8.0	7.5	7.6
Īstermiņa vērtspapīri	9.5	7.7	7.0	7.4	8.3	8.9	8.4
Valdības vērtspapīru kopējais apjoms (mljrd. euro)	3 304.9	3 450.5	3 546.4	3 764.6	3 939.3	4 141.2	4 362.5

Avots: ECB.

Pieejamie dati liecina, ka tajās valstīs, kuru parāda attiecība pret IKP salīdzinājumā ar Vāciju 2001.–2004. gadā uzlabojās, arī samazinājās ilgtermiņa peļņas likmju starpība salīdzinājumā ar Vācijas valdības obligācijām, un C attēlā to atspoguļo pozitīva attiecība. Lai gan arī citi, galvenokārt ar obligāciju likviditāti saistīti faktori var būt svarīgi, šo var uzskatīt par vienu no pirmajām norādēm, ka ieguldītāji, nosakot obligāciju cenas, zināmā mērā ņem vērā euro zonas valdību fiskālo situāciju.

Kopumā jaunākās tendences valdības finansēšanas struktūrā atspoguļo nozīmīgo makroekonomisko priekšrocību, kas pēdējos 10 gados radusies saistībā ar pāreju uz politiku, kas vairāk orientēta uz stabilitāti. Visbūtiskākais sabiedrības ieguvums ir ievērojami zemāka valdības budžeta daļa, kas izlietota procentu maksājumiem.

2005. GADA FISKĀLIE PLĀNI

Stabilitātes programmu aktualizētā versija liecina par to, ka, lai gan ir zināms progress, pārāk maz ir plānu budžeta deficīta problēmas risināšanai un joprojām trūkst visaptverošas strukturālās reformas darba kārtības. Paredzams, ka kopumā vidējais budžeta deficīts euro zonā 2005. gadā samazināsies par aptuveni pusi procentu punkta no IKP. Šo tendenci vajadzētu veicināt gan nelielam procentu izdevumu samazinājumam, gan nelielai sākotnējās bilances uzlabošanai. Paredzams, ka ekonomiskā izaugsme gandrīz atbildīs potenciālajai izaugsmei. Tomēr šķiet, ka aptuveni pusē euro zonas valstu (Vācijā, Grieķijā, Francijā, Itālijā, Nīderlandē un Portugālē) budžeta deficīts joprojām būs tuvu 3%

no IKP vai sasniegs šo līmeni. Tiek prognozēts, ka tikai dažu euro zonas valstu situācija būs tuva bezdeficīta budžetam vai budžetam ar pārpalikumu. Paredzams, ka parāda attiecība pret IKP samazināsies aptuveni par pusi procentu punkta no IKP.

NEPIECIEŠAMA KONSOLIDĀCIJA ATBILSTOŠI AGRĀKAJĀM SAISTĪBĀM

Valsts finanšu jomā euro zonā ir trīs galvenās problēmas. Pirmkārt, nepieciešama būtiska fiskālā konsolidācija: makroekonomiskā stabilitāte galvenokārt ir atkarīga no valsts finanšu noturības – valdības spējas izpildīt savus neizpildītos pienākumus (sk. 9. ielikumu). Izšķiroša nozīme ir atbilstībai ES fiskālajai

9. ielikums

FISKĀLĀ POLITIKA UN MAKROEKONOMISKĀ STABILITĀTE

Šajā ielikumā aplūkota fiskālās politikas galvenā ietekme uz makroekonomisko stabilitāti un cenu dinamiku un veids, kā ES fiskālā struktūra atspoguļo šo ietekmi.

Fiskālā politika īsā laika periodā var ietekmēt makroekonomisko vidi, veicot izvēles pasākumus un nodrošinot automātiskos stabilizatorus. Izvēles pasākumi, t.i., aktīvas pārmaiņas valdības ieņēmumos vai izdevumos, var ietekmēt ekonomisko izaugsmi un cenas, tām iespaidojot gan kopējo pieprasījumu, gan kopējo piedāvājumu. Dažu pēdējo gadu desmitu laikā gūtā pieredze tomēr pierādījusi, ka izvēles fiskālie koriģējošie pasākumi, kuru mērķis ir stabilizēt tautsaimniecību, bieži izrādījušies procikliski. Turklāt precizēšanas pasākumu asimetriskās izmantošanas rezultātā (galvenokārt krituma un daudz mazākā mērā uzplaukuma periodā) fiskālais deficīts laika gaitā palielinājies. Savukārt automātisko stabilizatoru brīvā darbība var palīdzēt mazināt ekonomiskās

svārstības, izmantojot nodokļu un bezdarbnieku pabalstu stabilizējošo ietekmi uz mājsaimniecību izmantojamiem ienākumiem. Šo stabilizatoru automātiskais raksturs padara tos savlaicīgus un prognozējamākus, savukārt to simetriskā darbība neietekmē valdības parāda līmeni ekonomiskā cikla laikā.

Vērtējot vidēja termiņa fiskālo ietekmi, fiskālās politikas noteikšanai ir īpaša nozīme valsts finanšu noturības un potenciālās ekonomiskās izaugsmes nodrošināšanā. Fiskālo noturību var aprakstīt kā valdības spēju veikt neizpildītos pienākumus. To raksturo valdības parāda attiecība pret IKP, lai gan jāņem vērā arī pārējie elementi, piemēram, iespējamās un netiešās valdības saistības. Valsts finanšu noturībai ir pozitīva ietekme uz makroekonomisko vidi, jo patērētāji un mājsaimniecības negaida lielu nodokļu palielināšanu vai grūtības, ar kādām valdība varētu saskarties savu saistību izpildē. Tādējādi tiek stiprināta ekonomiskā confidence, veicināta ilgtermiņa lēmumu pieņemšana (piemēram, attiecībā uz privātieguļējumiem) un finanšu nosacījumi ir labvēlīgāki. Attiecībā uz potenciālo ekonomisko izaugsmi valsts finanšu kvalitāti uzlabojošie fiskālie pasākumi var pozitīvi ietekmēt tādu ekonomiskās izaugsmes tempu, kas apvienojams ar cenu stabilitāti. Piemēram, valdības fiziskā kapitāla un cilvēkkapitāla izdevumi var uzlabot ražošanas faktoru kvalitāti. Turklāt nodokļu likmes ietekmē stimulus strādāt, ietaupīt, ieguldīt un ieviest jauninājumus. Lielāka izaugsme savukārt veicina ilgtermiņa, jo esošo parādu apkalpo lielāka ekonomiskā bāze.

Parasti priekšroka dodama fiskālās politikas noteikšanai saskaņā ar noteikumiem, nevis *ad hoc* pieejai. Noteikumi var novērst pārlieku uzmanības koncentrēšanu uz īstermiņa ieguvumiem un ilgtermiņa izmaksu ignorēšanu. Turklāt noteikumi var nodrošināt stabilu pamatu gaidām, tādējādi satricinājumu gadījumā dodot tautsaimniecības dalībniekiem norādes par turpmāko fiskālo politiku un veicinot ilgtermiņa plānošanu privātajā sektorā. Lai to nodrošinātu, protams, jāievēro noteikumi. Monetārā savienībā, piemēram, EMS, kur deformācija fiskālās politikas motivācijā var pastiprināties, noteikumu ievērošanas priekšrocības ir vēl lielākas. Piemēram, var pastiprināties lielāka deficīta tendence, jo, kad ir vienota valūta un integrētāki finanšu tirgi, augstāka atsevišķas valsts parāda līmeņa ietekme uz procentu likmēm ir mazāka nekā iepriekš. Fiskālie noteikumi monetārā savienībā jāpieņem godīgā veidā, ņemot vērā, ka tiem vienādi jāattiecas uz visām dalībvalstīm, lai nodrošinātu to vienādu traktēšanu. Caurredzama fiskālā struktūra arī vairo finanšu tirgu un plašas sabiedrības izpratni, un tā var palīdzēt panākt atbilstību noteikumiem.

Vidēja termiņa struktūrā, kas pamatojas uz EMS pieņemtajiem noteikumiem, vērā ņemti gan īstermiņa stabilizācijas, gan ilgtermiņa noturības apsvērumi. Budžeta deficītam un valdības parādam noteiktās atsaucēs vērtības ir veids, kā veicināt atbildīgu fiskālo rīcību. Vidēja termiņa budžeta stāvoklis, kas tuvs bezdeficīta budžetam vai budžetam ar pārpalikumu, ar automātisko stabilizatoru brīvās darbības palīdzību veicina ekonomisko stabilizāciju īstermiņā, izvairoties no pārmērīga budžeta deficīta nākotnē un nodrošinot uzlabojumus valsts finanšu noturībā, samazinot valdības parāda koeficientus.

No centrālās bankas, kuras galvenais mērķis ir saglabāt cenu stabilitāti, viedokļa fiskālās politikas analīzē galvenā uzmanība vērsta uz fiskālās politikas ietekmi uz inflāciju un makroekonomisko stabilitāti, jo šī politika veido daļu no vides, kurā jāīsteno monetārā politika. Stabila fiskālā politika sniedz atbalstu monetārajai politikai gan īsā, gan ilgā termiņā, radot stabilus ekonomiskos apstākļus.

strukturārai un stingrai noteikumu piemērošanai, tāpēc ka tādējādi EMS tiek veicināta valsts finanšu noturība. Īpaši 3% deficīta IKP robeža – ja tā ieviesta ticami – nodrošina stabilu pamatu fiskālās disciplīnas un nākotnes parāda norišu gaidām. Tāpēc tas ir svarīgs fiskālās stabilitātes signāls finanšu tirgiem un sabiedrībai.

Tas, ka vidējais budžeta deficīts euro zonā tuvojas 3% atsaucēs vērtībai un vairāku valstu budžeta deficīts ir tuvu šai vērtībai vai to pārsniedz, norāda, ka steidzami nepieciešams nostiprināt situāciju valsts finanšu jomā. Uzlabojusies ekonomiskā vide piedāvā labu iespēju paātrināt fiskālās konsolidācijas procesu. Budžeta neatbilstību samazināšanai būtu jāpiešķir papildu izaugsmes stimuls lielāku, nekā gaidīts, nodokļu ieņēmumu veidā. Valstīm ar pārmērīgu budžeta deficītu šī situācija būtu jānovērš pēc iespējas ātrāk un jāizpilda savas saistības. Turklāt jāizvairās no pārmērīga budžeta deficīta atkārtošanās. Vēlams arī, lai tās euro zonas valstis, kuru budžeta situācija nav tuva bezdeficīta budžetam vai budžetam ar pārpalikumu, bet kurām arī nav pārmērīga budžeta deficīta, gūtu panākumus budžeta konsolidācijas jomā saskaņā ar Eurogrupas 2002. gada oktobra vienošanos, kas paredz deficīta koeficienta pazemināšanu vismaz par 0.5 procentu punktiem no IKP gadā.

SAGLABĀJAS STRUKTURĀLO REFORMU NOZĪME

Otra problēma valsts finanšu jomā euro zonā ir fiskālās konsolidācijas plānu integrācija strukturālās reformas darba kārtībā, kas veicina izaugsmi, konkurētspēju un nodarbinātību. Tā arī palīdzētu stabilizēt budžeta norises, īpaši situācijā, kad palielinās ar iedzīvotāju novecošanu saistītais fiskālais slogs. Tāpēc izšķiroša nozīme ir izdevumu reformām, lai gan varētu būt iespējams palielināt arī ieņēmumu iekasēšanas efektivitāti. Izdevumu reformas pieļauj fiskālo konsolidāciju, rada apstākļus turpmākai nodokļu likmju pazemināšanai, kā arī nodrošina izaugsmei labvēlīgāku nodokļu/pabalstu sistēmu. Nodrošināto izdevumu budžetu ietvaros prioritāte būtu jānosaka produktīviem ieguldījumiem infrastruktūrā un cilvēkkapitālā.

DROŠĀ STATISTIKA STIPRINA FISKĀLĀS POLITIKAS GALVENO PRINCIPU UZTICAMĪBU

Treškārt, valdības finanšu statistikas integritāte ir ES fiskālās politikas galveno principu uzticamības priekšnoteikums. Būtiska agrāko budžeta deficīta rādītāju koriģēšana pārskatīšanas rezultātā, kā novērots, piemēram, Grieķijā 2004. gadā, nepārprotami mazina sabiedrības uzticību un visas fiskālās politikas galveno principu uzticamību. Tā mazina neatbilstību un izlīdzināšanas vajadzību precīzu un savlaicīgu noteikšanu, kas var radīt nopietnu kavēšanos politikas pasākumu īstenošanā. Radot papildu nenoteiktību fiskālajai pārraudzībai, būtiska datu koriģēšana mazina daudzpusēju uzraudzības procesu nozīmi un tādējādi vājina partnervalstu disciplinēšanas efektivitāti. Tāpēc ļoti svarīgi veikt nepieciešamās darbības, lai nodrošinātu valsts finanšu statistikas drošu apkopošanu un savlaicīgu tās sniegšanu. Visām dalībvalstīm, uzrādot izdevumus un ieņēmumus, jāievēro Eiropas grāmatvedības noteikumi. Kā 2004. gada 2. jūnijā noteikusi ECOFIN Padome, budžeta statistikas datus nedrīkst ietekmēt politiskie un vēlēšanu cikli.

2.6. VALŪTAS KURSU UN MAKSĀJUMU BILANCES NORISES

EURO TURPINĀJA NOSTIPRINĀTIES, ASV DOLĀRAM PAVĀJINOTIES ATTIECĪBĀ PRET VAIRĀKUMU VALŪTU

Ārvalstu valūtas tirgos euro kursa svārstības attiecībā pret nozīmīgākajām valūtām 2004. gada pirmajos deviņos mēnešos bija relatīvi mērenas, īpaši salīdzinājumā ar ievērojamo euro vērtības kāpumu iepriekšējos divos gados. Pēc tam euro kurss ievērojami pieauga, īpaši attiecībā pret ASV dolāru. 2004. gada beigās euro efektīvajā izteiksmē nedaudz pārsniedza gada sākuma līmeni, atspoguļojot ievērojamo kāpumu attiecībā pret ASV dolāru, ASV valūtai piesaistītajām Āzijas valūtām un mazāk – pret Japānas jenu. Šo kāpumu daļēji kompensēja euro kursa kritums attiecībā pret dažu mazāku euro zonas tirdzniecības partnervalstu valūtām (Šveices franku, Norvēģijas kronu un Korejas vonu), kā arī pret vairāku jauno ES dalībvalstu valūtām.

Aplūkojot sīkāk, pēc euro kursa kāpuma izlīdzināšanās 2004. gada janvārī un februārī, uzlabojoties pasaules tautsaimniecības perspektīvām un mainoties tirgus izpratnei par valūtas kursus ietekmējošiem pamatfaktoriem, euro kurss nedaudz samazinājās. Šajā laikā arvien vairāk pazīmju liecināja par tautsaimniecības atveseļošanos ASV un Japānā, lai gan euro zonas perspektīvas nebija iepriecinošas. Šī situācija deva iespēju novirzīt tirgus uzmanību no lielā un pastāvīgā ASV tekošā konta deficīta uz lielāku ieņēmumu gaidām ASV, tādējādi nodrošinot atbalstu ASV valūtai. No 2004. gada maija līdz oktobra vidum euro kurss nedaudz pieauga, pakāpeniski uzlabojoties euro zonas tautsaimniecības perspektīvām (par to liecināja pirmās pazīmes par eksporta sektora ekonomiskās attīstības pozitīvo ietekmi arī uz iekšzemes pieprasījumu). Vienlaikus tirgus bažas par pasaules tautsaimniecības izaugsmes perspektīvām, ko galvenokārt noteica ģeopolitiskā nedrošība un augošās naftas cenas, šķiet, atjaunoja negatīvu spiedienu uz ASV dolāru un Japānas jenu. FOMC lēmumi palielināt procentu likmes finanšu tirgos jau īstenojušies, un tie neietekmēja valūtas kursu norises. Oktobra vidū euro kurss tomēr ievērojami pieauga attiecībā pret ASV valūtu, kā arī pret vairākām Āzijas valūtām, ņemot vērā to oficiālo vai neoficiālo piesaisti dolāram. Šis pieaugums radās sakarā ar ASV valūtas kursa vispārēju kritumu 2004. gada pēdējā ceturksnī. Šajā ceturksnī ASV dolāra kurss attiecībā pret euro, Lielbritānijas sterliņu mārciņu un Japānas jenu sasniedza zemāko līmeni daudzu gadu laikā.

2004. gada beigās euro kurss nominālajā efektīvajā izteiksmē attiecībā pret euro zonas 23 nozīmīgāko tirdzniecības partnervalstu valūtām par 2.3% pārsniedza gada sākuma līmeni. Šis vispārējais kāpums 2004. gadā ietver pretējas euro kursa svārstības attiecībā pret vairākām efektīvajā valūtas kursa indeksā iekļautajām partnervalstu valūtām. Precīzāk, euro kurss ievērojami pieauga attiecībā pret ASV dolāru, kā arī pret Ķīnas renminbi un Honkongas dolāru, kas saistīti ar ASV valūtu. 2004. gada 31. decembrī 1 euro atbilda

1.36 ASV dolāriem, aptuveni par 8.2% pārsniedzot gada sākuma līmeni. Vienlaikus euro kurss pieauga arī attiecībā pret Japānas jenu (par 3.7%), un gada beigās 1 euro atbilda 139.7 Japānas jenām, atspoguļojot Japānas jenas kursa kāpumu attiecībā pret ASV dolāru par vairāk nekā 4%. Attiecībā pret Lielbritānijas sterliņu mārciņu gada beigās euro kurss nebija mainījies (1 EUR = 0.71 GBP) salīdzinājumā ar tā līmeni 2004. gada 2. janvārī.

Vienlaikus euro kurss mēreni samazinājās attiecībā pret Šveices franku, Norvēģijas kronu un lielākā mērā – pret Korejas vonu (par 6.3%). Tas saruka arī attiecībā pret vairāku jauno ES dalībvalstu valūtām – Čehijas kronu, Ungārijas forintu, Polijas zlotu un Slovākijas kronu (sk. arī 3. sadaļu). Arī Kipras mārciņas kurss nedaudz palielinājās, savukārt ar ASV dolāru daļēji saistītā Latvijas lata kurss attiecībā pret euro samazinājās. Taču ar 2005. gada 1. janvāri Latvijas lats ir piesaistīts euro (1 EUR = Ls 0.702804), un kopš šā brīža tā kurss svārstījies tuvu piesaistes kursam. 2004. gadā Malta lira attiecībā pret euro palika relatīvi stabila, atspoguļojot euro kursa dominējošo īpatsvaru piesaistes valūtu grozā.

Dānijas kronas kurss VKM II bija tuvu tās centrālajam paritātes kursam, savukārt to valūtu

kursi, kuras VKM II pievienojās 2004. gada 28. jūnijā (Igaunijas krona, Lietuvas lits un Slovēnijas tolars), salīdzinājumā ar euro svārstījās ļoti šaurās robežās vai gandrīz nemainījās attiecībā pret to centrālo paritātes kursu.

2005. gada pirmajos divos mēnešos euro kurss samazinājās attiecībā pret lielāko daļu nozīmīgāko valūtu, īpaši attiecībā pret ASV dolāru. Euro kursa dinamiku šajā periodā ietekmēja spēcīga ASV ekonomiskā aktivitāte, savukārt tirgus bažas par ASV tekošā konta deficītu, šķiet, bija nedaudz mazinājušās. 2005. gada 24. februārī euro kurss nominālajā efektīvajā izteiksmē bija aptuveni par 1.4% zemāks nekā tā līmenis gada sākumā. Euro kursa kritums atspoguļoja tā sarukumu attiecībā pret ASV dolāru, Ķīnas renminbi un nedaudz mazāk pret Lielbritānijas sterliņu mārciņu (visām šīm valūtām ir relatīvi liels īpatsvars euro valūtas kursa indeksā, kas svērts ar tirdzniecības svāriem).

Euro reālais efektīvais kurss – pamatojoties uz izmaksu un cenu indeksiem – arī 2004. gadā

turpināja augt atbilstoši nominālā efektīvā valūtas kursa kāpumam (sk. 29. att.). 2004. gada 4. ceturksnī euro reālā efektīvā kursa indeksi ievērojami pārsniedza to līmeni 1999. gada 1. ceturksnī un uz patēriņa un ražotāju cenu dinamiku balstītie rādītāji arī bija diezgan tuvu pēdējos 10 gados novērotajiem augstākajiem līmeņiem.

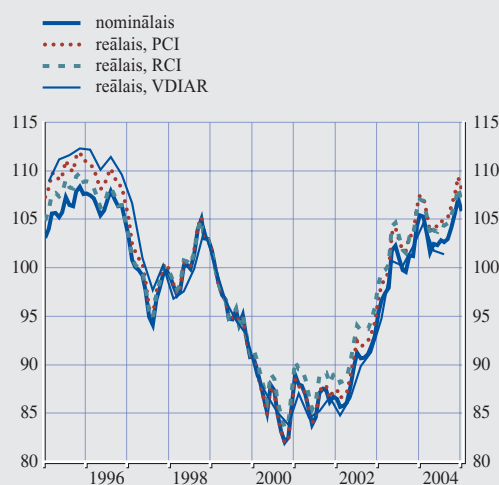
TEKOŠĀ KONTA POZITĪVAIS SALDO 2004. GADĀ NEDAUDZ PALIELINĀJĀS

Euro zonas tekošā konta pozitīvais saldo palielinājās no 22.2 mljrd. euro 2003. gadā (0.3% no IKP) līdz 40.2 mljrd. euro 2004. gadā (t.i., aptuveni 0.5% no IKP). Šo pieaugumu galvenokārt noteica ienākumu un kārtējo pārvedumu negatīvā saldo kritums apvienojumā ar nelielu pakalpojumu pozitīvā saldo kāpumu (sk. 30. att.). Preču pozitīvais saldo kopumā nemainījās, jo preču eksports un imports vērtības izteiksmē palielinājās līdzīgi.

Tomēr 12 mēnešu kumulētajam sezonāli izlīdzinātajam preču pozitīvajam saldo 2004. gadā bija raksturīgas divas nozīmīgas

29. attēls. Euro nominālais un reālais efektīvais kurss¹⁾

(mēneša/ceturkšņa dati; indekss: 1999. gada 1. cet. = 100)

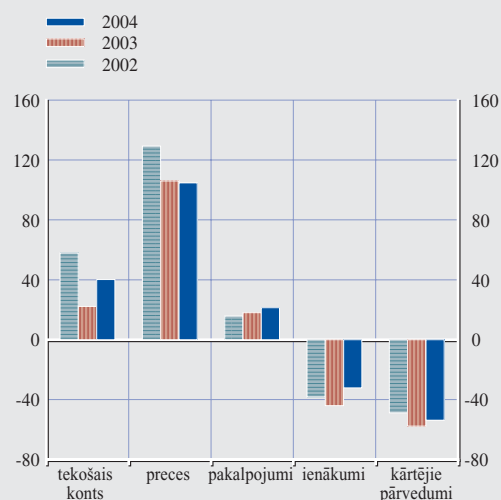

Avots: ECB.

1) EVK indeksa palielinājums atspoguļo euro kursa kāpumu. Mēneša datu jaunākie novērojumi veikti par 2004. gada decembri. Uz VDIAR balstīta reālā EVK jaunākie novērojumi ir 2004. gada 3. ceturkšņa dati, un tie daļēji pamatojas uz aplēsēm.

30. attēls. Tekošā konta bilance un tās sastāvdaļas

(sezonāli izlīdzināti dati; mljrd. euro)

Avots: ECB.

tendences. 1. pusgadā tas pieauga (no 106 mljrd. euro 2003. gada decembrī līdz vairāk nekā 125 mljrd. euro 2004. gada jūnijā), un to īpaši noteica spēcīgs eksports šajā periodā. Pēc tam tas tomēr samazinājās līdz līmenim, kas tuvs 2003. gada beigās novērotajam, un šo sarukumu noteica 2004. gada 2. un 3. ceturksnī uzrādītais spēcīgais imports un 2. pusgadā novērotā eksporta samazināšanās. Ienākumu negatīvā saldo kritums galvenokārt atspoguļoja ievērojamu ienākumu palielinājumu, un tie pieauga daudz straujāk nekā ienākumu maksājumi. Ienākumu ieņēmumu palielinājumu, šķiet, galvenokārt noteica labvēlīgas no ieguldījumiem gūto ieņēmumu attīstības tendences, kuras atspoguļo spēcīgu pasaules tautsaimniecības izaugsmi, kas ar uzviju kompensē augstāka euro kursa negatīvo ietekmi (jo euro kursa kāpums samazina ārvalstu valūtās saņemto ienākumu vērtību euro izteiksmē).

Preču eksporta un importa norises var labāk izprast, sadalot vērtības cenās un apjomos, pamatojoties uz *Eurostat* ārējās tirdzniecības statistiku (pieejamā statistika aptver periodu līdz 2004. gada oktobrim). Šāds dalījums parāda, ka 1. pusgadā novēroto ievērojamo eksporta vērtību kāpumu galvenokārt izskaidro nozīmīgais eksporta apjoma pieaugums, savukārt eksporta cenas saglabājās mērenas. Tāpēc šķiet, ka euro kursa kāpuma negatīvo ietekmi uz euro zonas eksporta apjomu ar uzviju kompensēja ievērojams ārvalstu pieprasījuma pieaugums 2004. gada 1. pusgadā. Eksporta apjoms uz Āziju un jaunajām ES dalībvalstīm kā uz ģeogrāfisko galamērķi šajā periodā pieauga īpaši strauji. Lai gan palielinājās augošo izmaksu spiediens uz eksporta cenām, ko izraisīja augstākas naftas cenas, tas daļēji varētu būt kompensēts ar peļņas maržas samazinājumu, ko eksportētāji veica, lai mazinātu euro kursa kāpuma radīto cenu konkurētspējas zudumu. Šķiet, ka euro zonas eksporta samazināšanos 2. pusgadā galvenokārt noteica vājāks eksports uz Āziju un jaunajām ES dalībvalstīm, lai gan arī eksports uz ASV būtiski samazinājās. Attiecībā uz preču importa vērtības palielināšanos 2004. gada 2. un 3. ceturksnī – tā atspoguļoja gan cenu, gan apjoma pieaugumu. Importa cenu kāpumu galvenokārt noteica

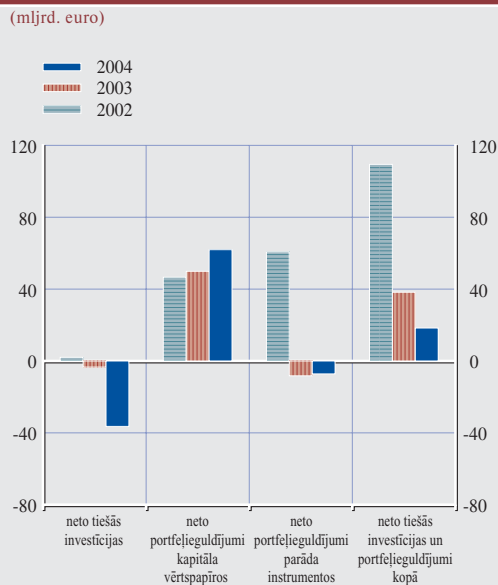
augstāka naftas cena. Daļu importa apjoma pieauguma var skaidrot ar euro zonas iekšzemes pieprasījuma palielināšanos, īpaši augstas importa intensitātes izdevumu kategorijām.

TIEŠO INVESTĪCIJU UN PORTFEĻIEGULDĪJUMU POZITĪVAIS SALDO 2004. GADĀ

Finanšu kontā tiešo investīciju un portfeļieguldījumu pozitīvais saldo 2004. gadā bija 18.3 mljrd. euro salīdzinājumā ar 38.3 mljrd. euro pozitīvo saldo 2003. gadā. Šo neto finanšu plūsmu zemāko līmeni euro zonā galvenokārt noteica augošais tiešo investīciju negatīvais saldo (sk. 31. att.).

Tiešo investīciju attīstības tendences galvenokārt var skaidrot ar pakāpenisku ārvalstu tiešo investīciju pozitīvā saldo samazināšanos euro zonā, un to būtībā nosaka nerezidentu tiešās investīcijas euro zonas pašu kapitālā (viena trešdaļa no iepriekšējā gadā uzrādītā apjoma). Šis sarukums bija lielāks nekā euro zonas tiešo investīciju pašu kapitālā ārvalstīs samazināšanās, un tas, iespējams, daļēji atspoguļo spēcīgāku pasaules tautsaimniecības izaugsmi 2004. gadā salīdzinājumā ar euro zonu.

31. attēls. Finanšu konta bilance un tās sastāvdaļas

Avots: ECB.

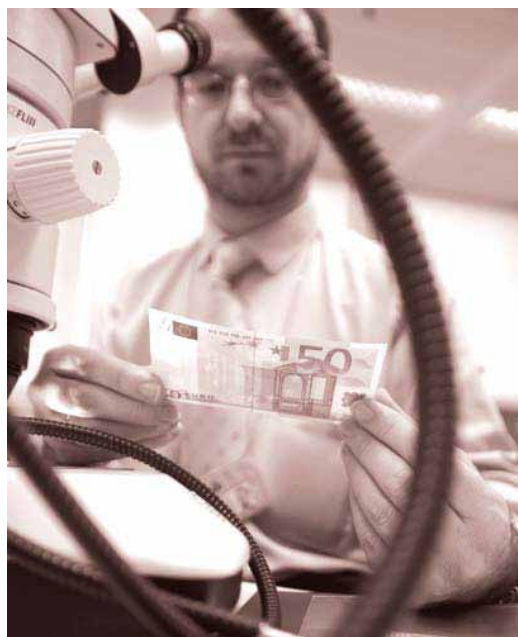
Portfeļieguldījumu neto pozitīvā saldo kāpumu galvenokārt noteica nerezidentu veikto euro zonas kapitāla vērtspapīru neto pirkumu pieaugums. Tirgus aptaujas dati norādīja uz ārvalstu ieguldītāju atjaunojušos interesi par euro zonas kapitāla vērtspapīriem. Šo izaugsmi veicināja arī uzskats, ka euro zonas vērtspapīriem ir relatīvi pievilcīgas cenas, un euro kursa kāpuma gaidas 2004. gadā.

Vērtējot parāda instrumentus, pārrobežu plūsmas 2003. un 2004. gadā bija līdzīgas, veidojot aptuveni 200 mljrd. euro gan aktīvu, gan pasīvu pusē. Pasīvu pusē euro zonas īstermiņa procentu likmju zemais līmenis neveicināja ārvalstu investīcijas euro zonas naudas tirgus instrumentos, nerezidentiem 2004. gadā ieguldot gandrīz tikai euro zonas obligācijās un parādzīmēs. Aktīvu pusē euro zonas ieguldītāji atvēlēja aptuveni 75% no sava parāda instrumentu starptautiskā portfeļa ieguldījumiem obligācijās un parādzīmēs un 25% – ieguldījumiem naudas tirgus instrumentos. Salīdzinājumā ar 2003. gadu šis sadalījums 2004. gadā veidoja mazāku euro zonas rezidentu ieguldījumu īpatsvaru starptautiskajās obligācijās un parādzīmēs. To var saistīt ar to iespējamo kapitāla zaudējumu gaidām, kurus radījušas gaidītas augstākas ilgtermiņa procentu likmes ASV. Euro zonas

parāda plūsmas uz ASV tiešām samazinājās no 75 mljrd. euro 2003. gadā līdz 29 mljrd. euro 2004. gada pirmajos trijos ceturkšņos.

Pamatojoties uz kumulētajām plūsmām 2004. gada pirmajos trijos ceturkšņos, euro zonas ārvalstu tiešo investīciju saldo bija negatīvs attiecībā pret tās galvenajām partnervalstīm, izņemot ASV un Šveici. Lielbritānija un ASV bija gan euro zonas tiešo investīciju galvenās saņēmējas, gan galvenās ieguldītājas euro zonā.

Portfeļieguldījumu ģeogrāfiskais dalījums rāda, ka euro zonas portfeļieguldījumi ārvalstīs 2004. gada pirmajos trijos ceturkšņos galvenokārt tika virzīti uz Lielbritāniju un ASV, kas parasti ir galvenās šīs ieguldījumu kategorijas saņēmējas. Euro zonas ieguldītāji veica arī lielus Japānas kapitāla vērtspapīru neto pirkumus. Japānas tautsaimniecības perspektīvu uzlabošanās, īpaši 2004. gada sākumā, šķiet, ietekmējusi euro zonas ieguldītāju lēmumus par portfeļieguldījumiem.

3. EKONOMISKĀS UN MONETĀRĀS POLITIKAS NORISES ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠAJĀS ES DALĪBVALSTĪS

EKONOMISKĀ AKTIVITĀTE

Reālā IKP pieaugums ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs 2004. gadā bija samērā spēcīgs un kopumā pārsniedza euro zonas vidējo rādītāju (sk. 6. tabulu). Straujākais produkcijas izlaides kāpums bija Baltijas valstīs un Polijā – valstīs ar vismazāko IKP uz vienu iedzīvotāju visā ES. Pretstatā tam viszemākais produkcijas izlaides pieaugums bija Dānijā un Maltā, lai gan šo valstu reālā IKP kāpums sāka palielināties salīdzinājumā ar visai zemo pieauguma tempu, kas dominēja 2003. gadā.

2004. gadā iekšzemes pieprasījums bija galvenais reālā IKP pieauguma faktors daudzās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs. Kopējā pamatkapitāla veidošana bija galvenais produkcijas izlaides kāpuma virzītājspēks. Ražotāju konfidences palielināšanās, augsts kapitāla izmantošanas līmenis un pieprasījuma prognožu uzlabošanās veicināja ieguldījumu atjaunošanos daudzās jaunajās dalībvalstīs, Dānijā un Zviedrijā. Daudzās jaunajās dalībvalstīs, īpaši Baltijas valstīs, spēcīgais iekšzemes pieprasījums atspoguļoja arī nozīmīgo privātā patēriņa kāpumu, ko veicināja reāli izmantojamo ienākumu palielināšanās saistībā ar būtisku darba samaksas pieaugumu un darba tirgus uzlabojumiem.

Lielbritānijā privātā patēriņa kāpumu veicināja pozitīvie darba tirgus rezultāti un uzkrājumu pieaugums mājokļu iegādei. Vairākās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs, īpaši Baltijas valstīs un Ungārijā, māsaimniecību patēriņu veicināja arī liels un dažos gadījumos augošs privātā sektora kreditēšanas kāpums. Turklāt vairākumā jauno dalībvalstu cenu kāpuma gaidas, ko izraisīja ar pievienošanās ES saistītās nodokļu un administratīvi regulējamo cenu pārmaiņas, stimulēja patēriņa izdevumus 2004. gada 1. pusgadā. Dažās valstīs saglabājās samērā brīva fiskālā nostāja.

Attiecībā uz ārējo pieprasījumu neto eksporta loma reālā IKP pieaugumā ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs ievērojami atšķīrās. Lai gan ārējais pieprasījums būtiski veicināja produkcijas izlaidi Polijā un Zviedrijā, vairākumā jauno dalībvalstu un Lielbritānijā tas kavēja kāpumu. Tomēr ir būtiski atzīmēt, ka 2004. gadā saglabājās samērā spēcīgs eksporta un importa pieaugums, īpaši jaunajās dalībvalstīs. Preču un pakalpojumu apgrozījuma apjomu stimulēja tirdzniecības barjeru atcelšana, pievienojoties ES, lielāks pieprasījums tirdzniecības partnervalstīs un tālāka produktivitātes palielināšanās.

6. tabula. Reālā IKP pieaugums ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs un euro zonā

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2004			
						1. cet.	2. cet.	3. cet.	4. cet.
Čehijas Republika	3.9	2.6	1.5	3.7	4.0	3.8	3.9	4.2	4.2
Dānija	2.8	1.6	1.0	0.4	2.0	1.7	2.5	1.8	2.2
Igaunija	7.8	6.4	7.2	5.1	.	6.8	5.9	6.1	.
Kipra	5.0	4.1	2.1	2.0	3.7	3.7	4.1	4.0	3.1
Latvija	6.9	8.0	6.4	7.5	8.5	8.7	7.7	9.1	8.6
Lietuva	3.9	6.4	6.8	9.7	6.7	7.1	7.3	5.8	6.7
Ungārija	5.2	3.8	3.5	3.0	4.0	4.3	4.2	3.7	3.8
Malta	6.4	-1.7	2.2	-1.8	1.5	2.3	-0.5	1.9	2.3
Polija	4.0	1.0	1.4	3.8	5.3	6.9	6.1	4.8	3.9
Slovēnija	3.9	2.7	3.3	2.5	4.6	4.1	4.9	5.0	4.3
Slovākija	2.0	3.8	4.6	4.5	5.5	5.4	5.5	5.3	5.8
Zviedrija	4.3	1.0	2.0	1.5	3.5	3.4	4.0	3.7	2.8
Lielbritānija	3.9	2.3	1.8	2.2	3.1	2.8	3.5	3.1	2.9
ES10 ¹⁾	4.2	2.7	2.6	3.9	4.8	5.4	5.1	4.6	4.3
ES13 ²⁾	3.9	2.2	1.9	2.3	3.3	3.2	3.7	3.3	3.0
Euro zona	3.5	1.6	0.9	0.5	2.0	2.0	2.5	1.7	1.8

Avots: Eurostat.

Piezīme. Ceturkšņa dati Čehijas Republikai ir sezonāli izlīdzināti, bet Lielbritānijai – sezonāli un pēc darbadienu skaita izlīdzināti.

1) ES10 kopējais rādītājs ietver 10 jaunās ES dalībvalstis.

2) ES13 kopējais rādītājs ietver 13 ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis.

Tā kā atjaunojās ekonomiskā aktivitāte, dažos pēdējos gados tika saņemtas ievērojamas ārvalstu tiešās investīcijas un turpinājās strukturālā reforma, 2004. gadā lielākajā daļā ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu, īpaši Baltijas valstīs, pakāpeniski uzlabojās situācija darba tirgū. Taču nodarbinātības pieaugums lielākajā daļā jauno dalībvalstu bija visai mazs sakarā ar iepriekš notikušo darba samaksas izdevumu kāpumu dažās valstīs un prasmju struktūras nesaderību darbaspēka piedāvājumā un pieprasījumā. Vairākās valstīs, īpaši Polijā un Slovākijā, saglabājās ļoti augsts bezdarba līmenis. Lielbritānijā darba tirgus bija stabilāks.

CENU ATTĪSTĪBAS TENDENCES

2004. gadā cenu dinamika ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs bija ļoti atšķirīga. Dānijā, Lietuvā, Zviedrijā un Lielbritānijā bija viszemākā gada SPCI inflācija (aptuveni 1%) – ievērojami mazāka par euro zonas vidējo rādītāju. Lielākajā daļā jauno dalībvalstu inflācija pārsniedza euro zonas vidējo rādītāju. Latvijā, Ungārijā un Slovākijā gada SPCI inflācija bija gandrīz trīs reizes augstāka par euro zonas vidējo rādītāju.

Vairākumā jauno dalībvalstu 2004. gadā bija vērojama augstāka SPCI inflācija nekā

2003. gadā (sk. 7. tabulu). Lielākais inflācijas kāpums bija Čehijas Republikā, Latvijā, Lietuvā, Ungārijā un Polijā. Tomēr dažās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs vidējā inflācija 2004. gadā samazinājās. Kiprā un Slovēnijā bija vislielākais inflācijas kritums. Turklāt 2004. gadā inflācijas dinamika dažādās valstīs bija atšķirīga. Vairākās valstīs inflācija ievērojami palielinājās 2004. gada 1. pusgadā, bet 2. pusgadā vai nu stabilizējās augstākā līmenī, vai arī pakāpeniski samazinājās. Tomēr dažās citās dalībvalstīs visu gadu saglabājās pārsvarā stabila SPCI inflācija.

Inflācijas tendences ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs daļēji noteica daži kopīgi faktori, īpaši būtiskais naftas cenu pieaugums 2004. gadā. Tomēr tā konkrētā ietekme uz inflāciju dažādās valstīs bija atšķirīga, galvenokārt atspoguļojot atšķirības patēriņa tendencēs, tirgus struktūrā un enerģijas izmantošanas intensitātē ražošanas procesā. Turklāt dažās valstīs augstāku naftas cenu transmisija uz inflāciju 2004. gadā, iespējams, vēl nebūs pilnībā notikusi. Neliels inflācijas spiediens radās arī spēcīga reālā IKP kāpuma dēļ, kas bija vērojams lielākajā daļā valstu. Tāpēc vairākās valstīs sāka pieaugt arī darba samaksas spiediens.

7. tabula. SPCI inflācija ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs un euro zonā

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2004 1. cet.	2004 2. cet.	2004 3. cet.	2004 4. cet.
Čehijas Republika	3.9	4.5	1.4	-0.1	2.6	2.0	2.5	3.0	2.7
Dānija	2.7	2.3	2.4	2.0	0.9	0.7	0.8	1.0	1.2
Igaunija	3.9	5.6	3.6	1.4	3.0	0.6	3.2	3.9	4.4
Kipra	4.9	2.0	2.8	4.0	1.9	1.0	1.2	2.5	2.8
Latvija	2.6	2.5	2.0	2.9	6.2	4.3	5.8	7.4	7.2
Lietuva	0.9	1.3	0.4	-1.1	1.1	-1.1	0.5	2.3	3.0
Ungārija	10.0	9.1	5.2	4.7	6.8	6.8	7.4	7.0	5.9
Malta	3.0	2.5	2.6	1.9	2.7	2.5	3.3	3.0	2.2
Polija	10.1	5.3	1.9	0.7	3.6	1.8	3.4	4.7	4.5
Slovēnija	8.9	8.6	7.5	5.7	3.6	3.7	3.8	3.6	3.5
Slovākija	12.2	7.2	3.5	8.5	7.4	8.2	8.0	7.2	6.0
Zviedrija	1.3	2.7	2.0	2.3	1.0	0.6	1.2	1.2	1.1
Lielbritānija	0.8	1.2	1.3	1.4	1.3	1.3	1.4	1.2	1.4
ES10 ¹⁾	8.4	5.7	2.6	1.9	4.0	2.9	4.0	4.8	4.4
ES13 ²⁾	3.2	2.7	1.8	1.6	2.1	1.7	2.2	2.3	2.3
Euro zona	2.1	2.4	2.3	2.1	2.1	1.7	2.3	2.3	2.3

Avots: Eurostat.

1) ES10 kopējais rādītājs ietver 10 jaunās ES dalībvalstis.

2) ES13 kopējais rādītājs ietver 13 ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis.

Jaunajās dalībvalstīs arī pievienošanās ES izraisīja nelielu inflācijas spiedienu. 1. pusgadā gandrīz visās jaunajās dalībvalstīs pieauga pārtikas cenas, jo šīs valstis tika iekļautas kopējā lauksaimniecības politikā un tika atceltas atlikušās sektoru tirdzniecības barjeras. Ņemot vērā samērā augsto pārtikas cenu īpatsvaru SPCI patēriņa grozā, lielākajā daļā jauno dalībvalstu tam bija nozīmīga ietekme uz SPCI inflāciju. Turklāt vairākās jaunajās dalībvalstīs tika paaugstināti netiešie un akcīzes nodokļi, lai vairāk tuvinātos tiem, kas dominē ES. Prognoze par cenu pieaugumu, kas pēc pievienošanās ES radīsies saistībā ar nodokļiem, 2004. gada sākumā paaugstināja pieprasījumu, tādējādi izraisot arī augstāku inflāciju. Taču 2004. gada 2. pusgadā vairākās valstīs šī ietekme pakāpeniski sāka mainīties uz pretējo pusi. Turklāt dažās jaunajās dalībvalstīs administratīvi regulējamās cenas tika ievērojami paaugstinātas, lai pabeigtu dažu valsts uzņēmumu ražošanas pārkārtošanu uz rentabilitātes pamatiem.

Nominālā efektīvā valūtas kursa tendences un to novēlotā transmisija uz importa cenām arī ietekmēja inflācijas virzību 2004. gadā. Vairākās valstīs, īpaši Čehijas Republikā, Ungārijā un Slovākijā, efektīvā valūtas kursa pārmaiņu ietekmē inflācija samazinājās, taču citās, piemēram, Latvijā, tas pastiprināja inflācijas spiedienu. Polijā valūtas kursa pārmaiņu novēlotā ietekme 2004. gada 1. pusgadā veicināja SPCI inflācijas pieaugumu, bet 2. pusgadā to ietekme pavērsās pretējā virzienā.

FISKĀLĀ POLITIKA

2004. gadā trijās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs (Igaunijā, Dānijā un Zviedrijā) bija fiskālais pārpalikums, bet 10 valstīs – fiskālais deficīts. Saskaņā ar 2004. gada 5. jūlija ECOFIN Padomes lēmumiem sešās valstīs (Čehijas Republikā, Kiprā, Ungārijā, Maltā, Polijā un Slovākijā) tika konstatēts pārmērīgs budžeta deficīts. Visām valstīm, izņemot Kipru, Padomes lēmumi ļauj šo pārmērīgo deficītu samazināt vidējā termiņā, ņemot vērā īpašos apstākļus, jo 1) pievienojoties ES, valdības budžeta deficīts bija ievērojami lielāks par atsaucēs vērtību; un 2) Čehijas Republikā, Ungārijā, Polijā un

Slovākijā vienlaikus ar reālas konverģences procesu joprojām turpinājās strukturālās pārmaiņas uz modernu un uz pakalpojumiem orientētu tirgus ekonomiku. Lielbritānijā gan 2003. gadā, gan 2004. gadā budžeta deficīta rādītājs pārsniedza 3% atsaucēs vērtību. Lielais skaits valstu, kur joprojām ir pārmērīgs budžeta deficīts, norāda, ka saglabājas nepieciešamība pēc stingrākas politiskas apņemšanās veikt strukturālās reformas un fiskālo konsolidāciju.

2004. gadā 10 no 13 ārpus euro zonas esošajām ES dalībvalstīm valdības budžeta atlikuma rādītāji uzlabojās, bet pārējās trijās valstīs tie pasliktinājās (sk. 8. tabulu). Uzlabošanas galvenokārt var izskaidrot ar īslaicīgiem faktoriem, kā arī ekonomisko ciklu pozitīvo ietekmi. Čehijas Republikā un Maltā – valstīs, kur fiskālās bilances rādītāji uzlabojās visvairāk, – 2003. gadā nozīmīga deficītu palielināšana bija īslaicīgajiem faktoriem.

2004. gadā parāda koeficients gandrīz visās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs saglabājās ievērojami zemākā līmenī nekā euro zonas vidējais rādītājs. Koeficients samazinājās sešās no 13 ārpus euro zonas esošajām dalībvalstīm atbilstoši uzlabotajiem to valdības budžeta rādītājiem. Pārējās valstīs parāda koeficienta paaugstināšanās galvenokārt atspoguļoja zemo sākotnējā pārpalikuma koeficientu un parādu

8. tabula. Fiskālie rādītāji ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs un euro zonā

(% no IKP)

	Valsts budžeta pārpalikums (+)/deficīts (-)				Valdības bruto parāds			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
Čehijas Republika	-6.2	-6.8	-11.7	-3.0	27.2	30.7	38.3	37.4
Dānija	2.9	1.7	1.2	2.8	47.8	47.2	44.7	42.7
Igaunija	0.3	1.4	2.9	1.8	4.4	5.3	5.3	4.9
Kipra	-2.3	-4.5	-6.3	-4.5	61.9	65.2	69.8	71.9
Latvija	-2.1	-2.9	-1.5	-0.8	14.9	14.1	14.4	14.4
Lietuva	-2.0	-1.5	-1.9	-2.5	22.9	22.4	21.4	19.7
Ungārija	-3.7	-8.5	-6.2	-4.7	52.2	55.5	56.9	57.6
Malta	-6.4	-5.9	-10.5	-5.2	62.4	62.7	71.8	75.0
Polija	-3.9	-3.6	-4.5	-4.8	36.7	41.2	45.4	43.6
Slovēnija	-3.3	-2.4	-2.0	-1.9	28.1	29.5	29.4	29.4
Slovākija	-6.0	-6.0	-3.7	-3.3	48.7	43.3	42.6	43.6
Zviedrija	2.5	-0.3	0.2	1.4	54.3	52.4	52.0	51.2
Lielbritānija ¹⁾	0.7	-1.7	-3.4	-3.2	38.8	38.3	39.7	41.6
ES10 ²⁾	-4.2	-4.9	-5.7	-3.9	37.3	40.1	43.5	42.7
ES13 ³⁾	0.2	-1.9	-3.1	-2.4	40.9	40.9	42.1	42.9
Euro zona	-1.8	-2.5	-2.8	-2.7	69.6	69.5	70.8	71.3

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

Piezīme. Dati balstīti uz pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras definīcijām. Budžeta pārpalikums/deficīts neietver UMTS licenču pārdošanas ieņēmumus.

1) Kalendārā gada aplēses.

2) ES10 kopējais rādītājs ietver 10 jaunās ES dalībvalstis.

3) ES13 kopējais rādītājs ietver 13 ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis.

palielinošas deficīta-parāda korekcijas, t.i., pārmaiņas valsts parādā, ko nevar izskaidrot ar deficītu/pārpalikumu. Tikai Kiprā un Maltā parāda koeficients saglabājās virs 60% no IKP atsaucēs vērtības.

Lielākajā daļā valstu 2004. gada budžeta rezultāti vai nu pamatā atbilda 2004. gada maijā iesniegtajās konverģences programmās noteiktajiem mērķiem, vai bija labāki par tiem. Vairākās valstīs ieņēmumu iekasēšana veicās labāk, nekā plānots. Izdevumu daļas izpilde kopumā atbilda iepriekš noteiktajam izlietojuma jomām. Ungārijā bija vērojamas būtiskas neatbilstības pazīmes salīdzinājumā ar 2004. gada maijā iesniegtajā konverģences programmā noteiktajiem mērķiem. Savukārt dažas valdības (piemēram, Igaunijas un Lietuvas valdība) 2004. gadā izmantoja daļu no savu ieņēmumu pārsnieguma, lai finansētu papildu izdevumus, nevis uzlabotu budžeta bilanci.

MAKSĀJUMU BILANCES TENDENCES

Zviedrijā un Dānijā 2004. gadā ārējā bilancē saglabājās ievērojams tekošā konta pozitīvais saldo, bet Lielbritānijā un lielākajā daļā jauno

dalībvalstu bija tekošā konta negatīvs saldo, turklāt dažās valstīs tas bija liels (sk. 9. tabulu). Vienīgais izņēmums bija Slovēnija, kam tekošā konta bilancē tradicionāli ir lielākoties sabalansēta. Īpaši liels tekošā konta deficīts – tuvu vai virs 10% no IKP – bija vērojams Baltijas valstīs un Ungārijā, savukārt Slovākijā un Polijā tekošā konta deficīts bija mazāks un pēdējo divu gadu laikā salīdzinājumā ar diviem iepriekšējiem gadiem saruka.

Daudzās jaunajās dalībvalstīs tekošā konta deficīta palielināšanās 2004. gadā tika saistīta ar ievērojamu importa kāpumu spēcīga iekšzemes pieprasījuma un augstu naftas cenu dēļ. Arī citi strukturāli un īslaicīgi faktori ietekmēja tekošā konta stāvokli. No strukturālā viedokļa tekošā konta deficīts ir normāla iezīme jaunajās dalībvalstīs, kas cenšas panākt attīstītās valstis. Lai gan šis deficīts varētu norādīt uz problēmām ārējās bilances posteņu stabilitātē, tekošā konta deficīts daudzās jaunajās dalībvalstīs tika saistīts arī ar ieņēmumu negatīvā saldo palielināšanos, kas atspoguļo ieņēmumus no iepriekš ieplūdušām ārvalstu tiešajām investīcijām. Tekošo kontu, iespējams, ietekmēja pats pievienošanās

9. tabula. Ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu un euro zonas maksājumu bilance

(% no IKP)

	Tekošā konta un kapitāla konta saldo				Ārvalstu tiešo investīciju saldo			
	2001	2002	2003	2004 ¹⁾	2001	2002	2003	2004 ¹⁾
Čehijas Republika	-5.4	-5.7	-6.2	-6.1	9.0	11.2	2.6	2.4
Dānija	3.1	2.1	3.3	2.8	-1.9	1.0	0.1	-0.6
Igaunija	-5.6	-9.9	-12.7	-13.3	5.7	2.2	8.3	4.5
Kipra	-3.3	-4.5	-3.3	-4.8	7.3	5.7	3.7	4.6
Latvija	-7.2	-6.5	-7.6	-11.0	1.4	2.7	2.4	3.5
Lietuva	-4.7	-4.8	-6.5	-8.7	3.6	5.0	0.8	3.2
Ungārija	-5.6	-6.9	-9.0	-8.8	6.9	4.2	0.8	3.3
Malta	-4.2	0.5	-5.6	-6.6	6.2	-10.3	5.7	7.3
Polija	-2.8	-2.6	-2.2	-1.6	3.1	2.0	1.9	1.4
Slovēnija	0.2	0.7	-1.0	-0.9	1.1	6.8	-0.5	-0.4
Slovākija	-8.0	-7.6	-0.5	-2.6	7.4	16.5	2.2	3.3
Zviedrija	4.3	5.3	6.4	7.8	2.5	0.4	-4.7	-1.7
Lielbritānija	-2.2	-1.7	-1.6	-2.0	-0.3	-0.5	-2.5	0.4
Euro zona	-0.1	1.0	0.5	0.8	-1.7	0.0	0.0	-0.5

Avots: ECB.

1) 2004. gada dati ir četru ceturkšņu mainīgais vidējais rādītājs par laika periodu no 2003. gada 4. ceturkšņa līdz 2004. gada 3. ceturksnim, izņemot Kipru, kurā vidējais rādītājs aprēķināts par laika periodu no 2003. gada 3. ceturkšņa līdz 2004. gada 2. ceturksnim.

process ES kā pārejošs faktors, jo, piemēram, uzņēmēj sabiedrības palielināja krājumus, paredzot augstākus tarifus.

Aplūkojot maksājumu bilanci no finansēšanas viedokļa, gandrīz visās jaunajās ES dalībvalstīs 2004. gadā ārvalstu tiešo investīciju pozitīvais saldo nedaudz palielinājās (pēc krituma iepriekšējā gadā; sk. 9. tabulu). No šīm valstīm tikai Slovēnijā 2004. gadā bija neliels ārvalstu tiešo investīciju negatīvais saldo. No pārējām ārpus euro zonas esošajām ES dalībvalstīm Dānijā un Zviedrijā tajā pašā periodā ārvalstu tiešo investīciju saldo bija negatīvs, bet Lielbritānijā pēc neliela negatīvā saldo apjoma iepriekšējos gados tas kļuva pozitīvs. Kopumā pēdējos gados ārvalstu tiešo investīciju pozitīvais saldo bija svarīgs finansējuma avots vairākās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs, lai gan vairākumā gadījumu tā apjoms nebija pietiekams, lai segtu tekošā konta deficītu. Portfeļieguldījumu un citu ieguldījumu pozitīvais saldo nodrošināja papildu finansējumu. Rezultātā ārējais parāds dažās valstīs arī palielinājās.

VKM II UN AR VALŪTAS KURSU SAISTĪTI JAUTĀJUMI

2004. gada 28. jūnijā Igaunija, Lietuva un Slovēnija pievienojās Dānijai kā VKM II dalībnieces. Tās iestājās mehānismā, nosakot $\pm 15\%$ standarta pieļaujamo svārstību koridoru

ap attiecīgās valūtas centrālo kursu attiecībā pret euro, bet Igaunija un Lietuva saglabāja valūtas padomes kā vienpusējas saistības. Lai nodrošinātu veiksmīgu dalību VKM II, valstis stingri apņēmušās veikt nepieciešamos makroekonomiskās un valūtas kursa stabilitātes saglabāšanas pasākumus. 10. ielikumā sniegts pārskats par VKM II.

Dalība VKM II nav saistīta ar problēmām valūtas tirgū nevienā no mehānismā iesaistītajām valstīm. Četras VKM II valūtas pastāvīgi ir tirgotas atbilstoši centrālajiem kursiem vai tuvu tiem, bet īstermiņa procentu likmju starpība salīdzinājumā ar euro zonu gandrīz visās valstīs bijusi neliela (sk. 10. tabulu). Iestājoties VKM II, *Banka Slovenije* bez problēmām pārtrauca pakāpenisko Slovēnijas tolara pavājināšanos attiecībā pret euro.

2004. gadā lielākā daļa ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu valūtu nostiprinājās attiecībā pret euro, un to kurss ievērojami pieauga arī saskaņā ar tirdzniecības svariem. Euro pavājināšanās bija īpaši izteikta attiecībā pret vairāku lielāko jauno dalībvalstu valūtām šo valstu samērā labvēlīgu izaugsmes perspektīvu kontekstā (sk. 32. att.). 2004. gadā visaugstākais bija Polijas zlota kursa kāpums attiecībā pret euro; tam sekoja Čehijas krona, Slovākijas krona un Ungārijas forints.

VALŪTAS KURSA MEHĀNISMA II PAMATELEMENTI

Ieviešot euro 1999. gada 1. janvārī, Valūtas kursa mehānisms II (VKM II) nomainīja Eiropas Monetāro sistēmu (un tās valūtas kursa mehānisma komponentu), kas darbojās kopš 1979. gada. VKM II ir daudzpusēja vienošanās par fiksētu, bet koriģējamu valūtas kursu – ar divpusējiem euro un dalībvalstu valūtu centrālajiem kursiem un $\pm 15\%$ standarta pieļaujamo svārstību koridoru ap attiecīgo centrālo kursu.

Dalība VKM II vismaz divus gadus bez nopietnām problēmām pirms ekonomiskās konverģences pārbaudes ir prasība valūtas kursa kritērija izpildei, kas ir viens no Māstrihtas konverģences kritērijiem euro ieviešanai. Šīs prasības ekonomiskais pamatojums ir šāds: tā palīdz ārpus euro zonas esošajām dalībvalstīm virzīt savu politiku uz stabilitāti un veicina iespējas sasniegt ilgstošu tautsaimniecības pamatrādītāju konverģenci.

Tas atspoguļo uzskatu, ka dalībvalstu, kas piedalās VKM II, ekonomiskajiem apstākļiem un politikai jābūt atbilstošai, lai saglabātu noteikto centrālo kursu. Šā procesa vispārējais mērķis ir veicināt makroekonomisko stabilitāti jaunajās ES dalībvalstīs, tādējādi sniedzot labāko iespējamo ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā un reālā konverģencē. Turklāt pamatota makroekonomiskā politika un stabili valūtas kursi veicina iekšējā tirgus raitu funkcionēšanu.

Saskaņā ar Padomes nostāju šis mehānisms, kā arī nepieciešamā politikas virzība, lai tajā piedalītos, veidota tā, lai palīdzētu ārpus euro zonas esošajām dalībvalstīm to centienos ieviest euro, vienlaikus risinot sarežģīto saistību starp tautsaimniecības pamatrādītājiem un valūtas kursa stabilitāti.¹

Mehānisms paredz vairākus politikas instrumentus, kurus var kombinēt, lai reaģētu uz tirgus spiedienu: procentu likmju pasākumi, valūtas kursa elastība pieļaujamā svārstību koridora robežās, intervences un arī iespēja koriģēt centrālo kursu.

No darbības viedokļa lēmumi par centrālajiem kursiem un standarta svārstību koridoru tiek pieņemti, savstarpēji vienojoties attiecīgo euro zonas valstu ministriem, ECB un to ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu ministriem un to centrālo banku prezidentiem, kuras piedalās šajā mehānismā. Padome ir atbildīga par VKM II funkcionēšanas kontroli un darbojas kā sadarbības forums monetārajos un valūtas kursa jautājumos. Tā pastāvīgi cieši kontrolē divpusējo valūtas kursu ilgtspēju starp katru valūtu, kas piedalās mehānismā, un euro.

¹ Sk. arī 2003. gada 18. decembra "Eiropas Centrālās bankas Padomes politikas nostāju valūtas maiņas kursa jautājumos attiecībā uz pievienošanās valstīm".

10. tabula. VKM II norises

(procentu punktos)

	DKK	EEK	LTL	SIT
Maksimālā novirze no VKM II centrālā kursa ¹⁾ (dienas datu 10 dienu mainīgais vidējais rādītājs darbadienu diapazonā)				
Augšpārsta	+0.5	0.0	0.0	0.0
Lejuppārsta	0.0	0.0	0.0	-0.2
Īstermiņa procentu likmju starpība (mēneša dati; vidējais rādītājs)				
4/2004	0.0	0.3	0.6	1.9

1) Igaunijai, Lietuvai un Slovēnijai atsaucē periods – no 2004. gada 28. jūnija līdz 2005. gada 24. februārim. Dānijai atsaucē periods – no 2002. gada 1. novembra līdz 2005. gada 24. februārim.

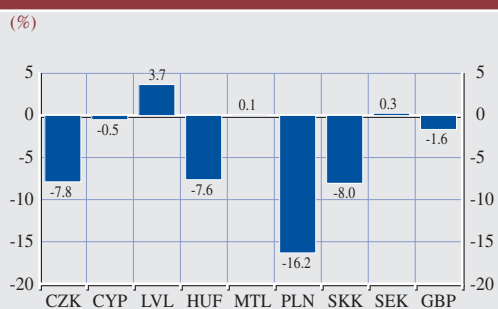
Savukārt Latvijas lats, kas 2004. gadā valūtas kursa režīma dēļ bija daļēji saistīts ar ASV dolāru, pavājinājās attiecībā pret euro. Kopš 2005. gada sākuma Latvija ir mainījusi lata piesaisti no speciālo aizņēmuma tiesību (SDR) valūtu groza uz euro (1 EUR = Ls 0.702804). Kopš lata piesaistes maiņas tā kurss svārstījās šaurā koridorā ap piesaistes kursu. Zviedrijas kronas, Maltas liras un Kipras mārciņas kurss attiecībā pret euro bija samērā stabils. 2004. gada sākumā Lielbritānijas sterliņu mārciņas kurss attiecībā pret euro nedaudz paaugstinājās Lielbritānijas tautsaimniecības labvēlīgu perspektīvu un augošu procentu likmju kontekstā. Taču 2. pusgadā Lielbritānijas sterliņu mārciņas kurss attiecībā pret euro kritās.

MONETĀRĀ POLITIKA

Cenu stabilitāte ir monetārās politikas galvenais mērķis visās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs. Dažādās valstīs monetārās politikas stratēģija ir visai atšķirīga, atspoguļojot nominālas, reālas un strukturālas atšķirības starp tām (sk. 11. tabulu). 2004. gadā ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs monetārās politikas un valūtas kursa režīms saglabājās pārsvarā nemainīgs, lai gan vairāku valstu monetārās politikas pamatnostādnes tika veikti daži uzlabojumi, lai monetāro politiku vairāk pielāgotu monetārajai integrācijai nākotnē. Igaunija, Lietuva un Slovēnija pievienojās VKM II 2004. gada 28. jūnijā. Savukārt Latvijas Banka 2005. gada 1. janvārī veica lata piesaistes maiņu no SDR valūtu groza uz euro.

Attiecībā uz monetārās politikas lēmumiem 2004. gadā valstīs ar valūtas kursa mērķi *Central Bank of Cyprus* paaugstināja refinansēšanas procentu likmi par 100 bāzes punktiem (līdz 5.5%), tādējādi norādot uz atbalstu Kipras mārciņai situācijā, kad tika baumots par tās devalvāciju. Turklāt tika ieviestas obligāto rezervju prasības noguldījumiem ārvalstu valūtā 2% apjomā. Latvijā centrālā banka paaugstināja refinansēšanas likmi par 100 bāzes punktiem (līdz 4%). Lai ierobežotu riskus, ko rada strauja tautsaimniecības izaugsme, spēcīgs kredīšanas kāpums un tekošā konta deficīta pieaugums, tā nolēma arī palielināt obligāto rezervju prasību normu no 3% uz 4% un paplašināt obligāto rezervju bāzi, ietverot tajās banku saistības pret ārvalstu bankām un ārvalstu centrālajām bankām ar noteikto termiņu vai ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu līdz 2 gadiem. Maltā oficiālā

32. attēls. Euro kursa pārmaiņas attiecībā pret ārpus VKM II esošo ES valstu valūtām

Avots: ECB.

Piezīme. Pozitīva (negatīva) vērtība norāda uz euro kursa kāpumu (kritumu). Pārmaiņas attiecas uz laika periodu no 2004. gada 2. janvāra līdz 2005. gada 24. februārim.

11. tabula. Ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu oficiālās monetārās politikas stratēģijas

	Monetārās politikas stratēģija	Valūta	Raksturojums
Čehijas Republika	Inflācijas mērķis	Čehijas krona	Inflācijas mērķis: 2–4% līdz 2005. gada beigām; pēc tam – 3% ±1 procentu punkts (p. p.). Valūtas kursa stratēģija: peldošs (pārvaldīts) valūtas kurss.
Dānija	Valūtas kursa mērķis	Dānijas krona	Dalība VKM II, nosakot ±2.25% pieļaujamo svārstību koridoru ap DKK centrālo kursu attiecībā pret euro (1 EUR = 7.46038 DKK).
Igaunija	Valūtas kursa mērķis	Igaunijas krona	Dalība VKM II, nosakot ±15% pieļaujamo svārstību koridoru ap EEK centrālo kursu attiecībā pret euro (1 EUR = 15.6466 EEK). Igaunija saglabā valūtas padomes mehānismu kā vienpusējas saistības.
Kipra	Valūtas kursa mērķis	Kipras mārciņa	Piesaiste euro, nosakot, ka 1 EUR = 0.5853 CYP ar ±15% pieļaujamo svārstību koridoru. Kipras mārciņas svārstību amplitūda <i>de facto</i> bijusi neliela.
Latvija	Valūtas kursa mērķis	Latvijas lats	Kopš 1994. gada februāra – piesaiste SDR (euro īpatsvars – 36.4%), nosakot ±1% pieļaujamo svārstību koridoru. Kopš 2005. gada 1. janvāra – piesaiste euro, nosakot, ka 1 EUR = Ls 0.702804 ar ±1% pieļaujamo svārstību koridoru.
Lietuva	Valūtas kursa mērķis	Lietuvas lits	Dalība VKM II, nosakot ±15% pieļaujamo svārstību koridoru ap LTL centrālo kursu attiecībā pret euro (1 EUR = 3.4528 LTL). Lietuva saglabā valūtas padomes mehānismu kā vienpusējas saistības.
Ungārija	Inflācijas mērķis ar valūtas kursa mērķa ierobežojumu	Ungārijas forints	Valūtas kursa mērķis: piesaiste euro, nosakot, ka 1 EUR = 282.36 HUF ar ±15% pieļaujamo svārstību koridoru. Inflācijas mērķis: 3.5% (±1 p. p.) līdz 2004. gada beigām, 4% (±1 p. p.) līdz 2005. gada beigām un 3.5% (±1 p. p.) līdz 2006. gada beigām.
Malta	Valūtas kursa mērķis	Maltas lira	Piesaiste valūtu grozam (euro – 70%, Lielbritānijas sterliņu mārciņa – 20% un ASV dolārs – 10%). Nav paredzēts pieļaujamo svārstību koridors, bet valūtas tirgus operācijām noteikts pārdošanas koridors ±0.25%.
Polija	Inflācijas mērķis	Polijas zlots	Inflācijas mērķis: 2.5% ±1 p. p. (pārmaiņas PCI salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošu periodu), spēkā ar 2004. gadu. Brīvi peldošs valūtas kurss.
Slovēnija	Divu pilāru stratēģija, novērojot makroekonomikas monetāros, reālos, ārējos un finanšu rādītājus	Slovēnijas tolars	Dalība VKM II, nosakot ±15% pieļaujamo svārstību koridoru ap SIT centrālo kursu pret euro (1 EUR = 239.640 SIT).
Slovākija	Inflācijas mērķa noteikšana apvienojumā ar peldošu (pārvaldītu) valūtas kursu ¹⁾	Slovākijas krona	Inflācijas mērķis: istermiņa inflācijas mērķis, kas noteikts 3.5% (±0.5 p. p.) 2005. gada beigās. Periodam no 2006. gada līdz 2008. gadam inflācijas mērķis noteikts zem 2.5% līdz 2006. gada beigām un zem 2% – 2007. gada beigās un turpmāk. Valūtas kursa stratēģija: peldošs (pārvaldīts) valūtas kurss.
Zviedrija	Inflācijas mērķis	Zviedrijas krona	Inflācijas mērķis: PCI kāpums – 2% ar ±1 p. p. pielaišanas koridoru. Brīvi peldošs valūtas kurss.
Lielbritānija	Inflācijas mērķis	Lielbritānijas sterliņu mārciņa	Inflācijas mērķis: 2%, ko nosaka pēc PCI ²⁾ 12 mēnešu kāpuma. Ja novirze pārsniedz 1 procentu punktu, <i>Bank of England</i> prezidents raksta atklātu vēstuli finanšu ministram. Brīvi peldošs valūtas kurss.

Avots: ECBS.

1) *Národná banka Slovenska* oficiālā redakcija – "inflācijas mērķa noteikšana, atrodoties VKM II".

2) PCI ir vienāds ar SPCI.

procentu likme 2004. gadā saglabājās nemainīga (3%).

Pievēršoties ārpus euro zonas esošajām ES dalībvalstīm, kurās ieviesta inflācijas mērķrādītāju sistēma, 2004. gadā Čehijas Republika un Polija palielināja procentu likmes, lai ierobežotu inflācijas spiedienu un iespējamās augstāka inflācijas līmeņa netiešās sekas. Čehijas Republikā refinansēšanas likme tika paaugstināta par 50 bāzes punktiem (līdz 2.5%; lai gan 2005. gada janvārī tā tika pazemināta līdz 2.25%), bet Polijā – par 125 bāzes punktiem (līdz 6.5%). Lielbritānijā *repo* likmi palielināja par 100 bāzes punktiem (līdz 4.75%) – galvenokārt sliktāku PCI inflācijas prognožu dēļ. Turpretī Ungārija, kurā noteikts inflācijas mērķis ar valūtas kursa svārstību ierobežojumu, 2004. gadā samazināja procentu likmes kopumā par 300 bāzes punktiem (līdz 9.5%), bet 2005. gada februārī – vēl vairāk (līdz 8.25%). Pakāpeniskā procentu likmju samazināšana 2004. gadā likvidēja vienreizējo kāpumu par 300 bāzes punktiem, kas notika 2003. gada novembrī pēc pēkšņa ieguldītāju konfidences krituma. To pieļāva īstermiņa riska pieņēmumu samazināšanās, inflācijas prognožu uzlabošanās un samērā mazas pārmaiņas darba samaksas kāpumā privātajā sektorā. Slovākijā kronas kursa kāpums bija galvenais motivējošais faktors bāzes likmes samazināšanai kopumā par 200 bāzes punktiem (līdz 4%). Zviedrijā ierobežots inflācijas spiediens veicināja procentu likmju sarukumu par 75 bāzes punktiem (līdz 2%).

FINANŠU NORISES

2004. gadā ilgtermiņa obligāciju ienesīguma tendences ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs bija dažādas. Ilgtermiņa procentu likmes, ko nosaka pēc valdības 10 gadu obligāciju etalonlikmēm, palielinājās Kiprā, Čehijas Republikā un Polijā, bet 2004. gada beigās tās atkal sāka samazināties. Tāpēc obligāciju peļņas likmju starpība salīdzinājumā ar euro zonas likmēm šajās valstīs palielinājās. Ungārijā ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes bija samērā svārstīgas, ar lejupvērstu tendenci 2004. gada 2. pusgadā, savukārt Latvijā, Lietuvā, Slovēnijā

un Slovākijā ilgtermiņa procentu likmju lejupslīde turpinājās visu 2004. gadu, samazinot likmju starpību ar euro zonu, īpaši valstīs, kuras piedalās VKM II. Maltā ilgtermiņa procentu likmes bija stabilas, bet Dānijā, Zviedrijā un Lielbritānijā tās mainījās līdzīgi euro zonas likmēm, kā norāda stabilā obligāciju peļņas likmju starpība.⁵

Akciju tirgi ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs 2004. gadā turpināja veiksmīgi darboties, un daži akciju tirgus rādītāji, īpaši lielākajā daļā jauno dalībvalstu, sasniedza vēsturiski augstākos rezultātus, un gada pieaugums svārstījās 20–80% robežās. Akciju tirgu darbības rezultāti visās jaunajās dalībvalstīs, izņemot Kipru, ievērojami pārsniedza euro zonas akciju cenas, ko nosaka saskaņā ar *Dow Jones EURO STOXX* indeksu. Akciju tirgus attīstība Dānijā, Zviedrijā un Lielbritānijā pārsvarā notika saskaņā ar *Dow Jones EURO STOXX* indeksa tendencēm, pirmajās divās valstīs uzrādot nedaudz labākus, bet pēdējā – nedaudz sliktākus rezultātus par euro zonas etalonrādītāju.

⁵ Igaunijā nav attīstīts vietējā valūtā denominēto ilgtermiņa obligāciju tirgus. Igaunijas ilgtermiņa procentu likmju aizstājošam rādītājam, kas izstrādāts kopā ar Eiropas Komisiju, ECB un *Eesti Pank* un balstīts uz vidējo svērto procentu likmju rādītāju no jauna piešķirtiem aizdevumiem, kas izsniegti vietējā valūtā ar termiņiem ilgākiem par 5 gadiem, 2004. gadā bija lejupvērstā tendence.

Māksliniece

Iza Dāla (*Isa Dahl*)

Nosaukums

"*Iāpat klusu*", 2004

Materiāls

Audekls, eļļa

Formāts

o 190 cm

© VG Bild-Kunst, Bonna, 2005

2. NODAĻA

**CENTRĀLO BANKU
OPERĀCIJAS UN
DARBĪBA**

1. MONETĀRĀS POLITIKAS OPERĀCIJAS, VALŪTAS MAINĀS, DARĪJUMI UN IEGULDĪJUMU AKTIVITĀTES

1.1. MONETĀRĀS POLITIKAS OPERĀCIJAS

Eurosistēmas darbības svarīgākais uzdevums ir monetārās politikas īstenošana. Eurosistēmas darbības struktūra, kas izveidota šim nolūkam, sastāv no trim instrumentu kategorijām – atklātā tirgus operācijām, pastāvīgajām iespējām un obligāto rezervju sistēmas. Visās Eurosistēmas veiktajās kredītooperācijās darījuma partneriem jāsniedz pietiekams nodrošinājums.¹ 2004. gadā Eurosistēma veica svarīgus pasākumus, lai izveidotu vienotu nodrošinājumu sarakstu.

MONETĀRĀS POLITIKAS JAUNĀS STRUKTŪRAS ĪSTENOŠANAS SĀKOTNĒJĀ PIEREDZE

2004. gadā darbības struktūra joprojām veiksmīgi nodrošināja stabilas naudas tirgus īstermiņa procentu likmes un skaidri pauda monetārās politikas nostāju. Lai tālāk uzlabotu monetārās politikas īstenošanu, 2004. gada 9. martā struktūrā tika veiktas divas svarīgas pārmaiņas.

- Rezervju prasību izpildes periodu grafiks tika koriģēts, lai šie periodi vienmēr sāktos tās galvenās refinansēšanas operācijas (GRO) norēķinu dienā, kas tiek veikta pēc Padomes sēdes, kurā plānots pieņemt kārtējā mēneša lēmumu par monetārās politikas nostāju. Agrāk rezervju prasību izpildes periodi sākās viena mēneša 24. datumā un beidzās nākamā mēneša 23. datumā neatkarīgi no plānotā Padomes sēdes datuma. Turklāt pastāvīgo iespēju procentu likmju pārmaiņas tagad parasti tiek īstenotas jaunā rezervju prasību izpildes perioda pirmajā dienā. Agrāk šīs pārmaiņas stājās spēkā nākamajā dienā pēc Padomes sēdes.
- GRO termiņš tika saīsināts no 2 nedēļām uz 1 nedēļu. Šo un jau minēto pārmaiņu rezultātā GRO, par kurām norēķini veikti vienā rezervju prasību izpildes periodā, vairs neiesniedzas nākamajā rezervju prasību izpildes periodā.

Šo pārmaiņu mērķis bija saskaņot rezervju prasību izpildes periodu ar ciklu, kādā tiek pieņemti lēmumi par procentu likmēm, nodrošinot, lai ECB galveno procentu likmju

pārmaiņas vienmēr stātos spēkā tikai nākamā rezervju prasību izpildes perioda sākumā. Tā ECB cenšas panākt, lai prasību izpildes periodā netiktu gaidītas nekādas ECB galveno procentu likmju pārmaiņas, un tādējādi stabilizēt tirgus dalībnieku solīšanas aktivitātes GRO ietvaros. Agrāk šādas gaidas dažreiz destabilizēja darījuma partneru solīšanas procesu GRO. Īpaši gadījumos, kad pilnīgi noteikti tika gaidīta iespējama procentu likmes samazināšanās, darījuma partneri pieteicās uz mazāku likviditātes apjomu, nekā ECB bija paredzējusi piedāvāt. Šī parādība, ko dēvē par nepietiekamu pieteikumu apjomu, atspoguļoja darījuma partneru centienus izpildīt savas rezervju prasības par iespējami zemāko cenu, t.i., pēc iespējamā procentu likmes samazinājuma.

Turklāt uzlabojās saziņa ar darījuma partneriem. GRO izziņošanas dienās ECB turpina publicēt prognozi par autonomajiem likviditātes faktoriem, kas nav ECB likviditātes pārvaldīšanas tiešā kontrolē, piemēram, banknotes apgrozībā, valdības noguldījumi un tīrie ārējie aktīvi. Turklāt ECB sākusī publicēt aktualizētu prognozi arī piedāvājuma dienā. Tagad ECB arī dara zināmu etalona summu gan izziņošanas, gan piedāvājuma dienā. Etalona summa ir piedāvātā summa, kas ļauj visai euro zonas banku sistēmai raiti izpildīt rezervju prasības, ņemot vērā Eurosistēmas komplekso likviditātes prognozi, t.i., ieskaitot autonomos faktorus un virsrezerves. Uzlabotā saziņa tirgum skaidri parāda, vai ar ECB GRO piedāvājuma lēmumiem paredzēti līdzsvarot likviditātes apstākļus vai ne.

Struktūras pārmaiņu īstenošana notika raiti. GRO termiņa saīsināšana no 2 nedēļām uz 1 nedēļu un operāciju pārklāšanās novēršana uzreiz izraisīja katras GRO apjoma divkāršošanos. Darījuma partneru solīšanas aktivitātes ātri pielāgojās būtiskajam vidējās piedāvājuma summas kāpumam, lai gan trešajā GRO ar 1 nedēļas termiņu kopējais pieteikumu apjoms

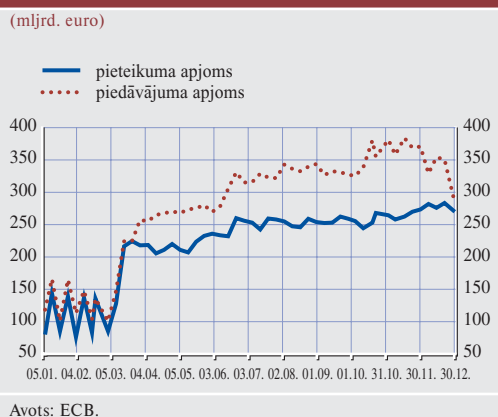
¹ Darbības struktūras detalizētu aprakstu sk. ECB publikācijā "Monetārās politikas īstenošana euro zonā. Eurosistēmas monetārās politikas instrumentu un procedūru vispārējā dokumentācija", 2005. gada februāris.

bija par 5 mljrd. euro mazāks nekā etalona summa. Pēc tam kopējais GRO pieteikumu apjoms strauji palielinājās līdz līmenim, kas stabili pārsniedza piedāvājuma summu, 2004. gada novembrī sasniedzot vēsturiski augstāko rādītāju – aptuveni 384 mljrd. euro (sk. 33. att.). Kopumā pieteikumu seguma koeficients (iesniegto pieteikumu attiecība pret apmierinātajiem pieteikumiem) bijis stabils, kopš 2004. gada marta gandrīz pastāvīgi atrodoties robežās no 1.20 līdz 1.50. Tirgus dalībnieku pieteikumu apjomu raitā pieskaņošanās arī norāda, ka kredītiestādēm izdevās veiksmīgi pārvaldīt palielinājušos nodrošinājuma apgrozījumu, par ko netieši liecināja GRO termiņa saīsināšana.

Kopš stājās spēkā struktūras pārmaiņas, piedāvājuma summas īstermiņa svārstības samazinājušās. No 2000. gada jūnija līdz 2004. gada martam nedēļas piedāvājuma summa vidēji atšķīrās par 33 mljrd. euro, bet laika periodā no pārmaiņu ieviešanas līdz 2004. gada decembrim šis rādītājs samazinājās līdz 7 mljrd. euro. Šo kritumu var saistīt ar to, ka GRO termiņš tagad vienmēr ir saskaņots ar tās likviditātes, kas ir ECB piedāvājuma mērķis, laika periodu. Turklāt piedāvājuma summas īstermiņa svārstību samazināšanās veicināja arī kredītiestāžu solīšanas aktivitāšu stabilizēšanos GRO izsolēs.

Aptuveni 2100 euro zonas kredītiestādēm ir tiesības piedalīties GRO. Vidējais GRO izsoles dalībnieku skaits palielinājās (2003. gadā – 266; 2004. gadā – 339), tādējādi mainot kopš 1999. gada novēroto šā skaita krituma tendenci. No 2004. gada marta līdz decembrim, t.i., pēc tam, kad tika ieviestas struktūras pārmaiņas, vidējais izsoles dalībnieku skaits sasniedza 351. Iespējams, šo kāpumu galvenokārt izraisīja GRO termiņa saīsināšana no 2 nedēļām uz 1 nedēļu, kas nozīmē, ka tagad bankām, lai apmierinātu savas likviditātes prasības, jāiesniedz izsoles pieteikumi katru nedēļu, nevis katru otro nedēļu. Taču iespējams, ka jaunās struktūras labāka caurredzamība un tās vienkāršība atvieglojusi darījuma partneriem izsoles pieteikumu sagatavošanu un tādējādi arī veicinājusi izsolu dalībnieku skaita palielināšanos.

33. attēls. Pieteikuma un piedāvājuma apjomi nedēļas GRO 2004. gadā

Avots: ECB.

Kopumā EONIA svārstības 2004. gadā samazinājās. Standartnovirze starpība starp EONIA un GRO minimālo pieteikuma likmi 2004. gadā bija 9 bāzes punkti (2003. gadā – 16 bāzes punktu; 2002. gadā – 13 bāzes punktu). Taču pēc dažu rezervju prasību izpildes periodu pēdējās GRO norēķinu veikšanas bija vērojamas nozīmīgas šīs starpības svārstības. To noteica tas, ka tagad pēdējā GRO izsole parasti notiek astoņas dienas pirms obligāto rezervju prasību izpildes perioda beigām, savukārt agrāk pēdējās izsoles laiks katru mēnesi atšķīrās – no astoņām līdz divām dienām pirms rezervju prasību izpildes perioda beigām. Jo tuvāk attiecīgā prognoze ir rezervju prasību izpildes perioda beigām, jo tā ir precīzāka. Tāpēc struktūras pārmaiņas palielināja iespēju, ka pēc rezervju prasību izpildes perioda pēdējās GRO izsoles izveidojas ievērojama likviditātes nesabalansētība un tādējādi procentu likmes darījumiem uz nakti novirze no minimālās pieteikuma likmes rodas ātrāk un ievērojamākā apjomā nekā agrāk.

ECB uzlabotā komunikācijas politika palīdz šo risku nedaudz mazināt, jo tā ļauj tirgus dalībniekiem vieglāk noteikt konkrēto likviditātes nesabalansētību kopš rezervju prasību izpildes perioda pēdējās GRO izsoles. Taču parādījās dažas pazīmes, īpaši 2004. gada rudenī, ka procentu likmes darījumiem uz nakti pārmērīgs svārstīgums rezervju prasību izpildes perioda beigās varētu negatīvi ietekmēt naudas

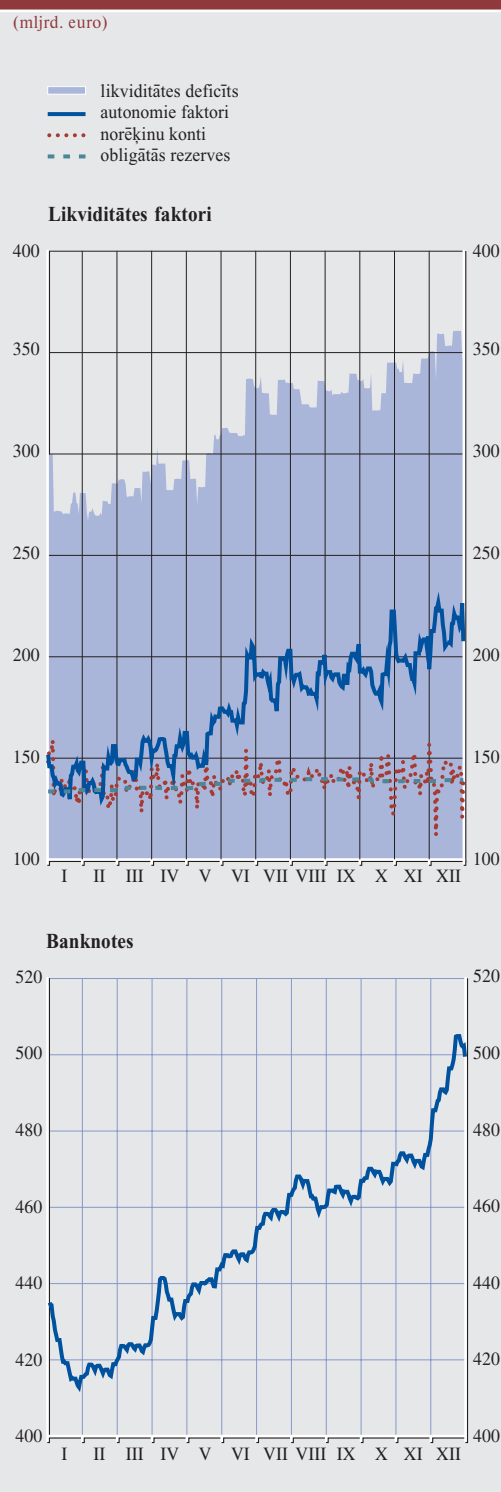
tirgus raitu funkcionēšanu. Tā kā ECB mērķis ir panākt neitrālus likviditātes apstākļus darījumu uz nakti tirgū, tā reaģēja uz šīm norisēm, veicot precizējošās operācijas piecu rezervju prasību izpildes periodu pēdējā dienā, lai kompensētu paredzamo nevēlamo likviditātes nesabalansētību, kas galvenokārt radusies saistībā ar pārmaiņām Eurosistēmas autonomo faktoru prognozē. Tāpēc tika veiktas divas likviditāti samazinošās (2004. gada 11. maijā un 7. decembrī) un trīs likviditāti palielinošās (2004. gada 8. novembrī un 2005. gada 18. janvārī un 7. februārī) operācijas. Šīs operācijas veiksmīgi atjaunoja neitrālas likviditātes apstākļus attiecīgā rezervju prasību izpildes perioda beigās.

Pārmaiņas darbības struktūrā arī ietekmēja ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas (ITRO). Lai samazinātu pārtraukumu ITRO laika grafikā, formālā saikne starp rezervju prasību izpildes periodiem un ITRO izsoles dienām vairs nepastāv. Kopš 2004. gada 26. februāra ITRO izsoles parasti notiek mēneša pēdējā trešdienā (nevis rezervju prasību izpildes perioda pirmajā trešdienā). ITRO ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas, kuras notiek katru mēnesi un kuru termiņš parasti ir 3 mēneši, atšķirībā no GRO netiek izmantotas, lai paustu Eurosistēmas monetārās politikas nostāju, un tās tiek veiktas tikai kā mainīgas procentu likmes izsoles ar iepriekš izziņotu piedāvātās summas apjomu. 2004. gadā vidēji aptuveni 23% no kopējās neto likviditātes, ko nodrošina ar atklātā tirgus operāciju palīdzību, bija ITRO darījumi. Ņemot vērā to, ka 2005. gadā euro zonas banku sistēmai gaidāmas lielākas likviditātes vajadzības, ITRO piedāvājuma summas apjoms tika palielināts (2004. gada janvārī no 20 mljrd. euro uz 25 mljrd. euro un 2005. gada janvārī no 25 mljrd. euro uz 30 mljrd. euro).

LIKVIDITĀTES VAJADZĪBU TENDENCES

Lai sagatavotu nedēļas izsoles, ECB katru dienu kontrolē euro zonas banku sistēmas likviditātes vajadzības, kas definētas kā bankām piemēroto rezervju prasību, virsrezervju (finanšu līdzekļu, ko kredītiestādes glabā papildus rezervju prasībās paredzētajiem) un neto autonomo faktoru summa. 2004. gadā euro zonas banku

34. attēls. Euro zonas likviditātes faktori un banknošu apjoma pārmaiņas 2004. gadā

Avots: ECB.

sistēmas vidējais dienas likviditātes vajadzību apjoms bija 311.8 mljrd. euro jeb par 30% vairāk nekā 2003. gadā (241.5 mljrd. euro; sk. 34. att. augšējo daļu).

2004. gadā neto autonomie likviditātes faktori turpināja stabili pieaugt, sasniedzot vidēji 174.2 mljrd. euro (2003. gadā – 109.3 mljrd. euro). Šo straujo kāpumu gandrīz pilnībā noteica banknošu apjoma spēcīgā pieauguma saglabāšanās ar gandrīz 15% gada kāpuma tempu 2004. gadā, 2004. gada 24. decembrī sasniedzot vēsturiski lielāko rādītāju – 505 mljrd. euro (sk. 34. att. apakšējo daļu).

Minimālās rezerves, kas euro zonas kredītiestādēm jāglabā Eurosistēmā, tiek aprēķinātas, piemērojot 2% rezervju normu kredītiestāžu rezervju bāzei. 2004. gadā rezervju prasības veidoja 44% no euro zonas banku sistēmas kopējām likviditātes vajadzībām. Saskaņā ar rezervju bāzes palielināšanos vidējais euro zonas kredītiestāžu kopējo rezervju prasību

līmenis pieauga (2003. gadā – 130.9 mljrd. euro; 2004. gadā – 136.5 mljrd. euro). Kredītiestāžu vidējie tekošā konta turējumi, kas pārsniedz rezervju prasību vidējos rādītājus, 2004. gadā bija 0.6 mljrd. euro (2003. gadā – 0.7 mljrd. euro).

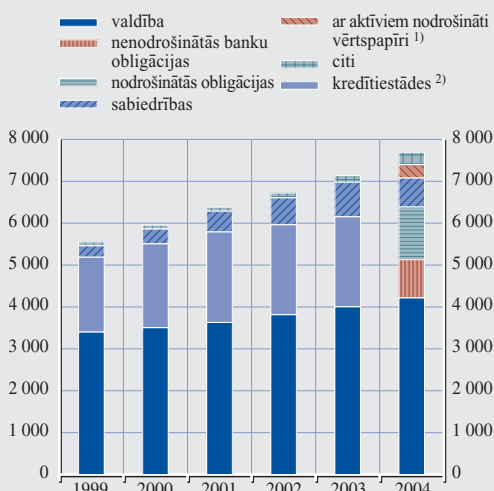
MONETĀRĀS POLITIKAS OPERĀCIJU ATBILSTOŠIE AKTĪVI

Lai pasargātu Eurosistēmu no zaudējumiem, noteikta prasība par pietiekamu nodrošinājumu visām Eurosistēmas kredītooperācijām. Aktīvu loks, ko pieņem kā nodrošinājumu, ir plašs. Lielākā daļa ir tirgojami parāda instrumenti, kas atbilst visā euro zonā atzītiem atbilstības kritērijiem un ko apzīmē kā pirmā līmeņa aktīvus. Otrā līmeņa aktīvos ietilpst papildu aktīvi (gan tirgojami, gan netirgojami), kas bijuši īpaši nozīmīgi valstu finanšu tirgiem un banku sistēmām.

Tirgojamā nodrošinājuma vidējā vērtība, kas atbilst Eurosistēmas kredītooperācijām, 2004. gadā bija 7.7 trilj. euro (2003. gadā – 7.1 trilj. euro; sk. 35. att.). Lielākā daļa

35. attēls. Atbilstošais tirgojamais nodrošinājums

(nominālais apjoms apgrozībā; mljrd. euro)

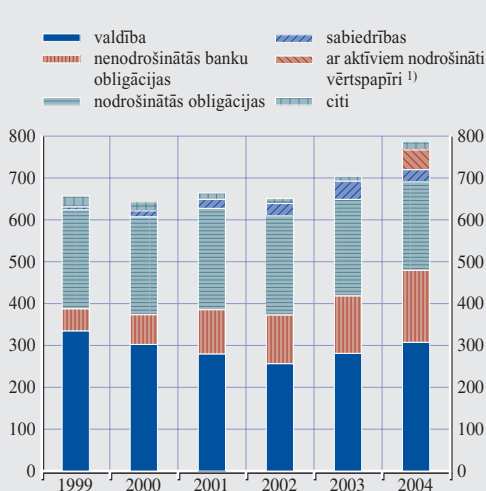
Avots: ECB.

1) Ar aktīviem nodrošinātu vērtspapīru dati atsevišķi pieejami, tikai sākot ar 2004. gadu; pirms tam tie bija iekļauti datos par sabiedrībām.

2) Šajā kategorijā iekļautas kredītiestāžu emitētās nodrošinātās un nepieņemtas obligācijas.

36. attēls. Tirgojama nodrošinājuma izmantošana

(nominālais apjoms apgrozībā; mljrd. euro)

Avots: ECB.

1) Ar aktīviem nodrošinātu vērtspapīru dati atsevišķi pieejami, tikai sākot ar 2004. gadu; pirms tam tie bija iekļauti datos par sabiedrībām.

tirgojamo aktīvu bija valdības vērtspapīri (54%) vai kredītiestāžu emitētie nodrošinātie (t.i., *Pfandbrief* veida) vērtspapīri un nenodrošinātās obligācijas (28%). Turklāt bija vērojams straujš ar aktīviem nodrošināto vērtspapīru kāpums (tie veidoja 5% no tirgojamā nodrošinājuma atlikuma 2004. gada beigās). Tirgojamo aktīvu, ko darījuma partneri izmantoja kā nodrošinājumu Eurosistēmas kredītooperācijās, vidējā vērtība 2004. gadā bija 787 mljrd. euro (2003. gadā – 704 mljrd. euro; sk. 36. att.). Salīdzinājumā ar visu atbilstošu apjomu valdības emitētie vērtspapīri un korporatīvie vērtspapīri proporcionāli tika nepietiekami izmantoti kā nodrošinājums Eurosistēmas kredītooperācijās. Turpretī kredītiestāžu emitētie un ar aktīviem nodrošinātie vērtspapīri proporcionāli tika izmantoti pārāk daudz. Informāciju par atbilstošu aktīvu izmantošanu pārrobežu darījumos sk. šīs sadaļas 2. sadaļā.

VIRZĪBA UZ VIENOTU NODROŠINĀJUMU SARAKSTU

Eurosistēmas pašreizējā divu līmeņu nodrošinājumu sistēma veicinājusi Eurosistēmas darbības struktūras raitu funkcionēšanu tās pirmajos darbības gados. Taču, ņemot vērā augošo euro zonas finanšu tirgus integrāciju, to aktīvu atšķirības, kuri iekļauti dažādu euro zonas NCB otrā līmeņa sarakstos, var mazināt darījuma partneru vienādās iespējas un nodrošinājumu struktūras caurredzamību. Turklāt pieprasījumam pēc nodrošinājuma ir augšupvērstā tendence – galvenokārt tāpēc, ka 2004. gadā palielinājās banku sektora likviditātes deficīts. Arī privāto starpbanku tirgu tendence izmantot nodrošinātu kredītēšanu palielināja darījuma partneru nepieciešamību pēc nodrošinājuma.

Lai risinātu šos jautājumus, Eurosistēma nolēma laika gaitā izveidot vienotu nodrošinājumu sarakstu, kas būtu atbilstošs visām Eurosistēmas kredītooperācijām, ņemot vērā sabiedriskās apspriešanas rezultātus. Vienotais saraksts tiks ieviests pakāpeniski un beigās aizstās pašreizējo divu līmeņu sistēmu. Vienotā saraksta izveides pirmais posms stāsies spēkā 2005. gada 30. maijā. Tajā ietilpst trīs elementi.

- Jaunu, pašlaik neatbilstošu instrumentu (t.i., euro denominētu parāda instrumentu, ko emitējuši ārpus Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) esošās G10 valstīs (ASV, Kanāda, Japāna un Šveice) reģistrēti uzņēmumi) iekļaušana pirmajā līmenī.
- Parāda instrumenti, kas iekļauti vērtspapīru sarakstā vai kotēti tikai neregulētos tirgos, kļūs vai paliks atbilstoši tad, ja Eurosistēma būs pozitīvi novērtējusi attiecīgo neregulēto tirgu, izmantojot trīs standartus: drošību, caurredzamību un pieejamību. Šie standarti ieviesti, lai paplašinātu pieņemamu tirgu skaitu, vienlaikus nodrošinot raitu un efektīvu Eurosistēmas nodrošinājuma novērtējumu.
- Ļoti ierobežots tirgots parāda vērtspapīru skaits zaudēs savu atbilstības statusu un laika gaitā tiks pakāpeniski likvidēts. Turklāt no otrā līmeņa aktīvu saraksta svītrotas akcijas.

Kā vienotā nodrošinājuma saraksta izveidošanas otro posmu Padome principā apstiprinājusi visu euro zonas valstu banku aizdevumu, kā arī netirgojamo neliela apjoma (*retail*) ar hipotēkām nodrošinātu parāda instrumentu (patlaban tie ietver tikai Īrijas ar hipotēkām nodrošinātās parādzīmes) iekļaušanu vienotajā sarakstā. Galvenais iemesls, kāpēc tiks pieņemti banku aizdevumi, ir tas, ka, arī pieaugot kapitāla tirgus nozīmei, euro zonas finanšu sistēma tomēr lielā mērā turpina balstīties uz banku starpniecību un banku aizdevumi joprojām ir vissvarīgākā aktīvu grupa banku bilancēs. Pieņemot banku aizdevumus kā nodrošinājumu, Eurosistēma vēlreiz apstiprina savu prioritāti – nodrošināt darījuma partneriem plašu pieeju monetārās politikas un dienas ietvaros izsniegtā kredīta operācijām.

RISKA VADĪBAS JAUTĀJUMI

Riska vadība Eurosistēmas politikas operāciju (t.i., monetārās politikas vai maksājumu sistēmu kredītooperāciju) kontekstā galvenokārt vērsta uz kredītrisku, kas Eurosistēmai rodas, nodrošinot centrālās bankas līdzekļus darījuma partnerim, lai gan tiek ņemti vērā arī citi risku veidi.

2004. gadā tika veikta plaša analīze par banku aizdevumu iekļaušanu nodrošinājumu vienotajā sarakstā. Tā kā bieži vien netiek noteikts korporatīvo aizdevumu sniedzēju reitings, banku aizdevumiem būs jāizmanto citi kredītu kvalitātes vērtēšanas avoti. NCB, kas jau pieņem banku aizdevumus kā otrā līmeņa nodrošinājumu, izveidojušas iekšējās kredītu vērtēšanas sistēmas; kad banku aizdevumi tiks iekļauti visas Eurosistēmas vienotajā sarakstā, būs nepieciešams tiem noteikt kredītu vērtēšanas papildu avotus. Paredzams, ka konsekventas un efektīvas Eurosistēmas kredītu vērtēšanas sistēmas izveidošana un ieviešana tirgojamiem un (īpaši) netirgojamiem aktīviem būs galvenā nākamajos gados risināmā problēma.

1.2. VALŪTAS MAIŅAS DARĪJUMI

2004. gadā ECB neveica ar monetāro politiku saistītas intervences valūtas tirgū. Tās valūtas maiņas darījumi bija saistīti tikai ar ieguldījumu aktivitātēm. Turklāt ECB neveica arī valūtas maiņas darījumus ar tām ārpus euro zonas esošo valstu valūtām, kuras piedalās VKM II.

Pastāvīgā vienošanās starp ECB un SVF par SVF speciālo aizņēmuma tiesību (SDR) darījumu veikšanas ECB vārdā veicināšanu ar citiem SDR turētājiem 2004. gadā tika izmantota četros gadījumos.

1.3. IEGULDĪJUMU AKTIVITĀTES

ĀRĒJO REZERVJU PĀRVALDĪŠANA

ECB ārējo rezervju portfeli veido euro zonas NCB ārējo rezervju noguldījumi. Tas veidots, lai finansētu ECB valūtas tirgus operācijas. ECB turējumā ir daļa Eurosistēmas rezervju, ko tieši un nekavējoties var izmantot valūtas intervenču finansēšanai, un ECB var pieprasīt papildu līdzekļus no NCB ārējām rezervēm, ja nepieciešams papildināt sarukušos turējumus.

ECB ārējo rezervju portfelis galvenokārt sastāv no ASV dolāriem, bet tajā ir arī Japānas jenas, zelts un SDR. Saskaņā ar 1999. gada 26. septembra Līgumu par centrālās bankas zeltu (atjaunots 2004. gada 8. martā) 2004. gadā zelta turējumi netika aktīvi pārvaldīti. ECB tīrie ārējo rezervju aktīvi 2004. gadā samazinājās (no 38.3 mljrd. euro līdz 36.3 mljrd. euro) galvenokārt sakarā ar ASV dolāra kursa krišanos attiecībā pret euro.

Pašlaik katra euro zonas NCB pārvalda gan daļu ECB ASV dolāru, gan Japānas jenu portfeļa. 2004. gadā Eurosistēma pārskatīja šo struktūru, lai saglabātu tās efektivitāti, īpaši ņemot vērā turpmāko euro zonas paplašināšanos. Jauno sistēmu, kuras izstrāde pašlaik tiek pabeigta, ieviesīs 2006. gadā, un tā paredz Eurosistēmas dalībnieku specializāciju attiecībā uz pārvaldīto valūtas portfeļu denomināciju, ņemot vērā decentralizācijas principu.

2004. gadā tika sākts darbs, lai ieguldījumu iespējas paplašinātu ar procentu likmju mijmaiņas, ar valūtu nodrošinātu instrumentu

un ASV STRIP² darījumiem. Turklāt valdības obligāciju peļņas likmju kvantitatīvo prognožu modeļi veicināja tirgus norišu analīžu pilnveidošanos. Visbeidzot, tika izstrādāts ASV dolāru portfeļa automātiskās vērtspapīru aizdošanas programmas pilotprojekts, ko paredzēts uzsākt 2005. gadā.

PAŠU LĪDZEKĻU PĀRVALDĪBA

ECB pašu līdzekļu portfeli veido parakstītā kapitāla apmaksātās daļas un vispārējo rezervju fonds. Šā portfeļa mērķis ir nodrošināt ECB ar rezervēm iespējamo zaudējumu segšanai. Portfeļa pārvaldības mērķis ir gūt ilgtermiņa ienākumus, kas pārsniegtu ECB galveno refinansēšanas operāciju vidējo procentu likmi. 2004. gadā pašu līdzekļu portfeļa ieguldīšanas iespējas tika papildinātas ar dažu jauno dalībvalstu euro denominētajiem fiksētās peļņas likmes vērtspapīriem, dažu euro zonas reģionālo valdību obligācijām un vairāk nodrošinātām obligācijām.

2004. gadā ECB pašu līdzekļu portfelis palielinājās par 0.3 mljrd. euro, sasniedzot 6.2 mljrd. euro. Apmaksātā kapitāla daļa palielinājās par 63.5 milj. euro sakarā ar ES paplašināšanos un pārmaiņām ECB kapitāla atslēgā.

RISKA VADĪBAS JAUTĀJUMI

Pārvaldot savus ieguldījumu portfeļus (ārējās rezerves un pašu līdzekļus), ECB ir pakļauta finanšu riskiem. Šo risku pārvaldīšanai ECB nosaka pamatprincipus, kas atspoguļo tās prioritātes attiecībā uz kredītrisku, likviditātes risku un tirgus risku. Šie pamatprincipi tiek ieviesti arī ar sīki izstrādātu ierobežojumu sistēmu, ar kuras palīdzību to izpilde katru dienu tiek kontrolēta un verificēta. Ņemot vērā euro zonas turpmāku paplašināšanos, 2004. gadā tika vienkāršoti kredītriska un tirgus riska vadības pamatprincipi.

2 STRIP (*Separate Trading of Registered Interest and Principal – reģistrētas procentu summas un pamatsummas atsevišķa tirgošana*) ir vērtspapīrs, kas rodas, nodalot ASV valdības obligācijas pamatsummu no procentu maksājumiem.

2. MAKSĀJUMU UN VĒRTSPAPĪRU NORĒĶINU SISTĒMAS

Statūtos Eurosistēmai noteikts uzdevums veicināt maksājumu sistēmu raitu darbību. Eurosistēmas galvenais šā uzdevuma (papildus pārraudzības funkcijai) izpildes instruments ir iespēju nodrošināšana maksājumu un vērtspapīru norēķinu veikšanai. Tāpēc Eurosistēma izveidojusi Eiropas Vienoto automatizēto reālā laika bruto norēķinu sistēmu, kas pazīstama kā TARGET, liela apjoma maksājumiem euro. Dažu pēdējo gadu laikā tā uzlabota, un sāka otrās paaudzes sistēmas TARGET2 izstrādi. Vērtspapīru norēķinu jomā Eurosistēma un tirgus piedāvā vairākas iespējas, lai veicinātu nodrošinājuma izmantošanu pārrobežu darījumos.

2.1. TARGET SISTĒMA

Pašreizējā TARGET sistēma ir "sistēmu sistēma", ko veido 15 valstu (ES dalībvalstu TARGET ieviešanas laikā) nacionālās maksājumu sistēmas, ECB maksājumu mehānisms (EMM) un savienošais mehānisms, kas nodrošina maksājumu apstrādi saistītajās sistēmās. 2004. gadā TARGET veicināja turpmāko euro naudas tirgus integrāciju un tai joprojām bija svarīga nozīme vienotas monetārās politikas raitā īstenošanā, jo, izmantojot šo sistēmu, tiek veiktas Eurosistēmas kredītooperācijas. Sakarā ar tās reālajā laikā sniegtajiem centrālās bankas naudas norēķinu pakalpojumiem un tās plašo tirgus segumu TARGET sistēma piesaista arī dažādus citus maksājumus.

2004. gadā TARGET funkcionēja raiti un veiksmīgi un turpinājās liela apjoma euro veikto maksājumu skaita kāpuma tendence. Tas atbilst Eurosistēmas politikas mērķim – veicināt centrālās bankas naudas norēķinus kā unikāli drošu maksājumu veidu. 2004. gadā 88% no euro veikto liela apjoma maksājumu kopējā apgrozījuma veikti TARGET. TARGET pieejama visu kredīta pārvedumu euro veikšanai starp bankām, kas atrodas jebkurā dalībvalstī, kuras NCB tieši vai netieši pieslēgta TARGET. Šādus pārvedumus var veikt gan starp vienas dalībvalsts bankām (dalībvalsts iekšzemes maksājumu plūsma), gan starp dažādu

dalībvalstu bankām (maksājumu plūsma starp dalībvalstīm). 2004. gada pēdējais apsekojums parādīja, ka TARGET ir 10 483 dalībnieki. Dalībnieku skaits ir trīs reizes lielāks nekā 2002. gadā, un tas galvenokārt atspoguļo jaunas TARGET dalībnieku noteikšanas metodoloģijas ieviešanu. Ar TARGET palīdzību, izmantojot banku identifikācijas kodu, kopumā var apkalpot aptuveni 48 500 iestāžu, īpaši dalībnieku filiāles.

TARGET DARBĪBA

2004. gadā TARGET vidēji dienā apstrādāja 267 234 maksājumus 1 714 mljrd. euro kopapjomā. Salīdzinājumā ar 2003. gadu veikto maksājumu skaits palielinājās par 2% un apjoms – par 4%.

2004. gadā TARGET kopējā maksājumu plūsmā starp dalībvalstīm veikto maksājumu apjoms bija 33% un skaits – 24% (2003. gadā – attiecīgi 33% un 23%). Starp dalībvalstīm veikto maksājumu plūsmā 95% no apjoma un 49% no skaita bija starpbanku maksājumi, pārējie bija klientu veiktie maksājumi. Vidējais starp dalībvalstīm euro veikto starpbanku maksājumu apjoms bija 17 milj. un vidējais starp dalībvalstīm veikto klientu maksājumu apjoms – 0.8 milj. Sīkāka informācija par maksājumu plūsmu sniegta 12. tabulā.

2004. gadā TARGET kopējā pieejamība, t.i., apjoms, kādā dalībnieki varēja izmantot TARGET tās darba laikā (nenotiekot darbības traucējumiem), sasniedza 99.81%. Vidēji 95.87% starp dalībvalstīm veikto maksājumu apstrādāti piecās minūtēs. Sīkāka informācija sniegta 13. tabulā.

2004. gadā turpinājās obligāto pārmaiņu ieviešana pārejai uz jaunu ziņojumu sūtīšanas sistēmu *SWIFTNet FIN*, un visi TARGET komponenti veiksmīgi pārvietoti.

SISTĒMISKI NOZĪMĪGU MAKSĀJUMU VEIKŠANAS TARGET NOSACĪJUMI

Sakarā ar TARGET sistēmas svarīgo nozīmi tirgū un tās plašo tirgus segumu sistēmas drošai un raitai darbībai būtiska ir atbilstoša

12. tabula. Maksājumu plūsma TARGET ¹⁾

Skaitis (darījumi)	2003	2004	Pārmaiņas (%)
Kopumā			
Kopā	66 608 000	69 213 486	4
Dienas vidējais rādītājs	261 208	267 234	2
Dalībvalstu iekšzemes maksājumi			
Kopā	51 354 924	52 368 115	2
Dienas vidējais rādītājs	201 392	202 193	0
Starp dalībvalstīm veiktie maksājumi			
Kopā	15 253 076	16 845 371	10
Dienas vidējais rādītājs	59 816	65 040	9
Apjoms (mljrd. euro)			
Kopumā			
Kopā	420 749	443 992	6
Dienas vidējais rādītājs	1 650	1 714	4
Dalībvalstu iekšzemes maksājumi			
Kopā	283 871	297 856	5
Dienas vidējais rādītājs	1 113	1 150	3
Starp dalībvalstīm veiktie maksājumi			
Kopā	136 878	146 137	7
Dienas vidējais rādītājs	537	564	5

Avots: ECB.
1) 2003. gadā bija 255 darbadienas un 2004. gadā – 259 darbadienas.

aizsardzība pret dažādu veidu draudiem. Īpaši svarīgi, lai pat ārkārtas apstākļos nekavējoties varētu veikt sistēmiski nozīmīgus maksājumus, t.i., maksājumus, kas var radīt sistēmisku risku, ja netiek apstrādāti paredzētajā laikā. Eurosistēma ieviesusi rezerves pasākumus, lai nodrošinātu šādu maksājumu raitu apstrādi pat TARGET nepareizas darbības gadījumā. 2004. gadā centrālās bankas veica vairākas pārbaudes (bieži iesaistot komercbankas), un tās pierādīja TARGET rezerves pasākumu efektivitāti. Pārbaudes apstiprināja Eurosistēmas spēju nodrošināt maksājumu sistēmu un finanšu tirgu raitas darbības turpināšanos krīzes situācijā.

ES JAUNO DALĪBVALSTU PIESLĒGUMS TARGET

2002. gada oktobrī Padome nolēma, ka pēc ES paplašināšanās Eurosistēma jauno dalībvalstu

13. tabula. TARGET kopējā pieejamība

(%)	
RTGS sistēma	2004
EPM (ECB)	99.48
ELLIPS (Beļģija)	99.88
KRONOS (Dānija)	99.85
RTGSplus (Vācija)	99.37
HERMES euro (Grieķija)	99.80
SLBE (Spānija)	99.89
TBF (Francija)	99.94
IRIS (Īrija)	99.59
BI-REL (Itālija)	99.91
LIPS-Gross (Luksemburga)	99.97
TOP (Nīderlande)	99.98
ARTIS (Austrija)	99.87
SPGT (Portugāle)	99.86
BOF-RTGS (Somija)	99.85
E-RIX (Zviedrija)	99.74
CHAPS Euro (Lielbritānija)	99.95
Sistēmas kopējā pieejamība	99.81

Avots: ECB.

NCB reālā laika bruto norēķinu (RTGS) sistēmas pieslēgs TARGET pēc šo valstu lūguma. Ņemot vērā pašreizējās TARGET sistēmas ierobežoto darbības laiku un izmaksu samazināšanas nolūkā Eurosistēma izstrādāja alternatīvas pilnai integrācijai, kas ļauj jauno dalībvalstu RTGS sistēmas pieslēgt pašreizējai TARGET sistēmai. Piemēram, SORBNET-EURO, *Narodowy Bank Polski* euro RTGS sistēmai paredzētais risinājums ir pieslēgums pašreizējai euro zonas NCB. Pieslēgums tiks nodrošināts 2005. gadā, izmantojot *Banca d'Italia*.

ATTIECĪBAS AR TARGET LIETOTĀJIEM UN REĀLĀ LAIKA BRUTO NORĒĶINU OPERATORIEM CITU VALŪTU ZONĀS

ECBS uztur ciešas saiknes ar TARGET lietotājiem, lai nodrošinātu, ka to vajadzības tiek rūpīgi apsvertas un tiek saņemta atbilstoša atbilde. 2004. gadā, tāpat kā iepriekšējos gados, notika regulāras TARGET pieslēgto 15 NCB un TARGET nacionālo lietotāju grupu sēdes. Turklāt TARGET darbības jautājumu apspriešanai notika ECBS TARGET Vadības darba grupas un Eiropas Banku nozares TARGET darba grupas kopīgās sēdes. Stratēģiskie jautājumi tika risināti diskusijā Euro maksājumu stratēģijas kontaktgrupā, kurā pārstāvēta komercbanku un centrālo banku augstākā līmeņa vadība.

Eurosistēma, kas ir operatore vienai no pasaulē lielākajām RTGS sistēmām, uztur ciešas saiknes ar RTGS operatoriem citu valūtu zonās. Augošās savstarpējās saiknes (tādas, kas izraisa pastāvīgi pieslēgtas norēķinu operācijas) radījušas nepieciešamību kopīgi apspriest darbības jautājumus.

2.2. TARGET2

Padome 2004. gada decembrī akceptēja *Banca d'Italia*, *Deutsche Bundesbank* un *Banque de France* kopīgo piedāvājumu izveidot TARGET2 vienoto platformu, kā arī to izstrādāt un nodrošināt tās darbību Eurosistēmas vārdā. Saskaņā ar šo lēmumu tiks būtiski pārveidota TARGET struktūra, ko pašlaik veido vairākas savstarpēji saistītas RTGS sistēmas, kuras uztur NCB un ECB. TARGET2 sniegs TARGET lietotājiem augstāka līmeņa pakalpojumus un ļaus sasniegt apjomīgus ietaupījumus.

2004. gadā galvenais sagatavošanās darbs TARGET2 ieviešanai ietvēra funkcionālo specifikāciju izstrādi. Šis darbs veikts ciešā sadarbībā ar TARGET lietotājiem. TARGET2 "Vispārējā funkcionālajā specifikācijā" (VFS), kuru Padome apstiprināja 2004. gada jūlijā, sniegts sistēmas īpašību un funkciju, kā arī IT struktūras vispārīgs apraksts. TARGET2 piedāvās visaptverošas likviditātes pārvaldības funkcijas, kas ļaus kredītiestādēm labāk kontrolēt to euro likviditāti. Piemēram, dalībniekam, kas norēķiniem centrālās bankas naudā izmanto vairākas maksājumu un vērtspapīru norēķinu sistēmas, būs iespēja visu šādu pozīciju norēķinu veikt vienā RTGS kontā TARGET2. Turklāt euro zonas kredītiestāžu RTGS kontiem euro zonas centrālajās bankās TARGET2 piedāvās dienas likviditātes apkopošanas iespēju. Tādējādi euro zonas TARGET2 dalībnieki varēs grupēt personiskos RTGS kontus dažādās euro zonas centrālajās bankās un apkopot pieejamo dienas likviditāti visu šīs kontu grupas dalībnieku vajadzībām. Šajā nolūkā Eurosistēma veido spēcīgu juridisko bāzi, kas ir šādas funkcijas nodrošināšanas priekšnoteikums. TARGET2 balstīsies uz vismodernāko darbības

nepārtrauktības nodrošināšanas koncepciju, kas ļaus tai darboties plaša mēroga reģionālu krīžu situācijās.

Pamatojoties uz VFS, Eurosistēma gatavo "Lietotāju detalizēto funkcionālo specifikāciju" (LDFS), kurā TARGET2 īpašības un funkcijas aprakstītas tik sīki, cik nepieciešams tehniskās izstrādes un ieviešanas uzsākšanai. TARGET lietotāji aktīvi apsprieda LDFS, tāpat kā bija apsprieduši VFS. LDFS paredzēts pabeigt 2005. gada aprīlī.

Eurosistēma izstrādā arī TARGET2 pamatpakalpojumu cenu noteikšanas shēmu, kas novērsīs pašreizējo iekšzemes un pārrobežu darījumu maksas starpību. Tā ietver iespēju, par kuru lēmums jāpieņem Padomei, – ļaut dalībniekiem izvēlēties maksāt tikai par darījumiem vai arī par noteiktu periodu, maksājot mazāk par atsevišķiem darījumiem. Sīkāka informācija par TARGET2 cenu noteikšanas shēmu tiks sagatavota 2005. gadā.

Vēl viena svarīga darba joma 2004. gadā bija TARGET2 pārvaldības struktūras izstrāde un, pamatojoties uz to, efektīva projekta organizācija nākamajos projekta īstenošanas posmos (izstrāde, testēšana un migrācija). Padome apstiprināja TARGET2 kopējās pārvaldības iekšējos noteikumus, kas nosaka attiecīgi Padomes, visas euro zonas centrālo banku grupas un to triju NCB, kuras veido un pārvalda

šo sistēmu, lomu un atbildību TARGET2 projektā. Izvēlēta pārvaldības struktūra un projekta organizācija nodrošinās gan efektīvu izstrādes darba organizēšanu projekta posmā, gan visu euro zonas centrālo banku atbilstošu nepārtrauktu dalību un kontroli pēc TARGET2 ieviešanas.

TARGET2 programmatūras izstrāde un IT infrastruktūras izveide tiks īstenota 2005. gadā. Plānots 2006. gada sākumā ar centrālajām bankām sākt pirmo testēšanu. TARGET lietotāji pāries uz TARGET2 pa posmiem un dažādos iepriekš noteiktos datumos. Katrs posms ietvers nacionālo banku grupu, un pārejas process ilgs vairākus mēnešus. Tajos pašreizējie TARGET komponenti un jaunā sistēma darbosies vienlaikus. Šāda pakāpeniska pāreja tiks organizēta tā, lai līdz minimumam ierobežotu projekta risku. Pieņemot lēmumu par konkrēto migrācijas procesu, uzmanība tiks pievērsta arī tam, lai līdz minimumam samazinātu iespējamās ar šo pāreju saistītās problēmas un centrālo banku un TARGET lietotāju izmaksas. Plānots, ka pirmā valstu grupa pāries uz TARGET2 2007. gada 2. janvārī. Eurosistēma turpinās ciešu sadarbību ar TARGET lietotājiem visu projekta posmu īstenošanas laikā un regulāri ziņos par sasniegtajiem rezultātiem.

2.3. NODROŠINĀJUMA IZMANTOŠANA PĀRROBEŽŪ DARĪJUMOS

Atbilstošos aktīvus var izmantot pārrobežu darījumos, lai nodrošinātu Eurosistēmas visu veidu kredītoperācijas ar centrālo banku korespondentattiecību modeļa (CCBM) palīdzību vai ar atbilstošām saiknēm starp ES vērtspapīru norēķinu sistēmām (VNS). Eurosistēma nodrošina CCBM, bet atbilstošās saiknes ir tirgus noteikts risinājums.

2004. gada decembrī Eurosistēmas turējumā esošā pārrobežu nodrošinājuma apjoms pieauga līdz 370 mljrd. euro (2003. gada decembrī – 305 mljrd. euro). 2004. gada beigās pārrobežu nodrošinājums kopumā veidoja 43.89% no kopējā Eurosistēmai sniegtā nodrošinājuma. Šie

skaitļi apstiprina iepriekšējos gados novēroto tendenci – finanšu tirgu augošo integrāciju euro zonā un darījuma partneru arvien lielāku vēlmi savos vērtspapīru portfeļos iekļaut citā euro zonas valstī emitētus aktīvus.

CENTRĀLO BANKU KORESPONDENTATTIECĪBU MODELIS

CCBM joprojām ir nozīmīgākais pārrobežu nodrošinājuma pārveduma kanāls. Tā ieguldījums bija 35.37% no kopējā Eurosistēmai 2004. gadā sniegtā nodrošinājuma. 2004. gada beigās to aktīvu apjoms, kuri atrodas glabāšanā, izmantojot CCBM, pieauga līdz 298 mljrd. euro (2003. gada beigās – 259 mljrd. euro).

2003. gadā īstenoto uzlabojumu rezultātā NCB jau 2004. gada sākumā sasniedza mērķi – veica iekšējās CCBM procedūras stundas laikā, ja darījuma partneri (un to vērtspapīru kontu turētāji) iesniedza pareizi sagatavotus rīkojumus. Efektīvas un drošas pārrobežu nodrošinājuma izmantošanas nolūkā Eurosistēma pēta turpmāko uzlabojumu un alternatīvu iespējas.

Vērtspapīru kontu turētājām bankām bieži ir svarīga nozīme CCBM apstrādes virknē, iesniedzot nodrošinājumu darījuma partneru vārdā. 2004. gada janvārī CCBM darījumos iesaistītajās vērtspapīru kontu turētājās bankās ieviesa t.s. labāko praksi, ko izstrādāja Eiropas galvenās kredīta sektora asociācijas. To mērķis – optimizēt CCBM efektivitāti. Tirgus dalībnieku centieni ieviest šo labāko praksi arī palīdzēja NCB stundas laikā izpildīt iekšējās CCBM procedūras. Tomēr noteiktos apstākļos, piemēram, maksimumplūsmas laikā, var rasties novirze no šā vienas stundas etalona.

ATBILSTOŠAS VĒRTSPAPĪRU NORĒĶINU SISTĒMU

SAIKNES

VNS var saistīt līgumiskas vienošanās un operatīva kārtība, kas sistēmās ļauj veikt atbilstošo vērtspapīru pārrobežu pārvedumu. Kad, izmantojot šādas saiknes, veikts atbilstošo vērtspapīru pārvedums uz citu VNS, tos ar iekšējo procedūru palīdzību var izmantot tāpat kā jebkuru iekšzemes nodrošinājumu. Pašlaik darījuma partneriem pieejamas 59 saiknes, no kurām vien ierobežots skaits tiek aktīvi

izmantots ar Eurosistēmas kredītooperācijām saistītajos pārvedumos. Turklāt šīs saiknes aptver tikai daļu euro zonas. Saiknes kļūst piemērotas Eurosistēmas kredītooperācijām, ja tās atbilst Eurosistēmas deviņiem lietotāju standartiem³, kas vērsti uz centrālo banku prasībām, veicot operācijas VNS. Eurosistēma pēc šiem standartiem novērtē jebkuras jaunas saiknes vai atbilstošo saikņu uzlabojumus. 2004. gadā uzlabotas un pozitīvi novērtētas trīs pašreizējās atbilstošās saiknes.

Ar saikņu palīdzību turējumā esošā nodrošinājuma apjoms 2004. gada decembrī pieauga līdz 72 mljrd. euro (2003. gada decembrī – 46 mljrd. euro), tomēr tas veidoja tikai 8.5% no kopējā Eurosistēmas turējumā esošā (pārrobežu un iekšzemes) nodrošinājuma.

³ *Standards for the use of EU securities settlement systems in ESCB credit operations*, 1998. gada janvāris.

3. BANKNOTES UN MONĒTAS

3.1. BANKNOTES UN MONĒTAS APGROZĪBĀ

EURO BANKNOŠU UN MONĒTU PIEPRASĪJUMS

Pēc 22% gada kāpuma 2003. gadā apgrozībā esošo euro banknošu vērtība 2004. gadā pieauga par 15.0% (no 436.1 mljrd. euro līdz 501.3 mljrd. euro). Apgrozībā esošo banknošu skaits palielinājās par 6.8% (2003. gadā – par 10.1%) – no 9.0 mljrd. līdz 9.7 mljrd. 37. attēlā parādīta apgrozībā esošo nacionālo valūtu un euro banknošu vērtības dinamika no 2000. gada līdz 2004. gadam. 38. attēls atspoguļo apgrozībā esošo euro banknošu skaita dinamiku kopš to ieviešanas.

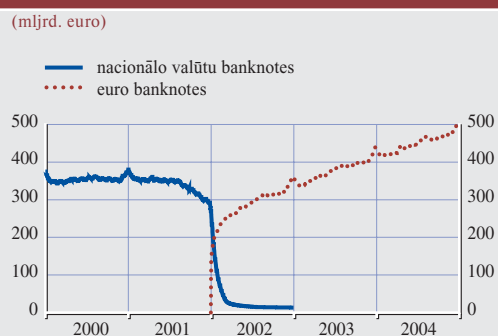
Kopš pārejas uz euro skaidrās naudas lietošanu apgrozībā esošo banknošu vērtība augusi daudz ātrāk nekā to skaits, un tas liecina, ka apgrozībā īpaši strauji audzis lielas nominālvērtības banknošu skaits. 39. attēlā parādītas apgrozībā esošo dažādas nominālvērtības euro banknošu skaita pārmaiņas no 2002. gada līdz 2004. gadam. 2004. gadā lielākais pieprasījuma kāpums – 28.4% – bija pēc 500 euro banknotēm. Ļoti pieprasītas bija arī 50 un 100 euro banknotes, kuru apgrozības pieauguma temps sasniedza attiecīgi 12.4% un 13.5%.

Kopumā apgrozībā esošo 5, 10, 20 un 200 euro banknošu skaita pieaugums kopš to ieviešanas 2002. gadā bijis ļoti mērens, lai gan norises dažādās valstīs var būt atšķirīgas. Tikai sezonālo svārstību kulminācijas brīžos nozīmīgi audzis

pieprasījums pēc 10 un 20 euro banknotēm, t.i., banknotēm ar tām nominālvērtībām, kuras galvenokārt izmanto ikdienas skaidrās naudas darījumos. 50 euro banknotei bijis gan liels pieprasījuma pieaugums, gan nozīmīgas sezonālās svārstības. Turpretī 5 un 100 euro banknošu apgrozījumā novērotas tikai nelielas sezonālās pārmaiņas, bet 200 un 500 euro banknošu pieprasījumu sezonālās pārmaiņas vispār neietekmēja. Protams, šo nominālvērtību banknošu pieprasījuma ilgstošo kāpumu nevar izskaidrot ar nepieciešamību veikt skaidrās naudas darījumus tikai euro zonā, jābūt arī citiem ietekmējošiem faktoriem. Šāds faktors, šķiet, ir augošais starptautiskais euro banknošu pieprasījums. Nesen veiktā izpēte liecina, ka aptuveni 10–15% no apgrozībā esošajām banknotēm atrodas ārpus euro zonas. Arī iedzīvotāju naudas uzkrāšanas tendence, ko daļēji nosaka zemās procentu likmes, ir viens no šādiem faktoriem.

2004. gadā apgrozībā esošo euro monētu vērtība (t.i., kopējā vērtība apgrozībā, izņemot NCB rīcībā esošo krājumu vērtību) palielinājās par 9.1% (no 14.1 mljrd. euro līdz 15.3 mljrd. euro). Kopējais apgrozībā esošo euro monētu skaits pieauga par 14.8%, sasniedzot 56.2 mljrd. Kopš 2003. gada sākuma, kad tika sasniegts sākotnējais pāreja uz skaidro naudu emitēto monētu skaits (40.4 mljrd.), novērots stabils apgrozībā esošo euro monētu skaita pieaugums.

37. attēls. Kopējā apgrozībā esošo banknošu vērtība (2000–2004)

Avots: ECB.

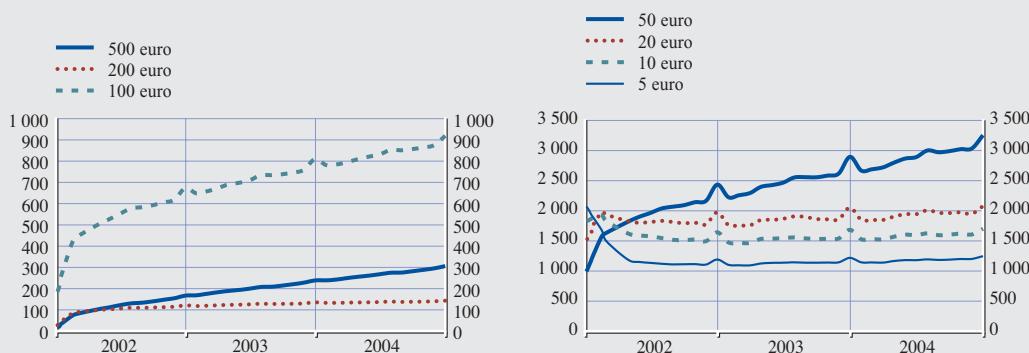
38. attēls. Kopējais apgrozībā esošo banknošu skaits (2002–2004)

Avots: ECB.

39. attēls. Apgrozībā esošo euro banknošu skaits (2002–2004)

(milj.)

Avots: ECB.

DARBĪBAS AR BANKNOTĒM EUROSISTĒMĀ

Euro banknošu noguldīšana un izņemšana visās euro zonas NCB kopš 2002. gada 2. ceturkšņa bijusi samērā stabila, mēneša noguldījumu un izņemšanas svārstības galvenokārt atspoguļo parastās banknošu pieprasījuma sezonālās pārmaiņas.

2004. gadā euro zonas NCB kopumā apstrādāja 29.4 mljrd. euro naudas zīmju, aptuveni tikpat, cik 2003. gadā. No 2004. gada janvāra līdz decembrim kopā tika izlaisti 30.4 mljrd. banknošu un NCB atgriezās 29.7 mljrd. banknošu. To atgriešanās biežums, ko nosaka kā NCB noguldīto banknošu skaita attiecību pret banknošu skaitu apgrozībā, kopš 2002. gada saglabājies samērā stabils, un 2004. gadā tas bija aptuveni 3.4 reizes gadā. 2004. gadā tika iznīcināti 3.8 mljrd. nederīgu banknošu.

3.2. BANKNOŠU VILTOŠANA UN VILTOJUMU NOVĒRŠANA

VILTOTAS EURO BANKNOTES

Pēc straujā pieauguma 2002. gadā un 2003. gada lielākajā daļā euro banknošu viltošanas temps pašlaik stabilizējies. No 2003. gada pēdējā ceturkšņa līdz 2004. gada beigām katru mēnesi vidēji no apgrozības tika izņemti aptuveni 50 000 viltojumu, un to skaita sezonālās svārstības, piemēram, atvaļinājumu laikā,

atbilda īsto banknošu pieprasījuma pārmaiņām. 2004. gadā nacionālajos analīzes centros (NAC)⁴ kopā nonāca 594 000 viltotu banknošu. Salīdzinājumā ar 2003. gadu tas bija par 7.8% vairāk, bet pieauguma temps bija ievērojami lēnāks nekā pirms gada. 40. attēls atspoguļo no apgrozības izņemto viltojumu tendenci, izmantojot skaitļus, kas iegūti katru pusgadu pēc banknošu izlaišanas.

14. tabulā redzams, ka 50 euro naudas zīme vēl arvien ir visvairāk viltotā banknote, lai gan gada laikā iegūtas liecības par to, ka par organizētās noziedzības mērķi arvien biežāk kļūst 100, 200 un 500 euro banknotes. Parādījies neliels daudzums viltojumu ar šādu nominālvērtību, kuru kvalitāte ir labāka par vidējo līmeni.

Skaidri redzams, ka viltojumu skaits (2004. gadā – 594 000) veido nelielu daļu no apgrozībā esošajām īstajām banknotēm

14. tabula. Viltojumi nominālvērtību dalījumā

	5 euro	10 euro	20 euro	50 euro
Procenti	1	5	24	48
	100 euro	200 euro	500 euro	Kopā
Procenti	17	4	1	100

Avots: Eurosistēma.

4 Centri, kuri izveidoti katrā ES dalībvalstī sākotnējai viltotu euro banknošu analīzei valsts līmenī.

(2004. gadā – 8.9 mljrd.). Sabiedrība var arī turpmāk uzticēties euro drošumam: tā ir labi aizsargāta valūta gan sarežģīto aizsardzības elementu, gan Eiropas un nacionālo tiesībsargājošo iestāžu darbības efektivitātes ziņā. Tomēr sabiedrībai arī turpmāk vajadzētu būt vērīgai. Lai noteiktu viltojumus, gandrīz vienmēr pietiek, ja naudas zīmes pārbauda, tās aptaustot, apskatot un pagrozot.

VILTOŠANAS NOVĒRŠANA

Papildus sadarbībai ar NCB, Eiropolu un Eiropas Komisiju (īpaši Eiropas Krāpšanas apkarošanas biroju (*European Anti-Fraud Office; OLAF*)) 2004. gadā ECB noslēdza līgumu ar Interpolu par euro aizsardzību un cīņu pret naudas viltošanu. Pēc tam tika noslēgti sadarbības līgumi ar divu ES robežvalstu (Ukrainas un Bulgārijas) centrālajām bankām, un nākotnē plānots noslēgt līdzīgus līgumus ar citām valstīm. Eurosistēma veica aktīvu darbību, lai apmācītu skaidrās naudas apstrādātājus gan ES, gan ārpus tās, kā noteikt viltotās banknotes un rīkoties ar tām. ECB Viltojumu analīzes centrs un nacionālie viltojumu analīzes centri cīnās pret naudas viltošanu sadarbojās ar policiju, un šo centru tehniskie darbinieki pēc tiesu iestāžu pieprasījuma nodrošināja tās ar speciālistu atzinumiem un tehniskajiem ziņojumiem.

Starptautiskais viltojumu novēršanas centrs, kas atrodas ECB, turpināja vērtēt jaunās reproducēšanas iekārtas un naudas viltojumu atklāšanas sistēmas, kā arī sniedza atbalstu

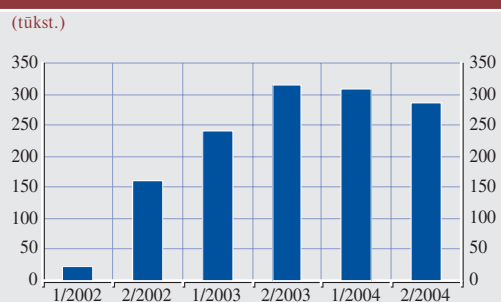
Centrālo banku viltojumu novēršanas grupai, kas ir 27 pasaules valstu centrālo banku kopēja iniciatīva.

3.3. BANKNOŠU EMISIJA UN RAŽOŠANA

EUROSISTĒMAS LOMA NAUDAS CIKLĀ

2004. gada decembrī Padome vienojās par kopīgiem principiem un uzdevumiem attiecībā uz Eurosistēmas lomu un pienākumiem naudas ciklā. Tās lomas un pienākumu noteikšana veicinās Vienotas euro maksājumu telpas izveidošanu (sk. 3. nodaļas 3. sadaļu). Tas būs arī drošs pamats Eurosistēmas naudas cikla partneriem (t.i., banku nozarei un skaidrās naudas pārvadājumu sabiedrībām). Atbilstoši decentralizācijas principam Padome nav noteikusi pilnībā saskaņotu euro zonas skaidrās naudas pakalpojumu sistēmu. Lai gan nepieciešama zināma saskaņošana un vienotu standartu ievērošana ECB vadībā, par šīs sistēmas ieviešanu valsts līmenī ir atbildīgas NCB, ievērojot attiecīgās valsts ekonomiskos apstākļus un banku struktūru, valstī esošo NCB filiāļu tīklu, kā arī skaidrās naudas maksājumu un/vai ilgtermiņa līgumu relatīvo īpatsvaru.

40. attēls. No apgrozības izņemto viltoto euro banknošu skaits (2002-2004)

Avots: ECB.

ECB SISTĒMA VILTOJUMU NOTEIKŠANAI UN BANKNOŠU ŠĶIROŠANAI PĒC DERĪGUMA

Pēc konsultācijām ar banku nozares un skaidrās naudas pārvaldījumu jomas pārstāvjiem ECB 2004. gada decembrī apstiprināja sistēmu, saskaņā ar kuru kredītiestādēm un citiem skaidrās naudas apstrādātājiem jāveic viltojumu noteikšana un banknošu šķirošana pēc to kvalitātes (t.i., "šķirošana pēc derīguma"). Šīs sistēmas galvenie uzdevumi ir nodrošināt, lai kredītiestādes un citi skaidrās naudas apstrādātāji īstenotu vienotu politiku banknošu apstrādē, kā arī lai sniegtu tiem palīdzību pienākumu izpildē saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 1338/2001 par viltotu euro banknošu atklāšanu un izņemšanu no apgrozības 6. pantu. NCB ieviesīs šo sistēmu savas valsts jurisdikcijā ne vēlāk kā līdz 2006. gada beigām. Tiks noteikts divu gadu pārejas periods, kas beigsies ne vēlāk kā 2007. gada beigās, lai kredītiestādes un citi skaidrās naudas apstrādātāji varētu pielāgot savas procedūras un esošās iekārtas.

BANKNOŠU IZGATAVOŠANAS KĀRTĪBA

2004. gadā kopumā tika izgatavoti 1.6 mljrd. (2003. gadā – 3.1 mljrd.) banknošu. Šādu būtisku banknošu izgatavošanas pieprasījuma kritumu 2004. gadā galvenokārt noteica mazāks faktiskais banknošu nomaiņas apjoms, nekā bija prognozēts 2003. gadā.

Kopš 2002. gada euro banknošu izgatavošana nodota NCB saskaņā ar to decentralizētās izgatavošanas scenāriju, veidojot kopīgu banknošu fondu. Saskaņā ar šo kārtību katras euro zonas NCB pienākums ir izgatavot tai iedalīto daļu no kopējā noteiktas nominālvērtības banknošu pieprasījuma. 15. tabulā dots 2004. gadā iedalītā banknošu izgatavošanas apjoma kopsavilkums.

Banknošu iepirkuma turpmāko kārtību nosaka Pamatnostādne ECB/2004/18, kuru Padome apstiprināja 2004. gada septembrī. Tā paredz vienotu Eurosistēmas konkursa procedūru euro banknošu izgatavošanai, kura tiks ieviesta ne vēlāk kā līdz 2012. gada 1. janvārim. Pirms procedūras ieviešanas tiks noteikts pārejas periods, ļaujot NCB un naudas spiestuvēm tai

15. tabula. Iedalītais euro banknošu izgatavošanas apjoms 2004. gadā

Nominālvērtība	Apjoms (mlj. banknošu)	Izgatavošanas pasūtītāja NCB
5 euro	–	–
10 euro	378	DE, FR, GR, IE, AT
20 euro	290	FR, PT
50 euro	683	BE, DE, ES, IT, NL
100 euro	124	IT, FI
200 euro	–	–
500 euro	124	DE, LU
Kopā	1 599	

Avots: ECB.

pienācīgi sagatavoties. Pārejas periods sāksies ne agrāk kā 2008. gada 1. janvārī, bet tā precīzs sākuma datums, kuru noteiks Padome, ir atkarīgs gan no tā, kad pietiekams skaits NCB piekritīs piedalīties vienotajā Eurosistēmas konkursa procedūrā, gan arī no tā, kad būs sasniegts pietiekams kopējais konkursa piedāvājams banknošu skaits.

Pamatnostādne izstrādāta saskaņā ar atvērta tirgus ekonomikas principu, kas paredz brīvu konkurenci, veicinot resursu efektīvu sadali, un atbilst ES konkurences tiesību aktiem. Īpašs konkursa procedūras mērķis ir nodrošināt vienādu attieksmi pret visām naudas spiestuvēm, kas vēlas piedalīties vienotajā Eurosistēmas konkursa procedūrā, kā arī garantēt caurredzamību un euro banknošu nepārtrauktu drošu izgatavošanu. Pamatnostādnē noteiktie konkursa noteikumi tiks piemēroti visam Eurosistēmas banknošu pieprasījumam. NCB, kurām ir savas spiestuves vai kuras izmanto valsts spiestuves, var nolemt nepiedalīties vienotajā Eurosistēmas konkursa procedūrā un turpināt izgatavot tām iedalīto euro banknošu apjomu šajās spiestuvēs.

ĻOTI MAZAS NOMINĀLVĒRTĪBAS BANKNOTES

Atsaucoties ierosinājumiem dažādos avotos, Eurosistēma izpētīja ļoti mazas nominālvērtības – 1 un/vai 2 euro – banknošu ieviešanas pozitīvos un negatīvos aspektus. Rūpīgi tos apsvērusi, 2004. gada novembrī Padome nolēma nepārskatīt 1998. gadā pieņemto lēmumu par euro banknošu nominālvērtībām un neizlaist 1 vai 2 euro banknotes. Izvērtējusi visus diskusijās izteiktos argumentus, Padome secināja, ka kopumā ļoti

mazas nominālvērtības banknošu ieviešanai ir vairāk negatīvu nekā pozitīvu aspektu. Tās lēmumu īpaši veicināja euro zonas iedzīvotāju vairākuma nepietiekamais pieprasījums pēc ļoti mazas nominālvērtības banknotēm, to ieviešanas izraisīta efektivitātes samazināšanās lielākajai daļai iesaistīto trešo pušu (piemēram, mazumtirdzniecības sektoram un tirdzniecības automātu nozarei), kā arī lielās iespēšanas un apstrādes izmaksas.

4. STATISTIKA

Ar NCB atbalstu ECB vāc plašus statistiskos datus, kas ļauj ECBS pildīt tās uzdevumus. Nepieciešamā statistiskā informācija tiek vākta no kompetentām valsts iestādēm vai tieši no tautsaimniecības dalībniekiem. Tāpat kā iepriekšējos gados, 2004. gadā statistisko datu vākšana noritēja raiti, turpinot darbu, lai tālāk uzlabotu statistikas sistēmu, un saskaņā ar ECB statistikas vidēja termiņa stratēģiju kļuva pieejami jauni statistiskie dati. ECB arī rīkoja otro statistikas konferenci, kas bija veltīta to izmantošanai, izstrādājot monetāro un tautsaimniecības politiku.

Valdības finanšu statistikā vēl ir vairāki jautājumi, galvenokārt saistīti ar datu ticamību, kuru risinājums būtiski svarīgs Stabilitātes un izaugsmes pakta izpildē un budžeta uzraudzības ticamībai. Eiropas Komisija (*Eurostat*) ir atbildīga par šādu statistisko datu sniegšanu, atbilstoši situācijai izmantojot nacionālo statistikas iestāžu (NSI) un NCB atbalstu. ECB aktīvi izmanto tautsaimniecības statistiku, kuras lielāko daļu vāc un apkopo *Eurostat*. Šādu euro zonas statistisko datu sagatavošana atsevišķās jomās (piemēram, IKP ceturkšņa datu iesniegšanas savlaicīgums, SPCI ātrās aplēses kvalitāte un uzņēmumu darbības rādītāju pieejamība) turpina uzlaboties. Ievērojot pēdējo gadu attīstības tendences, 2004. gada decembrī ECB publicēja pārskatu par prasībām tautsaimniecības statistikas jomā.

4.1. EURO ZONAS STATISTIKAS IETVARU TĀLĀKA UZLABOŠANA

Lai arī statistikas jomā jau gūti nozīmīgi panākumi un euro zonas statistikas kvalitāte kopumā ir laba, vēl vairāk jāuzlabo euro zonas vispārējā statistikas sistēma. Veicot ekonomiskos pārveidojumus, jālūkojas nākotnē un, ja iespējams, jānovērš pašreizējais statistisko datu trūkums, uz ko norāda lietotāji ECB un ārpus tās. 2004. gadā ECB sāka vispārējās sistēmas tālāku uzlabošanu. Statistikas projektu īstenošanas laiks ir ilgs, tāpēc rezultāti gaidāmi vidējā termiņā.

Svarīgs euro zonas statistikas sistēmas elements ir institucionālā sektora ceturkšņa nacionālo kontu sistēmas uzbūve un veidošana, ko Eurosistēma veic kopā ar *Eurostat* un NSI. Tajā ECB iekļauj mājsaimniecību, nefinanšu sabiedrību, finanšu iestāžu, valdību un pārējās pasaules kontus. Šie statistiskie dati atspoguļo šo dažādo sektoru savstarpējās sakarības, kā arī attiecības starp finanšu un nefinanšu operācijām tautsaimniecībā. Šo sektoru kontu pietiekami garā laikrinda, ko publicē drīz pēc pārskata perioda beigām, ļauj izsekot monetārās politikas impulsu pārejai no euro zonas finanšu sektora uz nefinanšu sektoru, kā arī labāk analizēt ekonomisko šoku ietekmi uz euro zonu. Šāda laikrinda ļaus veikt arī citu plašāku analīzi. Dažādi svarīgi rādītāji ar būtisku nozīmi uzņēmējdarbības cikla analīzē un prognožu veidošanā iekļauti arī institucionālā sektora ceturkšņa nacionālajos kontos.

ES tiesību aktos iekļaujot 39. starptautisko grāmatvedības standartu (SGS 39) par finanšu instrumentiem, kas visām sarakstā iekļautajām sabiedrībām nosaka tā piemērošanu ar 2005. gada 1. janvāri, bija nepieciešams veikt grozījumus noteikumos par MFI sektora konsolidēto bilanci (ECB/2001/13), lai saglabātu monetārās statistikas konceptuālo bāzi. Noteikumu (ECB/2004/21) grozījumi, kas stājās spēkā 2005. gada 1. janvārī, nodrošina to, ka, neņemot vērā īpašo gala versiju, kādā tika apstiprināts SGS 39, MFI turpinās iesniegt

datus par aizdevumu un noguldījumu apjomiem to nominālvērtībā, neņemot vērā pārmaiņas, kādas pēc šā datuma varētu tikt ieviestas ES kontu sistēmu regulējošajos tiesību aktos.

4.2. JAUNA VAI UZLABOTA STATISTIKA

2004. gadā ECB sāka publicēt vairākus jaunus statistiskos datus, kas svarīgi monetārajai politikai un citiem ECBS uzdevumiem, tautsaimniecības politikai kopumā, tirgus dalībniekiem, kā arī plašai sabiedrībai.

2004. gada pavasarī ECB sadarbībā ar Eiropas Komisiju pirmo reizi publiskoja mēneša statistiskos datus par 10 jauno ES dalībvalstu ilgtermiņa procentu likmēm, kas ir svarīgas, lai novērtētu, vai sasniegts dalībai EMS nepieciešamais augstais konverģences līmenis. Sākot ar 2004. gada jūniju, ECB katru mēnesi publicē arī euro zonas maksājumu bilances monetāro atspoguļojumu. Papildus tam ECB un *Eurostat* publicēja ziņojumu par ārvalstu tiešajām investīcijām, kurā ieteiktas uzlabotas metodes šādas statistikas apkopošanai. Euro zonas maksājumu bilances tekošā konta ceturkšņa dati tagad pieejami kopš 1980. gada. Runājot par euro efektīvajiem kursiem, aktualizēti indeksu aprēķināšanas tirdzniecības svāri, uzlabots ģeogrāfiskais aptvērums un kopš 2004. gada septembra tiek publicētas jaunas sērijas. Tagad katru mēnesi tiek publiskoti dati par euro zonas kotēto akciju plūsmām un apjomiem. Jaunie statistiskie dati iekļauj euro zonas rezidentu visu kotēto akciju emisiju bruto apjomus, dzēšanu un apgrozībā esošos apjomus.

Saskaņā ar ECOFIN Padomes Rīcības plānu EMS statistikas prasībām ECB 2004. gadā piedāvāja vispusīgu valsts sektora ceturkšņa nefinanšu un finanšu kontu komplektu. Jau sākts darbs šo statistisko datu iekļaušanai institucionālā sektora ceturkšņa nacionālajos kontos.

Lai nodrošinātu jaunu statistisko datu publicēšanu nākotnē, ECB 2004. gadā uzlaboja arī savus juridiskos ietvarus. Tika pārstrādāta

ECB Pamatnostādne un Rekomendācija par maksājumu bilances un starptautisko investīciju bilances statistisko datu pārskatu prasībām, kā arī starptautisko rezervju šablons. 2005. gada janvārī ECB šajā jomā sāka publicēt pilnīgākus statistiskos datus, iekļaujot ģeogrāfisko dalījumu. Turklāt sakarā ar ES paplašināšanos ECB publicēja vadošus norādījumus par MFI bilances statistisko datu sniegšanu. Šo vadošo norādījumu mērķis ir veicināt skaidru un konsekventu izpratni par Noteikumu ECB/2003/10 prasībām un standartiem.

2004. gadā tika veikti statistiskās informācijas izplatīšanas un pieejamības pilnveides pasākumi. Uzlabotas statistikas sadaļas ietvertas gan pārveidotajā ECB "Mēneša Biļetenā", ko pirmo reizi publicēja 2004. gada janvārī, gan jaunajā ECB interneta lapas versijā, kas pieejama ar 2004. gada jūniju.

4.3. VALDĪBAS FINANŠU STATISTIKA

2004. gadā radās nopietnas bažas par to, vai statistiskie dati ir pietiekami droši, lai tos izmantotu budžeta pārraudzības procesā saskaņā ar Līgumu un Stabilitātes un izaugsmes paktu. ECB pilnībā atbalstīja paziņojumu par labiem statistikas standartiem, kas tapa pēc neoficiālās ECOFIN Padomes sēdes 2004. gada 11. septembrī Ševeningenā. Šiem standartiem vajadzētu nostiprināt NSI neatkarību, integritāti un atbildību. Šajā jautājumā ECB cieši sadarbojas ar Eiropas Komisiju, īpaši izmantojot Monetārās, finanšu un maksājumu bilances statistikas komiteju, kurā darbojas *Eurostat*, NSI, NCB un ECB vadošie statistiķi. Īstenojot ECB Pamatnostādni par valdības finanšu statistiku, ko Padome apstiprināja 2005. gada februārī, vēl vairāk uzlabosies euro zonas valsts finanšu rādītāju kvalitāte un tiks sperts papildu solis preti vēl pilnīgāka valdības finanšu datu kopuma standartu kvalitātes noteikšanai fiskālās pārraudzības vajadzībām.

5. EKONOMISKIE PĒTĪJUMI

ECB ekonomisko pētījumu mērķis ir politikas veidošanas procesa stabilas konceptuālās un empīriskās bāzes nodrošināšana. Tāpēc Eurosistēmas veiktie ekonomiskie pētījumi veltīti tam, lai paplašinātu zināšanas par euro zonas tautsaimniecības darbību un piedāvātu analītiskus materiālus, modeļus un citus instrumentus, kas svarīgi ECB monetārās politikas īstenošanai un citu Eurosistēmas uzdevumu veikšanai.

Piecus gadus pēc tās izveidošanas ECB lūdza trīs neatkarīgus ārējos ekspertus veikt ECB ekonomisko pētījumu darba novērtējumu, izmantojot augstus akadēmiskos standartus, un noteikt, kādā mērā pētījumi, kurus ECB veic kopš 1998. gada, veicinājuši tās mērķu sasniegšanu. Ekspertu ziņojumā⁵, kas pieejams ECB interneta lapā, sniegts vispārējs pozitīvs ECB pētījumu zinātniskās kvalitātes un pievienotās vērtības, ECB monetārās politikas un citu uzdevumu un funkciju īstenošanas procesa nozīmes, kā arī ietekmes uz akadēmiskajām aprindām un citām politikas veidošanā iesaistītām institūcijām vērtējums. Saskaņā ar līguma nosacījumiem vērtētāji iesniedza arī vairākas rekomendācijas pētnieciskā darba tālākai uzlabošanai. Tās attiecās uz piecām jomām: darbinieku stimulēšanu augstas kvalitātes pētījumiem, cilvēkresursu ilgtermiņa vadību, dažādu ECB darbības jomu pētnieciskās darbības atspoguļojumu un koordinēšanu, zinātniskās darbības atbalstu un pētījumu popularizēšanu un izplatīšanu. Daudzi no uzlabojumu ieteikumiem atbilda pašas ECB vērtējumam, un veikti pasākumi šo uzlabojumu ieviešanai.

5.1. PĒTĪJUMU PROGRAMMA

2004. gada pētījumu programma attiecas uz sešām galvenajām jomām – makroekonomiku un monetāro ekonomiku, starptautisko makroekonomiku un finansēm, finanšu stabilitāti, finanšu integrāciju, euro zonas makroekonometrisko modelēšanu, kā arī vispārējiem tautsaimniecības un strukturālajiem jautājumiem. Apjomīgi pētījumi tika veikti

arī par euro zonas paplašināšanu un jauno ES dalībvalstu tautsaimniecību. Šajā kontekstā veikts sagatavošanas darbs euro zonas turpmākai paplašināšanai, īpaši pievēršoties makroekonomisko prognožu veidošanā lietotajiem analītiskajiem mehānismiem.

Lielākā daļa ECB vai sadarbībā ar to veikto pētījumu publicēti ECB pētījumu sērijā un – mazākā apjomā – ECB speciālo pētījumu sērijā, kā arī prezentēti dažādās konferencēs un semināros. 2004. gadā publicēti 126 ECB pētījumi (2003. gadā – 97). Ievērojama to pētījumu daļa, kuri veikti kopš šīs sērijas pirmsākumiem 1999. gadā, jau ir vai tiks publicēti akadēmiskos žurnālos (130) vai grāmatās (30). Publicēšanu būtiski kavē salīdzinošās pārbaudes, tāpēc gaidāms, ka šis jau tā nozīmīgais skaits 2005. gadā palielināsies. 41. attēlā redzams, ka ECB pētījumi galvenokārt veltīti politikas veidošanas problēmām. ECB pētījumi tajā grupētā tēmu dalījumā, izmantojot *Journal of Economic Literature* klasifikāciju. Šajā sērijā visplašāk aplūkota makroekonomika un monetārā ekonomika, pēc tam – matemātiskās un kvantitatīvās metodes, finanšu ekonomika un starptautiskā ekonomika.

2004. gadā ECB rīkoja vairākas konferences un seminārus, piemēram, trešo ECB centrālo banku darbības konferenci "Jaunās ES dalībvalstis: konverģence un stabilitāte", kurā aplūkoja trīs galvenās tēmas: jauno ES dalībvalstu ekonomiskā un strukturālā transformācija, starptautiskās saiknes un makroekonomiskie rezultāti, kā arī makroekonomiskā pielāgošanās šajās valstīs. Sadarbībā ar SNB un G10 valstu centrālajām bankām ECB sākusī izdot jaunu izdevumu *International Journal of Central Banking* (sk. 6. nodaļu).

5.2. PĒTNIECISKĀ DARBA ORGANIZĀCIJA

ECB pētījumus bieži veic organizētu sistēmu ietvaros. Tās veido pētnieku grupas, kas kopīgi

⁵ M. Goodfriend, R. König and R. Repullo, *External evaluation of the economic research activities of the European Central Bank, 2004.*

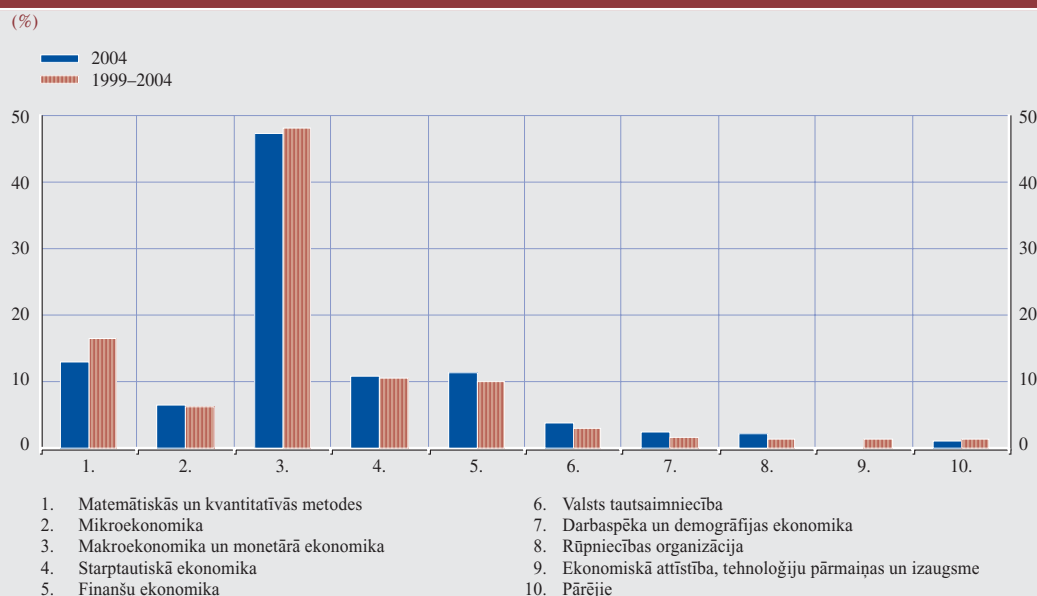
īsteno plašus, daudzfunkcionālus projektus, un tajās var darboties ECB, euro zonas NCB un citu valstu centrālo banku ekonomisti un politikas veidošanā iesaistītas organizācijas, kā arī augstskolu mācībspēki. ECB pati vai sadarbībā ar citām institūcijām koordinē šo sistēmu darbu un sniedz tām organizatorisku atbalstu.

Eurosistēmas inflācijas noturības organizācija (*Eurosystem Inflation Persistence Network*), kas apvieno pētniekus no visām Eurosistēmas centrālajām bankām, izveidota 2003. gadā, lai analizētu inflācijas dinamiku euro zonā un valstu tautsaimniecībā. Parādības izpētē izmanto plašu datu klāstu, ieskaitot atsevišķus un sektoru datus par patēriņa un ražotāju cenām, makroekonomisko inflāciju un pārskatu rezultātus, bet analīzes galarezultāti gaidāmi 2005. gadā. 2004. gadā tika veikta plaša empīriskā analīze, daļa tās rezultātu publicēta ECB pētījumu sērijā, un par to tika apkopotas akadēmisko aprindu atsauksmes. Rezultātu izlase tika prezentēta arī vairākos starptautiskos semināros un konferencēs, t.sk. sistēmas organizētajā un ECB rīkotajā konferencē 2004. gada decembrī. Šajos pasākumos gūtās

atziņas tiks izmantotas organizācijas veiktās analīzes noslēguma posmā. Pagaidām pētījumu ietvaros atklāts, ka atsevišķu patēriņa preču un pakalpojumu cenas euro zonā mainās samērā reti – vidēji reizi gadā. Ja cenu pārmaiņas notiek, tās mēdz būt ievērojamas un parasti gandrīz vienādi izpaužas cenu kāpumos un kritumos. Cenu noturība vairāk raksturīga pakalpojumu, nevis preču sektorā, un kopumā tai ir tendence vidēji būt lielāki euro zonā nekā ASV. Turklāt pētījumu rezultāti ļauj secināt, ka inflācijas noturība var būt atkarīga no esošā inflācijas un monetārās politikas režīma un, sakrītot citiem faktoriem, tā mēdz būt vājāka tad, kad cenu stabilitātes gaidas ir stingri ekonomiski pamatotas.

Euro zonas uzņēmējdarbības cikla organizācija (*Euro Area Business-Cycle Network*), kas izveidota sadarbībā ar Ekonomiskās politikas pētījumu centru (EPPC), ir euro zonas uzņēmējdarbības cikla pētījumu diskusijas vieta. Tā pulcina pētniekus no akadēmiskajām aprindām, centrālajām bankām un citām politikas izstrādē iesaistītām institūcijām. 2004. gadā organizācija sagatavoja otru apmācību kursu par faktoru

41. attēls. ECB pētījumu sērija (*Journal of Economic Literature* klasifikācija)

Avots: ECB.

modeļiem un metodoloģiju uzņēmējdarbības cikla analīzē, kuru organizēja *Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique* un Bokoni universitāte. Notika divi darbsemināri: viens no tiem bija veltīts biznesa ciklam jaunajās dalībvalstīs un pievienošanās valstīs, un to rīkoja *Oesterreichische Nationalbank*, bet otrs aplūkoja jaunākās norises prognozēšanas standartpaņēmieni apvienošanā, un to rīkoja *Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique*. Sākot ar 2004. gadu, liela daļa organizācijas pētījumu tiek publicēta jaunā diskusiju publikāciju sērijā, kas iznāk sadarbībā ar EPPC.

Eiropas Kapitāla tirgus un finansiālās integrācijas pētījumu organizācijas, ko 2002. gadā izveidoja ECB un Finanšu studiju centrs (FSC), mērķis ir veicināt politikai nozīmīgus pētījumus par finanšu sistēmu integrāciju Eiropā un to savstarpējām starptautiskajām saiknēm. Organizācija pirmo divu darbības gadu posmu noslēdza ar simpoziju Frankfurtē pie Mainas 2004. gada maijā (sk. 12. ielikumu). ECB un FSC pieņēma lēmumu turpināt organizācijas darbu līdz 2007. gadam, paplašinot darbību trijās prioritārās jomās: 1) finanšu integrācijas un finanšu stabilitātes saistība, 2) pievienošanās ES, finanšu attīstība un integrācija un 3) finanšu sistēmas modernizācija un ekonomiskā izaugsme Eiropā. *Lamfalussy Fellowship* pētījumu programma, kas izveidota organizācijas ietvaros, attiecas arī uz šīm jomām.

5.3. EURO ZONAS MAKROEKONOMETRISKĀ MODELĒŠANA

Darbs, kas 2004. gadā sākās pie jaunas paaudzes visas ECB zonas modeļa, kļuva par ievērojamu notikumu makroekonomiskās modelēšanas jomā. Modelis tiek pārstrādāts atbilstoši jaunākajām norisēm makroekonomiskās teorijas un novērtēšanas metožu attīstībā. Pretēji iepriekšējiem modeļiem jaunās paaudzes makroekonomiskie modeļi, kas nosaukti par dinamiski stohastiskiem vispārējā līdzsvara modeļiem, daudz lielākā mērā pamatojas uz mikroekonomiku. ECB veikto pētījumu

rezultātā modeļi jau ir pietiekami labi izstrādāti, lai tos varētu izmantot politikas jomā.⁶ Tie strauji kļūst par politikas analīzes un – arvien vairāk – par prognozēšanas standartu centrālajās bankās un politiku veidojošajās organizācijās. Lai paātrinātu jaunā visas zonas modeļa veidošanu, ECB sāksi sadarbību ar Federālo rezervju sistēmas Valdi un SVF – institūcijām, kas iesaistītas līdzīgu modeļu izstrādē un izmantošanā. ECB un Federālo rezervju sistēma sadarbojas Monetārās politikas starptautisko pētījumu forumā, kas veicina pētījumus par monetārās politikas jautājumiem ar globālu nozīmi. Plānots, ka visas zonas modeļa izstrādes tehniskais darbs turpināsies 2005. gadā un sabiedrība tiks informēta par tā galarezultātu atklātā konferencē.

6 Eurosistēmas speciālisti šajā jomā snieguši nozīmīgu ieguldījumu. Sk. F. Smeta (*F. Smets*) un R. Voutersa (*R. Wouters*) publikāciju *An estimated stochastic dynamic general equilibrium model of the euro area*, ECB pētījums Nr. 171, publicēts *Journal of the European Economic Association* 2003. gada 1. sējuma 5. laidiena 1123.–1175. lpp. Darbs ieguva prestižo Eiropas Ekonomiskās asociācijas Hiksa–Tinbergena (*Hicks–Tinbergen*) medaļu par izcilu pētījumu.

6. CITI UZDEVUMI UN AKTIVITĀTES

6.1. MONETĀRĀS FINANSĒŠANAS UN PRIVILEĢĒTĀS PIEKĻUVES AIZLIEGUMU IEVĒROŠANA

Saskaņā ar Līguma 237. panta d) punktu ECB uzticēts uzdevums uzraudzīt, kā ES25 NCB un ECB ievēro Līguma 101. un 102. pantā, kā arī Padomes Regulās (EK) Nr. 3603/93 un Nr. 3604/93 noteiktās saistības. 101. pants aizliedz ECB un NCB nodrošināt konta pārtēriņu vai jebkāda cita veida kredītu iespējas valdībām un Kopienas institūcijām vai struktūrām, kā arī tieši iegādāties no tām parāda instrumentus. 102. pants aizliedz jebkurus pasākumus, kuru pamatā nav piesardzības apsvērumu, kas nodrošina valdībām un Kopienas institūcijām vai struktūrām privileģētu piekļuvi finanšu institūcijām. Paralēli ECB minēto nosacījumu ievērošanu dalībvalstīs uzrauga arī Eiropas Komisija.

ECB uzrauga arī ES centrālo banku veiktās iekšzemes un citu dalībvalstu valsts sektora emitēto parāda instrumentu iegādes otrreizējā tirgū. Saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 3603/93 apsvērumu daļu valsts sektora parāda instrumentu iegādi otrreizējā tirgū nedrīkst izmantot, lai apietu Līguma 101. pantā izklāstīto mērķi. Šādas iegādes nedrīkst kļūt par valsts sektora netiešās monetārās finansēšanas veidu.

6.2. PADOMDEVĒJA FUNKCIJAS

Līguma 105. panta 4. punkts un ECBS Statūtu 4. pants paredz, ka attiecīgā Kopienas institūcija un valstu atbildīgās iestādes⁷ atbilstoši konsultējas ar ECB par ikvienu ierosināto Kopienas vai nacionālo tiesību aktu, kas ir ECB kompetencē. Ierobežojumi un nosacījumi, kas valstu iestādēm jāievēro, konsultējoties ar ECB par tiesību aktu projektiem, noteikti Padomes 1998. gada 29. jūnija lēmumā 98/415/EC. ECB visus atzinumus publicē ECB interneta lapā. Sākot ar 2005. gada janvāri, atzinumi par valstu tiesību aktu projektiem parasti tiek publicēti tūlīt pēc to pieņemšanas un nosūtīšanas attiecīgajai konsultētajai iestādei, kā jau darīts ar atzinumiem par ES tiesību aktu projektiem.

2004. gadā tika lūgta 41 konsultācija, t.sk. valstu iestādes ierosināja 32, bet ES Padome – deviņas konsultācijas. Šā gada pārskata pielikumā pievienots 2004. gadā pieņemto atzinumu saraksts. Īpaši jāmin šādi pēc valstu pārvaldes iestāžu lūguma pieņemti atzinumi.

Vairākas dalībvalstis, konkrēti Ungārija un Itālija, lūdza ECB konsultāciju par tiesību aktu projektiem, kurus, pēc ECB ieskatiem, bija nepieciešams mainīt, lai panāktu NCB statūtu atbilstību centrālo banku neatkarības nosacījumiem, kurus paredz Līgums un ECBS Statūti, ieskaitot NCB lēmēj institūciju locekļu personisko neatkarību.⁸

Itālija, Nīderlande un Slovākija lūdza ECB konsultāciju svarīgos finanšu uzraudzības ietvaru tiesību aktu reformas jautājumos. ECB analizēja Itālijas un Nīderlandes tiesību aktu projektu priekšlikumus, kuru pamatā bija dubultās augstākā līmeņa finanšu uzraudzības modelis, saskaņā ar kuru NCB būtu atbildīga par visa finanšu sektora uzraudzību, bet cita valsts finanšu tirgus pārvaldes iestāde atbildētu par tirgus darbības uzraudzību.⁹ ECB atbalstīja abu valstu piedāvāto institucionālo struktūru, atzinumā par Nīderlandes priekšlikumu norādot, ka šāda pieeja atzīst finanšu stabilitātes un ieguldītāju aizsardzības mērķu atšķirīgo raksturu, ievērojot augšo sistēmisko risku sakarā ar ciešākām saiknēm starp kredītiestādēm, apdrošināšanas sabiedrībām, ieguldījumu sabiedrībām un pensiju fondiem. ECB puda viedokli, ka Slovākijas normatīvā akta priekšlikums, kas paplašinātu NCB uzraudzības funkciju, padarot to tieši un pilnībā atbildīgu par visa Slovākijas finanšu tirgus uzraudzību, veidotu uzraudzības struktūru, kura, lai gan pagaidām vienīgā ES, būtu pilnībā savietojama ar NCB uzdevumiem darbībai ECBS.¹⁰

⁷ Saskaņā ar Līgumam pievienoto Protokolu par atsevišķiem nosacījumiem Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotajai Karalistei Līguma 105. panta 4. punkts un ECBS Statūtu 4. pants netiek piemērots Lielbritānijai. Tādējādi pienākums konsultēties ar ECB neattiecas uz Lielbritānijas valsts iestādēm.

⁸ CON/2004/16; CON/2004/35.

⁹ CON/2004/16; CON/2004/21.

¹⁰ CON/2004/31.

Beļģija lūdza ECB konsultāciju par tās ierosināto t.s. Tobina nodokli, ko piemērotu visām valūtas operācijām Beļģijā ar nosacījumu, ka līdzīgi tiesību akti tiktu ieviesti pārējās dalībvalstīs vai Kopienas līmenī.¹¹ Lai gan ECB atzina šā likumprojekta labos nodomus, tā secināja, ka šāda nodokļa ekonomiskā un monetārā lietderība ir ļoti apšaubāma. Turklāt Beļģijas tiesību akta projekta formulējumā nodoklis nebūtu savienojams ar Līguma 56. pantu par kapitāla un maksājumu brīvu kustību starp dalībvalstīm, kā arī starp dalībvalstīm un trešajām valstīm.

Francija lūdza ECB konsultāciju par likumprojektu, kas kredītiestādēm dotu tiesības izsniegt ar inflāciju indeksētus aizdevumus.¹² ECB puda izpratni par mērķi paplašināt līguma iespējas un ļaut tautsaimniecības dalībniekiem nodrošināties pret inflācijas risku, tomēr uzsvēra, ka indeksācijas nosacījuma plašs lietojums var izraisīt ievērojamas bažas, jo plaša indeksācija algu un cenu noteikšanā varētu radīt pārmērīgu relatīvo cenu sistēmas noturību un spirālveida inflācijas risku.

ECB sniedza arī atzinumu par Līguma 112. panta 2. punkta b) apakšpunktu un ECBS Statūtu 11.2. pantu par ES Padomes rekomendāciju, kas nepieciešama jauna ECB Valdes locekļa iecelšanai amatā.

6.3. EIROPAS KOPIENAS AIZŅĒMUMU UN AIZDEVUMU OPERĀCIJU ADMINISTRĒŠANA

Saskaņā ar Līguma 123. panta 2. punktu un Padomes (EK) 2002. gada 18. februāra Regulu Nr. 332/2002 ECB Vidēja termiņa finansiālās palīdzības mehānisma ietvaros turpina būt atbildīga par Eiropas Kopienas aizņēmumu un aizdevumu operāciju administrēšanu. 2004. gadā ECB neveica nekādus administrēšanas uzdevumus. 2003. gada beigās atlikumi neveidojās, un 2004. gadā jaunas operācijas netika ierosinātas.

¹¹ CON/2004/34.

¹² CON/2004/20.

EUROSISTĒMAS REZERVJU PĀRVALDĪŠANAS PAKALPOJUMI

2004. gadā Eurosistēma beidza 2003. gadā sākto darbu jaunas sistēmas veidošanā vispusīgu euro denominētu rezervju pārvaldīšanas pakalpojumu sniegšanai centrālajām bankām, monetārajām iestādēm un valdības aģentūrām ārpus euro zonas, kā arī starptautiskajām organizācijām. Jaunā sistēma, kas tika veidota sakarā ar to, ka arvien vairāk palielinās euro kā starptautisko rezervju veidošanas valūtas nozīme, balstās uz atsevišķu Eurosistēmas centrālo banku vispārattītiem rezervju pārvaldīšanas pakalpojumiem un pieredzi. Tie ietver pakalpojumus, sākot no vērtspapīru kontu un ar tiem saistīto glabāšanas un darījumu norēķinu pakalpojumiem līdz skaidrās naudas un ieguldījumu pakalpojumiem. Galveno jaunajā sistēmā iekļauto pakalpojumu piemēri ir 1) automātisko noguldījumu uz nakti iespējas nodrošinājums, kas klientiem ļauj ieguldīt līdzekļus tieši pie attiecīgā pakalpojumu sniedzēja un/vai tirgū ar izdevīgām procentu likmēm; 2) automātisko vērtspapīru aizdevumu programmu veicināšana un 3) rīkojumu un pastāvīgo norādījumu izpilde atbilstoši klientu īpašai ieguldījumu izvēlei.

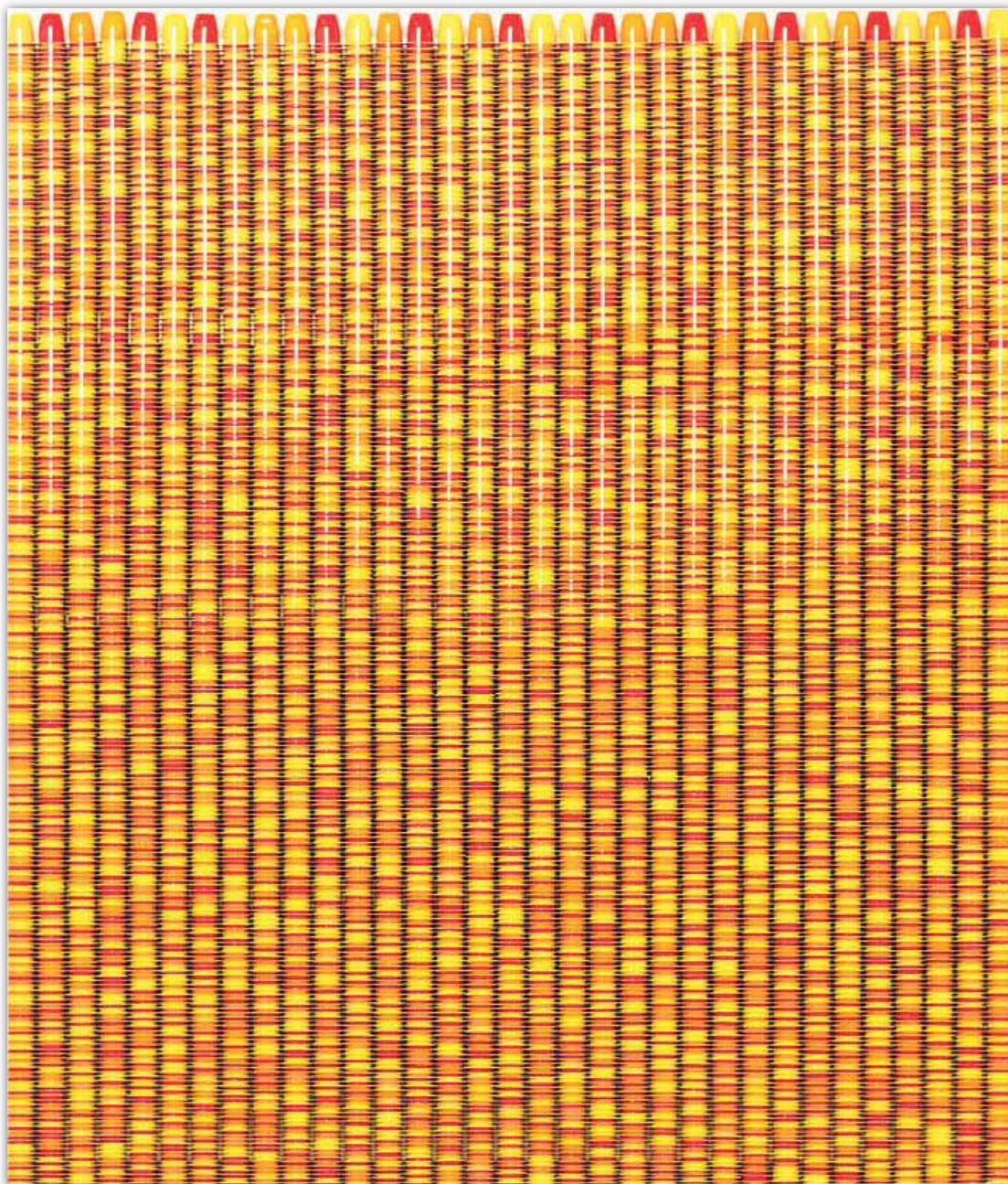
Viens no galvenajiem jaunās sistēmas aspektiem ir tas, ka klientu euro denominētajiem rezerves aktīviem tiek nodrošināta augstas kvalitātes apkalpošana, izmantojot vienotu piekļuves vietu euro zonā. Šāda koncepcija ir līdzīga veidam, kādā rezervju pārvaldīšanas pakalpojumus piedāvā vadošās centrālās bankas visā pasaulē. Atsevišķās Eurosistēmas centrālās bankas, kuras darbojas kā vienotās piekļuves vietas, tiek sauktas par Eurosistēmas pakalpojumu sniedzējām un piedāvā visus rezervju pārvaldīšanas pakalpojumus, kuri iekļauti jaunajā sistēmā. Vienotās piekļuves vietas koncepcijas īstenošanas rezultātā klienti tagad var veikt norēķinus un glabāt plašu klāstu fiksēta ienākuma euro denominētu vērtspapīru, kuri izlaisti visā euro zonā, izmantojot vienotu vērtspapīru kontu. Panākta augsta saskaņotības pakāpe, un visi Eurosistēmas pakalpojumu sniedzēji piedāvā vienādus rezervju pārvaldīšanas pakalpojumus atbilstoši saskaņotiem noteikumiem un vispārējiem tirgus standartiem.

Pašlaik ir sešas Eurosistēmas pakalpojumu sniedzējas – *Deutsche Bundesbank, Banco de España, Banque de France, Banca d'Italia, Banque centrale du Luxembourg* un *De Nederlandsche Bank*. Pārējās Eurosistēmas centrālās bankas var piedāvāt dažus jaunajā sistēmā ietvertos pakalpojumus. Turklāt gan Eurosistēmas pakalpojumu sniedzējas, gan pārējās centrālās bankas individuāli var piedāvāt euro denominētu rezervju pārvaldīšanas papildu pakalpojumus. ECB veic vispārējo koordinēšanu, nodrošinot raitu sistēmas darbību.

Atbilstoši daudzus gadus īstenotajai rezervju pārvaldīšanas pakalpojumu praksei jaunā sistēma balstās uz galvenajiem principiem, kādi raksturīgi oficiālo rezervju pārvaldīšanai, – finanšu un juridiskā drošība un, pats galvenais, konfidencialitāte. Rezervju pārvaldīšanas pakalpojumi jaunajā sistēmā tiek piedāvāti tradicionāliem centrālo banku klientiem, tādējādi tiek apmierinātas to institūciju īpašās vajadzības un intereses, kuras darbojas tajā pašā centrālo banku darbības jomā kā Eurosistēma.

Jaunā sistēma, kas sāka darboties 2005. gada 1. janvārī, būs elastīga un nepārtrauktā attīstībā esoša struktūra, kas vērīgi sekos visām finanšu nozares jaunākajām norisēm un nekavejoties reaģēs uz klientu vajadzībām pēc daudzpusīgiem un moderniem euro denominētu rezervju pārvaldīšanas pakalpojumiem.

Mākslinieks
Jakobs Dālgrens (*Jacob Dahlgren*)
Nosaukums
Krakova, 2002
Materiāls
Jogurta trauciņi, alumīnijs
Formāts
184 × 148 × 10 cm
© VG Bild-Kunst, Bonna, 2005

3. NODAĻA

FINANŠU STABILITĀTE UN INTEGRĀCIJA

1. FINANŠU STABILITĀTE

Eurosistēma veicina raitu kompetento nacionālo iestāžu īstenotās politikas izpildi saistībā ar kredītiestāžu uzraudzību un finanšu sistēmas stabilitāti. Tā piedāvā šīm kompetentajām iestādēm un Eiropas Komisijai arī konsultācijas par Kopienas tiesību aktu kopumu un to ieviešanu attiecīgajās jomās.

1.1. FINANŠU STABILITĀTES UZRAUDZĪBA

Sadarbojoties ar ECBS Banku uzraudzības komiteju (BSC), ECB veic finanšu stabilitātes risku uzraudzību, lai novērtētu finanšu sistēmas šoku absorbēšanas spējas.¹ Galvenā uzmanība tiek pievērsta bankām, jo tās joprojām ir galvenie starpnieki, kas nodrošina līdzekļu plūsmas starp noguldītājiem un aizņēmējiem euro zonā un tāpēc uzskatāmas par svarīgu kanālu, pa kuru riski varētu izplatīties tālāk finanšu sistēmā. Tomēr, tā kā pieaug citu finanšu institūciju un tirgu nozīme un to savstarpējās saiknes ar bankām, šo finanšu sistēmas komponentu ievainojamība var ietekmēt arī bankas. Tāpēc uzraudzība aptver arī norises šajos komponentos.

CIKLISKĀS NORISES

2004. gadā euro zonas finanšu sistēmas šoku absorbēšanas spējas ir uzlabojušās. Finanšu iestādes labvēlīgi ietekmēja lielāks pasaules ekonomiskās aktivitātes kāpums, nekā prognozēts, lielo firmu bilanču uzlabošanās un vēl arvien augsta investoru vēlme riskēt. Tāpēc banku un apdrošināšanas sabiedrību pelnītspēja uzlabojās. Tomēr saglabājās iepriekš pasaules finanšu tirgos novērotās nestabilitātes pazīmes, ko izraisīja risks, ka ļoti zemās ilgtermiņa procentu likmes varētu kāpt.

Euro zonas banku sektora lielajās bankās nostiprinājās 2003. gadā aizsākusies tendence un bija vērojamas tālākas pelnītspējas uzlabošanās pazīmes. 2004. gadā galvenie uzlabošanās avoti bija tālāka izmaksu samazināšana un mazāki uzkrājumi sliktajiem kredītiem. Pelnītspēja palielinājās visā sektorā, uzlabojoties arī vājāko banku kapitāla atdevei.

Banku prioritāte pelnītspējas palielināšanā bija izmaksu kontrole. Izmaksas galvenokārt tika mazinātas, samazinot filiāļu tīklu un darbinieku skaitu. Tāpat kā 2003. gadā, arī 2004. gadā saruka uzkrājumi sliktajiem kredītiem. To galvenokārt veicināja labvēlīgāks banku veiktais kredītriska novērtējums, ko noteica tautsaimniecības atveseļošanās procesi. Šis pārskatītais novērtējums šķietami atspoguļoja uzņēmumu sektora pelnītspējas nostiprināšanos un turpmāku lielo euro zonas uzņēmumu bilanču uzlabošanos. Tomēr atsevišķas norādes liecināja, ka mazo un vidējo uzņēmumu perspektīvas vēl arvien nebija tik labvēlīgas kā lielajiem uzņēmumiem.

Neraugoties uz pelnītspējas uzlabošanos, banku sektora pelnītspējas galvenais komponents – neto procentu ienākumi – 2004. gadā turpināja sarukt, lai gan sākotnējās pazīmes liecināja par uzņēmumiem izsniegto aizdevumu kāpumu un turpmāku māsaimniecībām izsniegto kredītu mājokļa iegādei pieaugumu. Neto procentu ienākumu kritumu galvenokārt izraisīja zemās procentu likmes un tirgus peļņas līkņu izlīdzināšanās, kas gan palielināja aizdevumu pieprasījumu, tomēr nelabvēlīgi ietekmēja euro zonas banku aizdevumu un noguldījumu procentu likmju starpības. Attiecībā uz banku neprocentu ienākumiem 2003. gadā novērotā ārkārtīgi lielā daudzu institūciju gūtā tirdzniecības peļņa, ko noteica dinamiskie akciju tirgi un sarūkošās kredītu procentu likmju starpības, 2004. gadā neatkārtojās. Bija norādes uz to, ka atsevišķas lielākās euro zonas bankas 2004. gada laikā paaugstināja savu tirgus risku. Banku komisijas maksas ienākumi pieauga, galvenokārt lielākas ar finanšu tirgiem saistītās aktivitātes dēļ gan no pašu banku puses, gan saistībā ar līdzekļu pārvaldīšanu.

Lielo euro zonas banku galvenie reglamentētie maksātspējas rādītāji 2004. gadā turpināja uzlaboties. Jāatzīmē, ka bankām, kuru

¹ 2004. gadā ECB pirmo reizi publicēja ziņojumu par euro zonas finanšu sistēmas stabilitāti *Financial Stability Review*. Tā publicēja arī *EU banking sector stability* trešo izdevumu, kurā aplūkoti galvenie BSC konstatējumi, veicot regulāru banku sektora stabilitātes uzraudzību. Šis publikācijas pieejams ECB interneta lapā.

maksātspējas rādītāji bija visvājākie, izdevās uzlabot maksātspējas stabilitāti. Šo banku uzlabotā šoka absorbēšanas spēja veicināja finanšu sistēmas stabilitāti euro zonā.

2004. gadā turpināja uzlaboties arī apdrošināšanas sabiedrību finansiālais sniegums. Nedzīvības apdrošināšanas sektorā galvenais faktors bija augstie neto prēmiju ienākumi, ko nodrošināja riskam vairāk pielāgota cenu noteikšana un stingrāki riska parakstīšanas nosacījumi. Šie pamatdarbības uzlabojumi ļāva vēl vairāk uzlabot nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību jau tā pietiekami augstos maksātspējas rādītājus. Vairākumā valstu pieauga dzīvības apdrošinātāju prēmiju ienākumi, ko noteica augstāks pieprasījums pēc produktiem, kuru darbība piesaistīta akciju tirgum. Vienlaikus ar neto ieguldījumu ienākumu kāpumu tie veicināja minēto sabiedrību maksātspējas uzlabošanu. Tomēr finansiāli vājākās dzīvības apdrošināšanas sabiedrības joprojām ir saspringtā situācijā.

Globālo nodrošinājuma (*hedge*) fondu nozare 2004. gadā turpināja paplašināties. Lai gan 2004. gadā bija zema ieguldījumu atdeve, nebija skaidru pazīmju, kas liecinātu, ka investori atsauktu savus ieguldījumus. Šīs nozares pieauguma ietekmi uz finanšu stabilitāti galvenokārt nosaka tās saiknes ar banku sektoru. Visaugstākā reitinga brokeru spēcīgā konkurence uzlaboja nodrošinājuma fondu piekļuves iespējas kredītiem. Visaugstākā reitinga brokeri parasti ir bankas un brokeru sabiedrības, kas nodrošina finansējumu, brokeru un citus pakalpojumus nodrošinājuma fondiem, un daži lielākie brokeri reģistrēti euro zonā. Visaugstākā reitinga brokeru darījuma partneru riska vadība pēc gandrīz notikušā *Long-Term Capital Management* sabrukuma 1998. gadā uzlabojās, un to veicināja plaša VaR novērtējuma un stresa testu izmantošana.

STRUKTURĀLĀS NORISES

Strukturālās pārmaiņas banku darbības nozarē var būtiski ietekmēt finanšu stabilitāti ilgākā termiņā. Banku veiktās stratēģiskās izvēles nosaka riska un pelnītspējas savstarpējo samērošanu, rezultātā ietekmējot finanšu

sistēmas šoka absorbēšanas spēju. Papildus regulējošās un uzraudzības vides pārmaiņām (sk. šīs nodaļas 2. sadaļu) svarīgākās strukturālās pārmaiņas 2004. gadā vēl arvien bija saistītas ar konsolidāciju, internacionalizāciju, starpniecību un ārējo darbu izpildītāju piesaistīšanu.²

Euro zonas banku sektoram pēdējos gados bijis raksturīgs nepārtraukts konsolidācijas process. 1997.–2004. gadā beidza pastāvēt gandrīz 2 300 kredītiestāžu. Šī konsolidēšanās daļēji notika iestāžu apvienošanās un pārņemšanas, kā arī banku grupu iekšējās pārstrukturēšanas dēļ. Pārstrukturēšana var palīdzēt bankām saglabāt vai uzlabot pelnītspēju, un tās rezultātā banku sistēmai vajadzētu kļūt spēcīgākai. Tomēr, tā kā tādējādi veidojas lielas un sarežģītas, sistēmiski nozīmīgas finanšu institūcijas, šo pārkarājumu galīgā ietekme var nebūt tik viennozīmīga. Tas skaidri parāda, cik nepieciešami ir spēcīgāki iekšējās riska kontroles mehānismi un efektīva uzraudzība.

Iestāžu apvienošanās un pārņemšana galvenokārt bijusi saistīta ar iekšzemes darījumiem. Pēdējos 10 gados Eiropas banku pārrobežu darījumi veidojuši tikai 15% no banku sektora kopējā apvienošanās darījumu apjoma, turpretī rūpniecības sektora vidējais rādītājs bijis aptuveni 40%. Iespējams, šādu ilgstošu orientēšanos uz iekšzemes darījumiem ietekmē arī iespēja panākt lielāku izmaksu sinerģiju iekšzemes konsolidēšanās rezultātā, kā arī nodokļu noteikumu, patērētāju aizsardzības standartu un uzņēmumu kultūru atšķirības.

Lai gan pārrobežu apvienošanās un pārņemšanas darījumu aktivitāte ir samērā zema, turpinās internacionalizācijas process. Euro zonas banku turējumā esošie aktīvi to nodaļās un filiālēs citās euro zonas valstīs tagad veido vairāk nekā 10% no euro zonas nekonsolidētajiem banku aktīviem. Turklāt bankas arvien vairāk nodrošina pārrobežu finanšu pakalpojumus, pat ja tām nav vietējās pārstāvniecības valstī, kurā atrodas pakalpojuma saņēmējs. Vislielākais progress

² Sikāka strukturālo norišu analīze aplūkojama BSC 2004. gada novembra ziņojumā *Review of structural developments in the EU banking sector*.

sasniegts starpbanku un liela apjoma darījumu jomā, bet pārrobežu maza apjoma darījumu apjoms joprojām ir ļoti neliels.

Dažos pēdējos gados palielinājusies maza apjoma darījumu nozīme, īpaši strauji augošā kredītu mājokļa iegādei pieprasījuma dēļ. Tas akcentē, cik nozīmīgi euro zonas bankām ir galveno uzmanību pievērst pamatdarbībām un zināšanu uzlabošanai par savu klientu bāzi.

2004. gadā arvien svarīgāka kļuva ārējo darbu izpildītāju piesaistīšana. Tas tiek veikts divos veidos: izmantojot ārējos piegādātājus un piesaistot ārējos darbu izpildītājus grupas ietvaros. Parasti ārējie izpildītāji tiek piesaistīti atbalsta un ar klientu apkalpošanu nesaistīto darbību veikšanai, bet pamatdarbības veic pati banka. Lielākās grupu struktūrās atsevišķas pamatdarbības veic specializētas filiāles, un to produktus izplata citas grupas struktūrvienības. Ārējo darbu izpildītāju piesaisti galvenokārt nosaka vēlēšanās samazināt izmaksas, bet papildu iemesls var būt arī vēlme nodrošināt profesionālu vadību un zināšanas un izbrīvēt resursus pamatdarbību veikšanai. Šādu norišu ietekme uz finanšu stabilitāti jākontrolē, īpaši, ja vairākas finanšu institūcijas piesaista vienu un to pašu ārējo pakalpojumu sniedzēju.

1.2. SADARBĪBA KRĪZES SITUĀCIJĀS

Turpinājās sadarbības principu sistēmas nostiprināšana krīžu vadības jomā starp centrālajām bankām un banku uzraudzības institūcijām. 2004. gada jūnijā jauno dalībvalstu centrālās bankas un banku uzraudzības iestādes piekrita pievienoties Saprašanās memorandam (SM) par sadarbību krīžu vadības situācijās, ko pārējās ES centrālās bankas un banku uzraudzības

iestādes bija parakstījušas 2003. gada martā. Šis SM ietver principu un procedūru kopumu pārrobežu sadarbībai starp šīm institūcijām krīzes situācijās.

Turklāt BSC un Eiropas Banku uzraugu komiteja (CEBS) izveidoja kopīgu krīžu vadības darba grupu, kurā ietvēra pārstāvjus no visām ES banku uzraudzības iestādēm un centrālajām bankām. Tās uzdevums ir izstrādāt priekšlikumus turpmākai sadarbības stiprināšanai, īpaši nosakot labāko praksi finanšu krīžu risināšanā pārrobežu kontekstā. Tā palīdzēs arī Ekonomikas un finanšu komitejas darbā krīžu vadības jomā.

2. FINANŠU REGULĒŠANA UN UZRAUDZĪBA

2.1. BANKU DARBĪBA

Banku uzraudzības jomā 2004. gadā svarīga loma vēl arvien bija kapitāla pietiekamības principu sistēmas reformai. Jūnijā desmit valstu grupas (G10) valstu centrālo banku prezidenti un banku uzraudzības institūciju vadītāji apstiprināja jaunus pamatprincipus, kas pazīstami kā Jaunie Bāzeles kapitāla pamatprincipi jeb Bāzele II. Tas bija nozīmīgs sasniegums, kas tuvina noslēgumam Bāzeles Banku uzraudzības komitejas (BCBS) un tās dalībniešu piecu gadu pūliņus šajā jomā. Jaunā principu sistēma tiks ieviesta 2006. gada beigās. Tomēr progresīvāko metožu izmantošana banku kapitāla prasību aprēķināšanai tiks pieļauta tikai vēl pēc gada.

Pēc jaunās principu sistēmas apstiprināšanas starptautiskās un Eiropas darbības šajā jomā pievērstas ieviešanas jautājumiem un BCBS Vienošanās ieviešanas grupas veiktajam darbam. Gaidāms, ka vairākas valstis (gan G10, gan citas) veiks ceturto kvantitatīvās ietekmes pētījumu (jeb "QIS4"). Rezultātiem vajadzētu būt pieejamiem 2005. gada beigās, un tie var noteikt turpmākus kvantitatīvus principu sistēmas pielāgojumus 2006. gadā. BCBS noteikusi arī tehniskās jomas, kurās nepieciešams papildu darbs. ECB turpinās atbalstīt šo ieviešanas procesu un sniegt savu ieguldījumu, piedaloties BCBS un tās galvenajās apakšstrukturās (t.sk. Vienošanās ieviešanas grupā) novērotāja statusā.

Eiropas līmenī jaunā ES kapitāla pietiekamības principu sistēma, kuras pamatā būs Bāzeles II principi, tiks iestrādāta ES tiesību aktos, veicot grozījumus Kodificētajā banku darbības direktīvā un Kapitāla pietiekamības direktīvā. Pretstatā Bāzelei II, kas attiecas tikai uz starptautiski aktīvām bankām, ES kapitāla pietiekamības principu sistēma attieksies uz visām kredītiestādēm gan konsolidētā līmenī, gan atsevišķi, kā arī uz ieguldījumu sabiedrībām. ES principu sistēma paredz uzlabotu banku uzraudzības iestāžu sadarbību un koordināciju, stiprinot "konsolidētās uzraudzības iestādes" nozīmi. Parasti tā ir tās dalībvalsts uzraudzības iestāde, kurā grupas mātesuzņēmums saņēmis licenci banku darbības veikšanai un kura atbild

par ES pārrobežu banku grupas uzraudzību augstākajā līmenī. Šādas uzraudzības iestādes nozīme palielinātos, ja tā būtu atbildīga par ES pārrobežu grupas pieteikumu apstrādes un apstiprināšanas koordinēšanu sarežģītāku metožu izmantošanai kapitāla prasību aprēķinos. Tādējādi konsolidētās uzraudzības iestādes nozīmes nostiprināšanās mazinātu šādas banku grupas kopējo uzraudzības slogu.

Pēc konsultācijām ar ES Padomi ECB sagatavoja atzinumu par jauno ES kapitāla principu sistēmu, kurā pamatā atbalstīja jauno noteikumu virzību. ECB uzsvēra paralēlu jaunās ES principu sistēmas un pārstrādātās Bāzeles principu sistēmas ieviešanu, kas ir būtiski, lai nodrošinātu vienlīdzīgus darbības apstākļus Eiropas bankām un to konkurentiem no citām valstīm. ECB uzsvēra arī nepieciešamību stiprināt sadarbību starp uzraudzības iestādēm, lai panāktu konsekventu ES tiesību aktu iestrādi valstu tiesību aktos un ieviešanu praksē. Prakses jomā ievērojama loma paredzēta CEBS.

2.2. VĒRTSPAPĪRI

Viens no Finanšu pakalpojumu rīcības plāna (FSAP) nozīmīgākajiem pasākumiem bija ES Padomes Finanšu instrumentu tirgus direktīvas pieņemšana 2004. gada maijā, aizstājot režīmu, ko izveidoja ar 1993. gada Ieguldījumu pakalpojumu direktīvu. Jaunā Direktīva izklāsta visaptverošus noteikumus, kas skar visas tirdzniecības vietas, t.i., regulētos tirgus, daudzpusējās tirdzniecības iestādes un starpniekus, kas iekšzemē izpilda klientu pasūtījumus. Šī Direktīva stiprina finanšu regulatoru sadarbību, lai panāktu efektīvāku uzraudzības principu sistēmu visā ES.

Sākts darbs, lai pilnīgāk saskaņotu informācijas atklāšanas noteikumus, kas piemērojami sabiedrībām, kuru vērtspapīri kotēti Eiropas kapitāla tirgos. 2004. gada maijā ES Padome panāca politisku vienošanos par jaunu direktīvu, kas pazīstama kā Caurredzamības direktīva. Saskaņotu un stingrāku informācijas atklāšanas

standartu ieviešana pozitīvi ietekmēs Eiropas tautsaimniecību.

Ņemot vērā to nozīmi Eiropas finanšu tirgu integrācijā un finanšu stabilitātes veicināšanā, Eurosistēma pilnībā atbalsta abas principu sistēmu iniciatīvas un ir cieši sekojusi ar to saistītajiem likumdošanas procesiem. ECB arī veicinājusi procesu, piedaloties Eiropas Vērtspapīru komitejas darbā.

2.3. GRĀMATVEDĪBA

Eurosistēma ir ieinteresēta saskaņotas grāmatvedības principu sistēmas attīstībā ES, jo tā potenciāli ietekmē bankas un rezultātā – arī finanšu stabilitāti. Eurosistēma atbalsta arī jaunu standartu izstrādi, jo tie veicinās tālāku finanšu integrāciju un finanšu tirgu efektivitāti Eiropā. 2004. gadā Starptautisko grāmatvedības standartu padome (SGSP) turpināja izstrādāt jaunus grāmatvedības standartus, īpašu uzmanību pievēršot 39. starptautiskajam grāmatvedības standartam (39. SGS), kurš aplūko lielu daļu banku bilanču veidojošo finanšu instrumentu patiesās vērtības izmantošanu.

Bažas par potenciālo ietekmi uz finanšu stabilitāti, ko galvenokārt pauda Padome un uzraudzības iestādes, pamudināja SGSP izdot pārstrādātu publiskoto 39. SGS projektu, kas ieviesa zināmus ierobežojumus finanšu instrumentu patiesās vērtības izmantošanas izvēlei. Padomes veiktais publiskotā projekta novērtējums, kura pamatā bija arī kvantitatīvie elementi, kopumā atbalstīja šo iniciatīvu, pamatojoties uz pieņēmumu, ka bankas pret patiesās vērtības izmantošanas iespēju izturēsies piesardzīgi. Šāds novērtējums tika sniegts vēstulē, kuru ECB prezidents SGSP nosūtīja 2004. gada septembrī un kurā arī aicināja ierobežot patiesās vērtības izmantošanas iespējas, pieļaujot tikai mākslīgi izraisīto svārstību ierobežošanu.³ 2005. gadā dialogs ar SGSP turpināsies.

³ Vēstule kopā ar pielikumu, kurā izklāstīti galvenie empīriskās analīzes secinājumi, pieejama ECB interneta lapā.

3. FINANŠU INTEGRĀCIJA

ECBS apņēmusies nodrošināt Eiropas finanšu tirgu un tirgus infrastruktūru integrāciju, jo tiem ir galvenā nozīme monetārās politikas transmisijā un finanšu stabilitātes nodrošināšanā. Turklāt finanšu tirgu integrācijai vajadzētu veicināt vienlīdzīgu darbības apstākļu radīšanu visiem tautsaimniecības dalībniekiem neatkarīgi no to atrašanās vietas ES. Līguma 105. pants arī nosaka, ka, neierobežojot cenu stabilitātes mērķi, ECBS jāatbalsta Kopienas vispārējā ekonomiskā politika, kurā ievrojama vieta ir finanšu integrācijai. Šāds atbalsts tiek sniegts tiešas rīcības veidā, kā arī veicinot tirgus dalībnieku kolektīvu rīcību.

IEGULDĪJUMS ES FINANŠU PAKALPOJUMU POLITIKĀ

FSAP, kura īstenošanu 1999. gada maijā sāka Eiropas Komisija, mērķis ir pabeigt likumdošanas režīma izveidi, kas nepieciešams, lai nodrošinātu efektīvu tirgus brīvību īstenošanos finanšu pakalpojumu jomā visā ES. Veicot 39 no 42 FSAP uzskaitītajiem Kopienas pasākumiem, līdz Eiropas Parlamenta pilnvaru termiņa beigām 2004. gada vidū izdevās būtiski uzlabot ES finanšu sektora regulēšanu, un tas ir nozīmīgs sasniegums Eiropas finanšu tirgu un tirgus infrastruktūru integrācijas procesā. 2004. gada jūnijā ECB piedalījās augstākā līmeņa konferencē par Eiropas finanšu integrāciju, ko organizēja Eiropas Komisija un kurā pirmo reizi tika uzskaitīti FSAP sasniegumi. ECB viedoklis, ko plaši atbalstīja citi dalībnieki, puda, ka tas, cik lielā mērā FSAP veicinās efektīvu vienota finanšu tirgus izveidi, būs atkarīgs no dalībvalstu veiktās konsekventas plānā paredzēto pasākumu ieviešanas un izpildes nodrošināšanas. Ir ticams, ka FSAP ietekme uz finanšu institūcijām un tirgiem pilnībā izpaudīsies tikai pēc kāda laika, jo nozīmīgs skaits svarīgāko lēmumu pieņemti tikai nesen un lielākā daļa vēl tikai jāievieš valstu līmenī.

Attiecībā uz nākotnē veicamo darbu ECB uzskata, ka prioritāte ir izveidot finanšu institūcijām racionālāku regulējošo principu sistēmu. Šādai principu sistēmai vajadzētu būt labāk saskaņotai starp dalībvalstīm nekā pašreizējai kārtībai un pietiekami elastīgai, lai pielāgotos vides pārmaiņām.

Projekts jāpapildina, veltot ievērojamas pūles uzraudzības prakses izlīdzināšanai, kas panākams, nodrošinot valstu iestāžu ciešāku sadarbību, t.sk. 3. līmeņa komitejās. Jāveic arī pamatīga finanšu integrācijas un finanšu stabilitātes savstarpējo likumsakarību analīze. Īpaši nepieciešama pārrobežu banku darbības attīstības ietekmes uz mītnes zemes kontroles paņēmieniem tālāka analīze, kas ir būtiski svarīgi ES regulējošo principu sistēmai. Pēc FSAP izpildes būtu jāizstrādā arī konkurences politika, jo tā ir vitāli svarīga visas Eiropas tirgus attīstībai. Efektīvs integrācijas veicinātājs varētu būt arī privātā sektora lielāka pašregulācija. ECB sniegs ieguldījumu pēc FSAP ieviešanas nepieciešamo iniciatīvu formulēšanā. Šeit tiks izmantoti ECB veiktie pētījumi par finanšu integrācijas jautājumiem (sk. 12. ielikumu).

ĪSTERMIŅA EIROPAS VĒRTSPAPĪRU INICIATĪVA

Privātais sektors var piedalīties finanšu integrācijā ar kolektīvām darbībām, kuru mērķis ir veicināt tirgus prakses konvergenci. ECB šajā procesā var darboties kā katalizators, kā liecina tās nozīme Īstermiņa Eiropas vērtspapīru (STEP) iniciatīvā. Finanšu tirgu asociācija ACI sāka šo iniciatīvu, lai veicinātu Eiropas sadrumstalotajos īstermiņa vērtspapīru tirgos valdošo standartu un prakses konvergenci. Šo konvergenci panāks, tirgus dalībniekiem brīvprātīgi nodrošinot atbilstību tirgus konvencijā noteiktajiem standartiem, kuri aptvers informācijas atklāšanu, dokumentēšanu, norēķinus un datu sniegšanu ECBS statistikas sagatavošanas nolūkā. Jau esošajām emisijas programmām, kuras atbilst šiem standartiem, ACI piešķirs STEP apzīmējumu. Tomēr šis apzīmējums neattieksies uz emitenta finansiālo drošību, aktīvu likviditāti vai informācijas memorandā sniegtās informācijas precizitāti. Turklāt spēkā paliks valstu parāda instrumentiem piemērojamie noteikumi. Iniciatīvas atbalstītāji izklāstīja savus ieteikumus 2004. gada martā publicētajā ziņojumā, kas ietvēra arī vairākas rekomendācijas ECBS.

Padome izskatīja ACI ieteikumus un kopumā tos novērtēja atzinīgi. Attiecībā uz rekomendācijām ECBS tika nolemts, ka pirmajos divos gados pēc STEP apzīmējuma ieviešanas

PĒTNIECĪBAS TĪKLS PAR KAPITĀLA TIRGIEM UN FINANŠU INTEGRĀCIJU EIROPĀ

2002. gadā ECB un Finanšu pētījumu centrs (FPC) izveidoja pētniecības tīklu, lai veicinātu pētījumus par kapitāla tirgiem un finanšu integrāciju Eiropā. Sākotnēji šo tīklu izveidoja uz diviem gadiem, līdz 2004. gada maijam, kad tika organizēts simpozījs par tā piecām prioritārajām jomām.

Īpaši noderīgs bija pētījums Eiropas obligāciju tirgu prioritātes jomā. Eiropas kopējās elektroniskās tirdzniecības platformas (Euro MTS) ieviešana ievērojami samazināja darījumu izmaksas. Tas ne tikai paaugstināja šā tirgus segmenta integrācijas pakāpi, bet arī nodrošināja augstāku likviditāti un zemākas ienesīguma likmes, īpaši regulāri emitētajām valsts iekšējā aizņēmuma parādzīmēm. Tomēr starp valstīm saglabājas dažas atšķirības ienesīguma likmju starpību ziņā, īpaši ilgāka termiņa obligācijām, un tās galvenokārt izskaidrojamas ar starptautisku riska faktoru. Likviditātes atšķirībām ir nozīme tikai kombinācijā ar minēto faktoru. Dinamiskā attīstībā esošais uzņēmumu obligāciju tirgus sasniedzis samērā augstu integrācijas līmeni, un faktori, kas saistīti ar konkrēto valsti, kurā emitēta obligācija, ietekmē tikai uzņēmumu obligāciju ienesīguma likmju starpības nelielu daļu.

Pētniecības tīkla pirmo divu gadu darbs palīdzēja noteikt trīs galvenās politikas jomas: 1) pievēršanās klīringa un norēķinu sistēmu strukturālām iezīmēm, kas kavē tālāku integrāciju; 2) aktīva konkurences politikas izmantošana, lai novērstu praksi, kas diskriminē ārvalstu finanšu pakalpojumu sniedzējus; un 3) to atlikušo valstu finanšu noteikumu atšķirību novēršana, kas sadārdzina finanšu pakalpojumu sniegšanu visas Eiropas līmenī vairāk, nekā tas nepieciešams.

Pēc veiksmīgas pirmās fāzes pabeigšanas ECB un FPC nolēma, ka tīkla darbība jāturpina līdz 2007. gadam. Šajā otrajā fāzē tīklā tiek iekļautas jaunās ES dalībvalstis. Jomas, kurās otrajā fāzē, iespējams, tiks veikta izpēte, ir FSAP sākotnējā ietekme uz Eiropas finanšu sistēmas darbību, kā arī vairākas jomas, kuras pirmajā fāzē netika aplūkotas. Galvenās tīkla prioritātes ir paplašinātas un tagad ietver trīs sfēras, kas netika skartas pirmajā fāzē: 1) finanšu integrācijas un finanšu stabilitātes savstarpējās likumsakarības; 2) pievienošanās ES, finanšu attīstība un finanšu integrācija; un 3) finanšu sistēmas modernizācija un tautsaimniecības izaugsme Eiropā.¹

¹ Visaptverošs kopsavilkums par tīkla pirmās fāzes rezultātiem tika publicēts ziņojumā *Research Network on capital markets and financial integration in Europe: Results and experiences after two years* (ECB un FPC, 2004. gads) un atsevišķā *Oxford Review of Economic Policy* 2004. gada 20.(4) sējuma rakstā *European Financial Integration*, kas sagatavots sadarbībā ar tīklu.

noteiktos apstākļos ECBS tehniski atbalstīs ar to saistītās darbības. Tomēr atbildību par STEP apzīmējumu uzņemsies STEP Tirgus komiteja. Šāda tehniskā palīdzība apzīmējumu piešķiršanas procesā nenozīmē, ka ECBS veiks kādas darbības, piemēram, aizliegs vai apturēs emisiju, ja emitents nebūs nodrošinājis atbilstību konvencijas prasībām. Šādos gadījumos vienīgās sekas varētu būt ACI konkrētās emisijas programmas STEP apzīmējuma anulēšana. Padome nolēma arī izpildīt ieteikumu sagatavot

un publicēt ienesīguma likmju un apjomu statistiku ar nosacījumu, ka tiek pārbaudīta datu vākšanas procesa efektivitāte. ACI pašlaik īsteno STEP projektu, ņemot vērā Padomes lēmumus.

VIENTĀ EURO MAKSĀJUMU TELPA

ECB darbojas arī kā katalizators Vienotās euro maksājumu telpas (SEPA) izveidē. Tas ir projekts, ko Eiropas banku sektors sāka 2002. gadā. Projekta mērķis ir nodrošināt iespēju veikt pārrobežu maksājumus no vienota

bankas konta visā euro zonā tikpat viegli un droši, kā iespējams veikt iekšzemes maksājumus. Visiem maksājumiem jānodrošina vismaz tāds pats drošības un efektivitātes līmenis kā tajās nacionālajās maksājumu sistēmās, kas pašlaik darbojas vislabāk. ECB novērotāja statusā piedalās Eiropas Maksājumu padomē (EPC), ko šā projekta vadībai izveidoja Eiropas banku sektors. 2004. gadā Eurosistēma turpināja ciešu sadarbību ar tirgus dalībniekiem, izmantojot Euro maksājumu stratēģijas kontaktgrupas starpniecību. Tā arī cieši sadarbojās ar Eiropas Komisiju, ņemot vērā šo divu institūciju savstarpēji papildinošo nozīmi SEPA veicināšanā.

SEPA trešajā progresa ziņojumā ECB Padome sniedza formālu banku sektora sasniegumu novērtējumu šajā jomā.⁴ Tā izteica atbalstu banku sektora mērķim līdz 2010. gada beigām panākt pilnīgu SEPA infrastruktūras izveidi un ieteica izveidot SEPA pilsoņu vajadzībām jau 2008. gadā, piedāvājot iedzīvotājiem un juridiskajām personām izdevību izmantot visas Eiropas instrumentus un standartus arī nacionālajiem maksājumiem. EPC ir atbildīga par SEPA mērķu un vispārējās stratēģijas formulēšanu, bet ieviešana var atšķirties atkarībā no konkrētiem vietējiem apstākļiem. Lai veicinātu ieviešanu nacionālajā līmenī, Eurosistēma uzaicinājusi euro zonas banku sektora pārstāvjus 2005. gadā iesniegt EPC nacionālos plānus pakāpeniskai pārejai uz SEPA līdz 2010. gada beigām.

E-MAKSĀJUMI

E-maksājumi ir maksājumi, kas tiek ģenerēti un apstrādāti elektroniski. Eurosistēmas aktivitātes saistībā ar e-maksājumiem ietver sadarbības un vienprātības veicināšanu e-maksājumu tirgū, tā attīstības uzraudzību, drošības veicināšanu un ar to saistītās statistiskās informācijas uzlabošanu. 2004. gadā ECB turpināja uzturēt E-maksājumu sistēmu observatorijas (ePSO)⁵ interneta lapu. 2004. gada novembrī ECB rīkoja konferenci "E-maksājumi bez robežām", pirms tam publicējot sabiedriskai apspriešanai dokumentu ar galveno jautājumu izklāstu. Lai gan kopumā panākts neliels

progress, joprojām nepieciešamas ievērojamas pūles, lai izveidotu drošas, lietotājiem draudzīgas un efektīvas pārrobežu e-maksājumu shēmas. Īpaši tas sakāms par elektronisko neliela apjoma maksājumu darījumiem, kuru darbības iezīmes, maksa un noteikumi vēl arvien būtiski atšķiras.

KARŠU MAKSĀJUMU SHĒMAS

Eurosistēma veltī lielu uzmanību maksājumu kartēm kā vienam no svarīgākajiem bezskaidrās naudas maksājumu instrumentiem, īpaši pārrobežu kontekstā. ECB veica apsekojumu, lai iegūtu vairāk informācijas par karšu maksājumu darbības struktūru Eiropā un dažādajiem veidiem, kādos karšu maksājumi tiek apstrādāti un akceptēti. Apsekojums aptvēra vairākas jomas – pārvaldību, karšu izsniegšanu un iegūšanu, vispārējo tehnisko infrastruktūru, kā arī riska vadību un tiesisko noregulējumu. ECB organizēja arī Maksājumu karšu apaļā galda diskusijas, kurās sapulcējās šīs jomas galvenās ieinteresētās un darbojošās puses. Diskusijās Eurosistēma apliecināja tās augošo interesi par minēto jomu SEPA veicināšanas pasākumu ietvaros un tika noteiktas arī vairākas problēmas, kuras nepieciešams turpmāk risināt, piemēram, starpsavienojumu maksa, karšu pieņemšana, regulējošo principu sistēma un krāpšanas novēršana.

VĒRTSPAPĪRU KLĪRINGA UN NORĒĶINU INFRASTRUKTŪRA

2004. gada aprīlī Eiropas Komisija publicēja sabiedriskai apspriešanai paziņojumu par klīringu un norēķiniem, ieskicējot pasākumus, ko tā plāno veikt, lai veicinātu Eiropas integrāciju un efektivitāti šajā jomā. Eurosistēmas reakcija uz šiem ieteikumiem bija pozitīva.⁶

ECB veicina vērtspapīru klīringa un norēķinu integrāciju un reformas, darbojoties Klīringa un norēķinu konsultāciju un uzraudzības ekspertu grupā, ko Komisija izveidoja 2004. gadā. Šādi tā sniedz savu ieguldījumu privātā un valsts

4 *Towards a Single Euro Payments Area – Third Progress Report*, ECB, 2004. gada decembris.

5 ePSO ir informācijas par elektroniskiem maksājumiem apmaiņas platforma. Tās interneta lapas adrese ir www.e-pso.info.

6 *Communication on clearing and settlement – the Eurosystem's response*, ECB, 2004. gada jūlijs.

sektora iniciatīvu koordinēšanā un sazinās ar tirgu, lai atbalstītu Džovanini (*Giovannini*) grupas (finanšu ekspertu forums, kas konsultē Komisiju finanšu sektora jautājumos) noteikto tehnisko barjeru likvidēšanu. Turklāt ECB sarīkoja kopēju sanākumi ar Eiropas Centrālo vērtspapīru depozitāriju asociāciju un Centrālās Eiropas un Austrumeiropas Centrālo vērtspapīru depozitāriju asociāciju. Šajā sanāsmē galvenā uzmanība tika pievērsta ES klīringa un vērtspapīru nozares integrācijai. ECB atzinīgi novērtētu turpmāku rīcību vienotas Eiropas centrālo vērtspapīru depozitāriju asociācijas izveidošanai.

2004. gadā, apvienojoties Somijas un Zviedrijas centrālajiem vērtspapīru depozitārijiem, turpinājās Eiropas vērtspapīru infrastruktūras konsolidācijas process. Jaunās grupas ilgtermiņa plāns ir izmantot kopēju tehnoloģijas platformu.

FINANŠU INTEGRĀCIJAS UZRAUDZĪBA

ECB izstrādājusi dažādus rādītājus finanšu integrācijas pakāpes novērtēšanai euro zonā. Šādu rādītāju kopums tika ietverts 2004. gadā publicētajā ECB speciālajā pētījumā.⁷ Rādītāji tiek izmantoti, lai vērtētu progresu integrācijas sasniegšanā dažādos finanšu tirgos. 13. ielikumā sniegta sīkāka informācija par euro zonas kredītu tirgus integrāciju. ECB plāno arī turpmāk turpināt vērtēt finanšu integrācijā panākto progresu.

⁷ Sk. L. Baele u.c. *Measuring financial integration in the euro area*, ECB speciālais pētījums Nr. 14, 2004. gada maijs.

13. ielikums

FINANŠU INTEGRĀCIJA EURO ZONAS KREDĪTU TIRGŪ

Svarīgu norādi par integrāciju banku maza apjoma darījumu tirgū sniedz dažādu valstu procentu likmju salīdzinājums. Palielinoties integrācijai, sagaidāms, ka līdzīgu banku sektora produktu procentu likmju atšķirības dažādās valstīs mazināsies. Tomēr produktu un institūciju atšķirību dēļ ir ļoti grūti praksē pārliecināties, vai procentu likmju atšķirības patiešām samazinās. Īpaši tas attiecināms uz klientu maza apjoma darījumus veicošo banku sektoru, jo šie tirgi euro zonā kopumā vēl arvien saglabājas lokālā līmenī. Papildus ģeogrāfiska rakstura šķēršļiem ir daudz citu iemeslu (piemēram, ekonomiskie, strukturālie un institucionālie faktori), kāpēc procentu likmes dažādās valstīs atšķiras. Šie faktori saistīti, piemēram, ar noteikumu, konkurences, banku un klientu attiecību atšķirībām un vispārējo finanšu sistēmas attīstību.

Lai novērtētu euro zonas kredītu tirgu integrācijas pakāpi, iespējams izmantot ECB saskaņoto procentu likmju statistiku. Tomēr, interpretējot šos datus, jāatceras, ka katrā procentu likmju kategorijā starp nacionālo datu sērijām vēl arvien var būt ievērojamas atšķirības. Iemesls varētu būt, piemēram, dažādu instrumentu datu apkopošana pašlaik noteiktajos termiņos un datu par aizdevumiem ar nodrošinājumu un bez tā apkopošana vienā kategorijā. Ņemot vērā datu ierobežojumus, vairāki integrācijas vērtējumi, kuru pamatā ir procentu likmju dispersija euro zonas valstīs, liecina, ka integrācijas pakāpe dažādos tirgus segmentos var ievērojami atšķirties. Piemēram, mājsaimniecībām izsniegto kredītu mājokļa iegādei un īstermiņa kredītu nefinanšu sabiedrībām integrācijas pakāpe šķiet augstāka un nefinanšu sabiedrību norēķinu kontu debeta atlikumiem un patēriņa kredītiem mājsaimniecībām – zemāka.

4. TIRGU INFRASTRUKTŪRU PĀRRAUDZĪBA

Viens no Statūtos Eurosistēmai noteiktajiem uzdevumiem ir maksājumu un klīringa sistēmu pārraudzība. Pārraudzības mērķis – nodrošināt, lai tautsaimniecībā maksājumu plūsmu vispārējā organizācija būtu efektīva un droša. Eurosistēmu arī galvenokārt interesē citas vērtspapīru pārvedumiem izmantotās infrastruktūras, piemēram, vērtspapīru klīringa un norēķinu sistēmas, jo saistību neizpilde norēķinā ar nodrošinājumu var apdraudēt monetārās politikas īstenošanu un maksājumu sistēmu raitu darbību.

4.1. LIELA APJOMA EURO MAKSĀJUMU SISTĒMU UN INFRASTRUKTŪRU PĀRRAUDZĪBA

Eurosistēmas pārraudzības funkcija aptver visas euro maksājumu sistēmas, t.sk. arī tās, kuras Eurosistēma pārvalda pati. Eurosistēma piemēro tos pašus pārraudzības principus gan savām, gan privātā sektora sistēmām. Šie principi ir "Sistēmiski nozīmīgu maksājumu sistēmu pamatprincipi", kurus Padome 2001. gadā pieņēma par sistēmiski nozīmīgu maksājumu sistēmu pārraudzības politikas pamatu.

TARGET UN CITAS LIELA APJOMA EURO MAKSĀJUMU SISTĒMAS

TARGET pārraudzības pamatprincipu izstrādāšana turpināta, definējot minimālās metodoloģijas prasības, kas jāpilda visām NCB un ECB, veicot TARGET pārraudzību. TARGET pārraugi sākuši vērtēt arī TARGET2 no pārraudzības viedokļa.

2004. gadā liela apjoma euro maksājumu sistēmas tika novērtētas, izmantojot Pamatprincipus un pamatojoties uz situāciju 2003. gada vidū. Vispārējie rezultāti tika publicēti 2004. gada maijā, konstatējot, ka visi TARGET komponenti lielā mērā atbilst Pamatprincipiem. Tika noteikts neliels skaits nepieciešamo uzlabojumu, kas jāveic ekonomiskās efektivitātes un darbības nepārtrauktības nodrošināšanas jomā. TARGET pārraugi un operatori sekos šo jautājumu risinājumam. TARGET pārraugi apliecināja TARGET operatoru svarīgo nozīmi TARGET drošas darbības nodrošināšanā, pārvaldot risku.

Pārraugi pamatā pozitīvi novērtēja TARGET operatoru sagatavoto stāvokļa ziņojumu par riska situāciju TARGET. Liela apjoma euro maksājumu privāto sistēmu pārbaude neatklāja nekādus būtiskus trūkumus.

EURO 1

EURO 1 pārraudzība vērsta uz EURO 1 operatora *EBA Clearing* (EBA) plāniem turpināt izstrādāt "Elastīgu norēķinu mehānismu", kas ļautu bankām veikt STEP 2 pozīciju norēķinu EURO 1, tādējādi neklūstot par EURO 1 tiešajiem dalībniekiem/akcionāriem. STEP 2 ir EBA neliela apjoma maksājumu sistēma. Saņemot ECB, t.i., pārrauga, piekrišanu, EBA paredz paplašināt šo funkciju, ko pašlaik īpaši ierobežo EURO 1 "dalībnieku priekšfinansēšana", lai visi EURO 1 dalībnieki varētu pārskaitīt centrālās bankas naudu uz EURO 1, izmantojot TARGET sistēmu, tādējādi palielinot EURO 1 apstrādes jaudu.

PASTĀVĪGA PIESLĒGUMA NORĒĶINU SISTĒMA

Pastāvīga pieslēguma norēķinu (CLS) sistēmā tiek veikti valūtas darījumi, pamatojoties uz maksājumu pret maksājumu, tādējādi ļoti lielā mērā novēršot ar norēķiniem ārvalstu valūtā saistīto risku. Pašlaik tā veic darījumus 15 starptautiski tirgojamās valūtās, kopš 2004. gada decembra ietverot arī Honkongas dolāru, Jaunzēlandes dolāru, Korejas vonu un Dienvidāfrikas randu.

2004. gada decembrī CLS vidēji dienā veica 69 000 darījumu norēķinu, kuru vidējais apjoms bija 960 mljrd. ASV dolāru.⁸ Saskaņā ar SNB 2004. gada aprīlī veikto aptauju CLS aptaujas laikā veidoja aptuveni ceturto daļu visa valūtas tirgus. Euro ir nozīmīgākā norēķinu valūta pēc ASV dolāra. 2004. gada decembrī norēķini euro CLS vidēji dienā bija 309 mljrd. euro un apjoma ziņā veidoja 22% no kopējiem norēķiniem (norēķini ASV dolāros – 46%). Salīdzinājumā ar 2003. gadu euro daļa mazliet samazinājās sakarā

⁸ Katrā darījuma norēķinā ietverti divi darījumi – katrā attiecīgajā valūtā viens. Tādējādi 2004. gada decembrī CLS veica darījumus, kuru vidējais dienas apjoms bija 1 920 mljrd. ASV dolāru.

ar lielāka skaita valūtu izmantošanu norēķinos CLS, kā arī ar pārvērtēšanas ietekmi.

ECB ir divējāda loma attiecībā uz CLS. Tā ir iesaistīta sistēmas pārraudzībā un nodrošina norēķinu pakalpojumus. ECB piedalās uz sadarbību balstītā CLS pārraudzībā, ko veic G10 valstu un valstu, kuras neietilpst G10, centrālās bankas, kuru valūtu norēķini tiek veikti šajā sistēmā, Federālo rezervju sistēmai darbojoties kā vadošajam pārraugam. 2004. gadā ECB pārraudzības jomā galvenokārt pievērsās turpmākai CLS elastības nostiprināšanai un objektīvas struktūras, kurā iekļautu jaunas valūtas, izstrādes nodrošināšanai.

ECB uzskata, ka CLS ir ļoti pārliecinošs risinājums ar ārvalstu valūtas norēķiniem saistītā riska samazināšanai euro veiktajos darījumos. Tomēr tikai neliela daļa liela apjoma valūtas darījumu, kas ietver euro, tiek veikti CLS. Tāpēc bankas tiek aicinātas pārskatīt valūtas darījumu norēķinu veikšanas praksi un novērtēt, vai to riska samazināšanas metodes ir atbilstošas.

SWIFT

Vispasaules Starpbanku finanšu telekomunikāciju sabiedrība (SWIFT) ir ziņojumu pārraides tīkla nodrošinātāja, kas veicina drošu finanšu ziņojumu apmaiņu starp finanšu iestādēm. Lai gan SWIFT nav ne banka, ne finanšu iestāde, centrālās bankas to pārrauga sakarā ar tās nozīmi pasaules finanšu sistēmas raitā darbībā. ECB veicina SWIFT pārraudzību, kas tiek īstenota, sadarbojoties G10 valstu centrālajām bankām, kur *Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique* ir vadošais pārraugš. 2004. gadā tika nostiprināta pārraudzības kārtība, lai nodrošinātu visu G10 valstu pārraugu atbilstošu iesaistīšanos un vienkāršotāku pārskatu sniegšanas un saziņas procesu starp SWIFT un tās pārraugiem. Pārraudzība vērsta uz SWIFT elastību krīzes situācijās, iekšējiem riska pārvaldības procesiem un SWIFT vecā ziņojumu pārraides tīkla nomaiņu ar *SWIFTNet* – uz internetu balstītas tehnoloģijas infrastruktūru.

KORESPONDENTATTIECĪBAS

Bankas bieži noslēdz vienošanos, lai cita citu nodrošinātu ar maksājumu pakalpojumiem un ar tiem saistītajām iespējām – galvenokārt pārrobežu maksājumiem. Šādu vienošanos dēvē par korespondentattiecībām. 2004. gadā Eurosistēma veica ceturto aptauju par korespondentattiecībām, kas apstiprināja, ka ES euro korespondentattiecību operācijas galvenokārt koncentrētas dažu dalībnieku rokās. Pašlaik tas nerada tūlītēju sistēmisku risku, tomēr, ņemot vērā Eurosistēmas ieinteresētību visas finanšu sistēmas stabilitātē, tā turpinās pārraudzīt norises šajā jomā.

4.2. NELIELA APJOMA MAKSĀJUMU PAKALPOJUMI

NELIELA APJOMA MAKSĀJUMU SISTĒMU PĀRRAUDZĪBA

Pamatojoties uz Padomes 2003. gadā pieņemtajiem "Euro neliela apjoma maksājumu sistēmu pārraudzības principiem", 2004. gadā veiktajā klasifikācijā identificētas 15 euro neliela apjoma maksājumu sistēmas, kas atbilst Eurosistēmas pārraudzības diapazonam. Sešas sistēmas klasificētas kā sistēmiski nozīmīgas, un tādējādi tām jāatbilst visiem 10 pamatprincipiem. Septiņas tiek uzskatītas par sistēmiski ievērojamām, un tādējādi tām jāatbilst Eurosistēmas klientu maksājumu standartiem (Pamatprincipu apakšgrupa). Divas sistēmas neatbilda nevienai no abām kategorijām, un tādi attiecīgā pārrauga noteiktie pārraudzības principi tām tiks piemēroti tad, kad attiecīgais pārraugš tos noteiks. Sistēmiski nozīmīgas un sistēmiski ievērojamas sistēmas tiek novērtētas pēc attiecīgo NCB pārraudzības nosacījumiem, bet ECB ir atbildīga par EBA STEP 2 sistēmas novērtēšanu. Kopējais novērtējums un pārrobežu atbilstība tiek saskaņota Eurosistēmas līmenī.

E-NAUDAS SISTĒMAS

Saskaņā ar 2003. gadā noteiktajiem elektroniskās naudas sistēmas drošības mērķiem un pamatojoties uz dažu e-naudas shēmu brīvprātīgiem novērtējumiem, 2004. gadā Eurosistēma sāka precizēt metodoloģijas prasības un darba programmu attiecīgo shēmu novērtējumam, ko plānots veikt 2005. gadā.

4.3. VĒRTSPAPĪRU KLĪRINGA UN NORĒĶINU SISTĒMAS

Eurosistēmai ir divi uzdevumi attiecībā uz vērtspapīru klīringa un norēķinu sistēmu raitu darbību un pārraudzību. Pirmkārt, Padome novērtē ES vērtspapīru norēķinu sistēmu (VNS) atbilstību deviņiem konkrētiem lietotāju standartiem.⁹ Otrkārt, Eurosistēma sadarbojas ar citām par vērtspapīru klīringa un norēķinu sistēmu regulēšanu un pārraudzību ES līmenī atbildīgajām institūcijām. Šādā kontekstā ECB veicināja pārrunas par Viseiropas regulējošās bāzes izstrādi klīringam un norēķiniem, piedaloties Komisijas Klīringa un norēķinu konsultatīvajā un pārraudzības ekspertu grupā. ECBS sadarbība ar Eiropas Vērtspapīru regulatoru komiteju (CESR) ir būtiska to Viseiropas standartu izstrādē, kurus piemēros klīringam un norēķiniem. Turklāt ECB veicināja 30 valstu grupas (starptautiskas ekspertu grupas) darbību, lai tādējādi nodrošinātu 2003. gadā publicēto grupas rekomendāciju par klīringu un norēķiniem īstenošanu atbilstoši ES ierosinājumiem. ECB arī formulēja Komisijas ierosinājumu aktualizēt Direktīvu par norēķinu galīgumu, kas pirmo reizi pieņemta 1998. gadā. Visbeidzot, ECB atbalstīja Maksājumu un norēķinu sistēmu komitejas (CPSS) un Starptautiskās vērtspapīru komisiju organizācijas (IOSCO) rekomendācijas centrālajiem darījuma partneriem.

VĒRTSPAPĪRU NORĒĶINU SISTĒMU NOVĒRTĒJUMS

Visām Eurosistēmas kredītooperācijām jābūt ar pietiekamu nodrošinājumu atbilstošo aktīvu veidā. Tie ietver vērtspapīrus, kas piegādāti Eurosistēmai, izmantojot VNS, t.i., pakalpojumu sniedzējus, kas specializējas vienas puses likumisko īpašumtiesību vai līdzvērtīgu tiesību uz atbilstošiem aktīviem nodošanā otrai pusei. Lai nodrošinātu, ka šajā procesā Eurosistēma netiek pakļauta pārmērīgam riskam, tā katru gadu saskaņā ar deviņiem lietotāju standartiem¹⁰ novērtē VNS, kuras tā izmanto. 2004. gadā veiktais novērtējums aptvēra 18 VNS. Vērtējumā secināts, ka šīs VNS lielā mērā atbilst lietotāju standartiem un tiek veikti pasākumi turpmāko uzlabojumu ieviešanai. Dažas sistēmas palielinājušas darbības drošību, un veikti

pasākumi sistēmu operatoru finanšu stabilitātes uzlabošanai. Eurosistēma pārrauga un atbalsta visus centienus, lai uzlabotu kredītooperācijās izmantoto VNS efektivitāti un drošību.

SADARBĪBA AR EIROPAS VĒRTSPAPĪRU REGULATORU KOMITEJU

2001. gadā Padome apstiprināja pamatnostādnes ECBS un CESR sadarbībai vērtspapīru klīringa un norēķinu sistēmu jomā. Tika izveidota darba grupa, tajā iekļaujot katras ECBS centrālās bankas un katra CESR vērtspapīru regulatora pārstāvi. Šī darba grupa sagatavoja ziņojumu "Vērtspapīru klīringa un norēķinu standarti Eiropas Savienībā"¹¹, ko 2004. gada oktobrī apstiprināja gan Padome, gan CESR. Galvenokārt izmantojot CPSS un IOSCO VNS sniegtās rekomendācijas (t.s. CPSS-IOSCO rekomendācijas), ECBS-CESR ziņojumā iekļauti 19 standarti, kuru mērķis ir vērtspapīru klīringa un norēķinu drošības, stabilitātes un efektivitātes palielināšana ES (sk. 14. ielikumu). Salīdzinājumā ar CPSS-IOSCO rekomendācijām ECBS-CESR standarti vērsti uz dažās jomās izvīzīto prasību padziļināšanu un nostiprināšanu sakarā ar Eiropas tirgu konkrētām iezīmēm. ECBS-CESR nosacījumu

⁹ Tā kā ES pārraudzības standarti nav saskaņoti, lietotāja standartus uzskata par ES VNS *de facto* kopīgiem standartiem, tāpēc tie aplūkoti šajā nodaļā. Tomēr nav paredzēts, ka lietotāja standarti būs visaptverošs standartu kopums VNS uzraudzībai vai pārraudzībai.

¹⁰ *Standards for the use of EU securities settlement systems in ESCB credit operations*, 1998. gada janvāris.

¹¹ Pieejami ECB interneta lapā.

kopējais mērķis ir veicināt ES kapitāla tirgu integrāciju, tāpēc tajos vairāk akcentēti kopējie risinājumi un savietojamība. Šajā jomā veiktais Komisijas darbs ir ņemts vērā.

Darba grupa strādājusi ar atklātām un caurredzamām metodēm. Vērtspapīru klīringa un norēķinu jomā ieinteresētās personas tika vairākkārt lūgtas sniegt komentārus par šo darbu. Saņemtie ieteikumi tika rūpīgi apsvērti, un darba grupa pielika visas pūles, lai nodrošinātu, ka paustie viedokļi ir iekļauti standartos. Standartus varēs piemērot tad, kad sistēmu novērtēšanas metodoloģija tiks izstrādāta kā

ziņojuma pielikums. Kopš 2004. gada oktobra grupa turpināja darbu šādās četrās jomās: 1) VNS standartu novērtējuma metodoloģijas izstrādāšana; 2) centrālo darījuma partneru novērtējuma metodoloģijas un nosacījumu izstrādāšana; 3) jautājumu analīze saistībā ar nozīmīgiem vērtspapīru turētājiem; un 4) to tēmu analīze, kas attiecas uz regulējošo, uzraudzības un pārraudzības institūciju sadarbību.

14. pielikums

VĒRTSPAPĪRU KLĪRINGA UN NORĒĶINU STANDARTI EIROPAS SAVIENĪBĀ

1. standarts. Juridiskā bāze

Attiecīgajās jurisdikcijās jābūt pamatotai, skaidrai un caurredzamai vērtspapīru klīringa un norēķinu sistēmu un to savstarpējo saikņu juridiskajai bāzei.

2. standarts. Darījuma apstiprināšana un norēķina saskaņošana

Darījumi starp tiešajiem tirgus dalībniekiem jāapstiprina iespējami ātri pēc darījuma veikšanas, bet ne vēlāk kā darījuma datumā (T + 0). Ja nepieciešams apstiprināt netiešo tirgus dalībnieku (piemēram, institucionālo investoru) darījumus, tas jāizdara iespējami ātri pēc darījuma veikšanas, vēlams T + 0 dienā, bet ne vēlāk kā T + 1 dienā.

Norēķina rīkojumi jāsaņem iespējami ātri, un norēķinu cikliem, kas pārsniedz T + 0 dienu, saskaņošana jāveic ne vēlāk kā dienu pirms konkrētā norēķina datuma.

3. standarts. Norēķinu cikli un darbības laiki

Visos vērtspapīru tirgos jāievieš regulāros intervālos veicams norēķins. Galīgais norēķins jāveic ne vēlāk kā T + 3 dienā. Jānovērtē to ES mēroga norēķinu ciklu ieguvumi un izmaksas, kas īsāki par T + 3 dienām.

CVD un, ja nepieciešams, centrālajiem darījuma partneriem jāsaņem savi darba laiki un darbadienas, un tiem jāstrādā vismaz TARGET darbības laikā euro izteiktu darījumu veikšanai.

4. standarts. Centrālie darījuma partneri (CDP)

Jānovērtē CDP izveides gūvumi un izmaksas. Ja šāds mehānisms tiek ieviests, CDP stingri jākontrolē riski, kādus tas uzņemas.

5. standarts. Vērtspapīru aizdošana

Vērtspapīru aizdošana un aizņemšanās (vai *repo* darījumi un citi ekonomiski līdzvērtīgi darījumi) jāatbalsta kā metode, ar kuru novērš norēķinu kļūmes un veicina vērtspapīru norēķinu. Jāatceļ ierobežojumi, kas kavē vērtspapīru aizdošanas praksi šādam mērķim. Vērtspapīru aizdošanas kārtībai jābūt stabilai, drošai un efektīvai.

6. standarts. Centrālie vērtspapīru depozitāriji (CVD)

Vērtspapīriem jābūt imobilizētiem vai dematerializētiem, un tie jāpārved dematerializētā veidā uz CVD iespējami lielākā apjomā. Lai nodrošinātu vērtspapīru emisijas integritāti un ieguldītāju intereses, CVD jāpanāk, ka vērtspapīru emisija, turēšana un pārvešana tiek veikta atbilstoši un pareizi.

7. standarts. Piegāde pret samaksu (DVP)

Jānovērš pamatsummas risks, saistot vērtspapīru pārvedumus ar naudas līdzekļu pārvedumiem tādējādi, lai nodrošinātu to piegādi pret samaksu.

8. standarts. Norēķina galīguma laika noteikšana

Dienas ietvaros veiktā norēķina galīgumu nodrošina, veicot apstrādi reālā laikā un/vai pakešapstrādi, lai tādējādi samazinātu riskus un ļautu efektīvi veikt norēķinu starp sistēmām.

9. standarts. Kredīta un likviditātes riska kontrole

Sistēmiskās stabilitātes nodrošināšanai svarīgi, lai CVD darbotos bez pārtraukuma. Tāpēc, ja nacionālā likumdošana ļauj piešķirt kredītu, CVD jāaprobežo savas kredīta darbības tikai ar tām, kuras nepieciešamas vērtspapīru norēķina un aktīvu apkalpošanas raitai darbībai. CVD, kuri piešķir kredītu (ieskaitot dienas ietvaros izsniegto kredītu un kredītu uz nakti), pilnībā jāizmanto nodrošinājums attiecībā pret kredīta summu, kad vien tas praktiski iespējams. Nenodrošinātu kredītu piešķiršana jāierobežo ar nelielu skaitu precīzi norādītu gadījumu un jāpakļauj atbilstošiem riska kontroles pasākumiem, ieskaitot kredītriska limitus, darījuma partnera kvalitāti un kredīta ilgumu.

Lielākā daļa vērtspapīru kontu turētāju pakļauti ES banku darbības noteikumiem. Tos, kuri vērtspapīru darījumu norēķinus veic ievērojamās apjomos un lai ierobežotu ar to vērtspapīru norēķina darbību saistītos sistēmiskos riskus, nacionālajiem vērtspapīru regulatoriem, banku darbības uzraugiem un pārraugiem jāpārbauda šo vērtspapīru kontu turētāju īstenotā riska pārvaldības politika, lai novērtētu, vai tie atbilst finanšu sistēmai radītajiem riskiem. Īpaši jāizpētī iespēja palielināt kredīta, t.sk. dienas ietvaros izsniegtā kredīta, nodrošinājuma apjomu.

Neto norēķinu sistēmu operatoriem jāievieš riska kontrole, kas vismaz nodrošina savlaicīgu norēķinu, ja dalībnieks ar lielākajām maksājuma saistībām nevar veikt norēķinu. Drošākais kontroles veids ir nodrošinājuma prasību un kredītēšanas limitu apvienojums.

10. standarts. Naudas norēķinam izmantotie aktīvi

Aktīviem, kurus izmanto no vērtspapīru darījumiem izrietošu maksājumu saistību izpildei, jābūt ar nelielu kredīta vai likviditātes risku vai vispār bez tā. Ja netiek izmantota centrālās bankas nauda, jāveic pasākumi, lai aizsargātu sistēmas dalībniekus no iespējamiem zaudējumiem un likviditātes problēmām, kuras izraisa naudas norēķinu aģenta saistību neizpilde, kura aktīvus izmanto šim mērķim.

11. standarts. Darbības drošība

Jāidentificē, jākontrolē un regulāri jānovērtē tā darbības riska avoti, kas rodas klīringa un norēķina procesā. Šāds risks jāsamazina, izstrādājot atbilstošas sistēmas un efektīvu kontroli un kārtību. Sistēmām un saistītajām funkcijām 1) jābūt ticamām un drošām, 2) jābalstās uz pamatotiem tehniskiem risinājumiem, 3) jābūt izstrādātām un tās jāuztur atbilstoši pārbaudītai kārtībai, 4) jābūt ar atbilstošu, mērāmu jaudu, 5) jābūt izstrādātai atbilstošai kārtībai nepārtrauktas darbības nodrošināšanai un darbības atsākšanai pēc avārijas, un 6) bieži un neatkarīgi jāveic to procedūru auditi, kuras ļauj laikus atsākt darbību un pabeigt norēķina procesu.

12. standarts. Klientu vērtspapīru aizsardzība

Iestādēm, kuru glabāšanā atrodas vērtspapīri, jāizmanto uzskaites prakse un aizsardzības procedūras, lai pilnībā aizsargātu klientu vērtspapīrus. Klientu vērtspapīrus ir būtiski aizsargāt pret visu vērtspapīru glabāšanas ķēdē iesaistīto iestāžu kreditoru prasībām.

13. standarts. Pārvaldība

CVD un CDP pārvaldības kārtība jāizstrādā tā, lai tā atbilstu sabiedrības prasībām un veicinātu īpašnieku un tirgus dalībnieku mērķu sasniegšanu.

14. standarts. Piekļuve

CVD un CDP jābūt objektīviem un publiskotiem dalības kritērijiem, kas nodrošina godīgu un atklātu piekļuvi. Piekļuvi ierobežojošas normas un prasības jāvērs uz riska kontroli.

15. standarts. Efektivitāte

Uzturot drošas operācijas, vērtspapīru klīringa un norēķinu sistēmām jābūt efektīvām.

16. standarts. Saziņas kārtība, ziņojumu sūtīšanas standarti un maksājumu apstrādes automatizācija (STP)

Iestādēm, kas nodrošina vērtspapīru klīringa un norēķinu pakalpojumus, un to sistēmu dalībniekiem jāizmanto vai jāpiemēro attiecīgā starptautiskā saziņas kārtība un standarti ziņojumu sūtīšanai un atsaucēs dati, lai veicinātu efektīvu klīringu un norēķinus starp sistēmām. Tādējādi tiks veicināta maksājumu apstrādes automatizācija (STP) visā vērtspapīru darījumu plūsmā.

Pakalpojumu sniedzējiem jāievieš STP, lai palīdzētu panākt savlaicīgu, drošu un izmaksu ziņā efektīvu vērtspapīru apstrādi, ieskaitot apstiprinājumu, saskaņošanu, ieskaitu, norēķinu un vērtspapīru glabāšanu.

17. standarts. Caurredzamība

CVD un CDP jāsniedz tirgus dalībniekiem pietiekama informācija, lai tie identificētu un precīzi novērtētu ar vērtspapīru klīringa un norēķina pakalpojumiem saistītos riskus un izmaksas.

Nozīmīgajiem vērtspapīru kontu turētājiem jānodrošina pietiekama informācija, lai to klienti identificētu un precīzi novērtētu ar vērtspapīru klīringa un norēķinu pakalpojumiem saistītos riskus un izmaksas.

18. standarts. Regulēšana, uzraudzība un pārraudzība

To iestāžu darbībai, kuras sniedz vērtspapīru klīringa un norēķinu pakalpojumus, vismaz jābūt pakļautai caurredzamai, konsekventai un efektīvai regulēšanai un uzraudzībai. Vērtspapīru klīringa un norēķinu sistēmām/kārtībai vismaz jābūt pakļautai caurredzamai, konsekventai un efektīvai centrālās bankas īstenotai pārraudzībai. Centrālajām bankām, vērtspapīru regulatoriem un banku darbības uzraugiem efektīvi un caurredzami jāsadarbojas gan valsts, gan pārrobežu mērogā (īpaši Eiropas Savienībā).

19. standarts. Starpsistēmu saikņu riski¹

CVD, kas izveido saiknes starpsistēmu darījumu veikšanai, jāizstrādā un jāizmanto šādas saiknes, lai tās efektīvi samazinātu ar starpsistēmu norēķiniem saistītos riskus.

¹ Šis standarts neietver CDP izveidotās saiknes. Šis jautājums tiks ietverts ECBS-CESR nākotnes darbā ar CDP.

Māksliniece

Ana Luísa Ribeiro (*Ana Luísa Ribeiro*)

Nosaukums

Bez nosaukuma, 2002

Materiāls

Audekls, eļļa

Formāts

150 × 230 cm

© Eiropas Centrālā banka

4. NODAĻA

EIROPAS UN STARPTAUTISKĀS ATTIECĪBAS

1. EIROPAS JAUTĀJUMI

1.1. POLITIKAS JAUTĀJUMI

STABILITĀTES UN IZAUGSMES PAKTS

Divām euro zonas valstīm – Grieķijai un Nīderlandei – un sešām no 10 jaunajām ES dalībvalstīm – Čehijas Republikai, Kiprai, Ungārijai, Maltai, Polijai un Slovākijai – 2004. gadā konstatēja pārmērīgu budžeta deficītu (sk. arī 1. nodaļas 2.5. sadaļu). Francijai un Vācijai turpināja piemērot 2003. gadā uzsāktās pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras, lai gan *de facto* to piemērošanu uz laiku pārtrauca, ievērojot ECOFIN Padomes 2003. gada 25. novembra atzinumus. Šajos atzinumos noteikts, ka Francijai un Vācijai būtu jānovērš to pārmērīgais budžeta deficīts līdz 2005. gadam, nevis līdz 2004. gadam, kā paredzēts ECOFIN Padomes saskaņā ar Līguma 104. panta 7. punktu izdotajās rekomendācijās šīm valstīm. Portugālei pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru atcēla.

Eiropas Kopienu Tiesa 2004. gada jūlijā atcēla ECOFIN Padomes 2003. gada 25. novembra atzinumus attiecībā uz Franciju un Vāciju, ciktāl tie ietver lēmumu uz laiku atcelt pārmērīga deficīta novēršanas procedūru un mainīt iepriekšējās rekomendācijas šīm abām valstīm. Tiesa uzsvēra, ka vienmēr jāievēro Līgumā un Stabilitātes un izaugsmes paktā paredzētie noteikumi un procedūras, kā arī Komisijas iniciatīvas tiesības.

ECB izteica gandarījumu par to, ka nolēmums apstiprina nepieciešamību pilnībā piemērot Līgumā un Paktā paredzētos noteikumus un procedūras. Tā aicināja attiecīgās institūcijas veikt nepieciešamās darbības, lai pilnībā nodrošinātu noteikumu un procedūru ieviešanu.

Komisija 2004. gada septembrī sniedza paziņojumu par ekonomiskās vadības nostiprināšanu un Stabilitātes un izaugsmes pakta ieviešanas izskaidrošanu. Šajā paziņojumā ietverti vairāki priekšlikumi Pakta pārveidošanai. Priekšlikumi attiecībā uz Pakta preventīvo sadaļu ietvēra iepriekšējo darbību nodrošināšanu, lai, savlaicīgāk un aktīvāk izmantojot agrīnos

brīdinājumus, koriģētu neatbilstošas norises, vidēja termiņa mērķu atkārtotu noteikšanu budžeta bilancēm, ņemot vērā valstij raksturīgos apstākļus, kā arī lielākas uzmanības pievēršanu parādam un budžeta situācijas uzraudzības ilgtspējai. Priekšlikumi attiecībā uz Pakta korektīvo sadaļu ietvēra izņēmuma apstākļu definīciju, saskaņā ar kuru deficīta koeficients, kas pārsniedz 3% no IKP atsaucēs vērtību, nav pārmērīgs, pārveidošanu, pārmērīga deficīta koriģēšanas kārtību un parāda kritēriju precizēšanu.

Diskusijā par Stabilitātes un izaugsmes pakta reformu Padome puda viedokli, ka tā ieviešanā iespējami uzlabojumi un ka tie būtu lietderīgi. Šajā sakarā noderīgi bija Eiropas Komisijas priekšlikumi Pakta preventīvās sadaļas ieviešanas uzlabošanai. Vienlaikus Padome ieteica neveikt grozījumus Paktā un īpaši pārmērīga deficīta novēršanas procedūrā. Tā uzskatīja, ka uzticība 3% deficīta ierobežojumam ir būtiska fiskālās disciplīnas gaidu nostiprināšanai.

Grieķija 2004. gada septembrī uzrādīja 2000.–2003. gada budžeta deficītu un parāda rādītājus, kas bija ievērojami augstāki nekā iepriekš publiskotie dati. Deficīta koeficients pārsniedza 3% no IKP atsaucēs vērtību. Pēc tam tika publiskoti pārskatīti 1997.–1999. gada dati, kas arī liecināja par budžeta deficītu, kurš pārsniedz 3% no IKP (sk. arī 1. nodaļas 2.5. sadaļu). ECB uzskata, ka valdības finanšu statistikas ticamai apkopošanai un precīzai un savlaicīgai iesniegšanai ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu uzticību budžeta uzraudzībai un EMS kopumā. Grāmatojot visus izdevumu un ieņēmumu veidus, pilnībā jāievēro Eiropas grāmatvedības noteikumi, un tie dalībvalstīs jāpiemēro vienādi, laika gaitā saglabājot konsekvenci un stabilitāti.

LISABONAS STRATĒGIJA

Eiropadome 2000. gada marta sanāksmē Lisabonā noteica 10 gadu stratēģiju – Lisabonas stratēģiju –, saskaņā ar kuru līdz 2010. gadam ES būtu jārada "visdinamiskākā un konkurētspējīgākā zināšanu ekonomika pasaulē, kura spētu veicināt stabilu ekonomisko izaugsmi, nodrošinot lielāku skaitu labāku darba vietu un

lielāku sociālo vienotību". Rezultāti, kas līdz 2004. gadam sasniegti saskaņā ar Lisabonas stratēģiju, bija atšķirīgi. Atsevišķās jomās, piemēram, darba tirgos, vērojams progress. Tomēr lielākoties progress bijis viduvējs. Ja Lisabonas mērķi būtu jāsasniedz līdz 2010. gadam, reformas temps būtu ievērojami jāpalielina.

Šajā situācijā Eiropadome 2004. gada pavasara sanāksmē nolēma uzņemties Lisabonas stratēģijas pārskatu tās īstenošanas vidusposmā. Vispirms tā aicināja Komisiju izveidot augsta līmeņa grupu, kuru vadītu Vims Koks (*Wim Kok*), lai veiktu saskaņā ar Lisabonas stratēģiju sasniegtā progresa neatkarīgu novērtējumu, kas būtu pamats Komisijas un Padomes gatavotajam stratēģijas īstenošanas vidusposma pārskatam. Šo pārskatu plānots pabeigt līdz Eiropadomes pavasara sanāksmei 2005. gada martā.

Augstā līmeņa grupa 2004. gada novembrī sniedza ziņojumu "Izaicinājuma priekšā". Ziņojumā tika uzsvērts, ka, saskaroties ar globālās konkurences un iedzīvotāju novecošanas problēmām, *status quo* saglabāšana nav ES izvēle, īpaši, ja tai jānodrošina savs sociālais modelis. Ziņojumā tika secināts, ka tāpēc jāatbalsta augstie Lisabonas stratēģijas mērķi un jāievēro to sasniegšanas termiņš – 2010. gads. Tas prasīja mērķu prioritātes noteikšanu un tūlītēju rīcību piecās galvenajās politikas jomās: zināšanu sabiedrība, iekšējais tirgus, uzņēmējdarbības vide, darba tirgus un vides stabilitāte.

ECB ir atkārtoti atbalstījusi Lisabonas stratēģijas mērķus un valdību un sociālo partneru centienus. Tā ir arī aicinājusi ātrāk īstenot nepieciešamos pasākumus un nodrošināt efektīvāku reformas progresa etalonu. Reforma ir būtiska, lai nodrošinātu turpmāko izaugsmi un nodarbinātības iespējas un veicinātu euro zonas spēju piemēroties ekonomiskajiem šokiem. Reformas darba, kapitāla, preču un pakalpojumu tirgos īpaši var veicināt ieguldījumus un, palielinot konkurenci, samazināt inflācijas noturību. ES būtu jāizmanto Lisabonas stratēģijas īstenošanas vidusposma pārskats, lai

aktualizētu stratēģiju un palielinātu strukturālo reformu tempu.

1.2. INSTITUCIONĀLIE JAUTĀJUMI

EIROPAS KONSTITŪCIJA

Valstu vai valdību vadītāji 2004. gada 17. un 18. jūnija noslēdzošajā starpvaldību konferencē (SVK) vienojās par Līgumu par Konstitūciju Eiropai (Eiropas Konstitūcija). Eiropas Konstitūcija tika parakstīta Romā 2004. gada 29. oktobrī. Kad Eiropas Konstitūciju būs ratificējušas visas 25 dalībvalstis saskaņā ar tajās pastāvošo kārtību, tā stāsies spēkā 2006. gada 1. novembrī. Vairākās dalībvalstīs ratifikācijas procedūras ietvers referendumu.

ECB vēroja SVK norisi un deva gan oficiālu, gan neoficiālu ieguldījumu sarunās par jautājumiem, kas ir būtiski attiecībā uz ECB, Eurosistēmas un ECBS uzdevumiem un pilnvarām. Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību 48. pantu ECB tika lūgta konsultācija, un tās Padome pēc apspriedes ar ECB 2003. gada 19. septembrī pieņēma atzinumu par Līguma par Konstitūciju Eiropai projektu.¹ Turklāt ECB prezidents 2003. gada novembrī un 2004. gada aprīlī

¹ CON/2003/20.

nosūtīja vēstules ES Padomes prezidentam, lai izvērstu šo atzinumu.

ECB atbalstīja Eiropas Nākotnes konvencijas sasniegumus un tālākos SVK centienus vienkāršot, racionalizēt un precizēt ES juridisko un institucionālo struktūru. Tā arī paskaidroja, ka pašreizējie EMS regulējošie nosacījumi ir pamatoti gan to mērķu, gan atbildības sadalījuma ziņā.

Īpaši ECB uzskatīja, ka ir būtiski saglabāt cenu stabilitāti ne tikai kā galveno ECB un ECBS mērķi, bet arī kā ES noteikto mērķi. Eiropas Konstitūcija pilnībā apstiprina šo viedokli.

ECB arī uzskatīja, ka, lai veiksmīgi izpildītu savus uzdevumus, nepieciešams saglabāt ECB un ECBS specifiskās institucionālās iezīmes, kas atšķir ECB no citām Eiropas institūcijām. Eiropas Konstitūcija saglabā šīs specifiskās institucionālās iezīmes, apstiprinot ECB, ECBS un NCB neatkarību, kā arī ECB juridiskās personas statusu un regulatīvās pilnvaras. Tajā papildus uzsvērts specifiskais ECB raksturs, klasificējot to kā vienu no "pārējām Savienības institūcijām un padomdevējām iestādēm". Tāpēc ECB uzskaitīta atsevišķi no "Savienības institūcijām" – Eiropas Parlamenta, Eiropadomes, Ministru Padomes, Eiropas Komisijas un Eiropas Savienības Tiesas –, kas klasificētas kā ES "institucionālā struktūra".

Pēc īpaša ECB pieprasījuma Eiropas Konstitūcijā ieviests termins "Eurosistēma". Šis termins, kas attiecas uz ECB un euro zonas NCB un ko Padome pieņēma jau 1999. gadā, palīdz atšķirt ECBS, kura ietver visas ES centrālās bankas, no euro zonas centrālo banku sistēmas. Termins "Eurosistēma" arī atbilstoši atspoguļo to, ka ECB un euro zonas NCB ir vienas sistēmas neatņemamas sastāvdaļas (sk. arī 8. nodaļu).

Ņemot vērā minēto rezultātu, ECB uzskata, ka Eiropas Konstitūcija apstiprina pastāvošo ES monetāro struktūru. Tā būtu gandarīta par veiksmīgu ratifikācijas procesa noslēgumu.

EUROGRUPAS JAUNĀS DARBA METODES

Neoficiālajā ECOFIN Padomes sanāksmē, kas notika 2004. gada 10. un 11. septembrī Ševeningenā (Nīderlande), euro zonas ekonomikas un finanšu ministri vienojās par jaunām Eurogrupas darba metodēm. Šīs metodes paredzētas Eurogrupas darba lietderības un efektivitātes uzlabošanai.

Jaunās metodes ietver progresīvākas stratēģiskās diskusijas, īpaši par strukturālo reformu, un stabilas Eurogrupas prezidentūras izveidošanu uz diviem gadiem rotējošas sešu mēnešu prezidentūras vietā. Eurogrupas prezidentu ievēl ar Eurogrupas locekļu vienkāršu balsu vairākumu. Ševeningenā par pirmo Eurogrupas prezidentu uz diviem gadiem (2005–2006) ievēlēja Luksemburgas premjerministru un finanšu ministru Žanu Klodu Junkeru (*Jean-Claude Juncker*).

ECB, kas regulāri tiek aicināta piedalīties Eurogrupas sanāksmēs, piedalījās grupas darba metožu pārbaudē. ECB puda viedokli, ka šīs jaunās darba metodes, t.sk. stabilas Eurogrupas prezidentūras izveidošana, veicinātu Eurogrupas darbības lietderību un efektivitāti. Jaunās metodes nenozīmē nekādas pārmaiņas ECB un euro zonas finanšu ministru uzdevumu sadalījumā EMS struktūrā. Tomēr tās uzsver valdību kopējo atbildību par stabilas fiskālās un strukturālās politikas īstenošanu, kas nepieciešama nepārtrauktai un veiksmīgai vienotās valūtas pastāvēšanai.

2. STARPTAUTISKIE JAUTĀJUMI

2.1. GALVENĀS NORISES STARPTAUTISKAJĀ MONETĀRAJĀ UN FINANŠU SISTĒMĀ

MAKROEKONOMISKĀS POLITIKAS PĀRRAUDZĪBA PASAULES TAUSAIMNIECĪBĀ

Makroekonomiskā politika pasaules tautsaimniecībā, īpaši lielāko attīstīto valstu īstenotā politika, ir būtiska starptautiskās vides sastāvdaļa, kura ECB jāņem vērā, īstenojot monetāro politiku un veicot citus uzdevumus. Eurosistēma piedalās starptautisko finanšu organizāciju makroekonomisko politiku pārraudzībā un diskusijās, kas galvenokārt notiek SVF Valdes, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD), G7 finanšu ministru un centrālo banku prezidentu, kā arī G10 centrālo banku prezidentu sanāksmēs. ECB mērķis ir viedokļu apmaiņa un politikas iespēju analīze, kas veicinātu stabilu makroekonomisko vidi, efektīvas makroekonomiskās politikas īstenošanu un cenu stabilitāti euro zonā.

Pasaules politikas vidi 2004. gadā raksturoja spēcīga ekonomiskā izaugsme un lielākoties mērens inflācijas spiediens. Daudzās attīstītājās valstīs un Latīņamerikā vienlaikus ar nepārtraukti spēcīgu pieauguma tempu jaunajos Āzijas un Austrumeiropas tirgos atkal bija vērojams produkcijas izlaides kāpums. Tomēr negatīvs aspekts bija tas, ka saglabājās vai pat turpināja palielināties globālā nelīdzsvarotība, t.sk. ASV tautsaimniecības ārējā nelīdzsvarotība.

ECB vairākkārt uzsvēra riskus un nenoteiktību, kas saistīta ar šādas nelīdzsvarotības turpināšanos. Kopumā ECB atbalsta starptautiskās sabiedrības viedokli, ka pielāgojuma procesā jāievēro trīs galvenās prasības: jārisina jautājums par uzkrājumu/ieguldījumu deficītu valstīs, kurām ir budžeta deficīts; jāveicina lielāka ilgtspējīga izaugsme, veicot strukturālas reformas valstīs, kurās ir relatīvi zema potenciālā izaugsme, un jāveicina valūtas kursu elastība lielajās valstīs un reģionos, kur nav šādas elastības. Attiecībā uz valūtas kursu norisēm 2004. gada un 2005. gada februāra G7 komunikē uzsvērts, ka valūtas kursiem būtu jāatspoguļo ekonomiskie pamati un ka tautsaimniecības izaugsmei nav

vēlams pārmērīgs valūtas kursu svārstīgums un neprognozējamība.

Augošā Austrumāzijas valstu nozīme pasaules tautsaimniecībā, par ko liecina šo valstu ievērojamais ieguldījums pasaules produkcijas izlaides attīstībā un tirdzniecībā, 2004. gadā bija galvenais jautājums. ECB vērtīgi sekoja norisēm šajās valstīs un stiprināja tiešās attiecības ar Āzijas centrālajām bankām, kopā ar Singapūras Monetāro iestādi organizējot augsta līmeņa semināru, kurā piedalījās 11 prezidentu no Austrumāzijas un Klusā okeāna reģiona valstu (EMEAP)² centrālo banku vadītāju sanāksmes, euro zonas NCB prezidenti un ECB prezidents. Pasākumā, kas notika Singapūrā 2004. gada jūlijā, galvenā uzmanība bija pievērsta daudzu Austrumāzijas valstu augošajai ekonomiskajai nozīmei, starptautisko valūtu lomai un reģionu integrācijai un sadarbībai.

Kapitāla plūsmas uz jaunajām tirgus ekonomikas valstīm, kuras ECB pastāvīgi kontrolē, ņemot vērā to nozīmi starptautiskās finanšu stabilitātes nodrošināšanā, 2004. gadā saglabāja stabilitāti, kas bija raksturīga arī šo valstu ekonomiskajai darbībai kopumā. Izšķiroši faktori bija labvēlīgi ārējās finansēšanas nosacījumi, augstās eksporta preču starptautiskās cenas un attīstīto valstu pieprasījuma pieaugums pēc importa precēm. Tāpēc tekošā konta saldo bija pozitīvs un ārējā parāda līmeņi kopumā samazinājās, lai gan daudzās valstīs saglabājās augsts parāda līmenis. Labvēlīgi finansēšanas nosacījumi rosināja valsts un privātā sektora jauno tirgu aizņēmējus lielā mērā izmantot starptautiskos obligāciju tirgus, kuros bija zemas procentu likmes. Pēc īslaicīgas palielināšanās 2004. gada 2. ceturksnī jauno tirgu obligāciju peļņas likmju starpības vēlāk tajā pašā gadā atgriezās vēsturiski zemā līmenī.

Visbeidzot, starptautisko politikas pārraudzību piemēroja arī euro zonai. Papildus atsevišķu euro zonas valstu pārbaudēm gan SVF, gan OECD veica regulāras euro zonas monetārās, finanšu un ekonomiskās politikas pārbaudes.

² EMEAP valstis ir Austrālija, Filipīnas, Honkongas Īpašās pārvaldes apgabals, Indonēzija, Japāna, Jaunzēlande, Koreja, Ķīna, Malaizija, Singapūra un Taizeme.

SVF Vienošanās līguma IV panta konsultācijas un OECD Ekonomikas un attīstības analīzes komitejas pārskats nodrošināja iespēju veidot rezultatīvu viedokļu apmaiņu starp šīm starptautiskajām organizācijām un ECB, Eurogrupas prezidentūru un Eiropas Komisiju. Pēc šīm diskusijām gan SVF, gan OECD sagatavoja ziņojumu, kurā ietverts euro zonas politiku novērtējums.³ Abos 2004. gadā sniegtajos pārskatos īpaša uzmanība tika veltīta tam, ka 2004. gada 1. maijā ES pievienojās 10 jaunas dalībvalstis.

STARPTAUTISKĀ FINANŠU ARHITEKTŪRA

Ņemot vērā ES augsto integrācijas līmeni pasaules tautsaimniecībā, ECBS un Eurosistēma ir ieinteresētas raitā pasaules finanšu sistēmas darbībā. Tāpēc tās aktīvi atbalsta notiekošās diskusijas par starptautisko finanšu arhitektūru, t.sk. piedalās attiecīgajās starptautiskajās institūcijās un forumos. Dažās no šīm institūcijām un sanāksmēm ECB piedalās tieši, un citās tai ir novērotāja statuss. ECBS arī piedalās šajā darbā Eiropas līmenī, īpaši Ekonomikas un finanšu komitejā.

Attiecībā uz G10 finanšu ministru un centrālo banku prezidentu darbu ECB atbalstīja pieaugošo kopējas darbības noteikumu (KDN) – līguma nosacījumu, kas galvenokārt izstrādāti, lai veicinātu nenomaksātu parādu precīzu pārstrukturēšanu, – ietveršanu valsts obligāciju emisijās. Mazāk nekā divu gadu

laikā KDN ir kļuvuši par tirgus standartu valsts obligāciju izlaišanai saskaņā ar Ņujorkas likumiem, lai gan tie vēl pilnībā neatbilst G10 ieteikumiem.

ECB arī pārrunāja citus aspektus attiecībā uz privātā sektora iesaistīšanu finanšu krīžu novēršanā un analizēja pieredzi ar dažādiem instrumentiem, kas veicina šādu iesaistīšanu. Tā sekoja jauno tirgu suverēno emitentu un privātā sektora kreditoru grupas 2004. gada novembrī noteikto "Stabilu kapitāla plūsmu un godīgas parāda pārstrukturēšanas jaunajos tirgos principu" attīstības progresam. Agrāk šie principi bija pazīstami kā "Ētikas kodekss", un to mērķis ir veicināt: informācijas par parāda līmeni sniegšanu, parādnieku un kreditoru regulāru dialogu, parāda pārstrukturēšanas sarunu godprātīgu risināšanu un godīgu attieksmi pret visiem iesaistītajiem kreditoriem. Šie principi, kurus atbalstīja G20 finanšu ministri un centrālo banku prezidenti, attiecas uz dažiem būtiskiem nenovērstiem trūkumiem pasaules finanšu arhitektūrā. Šo principu ieviešanai vajadzētu būtiski veicināt ilgtermiņa centienus izveidot sistēmu, kas stimulētu globālu sadarbību, izaugsmi un finanšu stabilitāti.

ECB vēroja arī SVF finansiālo situāciju. 2004. gada oktobra sanāksmē G10 finanšu ministri un centrālo banku prezidenti atzīmēja, ka pasaules tautsaimniecības attīstības kontekstā SVF saskarsies ar nopietnām problēmām tā stabilajā finansiālajā situācijā, kurai ir būtiska nozīme fonda pienākumu izpildē. Lai šīs problēmas risinātu, būtu nepieciešams veikt vairākus politikas pasākumus, piemēram, pastiprināt pārraudzību, lēmumos par aizdevumiem pievērst lielāku uzmanību parāda ilgtspējai, stingri ievērot neseno saskaņoto ārkārtas pieejas struktūru, kā arī turpmāk, iespējams, veikt pārmaiņas SVF finanšu struktūrā, lai veicinātu savlaicīgu atmaksu un pārņemšanas vienošanos skaita sarukumu.

3 SVF: *Euro Area Policies: Staff Report*, 2004. gada augusts; OECD: *Economic Survey – Euro Area 2004*, 2004. gada jūlijs.

REĢIONĀLĀ INTEGRĀCIJA UN SADARBĪBA

Tā kā ES ir ilga reģionālās ekonomiskās integrācijas procesa rezultāts, ECB ir kļuvusi par monetāro institūciju īstu partneri vairākās pasaules reģionālajās apvienībās, kas aicina ECB dalīties pieredzē ar politikas veidotājiem un laiku pa laiku – ar akadēmisko aprindu pārstāvjiem. Tādējādi ECB ir ne tikai ieinteresēta Eiropas situācijas izskaidrošanā, īpaši monetārās sadarbības jomā, bet, kas ir vienlīdz svarīgi, arī reģionālās ekonomiskās integrācijas izpratnē ārpus ES.

2004. gada septembrī Pekinā notika Ķīnas Tautas bankas un ECB organizētais G20 seminārs par reģionālo ekonomisko integrāciju pasaules struktūrā. Aplūkotie jautājumi ietvēra reģionālās sadarbības pasākumu priekšnoteikumus, integrācijas, monetārās un finansiālās sadarbības procesu optimālu secību, kā arī reģionālās tirdzniecības integrācijas un Pasaules tirdzniecības organizācijas noteikumu savienojamību.

ECB 2004. gadā arī nostiprināja attiecības ar Āfrikas reģionālajām monetārajām institūcijām. Šajā sakarā ECB kopā ar vairākām euro zonas NCB paplašinājusi tehnisko palīdzību Rietumāfrikas Monetārajam institūtam (atrodas Akrā, Ganā). Tas apņemas veikt tehniskos sagatavošanās darbus Rietumāfrikas anglofonisko valstu monetārajai integrācijai.

EURO STARPTAUTISKĀ LOMA

2004. gadā euro lielā mērā saglabāja stabilitāti gan starptautiskajos kapitāla un ārvalstu valūtas tirgos, gan kā piesaistes, rezervju un intervenču valūta. Atsevišķi pierādījumi liecināja par augošu euro kā rēķinu un norēķinu valūtas izmantošanas kāpumu atsevišķu euro zonas valstu starptautiskajā tirdzniecībā. Šķiet, ka lielākajā daļā šo valstu euro vairāk izmanto eksportā nekā importā, un savukārt eksportā to vairāk izmanto precēm nekā pakalpojumiem. Arī lielākajā daļā jauno ES dalībvalstu un kandidātvalstu 2003. gadā bija vērojams nozīmīgs euro īpatsvara pieaugums starptautiskajā tirdzniecībā. Euro izmantošanas kāpums daudzos gadījumos pārsniedza tirdzniecības

attiecību paplašināšanos euro zonā, liecinot par to, ka euro arvien vairāk izmanto šo valstu starptautiskajā tirdzniecībā ar ārpus euro zonas esošiem tirdzniecības partneriem.⁴

ECB turpināja pilnveidot statistisko nodrošinājumu, kas nepieciešams, lai veiktu euro starptautiskās nozīmes analīzi. Pamatojoties uz iepriekšējo izpēti, tika izveidotas divas jaunas datu kopas, lai noteiktu nozīmīgas ārpus euro zonas esošo rezidentu izlaisto euro denominēto obligāciju tirgus iezīmes.

2.2. SADARBĪBA AR VALSTĪM ĀRPUS ES

Eurosistēma turpināja paplašināt kontaktus ar centrālajām bankām ārpus ES, galvenokārt organizējot seminārus un darbseminārus, kā arī sniedzot tehnisku palīdzību. Tās mērķis ir apkopot informāciju un apmainīties viedokļiem par ekonomiskajām un monetārajām norisēm dažādos pasaules reģionos, kas, iespējams, varētu ietekmēt pasaules ekonomisko vidi vai norises euro zonā.

Eurosistēmas tehniskās palīdzības projekts ar Krievijas Federācijas centrālo banku (KCB), kuru ES finansē Tehniskās palīdzības programmas Neatkarīgo Valstu Savienībai (TACIS) ietvaros, tiek īstenots, kā plānots. 2003. gada novembrī uzsāktā divu gadu projekta mērķis ir turpmāk stiprināt KCB banku uzraudzības funkciju kā galveno pasākumu stabilākas finanšu vides veicināšanai Krievijā. Projekta mācību plāns, kuru 2004. gada janvārī saskaņoja, no vienas puses, KCB un, no otras puses, deviņas eurozonas NCB, trīs uzraudzības institūcijas un ECB, paredz 64 kursus, astoņus mācību komandējumus un četrus augsta līmeņa seminārus. Līdz 2004. gada beigām notikuši 34 mācību kursi, četri mācību komandējumi un divi semināri. Šajā mācību plānā piedalījās aptuveni 400 CBR darbinieku. Papildus TACIS projektam Eurosistēma 2004. gada maijā Helsinkos organizēja savu pirmo divpusējo augsta līmeņa semināru ar KCB,

⁴ Sk. *Review of the international role of the euro*, ECB, 2004. gada decembris.

kuru koordinēja *Suomen Pankki – Finlands Bank* un ECB. Seminārā uzmanība tika veltīta monetārajai un valūtas kursu politikai, brīvai kapitāla aprītei, ekonomiskajām saiknēm starp ES un Krieviju, t.sk. tirdzniecības politikai, kā arī banku sistēmas norisēm un finanšu sektora stabilitātes jautājumiem.

Eurosistēma izveidojusi struktūru sadarbībai ar Vidusjūras reģiona centrālajām bankām. 2004. gada janvārī Neapolē notika tās pirmais ECB un *Banca d'Italia* kopīgi organizētais augsta līmeņa seminārs Barselonas partnervalstu⁵ centrālo banku prezidentiem. Pēc 2004. gada septembrī rīkotā darbsemināra 2005. gada februārī Kannās notika ECB un *Banque de France* kopīgi organizētais otrais augsta līmeņa seminārs. Šajā seminārā uzmanība tika veltīta jaunākajām finanšu un monetārajām norisēm Vidusjūras reģionā, ekonomiskajām saiknēm starp euro zonu un Vidusjūras valstīm (īpašu uzmanību pievēršot strādājošo naudas pārvedumiem), kā arī centrālās bankas neatkarībai.

Rietumbalkānos ECB nodibinājusi attiecības ar centrālajām bankām augstākās vadības līmenī, organizējot vairākas vizītes, t.sk. uz Bosnijas un Hercegovinas Centrālo banku un Serbijas Nacionālo banku. Šo vizīšu mērķis bija izveidot dialogu starp ECB un šo valstu centrālajām bankām, ņemot vērā to, ka tās ir potenciālas ES kandidātvalstis.

Eurosistēma centās arī uzlabot savu izpratni par norisēm sistēmiski svarīgās tautsaimniecībās Latīņamerikas valstīs. Ar šādu nolūku ECB kopā ar Brazīlijas Centrālo banku, *Banco de Portugal* un *Banco de España* organizēja otro Eurosistēmas un Latīņamerikas centrālo banku augsta līmeņa semināru, kurš notika Riodežaneiro 2004. gada novembrī un kuru ievadīja Lisabonā notikušais sagatavošanās darbseminārs. Dalībnieki pārrunāja iespējamās fiskālās politikas, parāda ietekmējamības un finanšu sistēmas raksturojuma radītos ierobežojumus monetārās politikas īstenošanā.

Vidējos Austrumos ECB turpināja veidot attiecības ar Līča sadarbības padomes

ģenerālsekretariātu (GCC) un GCC dalībvalstu monetārajām iestādēm un centrālajām bankām, ņemot vērā plānu līdz 2010. gadam ieviest GCC dalībvalstīs⁶ vienotu valūtu.

5 Alžīrija, Ēģipte, Izraēla, Jordānija, Libāna, Maroka, Palestīniešu Pašpārvaldes Teritorijas, Sīrija, Tunisija un Turcija.

6 Sešas GCC dalībvalstis ir Apvienotie Arābu Emirāti, Bahreina, Katara, Kuveita, Omāna un Saūda Arābija.

Māksliniece

Ksenia Hausnere (*Xenia Hausner*)

Nosaukums

Sapņu spēle, 2004

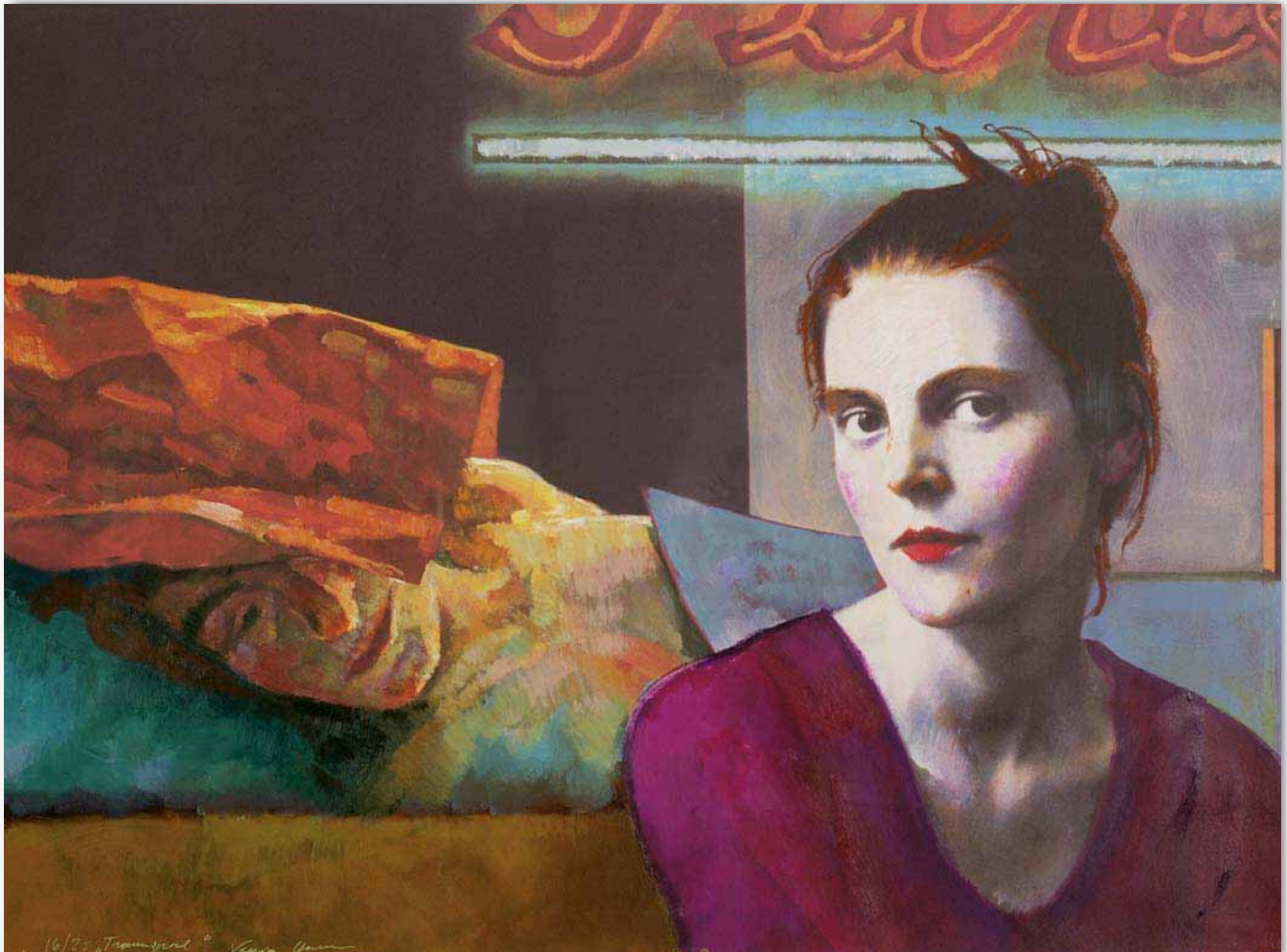
Materiāls

Papīrs (roku darbs), krāsu litogrāfija (16/25)

Formāts

96 × 129 cm

© VG Bild-Kunst, Bonna, 2005

5. NODAĻA

ATBILDĪBA

1. ATBILDĪBA PRET SABIEDRĪBU UN EIROPAS PARLAMENTU

Atbildība ir neatkarīgas centrālās bankas juridisks un institucionāls pienākums nepārprotami un pamatīgi izskaidrot savus lēmumus pilsoņiem un to ievēlētajiem pārstāvjiem, tā dodot tiem iespēju prasīt atbildību no centrālās bankas par tās mērķu īstenošanu. Tādējādi centrālās bankas atbildība ir tikpat svarīga kā neatkarība.

ECB jau darbības sākumā apliecinājusi savas atbildības saistību būtisko nozīmi un ir uzturējusi regulāru dialogu ar pilsoņiem un to ievēlētajiem pārstāvjiem. Līgumā ECB noteiktas vairākas pārskatu sniegšanas prasības – no gada pārskata, ceturkšņa pārskata un nedēļas konsolidētā finanšu pārskata publicēšanas līdz pārskatu sniegšanai Eiropas Parlamentam. ECB pilnībā izpilda šīs prasības un pat tās pārsniedz, piemēram, publicējot "Mēneša Biļetenu", nevis ceturkšņa pārskatu, organizējot preses konferences un kopš 2004. gada decembra katru mēnesi darot vispārpieejamus Padomes lēmumus, kas pieņemti papildus lēmumiem par procentu likmēm (sk. arī 6. nodaļas 1. sadaļu). Līgumā oficiālā līmenī saistībā ar ECB institucionālo atbildību Eiropas Parlamentam piešķirta ievērojama nozīme.

2004. gadā Padomes locekļi turpināja daudz uzstāties euro zonā, lai sabiedrībai izskaidrotu ECB politiku. Saskaņā ar Līguma 113. panta nosacījumiem ECB arī turpināja regulāri sniegt pārskatus Eiropas Parlamentam par monetārās politikas jomā pieņemtajiem lēmumiem un citiem saviem uzdevumiem. Tāpat kā iepriekšējos gados, ECB prezidents katru ceturksni sniedza komentārus Ekonomikas un monetāro lietu komitejai, un tā bija galvenā vieta, kur notika regulāra viedokļu apmaiņa. Prezidents arī iesniedza Komitejai un Eiropas Parlamenta plenāram ECB 2003. gada pārskatu.

Ekonomikas un monetāro lietu komiteja arī uzaicināja citu Valdes loekli paust ECB viedokli par ekonomisko vidi un strukturālās reformas galvenajiem jautājumiem. Turklāt ECB piedalījās Komitejas organizētajā sēdē par Vienotās euro maksājumu zonas jautājumu.

Papildus Līgumā noteiktajiem pienākumiem ECB turpināja brīvprātīgi iedibināto praksi atbildēt uz Eiropas Parlamenta locekļu rakstiski iesniegtajiem jautājumiem saistībā ar ECB mandātu. Turklāt Ekonomikas un monetāro lietu komitejas locekļu delegācija, tāpat kā iepriekšējos gados, apmeklēja ECB, lai ar Valdes locekļiem neformāli apspriestu dažādus jautājumus.

Līguma 112. pantā noteikts, ka Eiropas Parlaments sniegs savu atzinumu par Valdes locekļu amata kandidātiem, pirms tos, savstarpēji vienojoties, iecels amatā euro ieviešušo dalībvalstu vai to valdību vadītāji. Saskaņā ar ES Padomes rekomendāciju Eiropas Parlaments uzaicināja uzstāties Ekonomikas un monetāro lietu komitejā Hosē Manuelu Gonsalesu Paramo (*José Manuel González-Páramo*), lai viņš paustu savu viedokli un atbildētu uz komitejas locekļu jautājumiem. Pēc šīs noklausīšanās Eiropas Parlamenta plenārs apstiprināja viņa iecelšanu Valdē par Euhenio Domingo Solansa (*Euhenio Domingo Solans*) darba pārņēmēju.

2. ECB VIEDOKLIS PAR ATSEVIŠĶIEM EIROPAS PARLAMENTA SĒDĒS IZVIRZĪTAJĀM JAUTĀJUMIEM

Prezidentam uzstājoties Eiropas Parlamentā, tika risināti dažādi jautājumi. Galvenā uzmanība bija pievērsta ekonomisko un monetāro norišu novērtējumam un ECB monetārās politikas vadīšanai. Tālāk apspriesti daži jautājumi, kurus Eiropas Parlaments izvirzīja viedokļu apmaiņā ar ECB un 2004. gada oktobrī pieņemtajā lēmumā par 2003. gada pārskatu.

VIENTĀS MONETĀRĀS POLITIKAS IEGULDĪJUMS KOPIENAS TAUSAIMNIECĪBAS POLITIKĀ

Vienotās monetārās politikas ieguldījums Kopienas tautsaimniecības politikā bija galvenais jautājums, kuru izvirzīja, Prezidentam uzstājoties Eiropas Parlamentā. Lai gan daži Ekonomikas un monetāro lietu komitejas locekļi uzskatīja, ka nepietiek nodrošināt cenu stabilitāti, lai veicinātu izaugsmi un nodarbinātību, un ka starp inflāciju un bezdarbu pastāv likumsakarība, citi Komitejas locekļi domāja, ka Līguma 105. pantā izklāstītie nosacījumi ir pilnīgi atbilstoši un ka cenu stabilitātes saglabāšanai vajadzētu būt vienotās monetārās politikas galvenajam mērķim.

Prezidents norādīja, ka, pārlicenoši nodrošinot cenu stabilitāti un noteikti īstenojot vidēja termiņa un ilgtermiņa inflācijas gaidas, ECB maksimāli piedalās ilgtspējīgu izaugsmi veicinošas ekonomiskās vides veidošanā. Eiropas Parlaments apstiprināja šo viedokli lēmumā par ECB 2003. gada pārskatu un atzinīgi novērtēja ECB par koncentrēšanos uz cenu stabilitātes saglabāšanu.

FINANŠU INTEGRĀCIJA UN REGULĒŠANA

Katru ceturksni sniegto komentāru ietvaros Ekonomikas un monetāro lietu komitejas locekļi prezidentam arī uzdeva jautājumus par ECB viedokli saistībā ar finanšu integrāciju un regulēšanu. Eiropas Parlaments pievērsa īpaši lielu uzmanību ECBS un Eiropas Vērtspapīru regulatoru komitejas (CESR) darbībai vērtspapīru klīringa un norēķinu jomā. Precīzāk, lēmumā par ECB 2003. gada pārskatu paustas bažas, ka ECBS un CESR ieteiktie standarti varētu apsteigt šajā jomā gaidāmo likumdošanas procesu.

Prezidents uzsvēra, ka piedāvātie standarti nav paredzēti, lai apsteigtu turpmākos tiesību aktus. Viņš apgalvoja, ka, ja vēlāk tiktu pieņemta direktīva par klīringu un norēķiniem, standarti būtu jānovērtē, ņemot vērā to atbilstību šādas direktīvas nosacījumiem, un, ja nepieciešams, attiecīgi jāpielāgo (sk. arī 3. nodaļas 4. sadaļu).

ECB ATBILDĪBA UN CAURREDZAMĪBA

Eiropas Parlaments lēmumā par ECB 2003. gada pārskatu puda viedokli, ka dialogs ar ECB ir veiksmīgs, jo regulāras viedokļu apmaiņas rezultātā ECB monetārā politika kļuvusi caurredzamāka un sabiedrībai pieejamāka. Tomēr ECB un Eiropas Parlamenta viedokļi joprojām atšķīrās dažos jautājumos saistībā ar atbildību un caurredzamību. Eiropas Parlaments savā lēmumā atkārtoja aicinājumu publicēt Padomes sēžu protokolus un balsu sadalījumu.

Saistībā ar prasību publicēt protokolus prezidents uzsvēra, ka saziņas kanāli, kurus izvēlējusies ECB, bijuši efektīvāki savlaicīguma ziņā. Īpaši tūlīt pēc Padomes sēdēm notiekošās mēneša preses konferences reālā laikā sniedz visaptverošu Padomes lēmumu pamatojuma skaidrojumu un tādējādi būtībā īsteno tos pašus mērķus, ko protokoli. Turklāt Padomes spriedumi kļūst pieejami sabiedrībai daudz agrāk, nekā tas būtu iespējams, publicējot oficiāli apstiprinātus protokolus. Šādas preses konferences kopā ar papildu saziņas līdzekļiem, piemēram, "Mēneša Biļetenu" un mēneša paziņojumu par Padomes lēmumiem, kas pieņemti papildus lēmumiem par procentu likmēm, padara ECB par vienu no viscaurredzamākajām centrālajām bankām pasaulē.

Runājot par prasību atklāt informāciju par Padomes locekļu balsu sadalījumu, prezidents atgādināja, ka, ņemot vērā konkrēto institucionālo vidi, kurā tiek īstenota vienotā monetārā politika, balsu sadalījuma publicēšana ietver risku, ka Padomes locekļi tiks pakļauti pārmērīgam nacionālajam spiedienam attiecībā uz atkāpšanos no euro zonas perspektīvas. Tāpēc ECB turpina īstenot savu politiku, nesniedzot nekādas norādes par atsevišķiem viedokļiem vai balsu sadalījumu. Šāda pieeja palīdz pievērst

sabiedrības uzmanību politisko lēmumu ekonomiskajam pamatojumam, nevis balsu sadalījumam, un atbilst Padomes koleģiālajai atbildībai un tās euro zonas perspektīvai.

VILTOŠANA UN BANKNOŠU DROŠĪBA

Ekonomikas un monetāro lietu komitejas locekļi pievērsās arī euro viltojumu jautājumam. Eiropas Parlaments lēmumā par ECB 2003. gada pārskatu aicināja ECB būt ļoti modrai attiecībā uz viltojumiem un, izstrādājot jaunās paaudzes banknošu dizainu, ņemt vērā pieredzi.

Uzstājoties Ekonomikas un monetāro lietu komitejā, prezidents uzsvēra, ka ECB uzskata viltojumu jautājumu par ļoti nopietnu un nepārtraukti cenšas uzlabot pret viltošanu vērsto politiku. Šajā ziņā ar dažādām valstu un starptautiskajām institūcijām noslēgti sadarbības līgumi par cīņu ar viltošanu. Turklāt viltoto banknošu noteikšanā gūtā pieredze veicina jaunu drošības pazīmju izpēti un izstrādāšanu jaunajai banknošu paaudzei. ECB datu bāzē tiek glabāta informācija par visām viltotajām euro banknotēm, kas pieejama visām ES centrālajām bankām un valstu tiesībsardzības iestādēm (sk. arī 2. nodaļas 3. sadaļu).

Mākslinieks

Filips Koņē (*Philippe Cognée*)

Nosaukums

Pūlis, Sv. Pētera laukums Romā, Lieldienas, 1999

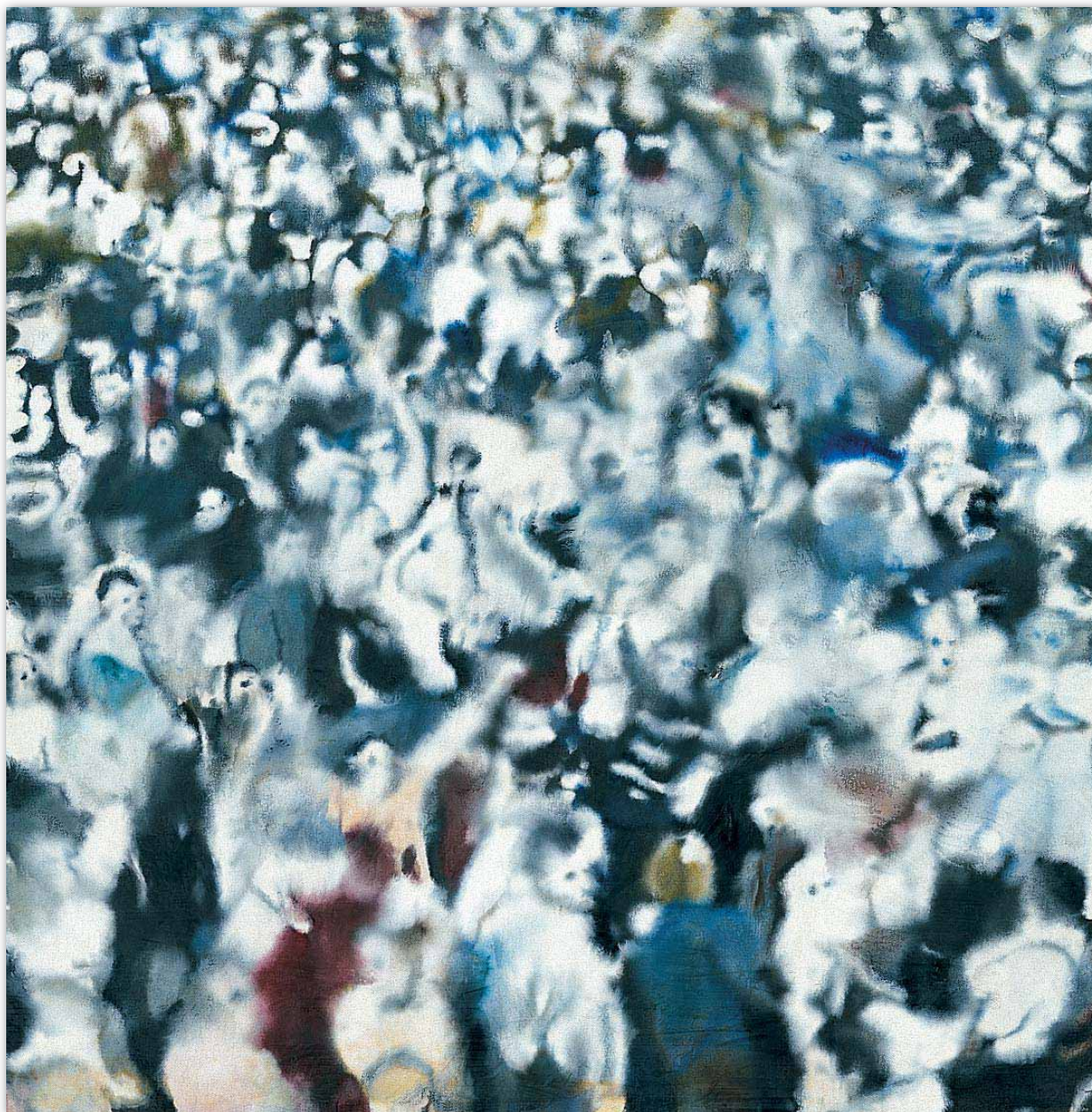
Materiāls

Audekls, enkaustika

Formāts

154 × 153 cm

© VG Bild-Kunst, Bonna, 2005

6. NODAĻA

ĀRĒJĀ KOMUNIKĀCIJA

1. KOMUNIKĀCIJAS POLITIKA

Komunikācija ir ECB monetārās politikas un citu tās uzdevumu izpildes neatņemama sastāvdaļa. ECB komunikācijas darbības nosaka divas pamatnostādnes – atklātība un caurredzamība. Abas pamatnostādnes veicina ECB monetārās politikas efektivitāti, lietderīgumu un ticamību. Tās arī palīdz ECB centienos sniegt pilnīgu pārskatu par savu darbību, kā sīkāk skaidrots 5. nodaļā.

ECB komunikācijas jomā noteikusi augstus standartus. Monetārās politikas lēmumi tiek skaidroti preses konferencē tūlīt pēc tam, kad Padome tos pieņēmusi. Ievadā tiek nolasīts visaptverošs paziņojums, un prezidents un viceprezidents atbild uz plašsaziņas līdzekļu pārstāvju jautājumiem. 1999. gadā ieviestā reālā laika, regulāra un sīka ECB monetārās politikas vērtējumu un lēmumu skaidrošanas koncepcija ir unikāli atklāta un caurredzama pieeja centrālās bankas komunikācijai.

Turklāt vēl vairāk nostiprināta komunikācija saistībā ar citiem lēmumiem. Kopš 2004. gada decembra Eurosistēmas centrālo banku interneta lapās katru mēnesi papildus procentu likmju lēmumiem tiek publicēts šādu Padomes lēmumu apraksts.

Saskaņā ar ES institucionālo ietvaru ECB jānodrošina, ka tās tiesību akti un Statūtos noteiktās publikācijas pieejamas visās oficiālajās Kopienas valodās, kuru skaits līdz ar ES paplašināšanos 2004. gada 1. maijā pieaudzis no 11 līdz 20 valodām. Statūtos noteiktās publikācijas ir Gada pārskats, "Mēneša Biļetena" ceturkšņa versija, nedēļas Eurosistēmas konsolidētais finanšu pārskats un Konverģences ziņojums. Lai nodrošinātu pārskata sniegšanu un caurredzamību Eiropas iedzīvotājiem un viņu vēlētajiem pārstāvjiem, ECB publicē arī cita veida dokumentus visās oficiālajās valodās, īpaši paziņojumus presei par monetārās politikas lēmumiem, Eurosistēmas speciālistu makroekonomiskās aplēses un politikas skaidrojumus, kas skar plašu sabiedrību. ECB galveno publikāciju sagatavošana un publicēšana nacionālajās valodās un izplatīšana notiek sadarbībā ar NCB.

2. KOMUNIKĀCIJAS PASĀKUMI

ECB komunikācijas pamatā ir vairākas publikācijas un instrumenti, kas pastāvīgi tiek uzlaboti, lai efektīvāk informētu plašu sabiedrību un ieinteresētās puses.

Gada pārskats ir visaptverošs ECB iepriekšējā gada aktivitāšu apskats un tādejādi palīdz uzturēt ECB atbildību par tās darbību. "Mēneša Biļetens" sniedz pastāvīgi aktualizētu informāciju par ECB ekonomisko un monetāro norišu vērtējumu un sīku tās lēmumu pamatojumu. Biļetenā iekļauti arī raksti par vispārīgām centrālo banku darbības tēmām. ECB veicina arī pētniecisko atklājumu izplatīšanu, publicējot vispārīgus un speciālus pētījumus un organizējot akadēmiskas konferences, seminārus un darbseminārus.

Kopā ar SNB un G10 centrālajām bankām ECB 2004. gadā sāka jauna izdevuma *International Journal of Central Banking* publicēšanu. Tajā lasāmi politiski nozīmīgi raksti par centrālo banku darbības teoriju un praksi, īpaši uzsverot ar monetāro politiku un finanšu stabilitāti saistītus pētījumus. Pirmais ceturkšņa izdevums tiks publicēts 2005. gadā.

Visi Padomes locekļi tieši piedalās sabiedrības zināšanu un izpratnes par ECB uzdevumiem un politiku veicināšanā, sniedzot komentārus Eiropas Parlamentā un nacionālajos parlamentos, uzstājoties ar publiskām runām un ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību. 2004. gadā seši Valdes locekļi aptuveni 220 reizi uzstājās

ar runu un sniedza dažādas intervijas, kā arī piedalījās rakstu sagatavošanā žurnāliem un laikrakstiem. 2004. gadā notikušās prezidenta un citu Valdes locekļu vizītes ES dalībvalstīs un citās valstīs palīdzēja tiešā veidā paust ECB uzskatus iedzīvotājiem Eiropā un ārpus tās. ECB komunikācijas centieni 2004. gadā gan pirms jauno dalībvalstu pievienošanās ES, gan arī pēc tam arvien vairāk tika orientēti uz šo valstu auditorijām.

Nozīmīga loma, nodrošinot informācijas par euro un Eurosistēmas darbību izplatīšanu nacionālajā līmenī plašai sabiedrībai un ieinteresētajām pusēm, ir arī euro zonas NCB. Tās uzrunā dažādas reģionālās un nacionālās auditorijas to dzimtajā valodā un vidē.

Vēl viens nozīmīgs kanāls informācijas nodošanai finanšu tirgiem ir ECB automatizētā informācijas sistēma. Šī sistēma nodrošina reālā laika informāciju vairākām ziņu aģentūrām, kas savos ekrānos ievieto lapas, sniedzot informāciju par ECB galvenajām procentu likmēm, tirgus operācijām un likviditātes apstākļiem euro zonā. Lapas sagatavo un regulāri aktualizē ECB. Veicot pieteikuma procedūru, ziņu aģentūru skaits, kam ECB piešķirusi pieeju šai sistēmai, 2004. gadā pieaudzis no trim līdz piecām.

Visi ECB publicētie dokumenti un informācija par dažādiem tās veiktajiem pasākumiem sniegta ECB interneta lapā (www.ecb.int). 2004. gadā

sāka darboties jauna interneta lapas versija. Tās dizains modernizēts, bet saturs – strukturāli pārkārtots, lai lapa būtu vieglāk lietojama. Interneta lapa darbojas arī kā kontaktpunkts sabiedrības jautājumiem un kā platforma ECB sabiedriskajām konsultācijām. 2004. gadā pa dažādiem kanāliem tika saņemts un apstrādāts aptuveni 47 000 jautājumu.

ECB praktizē atklātību arī burtiskā nozīmē, t.i., uzņemot apmeklētāju grupas savās telpās Frankfurtē. 2004. gadā aptuveni 8 000 apmeklētāju saņēma informāciju no pirmavota ECB darbinieku sagatavoto lekciju un prezentāciju veidā. Lielākā daļa apmeklētāju bija universitāšu studenti un finanšu sektora profesionāļi.

Mākslinieks

Jans Fabre (*Jan Fabre*)

Nosaukums

Bez nosaukuma, 1987

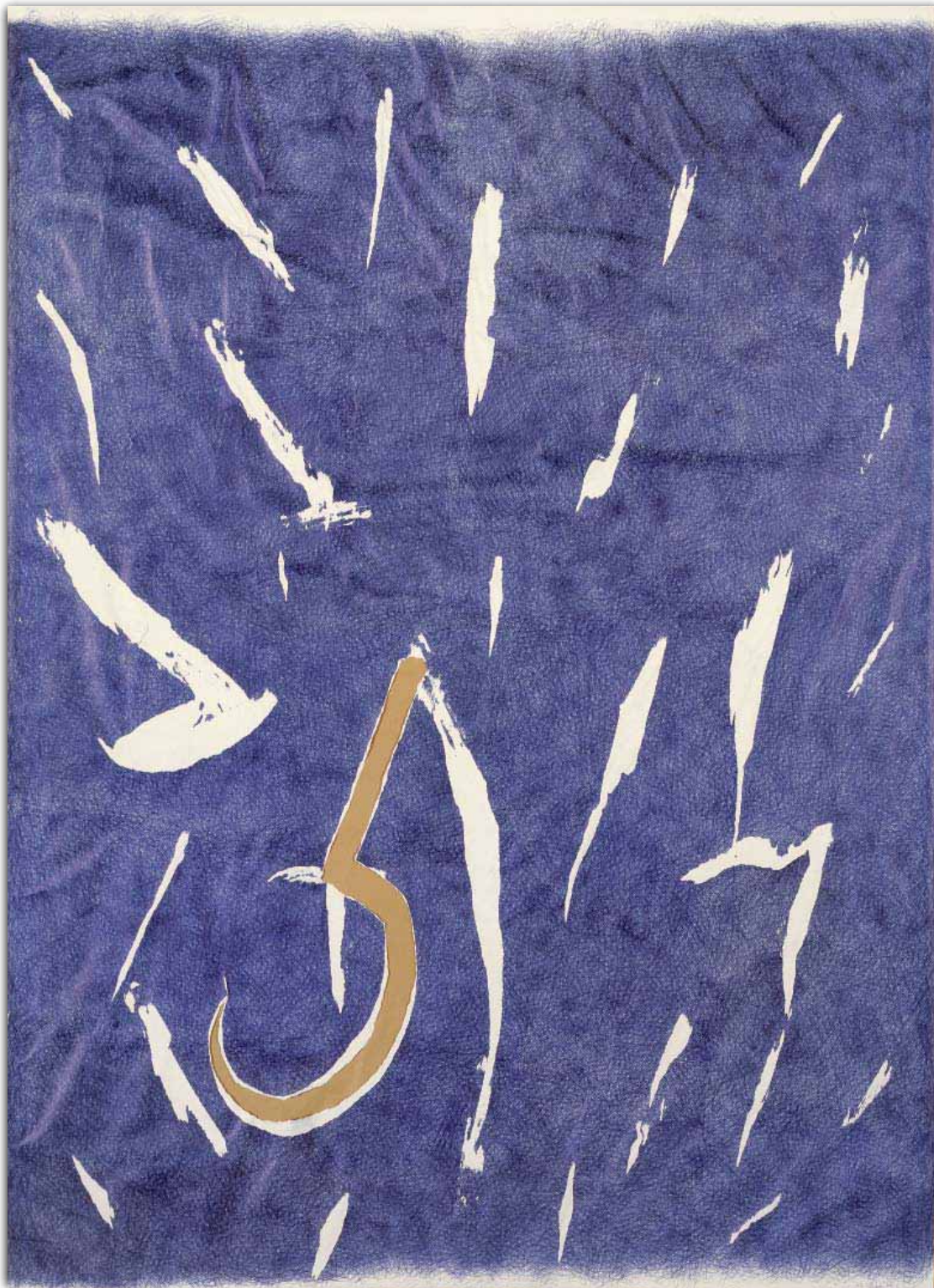
Materiāls

Papīrs, lodiņu pildspalvas tinte

Formāts

200 × 158 cm

© VG Bild-Kunst, Bonna, 2005

7. NODAĻA

EIROPAS SAVIENĪBAS PAPLAŠINĀŠANĀS

1. 10 JAUNO DALĪBVALSTU VEIKSMĪGA PIEVIENOŠANĀS

10 Centrālās Eiropas un Austrumeiropas, un Vidusjūras reģiona valstis – Čehijas Republika, Igaunija, Kipra, Latvija, Lietuva, Ungārija, Malta, Polija, Slovēnija un Slovākija – 2004. gada 1. maijā pievienojās ES. Jauno dalībvalstu NCB tika integrētas ECBS, un to prezidenti kļuva par pilntiesīgiem Ģenerālpadomes locekļiem. Šo NCB speciālistiem ir pilntiesīgu locekļu statuss ECBS komiteju sanāksmēs, kad tās risina Ģenerālpadomes kompetencē esošus jautājumus.

Jauno dalībnieku integrācija ECBS norisēja veiksmīgi. Pamatojoties uz 2003. gadā izstrādāto ECB Pievienošanās ģenerālplānu, tika veikti sagatavošanas darbi, īpaši centrālo banku operāciju, maksājumu un norēķinu sistēmu, statistikas, banknošu un IT infrastruktūras un lietojumprogrammu jomā. Tika uzlabota attiecīgā ECBS IT infrastruktūra, un tagad tā savieno visas 25 NCB un ECB, nodrošinot lielāku drošību un uzlabotus drošības pakalpojumus. Tika izvēsta ECB kapitāla parakstīšanas sistēma, un jauno dalībvalstu NCB iemaksāja daļu no sava parakstītā kapitāla kā iemaksu ECB darbības izmaksās.

Parīzē 2004. gada martā organizētajā piektajā augsta līmeņa seminārā par pievienošanās procesu uzmanība tika pievērsta pievienošanās ES sagatavošanās procesa nobeiguma fāzei. ECB un *Banque de France* kopīgi organizētajā seminārā piedalījās ECBS centrālo banku prezidenti un augsta līmeņa pārstāvji, 10 pievienošanās valstis un divas kandidātvalstis – Bulgārija un Rumānija, kas gatavojās pabeigt sarunas, lai pievienotos ES. Seminārā uzmanība galvenokārt tika pievērsta monetārajai un valūtas kursa politikai, VKM II praktiskajai darbībai, budžeta disciplīnai Stabilitātes un izaugsmes pakta kontekstā un jautājumiem par finanšu standartiem, grāmatvedības noteikumiem un korporatīvo vadību.

Izvērtēta paplašināšanās procesā gūtā praktiskā pieredze, un tā tiks ņemta vērā, gatavojoties ES un euro zonas turpmākajai paplašināšanai.

Eiropas Komisija un ECB 2004. gada 20. oktobrī publicēja attiecīgos Konverģences ziņojumus par dalībvalstu, kurām ir izņēmuma statuss (t.sk. jauno dalībvalstu), progresu pienākumu izpildē attiecībā uz integrāciju EMS. ECB Konverģences ziņojumā secināts, ka neviena no novērtētajām valstīm nav izpildījusi visus euro ieviešanas nosacījumus, t.sk. likumos noteiktās prasības NCB faktiskās neatkarības nosargāšanai.

Pievienojošos valstu skaita ziņā šī paplašināšanās Eiropas integrācijas vēsturē bija visnozīmīgākā. Tomēr jauno dalībvalstu ekonomiskais īpatsvars salīdzinājumā ar iepriekšējām paplašināšanās reizēm ir relatīvi neliels. Tāpēc jauno dalībvalstu pievienošanās nav būtiski mainījusi ES tautsaimniecības galveno raksturojumu. Tomēr ekonomiskās atšķirības ES palielinājušās, jo jauno dalībvalstu institucionālās un strukturālās iezīmes daudzās aspektos atšķiras no citu dalībvalstu institucionālajām un strukturālajām iezīmēm. Lielākā daļa jauno dalībvalstu iesaistīta pārejas procesā no centralizēti plānotas ekonomikas uz tirgus ekonomiku, kas ietver būtiskas institucionālas un strukturālas pārmaiņas to tautsaimniecībā. Ilgākā laika periodā paplašināšanās, iespējams, pozitīvi ietekmēs ES tautsaimniecības izaugsmi. Pozitīva ietekme bija vērojama jau 10 gadu ilgā paplašināšanās sagatavošanās procesa laikā. Šajā sadaļā aplūkotas vairākas ES galvenās makroekonomiskās iezīmes pirms un pēc jauno dalībvalstu pievienošanās un sniegti attiecīgie dati par ASV un Japānu.

IEDZĪVOTĀJI UN EKONOMISKĀ AKTIVITĀTE

16. tabulā norādīts, ka 2004. gada paplašināšanās rezultātā ES iedzīvotāju skaits palielinājās gandrīz par 20%, kopējam iedzīvotāju skaitam pieaugot līdz 457.7 milj. Šajā ziņā ES joprojām ir lielākā struktūra attīstītajā pasaulē.

Vērtējot pēc IKP, ekonomiskā aktivitāte ES25 valstīs 2003. gadā sasniedza 9.752 mljrd. euro, no kuriem, pamatojoties uz pašreizējiem valūtas kursiem, 4.5% bija saistīti ar jauno dalībvalstu pievienošanos. No vēsturiskā viedokļa šīs paplašināšanās ekonomiskais apmērs bija relatīvi ierobežots. Piemēram, Spānijai un Portugālei

1986. gadā pievienojoties Eiropas Kopienai (kurā tolaik bija 10 valstu), Kopienas kopējais IKP palielinājās mazliet vairāk nekā par 8%, savukārt Austrijas, Somijas un Zviedrijas pievienošanās rezultātā tās ekonomiskās produkcijas izlaides apjoms 1995. gadā palielinājās vairāk nekā par 7%. Pamatojoties uz 2003. gada IKP datiem un valūtas kursiem, jauno dalībvalstu pievienošanās rezultātā ES īpatsvars pasaules IKP pieauga no 30.4% līdz 31.8%. Tomēr jāatzīmē, ka šos starptautiskos salīdzinājumus lielā mērā ietekmē valūtas kursu norises. Viens veids, kā izvairīties no nepastāvības un iespējamām izkropļojumiem saistībā ar tirgus cenām, ir izmantot salīdzinājumu, pamatojoties uz pirkspējas paritāti (PP), pat ja šim rādītājam ir savi trūkumi. PP ziņā un pamatojoties uz 2003. gada datiem, pēdējās paplašināšanās

rezultātā ES IKP pieauga par 9.5%, pārsniedzot ASV IKP.

Tā kā jauno dalībvalstu iedzīvotāju skaits attiecībā pret to pašreizējo ekonomiskās aktivitātes līmeni ir relatīvi liels, šo valstu pievienošanās nozīmē IKP vidējā līmeņa samazināšanos uz vienu ES iedzīvotāju. Tomēr paredzams, ka šī situācija varētu pakāpeniski mainīties atbilstoši progresam situācijas neregulēšanas procesā. Salīdzinājumā ar ASV un Japānu ES25 valstīs IKP uz vienu iedzīvotāju ir relatīvi zems, lai gan atšķirība attiecībā pret Japānu ir daudz ierobežotāka PP ziņā (pamatojoties uz 2003. gada rādītājiem).

Jauno dalībvalstu pievienošanās gan veicina preču, pakalpojumu, kapitāla un personu

16. tabula. ES tautsaimniecības galvenie rādītāji, ietverot un neietverot jaunās dalībvalstis

	Pārskata periods	Vienība	ES15	ES25	ASV	Japāna
Iedzīvotāji	2004	milj.	384.5	457.7	293.9	127.5
IKP (pasaules IKP daļa) ¹⁾	2003	%	30.4	31.8	30.4	11.9
IKP	2003	mljrd. euro	9 310	9 752	9 673	3 800
	2003	PP (mljrd.)	9 310	10 193	9 957	3 254
IKP uz vienu iedzīvotāju	2003	tūkst. euro	24.2	21.3	32.9	29.8
	2003	PP (tūkst.)	24.3	22.3	34.2	25.5
Preču un pakalpojumu eksports	2003	% no IKP	14.0	12.4	9.3	12.2
Preču un pakalpojumu imports	2003	% no IKP	13.3	12.1	13.8	10.6
Ražošanas sektori ²⁾						
Lauksaimniecība, zvejniecība, mežsaimniecība	2003	% no IKP	2.0	2.1	0.8	1.2
Rūpniecība (t.sk. būvniecība)	2003	% no IKP	26.6	26.8	19.7	29.2
Pakalpojumi	2003	% no IKP	71.4	71.1	79.5	69.6
Bezdarba līmenis	2003	%	8.1	9.1	6.0	5.3
Darbspēka līdzdalības indekss ³⁾	2003	%	70.0	69.3	75.8	78.2
Nodarbinātības līmenis ⁴⁾	2003	%	64.4	63.0	71.2	68.4
Valdība ⁵⁾						
Pārpalikums (+) vai deficīts (-)	2003	% no IKP	-2.7	-2.8	-4.6	-7.5
Izdevumi	2003	% no IKP	48.5	48.5	34.4	39.1
Ieņēmumi	2003	% no IKP	45.8	45.6	29.8	31.6
Bruto parāds	2003	% no IKP	64.2	63.2	63.1	156.9
Banku noguldījumi ⁶⁾	2003	% no IKP	83.9	82.4	47.8	120.2
Aizdevumi privātajam sektoram ⁷⁾	2003	% no IKP	99.2	96.3	51.4	118.8
Akciju tirgus kapitalizācija	2003	% no IKP	66.3	65.2	126.7	61.6

Avoti: Eurostat, Eiropas Komisija, SVF, SNB, ECB un ECB aprēķini.

1) IKP daļas pamatojas uz valstu IKP ASV dolāros atbilstoši pašreizējam kursam.

2) Balstās uz bruto pievienoto vērtību pašreizējās cenās.

3) Definēts kā darbaspēka attiecība pret darbaspējas vecuma iedzīvotāju (vecumā no 15 līdz 64 gadiem) skaitu.

4) Definēts kā nodarbināto attiecība pret darbaspējas vecuma iedzīvotāju (vecumā no 15 līdz 64 gadiem) skaitu.

5) Saskaņā ar EKS 95.

6) ES15 un ES25: kopējie noguldījumi MFI; ASV: pieprasījuma noguldījumi, termiņnoguldījumi un uzkrājumu noguldījumi bankās; Japāna: pieprasījuma noguldījumi un termiņnoguldījumi noguldījumu bankās.

7) ES15 un ES25: MFI aizdevumi citiem rezidentiem; ASV: komercbanku, krājietāžu un krājaizdevu sabiedrību aizdevumi; Japāna: aizdevumi privātajam sektoram.

(t.s. četras brīvības) plūsmas starp jaunajām dalībvalstīm un pārējām ES valstīm stimulēšanu, gan to kavē, tāpēc tā arī ilgtermiņā ietekmēs ekonomisko aktivitāti, lai gan migrācijas plūsmas tiks ierobežotas uz vairākiem gadiem. Piemēram, vienotā tirgus paplašināšana, ieviešot šīs četras brīvības 25 valstīs, iespējams, veicinās konkurenci un radīs līdzekļu ietaupījumu. Šis ietekmes apmērs un tās īstenošanās laiks tomēr būs atkarīgs no daudziem faktoriem, piemēram, ES dalībvalstu turpmākās ekonomiskās politikas.

STARPTAUTISKĀ TIRDZNICĪBA

Pēc paplašināšanās ES15 valstis tirdzniecību ar jaunajām dalībvalstīm un tirdzniecību starp šīm dalībvalstīm uzrāda nevis kā starptautisko tirdzniecību, bet kā tirdzniecību ES. Savukārt tirdzniecību starp jaunajām dalībvalstīm un pārējām pasaules valstīm, izņemot ES15 valstis, tagad uzskata par tirdzniecību ārpus ES25 valstīm. Jauno dalībvalstu pievienošanās nedaudz samazinājusi ES tirdzniecības atvērtību, lai gan lielākā daļa jauno dalībvalstu ir valstis ar atvērtu tautsaimniecību, jo ES15 valstu tirdzniecība ar jaunajām dalībvalstīm ir nozīmīgāka nekā jauno dalībvalstu tirdzniecība ar valstīm ārpus ES. Saskaņā ar 2003. gada datiem preču un pakalpojumu eksports veidoja 12.4% no IKP paplašinātajā ES (ASV un Japānā – attiecīgi 9.3% un 12.2%).

RAŽOŠANAS STRUKTŪRA

Jauno dalībvalstu ražošanas struktūrai raksturīgs lielāks lauksaimniecības (3.2%) un rūpniecības (31.9%) un mazāks pakalpojumu (64.9%) īpatsvars IKP nekā citu ES valstu vidējais rādītājs. Sektoru atšķirības nodarbinātības dalījuma ziņā raksturīgākas jaunajām dalībvalstīm nekā ES15 valstīm. Tomēr paplašināšanās rezultātā vērojamas tikai nelielas pārmaiņas šo plašo sektoru īpatsvarā ES IKP un nodarbinātības dalījumā. Salīdzinājumā ar citiem lieliem ekonomiskajiem blokiem ES lauksaimniecības sektors ir liels salīdzinājumā ar ASV un Japānu, turpretim ES industriālais sektors ir lielāks nekā ASV, bet mazāks nekā Japānā. ES pakalpojumu sektors ir lielāks nekā Japānā, bet mazāks nekā ASV.

DARBA TIRGUS

Vidējais bezdarba līmenis jaunajās dalībvalstīs ir augstāks nekā ES15 valstīs, tādējādi paplašināšanās nedaudz palielinājusi ES25 valstu vidējo bezdarba līmeni. Lai gan bezdarbs 20. gs. 90. gadu beigās samazinājās, tā līmenis 2003. gadā ES15 valstīs bija 8.1% un ES25 valstīs – 9.1%, kas ir ievērojami augstāks nekā bezdarba līmenis ASV un Japānā (attiecīgi 6.0% un 5.3%). Pēdējo 10 gadu laikā bezdarba līmenis jaunajās Centrālās Eiropas un Austrumeiropas dalībvalstīs audzis un tā reģionālās atšķirības palielinājušās sakarā ar strukturālajām pārmaiņām, pārejot uz tirgus ekonomiku. Tomēr, pierimstot ar uzņēmumu pārstrukturēšanu saistītajai darba vietu likvidācijai, turpmākajos gados nodarbinātība varētu uzlaboties. Tālākā perspektīvā jauno dalībvalstu iespējas panākt citu ES valstu IKP uz vienu iedzīvotāju arī varētu veicināt labvēlīgas nodarbinātības tendences un zemāku bezdarba līmeni.

Jauno dalībvalstu pievienošanās rezultātā nodarbinātības līmenis ES pazeminājies par 1.4 procentu punktiem, un tagad tas ir 63.0%. Nodarbinātības dalījums jaunajās ES dalībvalstīs norāda, ka īpaši vīriešu līdzdalības īpatsvars ir ievērojami zemāks par ES15 valstu līmeni, bet atšķirības sieviešu nodarbinātībā nav tik krasas. Arī vecāka gadagājuma strādājošo (t.i., vecumā no 55 līdz 64 gadiem) nodarbinātības līmenis jaunajās dalībvalstīs ir ievērojami zemāks nekā ES15 valstīs. Salīdzinājumā ar ASV un Japānu darbaspēka līdzdalības līmenis ES ir zems. Zemāka līdzdalības un augstāka bezdarba līmeņa apvienojumu ES atspoguļo nodarbinātības līmenis, kas ir zemāks nekā ASV un Japānā.

FISKĀLAIS STĀVOKLIS UN VALSTS SEKTORA APJOMS

Jauno dalībvalstu pievienošanās nav būtiski mainījusi ES vidējā svērtā valsts budžeta deficīta rādītāju, lai gan daudzu jauno dalībvalstu budžeta fiskālais deficīts ir augsts (sk. arī 1. nodaļas 2.5. sadaļu). Valsts izdevumu un ieņēmumu īpatsvars IKP ir nedaudz mazāks lielākajā daļā jauno ES dalībvalstu, lai gan attiecībā pret to ienākumu līmeni tas ir augsts. Tā kā jauno dalībvalstu tautsaimniecības ir mazas, ES25 valstu valsts sektora daļa salīdzinājumā ar ES15

valstīm tomēr saglabājas gandrīz nemainīga. Ņemot vērā to, ka valsts parāda īpatsvars jaunajās dalībvalstīs kopumā ir ievērojami zemāks nekā ES15 valstīs, vidējā ES parāda attiecība pret IKP ir nedaudz zemāka nekā pirms paplašināšanās.

Valsts budžeta deficīts, kas 2003. gadā ES25 valstīs bija 2.8%, pašlaik ir zemāks nekā ASV un Japānā. Vienlaikus valsts sektora daļa ES25 valstu tautsaimniecībā ir lielāka nekā ASV un Japānā. ES25 valstīs valdības izdevumu daļa ir gandrīz 49% un valdības ieņēmumi ir nedaudz mazāki par 46%. ASV valdības sektora izdevumi ir nedaudz lielāki par 34% no IKP, bet ieņēmumi – nedaudz mazāki par 30% no IKP. Japānā lielais valsts budžeta deficīts tiek pamatots ar to, ka valdības izdevumu īpatsvars ir nedaudz lielāks par 39% no IKP, bet valdības ieņēmumi sasniedz gandrīz 32%. Iepriekšējā valsts budžeta deficīta uzkrāšanās dēļ arī ES un ASV valsts sektorā ir vienādi augsts deficīta līmenis, tomēr tas ir ievērojami zemāks nekā Japānā.

FINANŠU STRUKTŪRA

Paplašināšanās nav radījusi būtiskas pārmaiņas ES finanšu struktūrā kopumā, lai gan finanšu starpniecība caurmērā vairāk vērsta uz bankām jaunajās dalībvalstīs nekā ES15 valstīs. Vērtējot pēc banku sektora aktīviem un vērtspapīru tirgus kapitalizācijas, lielākajā daļā jauno dalībvalstu finanšu sektors ir relatīvi mazs. Tomēr finanšu starpniecības līmenis, t.i., kad finanšu institūcijas novirza jaunus naudas līdzekļus uz jaunām prasībām ieguldījumu finansēšanai, dažās dalībvalstīs pēdējā laikā diezgan strauji paaugstinājies. ES finanšu sektors salīdzinājumā ar ASV turpina vairāk orientēties uz banku sektoru, turpretim akciju tirgu nozīme finanšu starpniecībā ir mazāk svarīga. Salīdzinājumā ar Japānu banku sektoram ES finanšu sektorā tomēr ir mazāka loma, bet akciju tirgiem – daudz nozīmīgāka.

2. ATTIECĪBAS AR ES KANDIDĀTVALSTĪM

Pašlaik ir četras valstis, kurām ir kandidātvalsts statuss iestājai ES, – Bulgārija, Horvātija, Rumānija un Turcija. Pēc veiksmīga pievienošanās sarunu nobeiguma ar Bulgāriju un Rumāniju Eiropadome 2004. gada decembrī aicināja abas valstis pabeigt Pievienošanās līguma noformēšanu, lai 2005. gada aprīlī to varētu parakstīt. Paredzams, ka Bulgārija un Rumānija tad pievienotos ES 2007. gada janvārī. Horvātija bijusi kandidātvalsts kopš 2004. gada jūnija, un, ņemot vērā nosacījumu, ka pilnībā tiek nodrošināta sadarbība ar Starptautisko Kriminālo tribunālu bijušajai Dienvidslāvijai, sarunas par pievienošanos ES tiks sāktas 2005. gada martā. Eiropadome 1999. gadā Turcijai piešķīra kandidātvalsts statusu. 2004. gada decembrī Eiropadome nolēma, ka, ņemot vērā Komisijas ziņojumu un ieteikumu, Turcija pilnībā izpilda Kopenhāgenas politiskos kritērijus, lai sāktu pievienošanās sarunas, un tai jānodrošina konkrētu likumdošanas aktu stāšanās spēkā. Šajā situācijā Eiropadome lūdza Komisijai sagatavot priekšlikumu sarunu struktūras izveidošanai, lai 2005. gada 3. oktobrī sāktu sarunas.

Eurosistēma turpināja sekot monetārajām un ekonomiskajām norisēm kandidātvalstīs un īpašu uzmanību veltīja inflācijas sarukuma procesam, finanšu sektora jautājumiem un strukturālajai konverģencei, tuvinoties ES.

ECB stiprināja divpusējās attiecības ar Bulgārijas un Rumānijas centrālo banku. Oktobrī tika organizētas pirmās ECB Valdes locekļu vizītes uz Bulgārijas Nacionālo banku un Rumānijas Nacionālo banku. Galvenais šo vizīšu mērķis bija pārrunāt jautājumu par nākotnē iespējamo sadarbību ar Eurosistēmu, kas ietvertu pirmspievienošanās dialogu starp ECB un to valstu centrālajām bankām, kuras sāk pievienošanās sarunas. Pēc Pievienošanās līguma parakstīšanas šo centrālo banku prezidenti novērotāja statusā tiks aicināti apmeklēt Ģenerālpadomes sanāksmes. Centrālo banku speciālistiem tiks piešķirts novērotāja statuss ECBS komitejās, kad tās izskatīs Ģenerālpadomes kompetencē esošus jautājumus. 2005. gada martā paredzēta vizīte uz Horvātijas Nacionālo banku.

Augsta līmeņa politisko dialogu ECB turpināja arī ar Turcijas Republikas Centrālo banku, t.sk. ikgadējās sanāksmes Valdes līmenī. Diskusijās uzmanība tika pievērsta Turcijas makroekonomiskās stabilizācijas procesam, Turcijas Republikas Centrālās bankas monetārajai un valūtas kursa politikai un ekonomiskajai situācijai euro zonā. Papildus politiskajam dialogam turpinājās tehniskā sadarbība starp ECB un Turcijas Republikas Centrālās bankas uzņēmējdarbības zonām.

Mākslinieks

Reinholds A. Gelless (*Reinhold A. Goelles*)

Nosaukums

Bez nosaukuma

Materiāls

Audekls, akrils

Formāts

152 × 100 cm

© Eiropas Centrālā banka

8. NODAĻA

**INSTITUCIONĀLĀ
STRUKTŪRA,
ORGANIZĀCIJA UN
FINANŠU PĀRSKATI**

1. ECB LĒMĒJINSTITŪCIJAS UN KORPORATĪVĀ VADĪBA

1.1. EUROSISTĒMA UN EIROPAS CENTRĀLO BANKU SISTĒMA

Eurosistēma ir euro zonas centrālo banku sistēma. Tajā ietilpst ECB un to 12 dalībvalstu NCB, kuru vienotā valūta ir euro. Padome pieņēma terminu "Eurosistēma", lai veicinātu izpratni par euro zonas centrālo banku darbības struktūru. Termins uzsver visu tās dalībnieku kopīgo identitāti, komandas darbu un sadarbību, un tas arī tika ieviests 2004. gada 29. oktobrī Romā parakstītajā Līgumā par Konstitūciju Eiropai. Padome apstiprinājusi arī Eurosistēmas misijas paziņojumu kopā ar stratēģiskajiem nodomiem un organizatoriskajiem principiem, kas paredzēti, lai visi Eurosistēmas dalībnieki nodrošinātu Eurosistēmas funkciju izpildi (sk. 15. ielikumu).

ECBS ietilpst ECB un visu ES dalībvalstu NCB (kopš 2004. gada 1. maija – 25), t.i., ieskaitot

to dalībvalstu NCB, kuras vēl nav ieviešas euro. Kamēr vien būs dalībvalstis, kas vēl nav ieviešas euro, būs nepieciešams nošķirt Eurosistēmu un ECBS.

Saskaņā ar starptautiskajām publiskajām tiesībām ECB ir juridiskā persona. Tā dibināta kā Eurosistēmas un ECBS kodols un nodrošina šo organizāciju attiecīgo uzdevumu izpildi vai nu pašas ECB darbības rezultātā, vai ar NCB palīdzību.

Visas NCB ir juridiskās personas saskaņā ar attiecīgās valsts likumiem. Euro zonas NCB, kas veido neatņemamu Eurosistēmas daļu, veic Eurosistēmai uzticētos uzdevumus saskaņā ar ECB lēmēj institūciju izstrādātajiem noteikumiem. NCB sniedz savu ieguldījumu

arī Eurosistēmas un ECBS darbā, piedaloties dažādās Eurosistēmas un ECBS komitejās (sk. šīs nodaļas 1.5. sadaļu). Tās pēc pašu ierosmes var veikt ar Eurosistēmu nesaistītas funkcijas, ja vien Padome neuzskata, ka šādas funkcijas traucē Eurosistēmas mērķiem un uzdevumiem.

Eurosistēmu un ECBS vada ECB lēmējinstītūcijas – Padome un Valde. Eurosistēmā un ECBS lēmumu pieņemšana notiek centralizēti. Tomēr gan stratēģijas izstrādē, gan darbībā ECB un euro zonas NCB vienoti veicina kopējo mērķu sasniegšanu, ievērojot decentralizācijas principu saskaņā ar ECBS Statūtiem. Ģenerālpadome izveidota kā trešā ECB lēmējinstītūcija, kas

pastāvēs, kamēr būs dalībvalstis, kuras vēl nav ieviesušas euro. Lēmējinstītūciju darbību nosaka Līgums, ECBS Statūti un attiecīgais reglaments¹. Lai piemērotu šos reglamentus kopš 1999. gada notikušajām pārmaiņām un paredzētu grozījumus sakarā ar ECBS paplašināšanu, 2004. gadā tika pārskatīts gan ECB Reglaments, gan ECB Ģenerālpadomes Reglaments.

1 Par ECB reglamentiem sk. 2004. gada 19. februāra Lēmumu ECB/2004/2, ar kuru pieņemts Eiropas Centrālās bankas Reglaments, OJ L 80, 18.03.2004., 33. lpp.; 2004. gada 17. jūnija lēmumu ECB/2004/12, ar kuru pieņemts ECB Padomes Reglaments, OJ L 230, 30.06.2004., 61. lpp.; un 1999. gada 12. oktobra lēmumu ECB/1999/7 par ECB Valdes Reglamentu, OJ L 314, 08.12.1999., 34. lpp. Šie reglamentu pieejami arī ECB interneta lapā.

15. ielikums

EUROSISTĒMAS MISIJAS PAZIŅOJUMS

2005. gada janvārī tika publicēts Eurosistēmas misijas paziņojums. Tas apstiprināts Padomē, pirms tam, 2003. gada augustā, saņemot apstiprinājumu Valdē, un balstās uz pieredzi, kas kopš 1999. gada gūta saistībā ar euro zonas vienoto centrālo banku sistēmu, kā arī uz visu Eurosistēmas centrālo banku konkrētajām zināšanām un neaizstājamo ieguldījumu. Misijas paziņojums ir šāds.

"Eurosistēma, ko veido Eiropas Centrālā banka un to dalībvalstu centrālās bankas, kuru naudas vienība ir euro, ir euro zonas monetārā iestādē. Mūsu galvenais mērķis Eurosistēmā ir saglabāt cenu stabilitāti visas sabiedrības labā. Arī kā vadošajai finanšu iestādē mūsu mērķis ir finanšu stabilitātes nodrošināšana un Eiropas finanšu integrācijas veicināšana.

Īstenojot savus uzdevumus, mēs piešķiram īpašu nozīmi ticamībai, uzticībai, caurredzamībai un atbildībai. Mūsu mērķis ir efektīva komunikācija ar Eiropas iedzīvotājiem un plašsaziņas līdzekļiem. Mēs esam apņēmušies veidot attiecības ar Eiropas un valstu iestādēm pilnīgā saskaņā ar Līguma nosacījumiem un ievērojot neatkarības principu.

Gan stratēģijas izstrādē, gan darbībā mēs vienoti veicinām mūsu kopējo mērķu sasniegšanu, ievērojot decentralizācijas principu. Mēs esam apņēmušies īstenot labu vadību un efektīvi un optimāli veikt savus uzdevumus sadarbības un komandas darba gaisotnē. Balstoties uz plašo pieredzi un zināšanu apmaiņu, apņemamies stiprināt mūsu kopīgo identitāti, paust vienotu viedokli un izmantot kopdarbības augļus struktūrā, kurā skaidri noteikta visu Eurosistēmas dalībnieku loma un atbildība."

Misijas paziņojums nosaka, ko Eurosistēmas centrālās bankas tiecas kopīgi sasniegt un kādā veidā tās mijiedarbojas un sadarbojas, balstoties uz kopīgām vērtībām. Tam pamatā ir vienotu organizatorisku principu kopums un vairāki stratēģiski nodomi (sīkāka informācija atrodama ECB interneta lapā). Tā mērķis ir arī sniegt visiem darbiniekiem skaidras vadlīnijas un informēt sabiedrību par to, kā Eurosistēma veic uzdevumus un sasniedz mērķus, kuri tai uzticēti saskaņā ar Līgumu un ECBS Statūtiem.

1.2. PADOME

Padomi veido visi ECB Valdes locekļi un euro ieviesušo dalībvalstu NCB vadītāji. Saskaņā ar Līgumu tās galvenie pienākumi ir:

- apstiprināt pamatnostādnes un pieņemt lēmumus, kas nepieciešami, lai nodrošinātu Eurosistēmai uzticēto uzdevumu izpildi;
- formulēt euro zonas monetāro politiku, iekļaujot lēmumus, kas attiecas uz Eurosistēmas vidēja termiņa monetārajiem mērķiem, svarīgākajām procentu likmēm, rezervju nodrošinājumu un šo lēmumu īstenošanai nepieciešamo pamatnostādņu izstrādi.

Padomes sēdes parasti notiek divas reizes mēnesī ECB Frankfurtē pie Mainas, Vācijā. Tā veic padziļinātu monetāro un ekonomisko norišu novērtējumu un mēneša pirmajā sēdē pieņem attiecīgus lēmumus, savukārt otrajā sēdē parasti tiek izskatīti jautājumi, kas attiecas uz citiem ECB un Eurosistēmas uzdevumiem un pienākumiem. 2004. gadā divas sēdes nenotika Frankfurtē – vienu reizi Padome viesojās *Suomen Pankki – Finlands Bank* Helsinkos, bet otru – *Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique* Briselē.

Pieņemot lēmumus par monetāro politiku un citiem ECB un Eurosistēmas uzdevumiem, Padomes locekļi nepārstāv savu valsti, bet darbojas kā pilnīgi neatkarīgas personas. To atspoguļo Padomē piemērotais princips "viens loceklis – viena balss".

Saskaņā ar Nicas līguma pantu par tiesībām īstenot normatīvos aktus ES Padomes 2003. gada 21. marta sēdē, kurā piedalījās valstu vai valdību vadītāji, balstoties uz ECB rekomendāciju, vienbalsīgi pieņēma lēmumu grozīt ECBS Statūtu 10. panta 2. punktu (Padomes balsošanas nosacījumi). Tas stājās spēkā 2004. gada 1. jūnijā, kad šo lēmumu bija ratificējušas visas dalībvalstis. Saskaņā ar minēto lēmumu visi Padomes locekļi turpinās apmeklēt sēdes un piedalīties pārrunās. Tomēr to NCB prezidentu

skaitis, kuriem piešķirtas balsstiesības, vienā reizē nepārsniegs 15. Ja NCB prezidentu skaits Padomē pārsniegs 15, viņi izmantos balsstiesības saskaņā ar rotācijas sistēmu. Šīs balsstiesības prezidentiem piešķirs rotācijas kārtībā saskaņā ar iepriekš noteiktu reglamentu. Sešiem Valdes locekļiem saglabās pastāvīgas balsstiesības.

PADOME

Pēdējā rindā (no kreisās uz labo):
Klauss Lībšers, Nouts Velinks,
Erki Likanens,
Tomazo Padoa-Šiopa,
Antonio Facio, Haime Karuana

Vidējā rindā (no kreisās uz labo):
Aksels A. Vēbers, Nikolass
C. Gargans, Kristiāns Nojē,
Vitors Konstansiu, Hosē Manuels
Gonsaless-Paramo, Gijs Kveidens

Pirmajā rindā (no kreisās uz labo):
Ģertrūde Tumpela-Gugerela,
Lukass D. Papademoss,
Žans Klods Trišē, Īvs Meršs,
Otmars Isings, Džons Hērlijs

Žans Klods Trišē

ECB prezidents

Lukass D. Papademoss

ECB viceprezidents

Haime Karuana

Banco de España prezidents

Vitors Konstansiu

Banco de Portugal prezidents

Euhenio Domingo Solanss (līdz 31.05.2004.)

ECB Valdes loceklis

Antonio Facio

Banca d'Italia prezidents

Nikolass C. Gargans

Bank of Greece prezidents

Hosē Manuels Gonsaless-Paramo

(no 01.06.2004.)

ECB Valdes loceklis

Džons Hērlijs

Central Bank and Financial Services

Authority of Ireland prezidents

Otmars Isings

ECB Valdes loceklis

Klauss Lībšers

Oesterreichische Nationalbank prezidents

Erki Likanens (no 12.07.2004.)

Suomen Pankki – Finlands Bank prezidents

Mati Louekoski

(no 01.04.2004. līdz 11.07.2004.)

Suomen Pankki – Finlands Bank prezidenta p.i.

Īvs Meršs

Banque centrale du Luxembourg prezidents

Kristiāns Nojē

Banque de France prezidents

Tomazo Padoa-Šiopa

ECB Valdes loceklis

Gijs Kveidens

Nationale Bank van België/Banque

Nationale de Belgique prezidents

Jirgens Štarks

(no 07.04.2004. līdz 29.04.2004.)

Deutsche Bundesbank prezidenta p.i.

Ģertrūde Tumpela-Gugerela

ECB Valdes locekle

Mati Vanhala (līdz 31.03.2004.)

Suomen Pankki – Finlands Bank prezidents

Aksels A. Vēbers (no 30.04.2004.)

Deutsche Bundesbank prezidents

Nouts Velinks

De Nederlandsche Bank prezidents

Ernsts Velteke (līdz 06.04.2004.)

Deutsche Bundesbank prezidents

2004. gada 29. septembrī miris Padomes loceklis Mati Vanhala (1998–2004). 2004. gada 9. novembrī miris Valdes un Padomes loceklis Euhenio Domingo Solanss (1998–2004).

1.3. VALDE

Valdi veido ECB prezidents, viceprezidents un vēl četri locekļi, kurus ieceļ euro ieviešu dalībvalstu vai to valdību vadītāji, savstarpēji vienojoties. Valdes sēdes parasti notiek reizi nedēļā. Valdes galvenie pienākumi ir:

- sagatavot Padomes sēdes;
- īstenot euro zonas monetāro politiku saskaņā ar Padomes apstiprinātajām

pamatnostādnēm un lēmumiem un, to darot, sniegt nepieciešamās norādes euro zonas NCB;

- vadīt ECB ikdienas darbu;
- īstenot konkrētas pilnvaras, ko tai deleģējusi Padome. Dažas pilnvaras ir reglamentējošas.

Vadības komiteja, kuras priekšsēdētājs ir kāds no Valdes locekļiem, konsultē un palīdz Valdei ECB vadības, darbības plānošanas un gada budžeta sagatavošanas procesā.

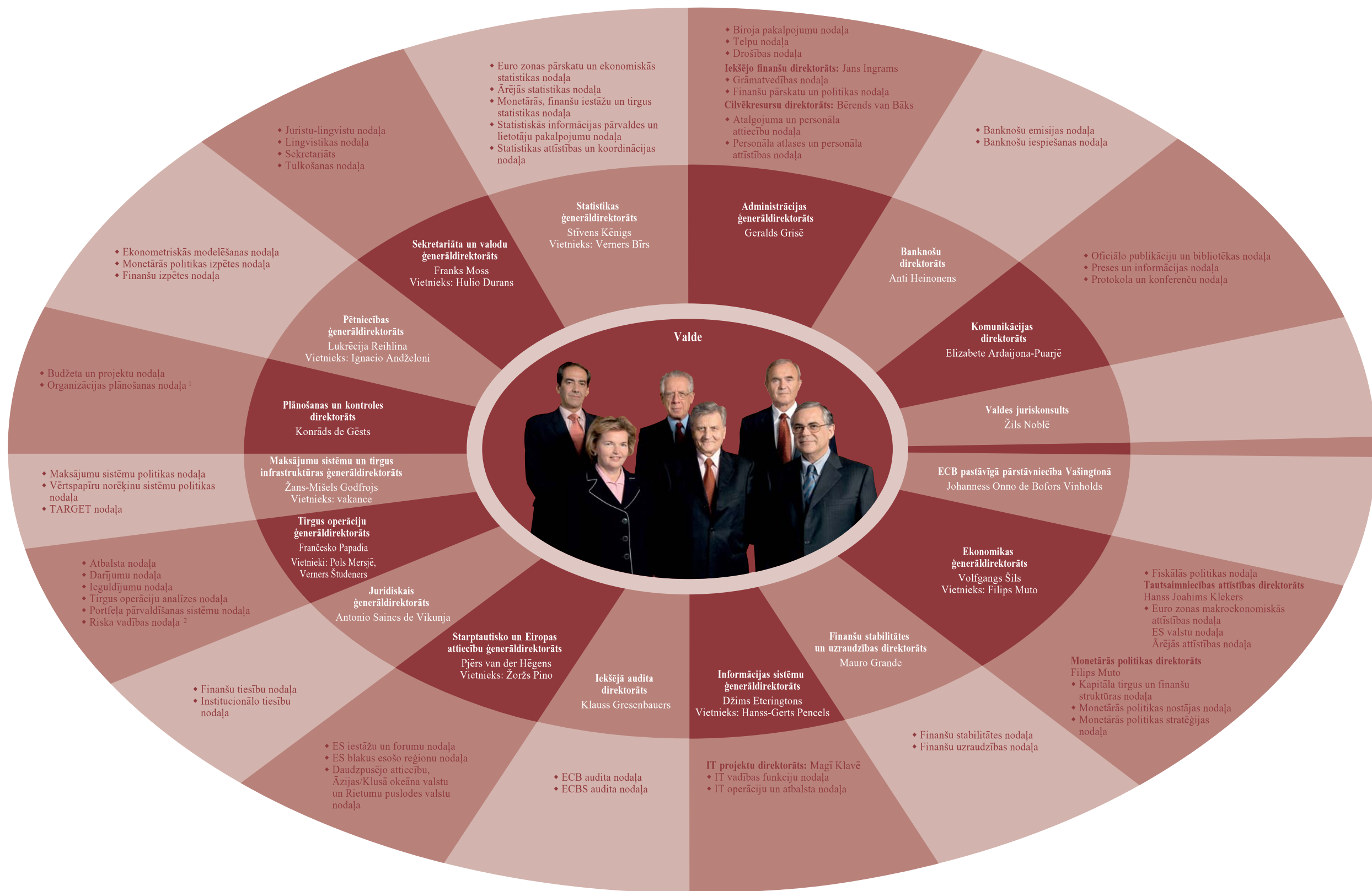
Pēdējā rindā (no kreisās uz labo):
Hosē Manuels Gonsaless-Paramo,
Tomazo Padoa-Šiopa,
Otmars Isings

Pirmajā rindā (no kreisās uz labo):
Ģertrūde Tumpela-Gugerela,
Žans Klods Trišē,
Lukass D. Papademoss

Žans Klods Trišē
ECB prezidents
Lukass D. Papademoss
ECB viceprezidents
Euhenio Domingo Solanss
ECB Valdes loceklis (līdz 31.05.2004.)
Hosē Manuels Gonsaless-Paramo
(no 01.06.2004.)
ECB Valdes loceklis

Otmars Isings
ECB Valdes loceklis
Tomazo Padoa-Šiopa
ECB Valdes loceklis
Ģertrūde Tumpela-Gugerela
ECB Valdes locekle

Valde

Otrā rinda (no kreisās uz labo): Hosē Manuels Gonsalēss Paramo (*José Manuel González-Páramo*), Tomazo Padoa-Šiopa (*Tommaso Padoa-Schioppa*), Otmars Isings (*Otmar Issing*)

Pirmā rinda (no kreisās uz labo): Ģertrūde Tumpēla-Gugereļa (*Gertrude Tumpel-Gugere*), Žāns Klods Trišē (*Jean-Claude Trichet*) (prezidents), Lukass D. Papademos (*Lucas D. Papademos*) (viceprezidents)

¹ Ietver datu aizsardzības funkciju.

² Par konkrētiem jautājumiem ziņo tieši Valdei.

1.4. ĢENERĀLPADOME

Ģenerālpadomi veido ECB prezidents, viceprezidents un visu ES dalībvalstu NCB vadītāji. Tā veic no EMI pārņemtos uzdevumus, kas ECB joprojām jāveic tāpēc, ka visas ES dalībvalstis vēl nav ieviesušas euro. 2004. gadā

notika piecas Ģenerālpadomes sēdes. 2004. gada 17. jūnija sēdē pirmo reizi kā Ģenerālpadomes locekļi piedalījās jauno dalībvalstu centrālo banku prezidenti, kas kopš Pievienošanās līguma parakstīšanas Ģenerālpadomes sēdēs bija piedalījušies kā novērotāji.

Pēdējā rindā (no kreisās uz labo):

Vahurs Krafts, Larss Heikenstens,
Reinoldijs Šarkins,
Gijs Kveidens, Zdeneks Tūma,
Nikolass C. Gargans,
Nouts Velinks

Vidējā rindā (no kreisās uz labo):

Kristiāns Nojē, Aksels A. Vēbers,
Vitors Konstansiu, Ilmārs Rimšēvičs,
Lešeks Balcerovičs, Bodila Nībū
Andersena, Klauss Lībšers,
Mitja Gaspari, Haime Karuana,
Antonio Facio

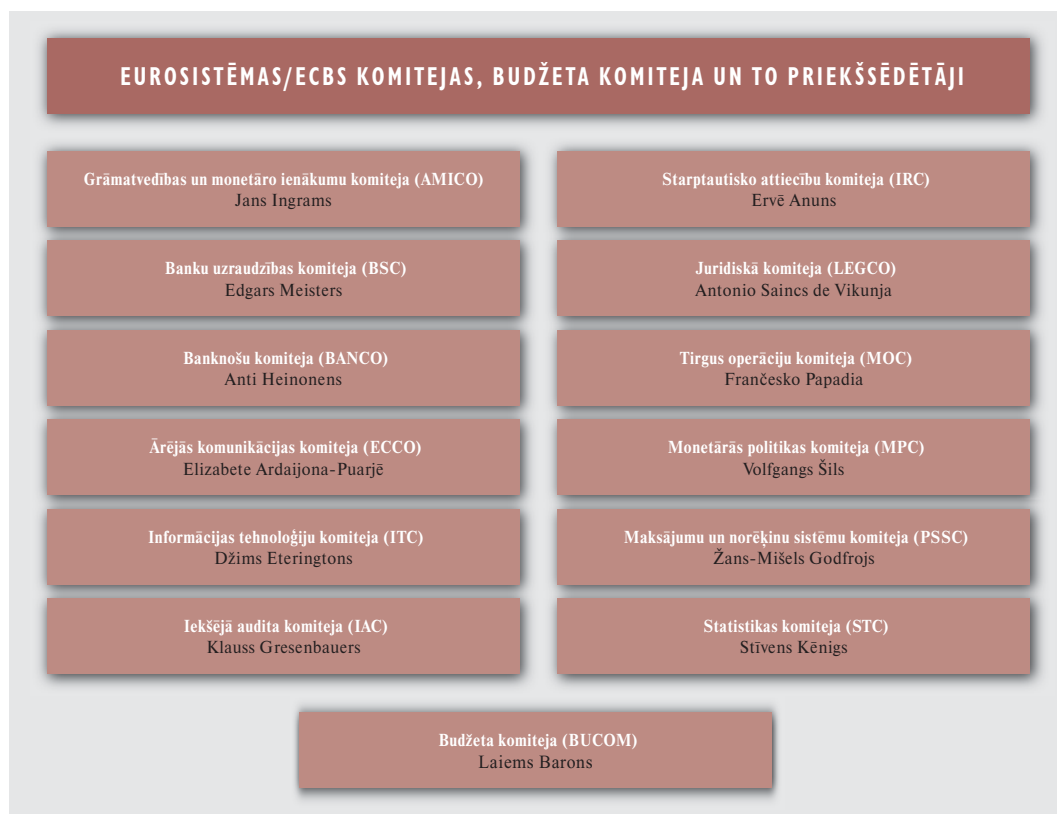
Pirmajā rindā (no kreisās uz labo):

Erki Likanens, Žigmonds Jarojs,
Hristoduloss Hristoduls,
Maikls S. Bonello,
Lukass D. Papademos, Žans Klods Trišē, Īvs Meršs,
Marians Jusko, Džons Hērlijs

Žans Klods Trišē ECB prezidents
Lukass D. Papademos ECB viceprezidents
Bodila Nībū Andersena
Danmarks Nationalbank prezidente
Lešeks Balcerovičs
Narodowy Bank Polski prezidents
Maikls S. Bonello
Central Bank of Malta prezidents
Haime Karuana *Banco de España* prezidents
Hristoduloss Hristoduls
Central Bank of Cyprus prezidents
Vitors Konstansiu *Banco de Portugal* prezidents
Antonio Facio *Banca d'Italia* prezidents
Nikolass C. Gargans *Bank of Greece* prezidents
Mitja Gaspari *Banka Slovenije* prezidents
Larss Heikenstens *Sveriges Riksbank* prezidents
Džons Hērlijs
Central Bank and Financial Services Authority of Ireland prezidents
Žigmonds Jarojs
Magyar Nemzeti Bank prezidents
Marians Jusko (līdz 31.12.2004.)
Národná banka Slovenska prezidents
Mervins Kings *Bank of England* prezidents
Vahurs Krafts *Eesti Pank* prezidents
Klauss Lībšers
Oesterreichische Nationalbank prezidents

Erki Likanens (no 12.07.2004.)
Suomen Pankki – Finlands Bank prezidents
Mati Louekoski
(no 01.04.2004. līdz 11.07.2004.)
Suomen Pankki – Finlands Bank prezidenta p.i.
Īvs Meršs
Banque centrale du Luxembourg prezidents
Kristiāns Nojē *Banque de France* prezidents
Gijs Kveidens *Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique* prezidents
Ilmārs Rimšēvičs Latvijas Bankas prezidents
Reinoldijs Šarkins
Lietuvos bankas valdes priekšsēdētājs
Ivans Šramko (no 01.01.2005.)
Národná banka Slovenska prezidents
Jirgens Štarks
(no 07.04.2004. līdz 29.04.2004.)
Deutsche Bundesbank prezidenta p.i.
Zdeneks Tūma *Česká národní banka* prezidents
Mati Vanhala (līdz 31.03.2004.)
Suomen Pankki – Finlands Bank prezidenta p.i.
Aksels A. Vēbers (no 30.04.2004.)
Deutsche Bundesbank prezidents
Nouts Velinks
De Nederlandsche Bank prezidents
Ernsts Velteke (līdz 06.04.2004.)
Deutsche Bundesbank prezidents

1.5. EUROSISTĒMAS/ECBS KOMITEJAS UN BUDŽETA KOMITEJA

Eurosistēmas/ECBS komitejas turpināja sniegt nozīmīgu palīdzību ECB lēmējinstītūciju darbā. Pēc Padomes un Valdes lūguma komitejas nodrošināja ekspertu palīdzību savas kompetences jomās un veicināja lēmumu pieņemšanas procesu. Komiteju sastāvā parasti ir tikai Eurosistēmas centrālo banku darbinieki. Taču to dalībvalstu NCB, kuras vēl nav ieviesušas euro, piedalās kādas komitejas sēdē, ja tajā tiek izskatīti Ģenerālpadomes kompetencē ietilpstoši jautājumi. Ja nepieciešams, var tikt pieaicinātas citas kompetentas institūcijas, piemēram, nacionālās uzraudzības institūcijas – uz Banku uzraudzības komiteju. Pašlaik darbojas 12 Eurosistēmas/ECBS komitejas; tās visas izveidotas saskaņā ar ECB Reglamenta 9. pantu.

Budžeta komiteja, kas tika izveidota saskaņā ar ECB Reglamenta 15. pantu, palīdz Padomei ar ECB budžetu saistītos jautājumos.

1.6. KORPORATĪVĀ VADĪBA

ECB korporatīvā vadība bez lēmējinstītūcijām ietver arī vairākus iekšējās un ārējās kontroles līmeņus, kā arī noteikumus par ECB dokumentu publisko pieejamību.

ĀRĒJĀS KONTROLES LĪMEŅI

ECBS Statūtos paredzēti divi līmeņi, t.i., ārējais auditors², kas tiek iecelts ECB gada pārskatu revīzijas veikšanai (ECBS Statūtu 27.1. pants), un Eiropas Revīzijas palāta, kas pārbauda ECB vadības darbības efektivitāti (27.2. pants). Eiropas Revīzijas palātas gada ziņojums kopā ar ECB atbildi publicēts Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī un ECB interneta lapā.

² 2002. gadā pēc konkursa *KPMG Deutsche Treuhand-Gesellschaft AG Wirtschaftsprüfungsgesellschaft* tika iecelts par ECB ārējo auditoru uz pieciem gadiem – no 2003. finanšu gada līdz 2007. finanšu gadam.

Lai sabiedrībai būtu pilnīga pārlicība par ECB ārējā auditora neatkarību, 2002. gada augustā Padome pieņēma lēmumu par auditorsabiedrību rotācijas principa piemērošanu. Šis lēmums tika īstenots kā daļa no ECB ārējā revidenta iecelšanas procedūras.

IEKŠĒJĀS KONTROLES LĪMEŅI

Arī 2004. gadā ECB iekšējie auditori veica revīzijas, un par to bija atbildīga Valde. Tās pilnvaras noteiktas ECB Revīzijas hartā.³ Iekšējās revīzijās pēc nepieciešamības tiek izsvērtā un novērtēta ECB iekšējās kontroles sistēmas piemērotība un efektivitāte un ECB darbības kvalitāte, veicot uzticētos pienākumus. Viņi stingri ievēro Iekšējo auditoru institūta izstrādātos "Starptautiskos iekšējā audita profesionālās prakses standartus".

Iekšējā audita komiteja, kas ir viena no Eurosistēmas/ECBS komitejām un kuru veido ECB un NCB iekšējā audita vadītāji, ir atbildīga par Eurosistēmas/ECBS kopīgo projektu un operāciju sistēmu revīzijas nodrošināšanas koordināciju.

ECB iekšējās kontroles sistēmas pamatā ir funkcionāla pieeja. Katra organizācijas struktūrvienība (nodaļa, pārvalde, direktorāts vai ģenerāldirektorāts) ir atbildīga par savu iekšējo kontroli un efektivitāti. Lai to nodrošinātu, katra struktūrvienība īsteno darbības kontroles procedūras jomā, par kuru tā ir atbildīga. Piemēram, ieviests priekšrakstu un procedūru kopums, t.s. Ķīnas mūris, ar kura palīdzību iekšējai informācijai, kas radīta, piemēram, struktūrvienībās, kuras atbild par monetāro politiku, neļauj nonākt struktūrvienībās, kuras atbild par ECB ārējo rezervju un pašu kapitāla portfeļa pārvaldīšanu. Papildus šiem kontroles mehānismiem, ko īsteno katra struktūrvienība, Plānošanas un kontroles direktorāts, Riska vadības nodaļa un Iekšējā audita direktorāts izstrādā priekšlikumus par kontroles jautājumiem, kas attiecas uz ECB kopumā.

Padomes locekļu darbību regulē Ētikas kodekss, kas atspoguļo viņu pienākumu sargāt Eurosistēmas integritāti un reputāciju un

nodrošināt tās darbības efektivitāti.⁴ Padome ir arī iecēlusi padomnieku, kura uzdevums ir tās locekļiem sniegt norādījumus par atsevišķiem profesionālās ētikas aspektiem. Turklāt ECB Ētikas kodekss nosaka ECB darbinieku un Valdes locekļu vadlīnijas un standartus – veicot darba pienākumus, no katra tiek gaidīta atbilstība augstiem profesionālās ētikas standartiem.⁵

Saskaņā ar iekšējās informācijas neizmantošanas noteikumiem ECB darbiniekiem un Valdes locekļiem aizliegts savtīgos nolūkos izmantot iekšējo informāciju, veicot privātas finanšu darbības ar savu pašu risku un savā labā vai arī ar kādas trešās personas risku vai tās labā.⁶ Valdes iecelts ētikas padomnieks nodrošina šo noteikumu konsekventu interpretāciju.

KRĀPŠANAS APKAROŠANAS PASĀKUMI

1999. gadā Eiropas Parlaments un ES Padome pieņēma Regulu⁷ par izmeklēšanu, ko veic Eiropas Krāpšanas apkarošanas birojs (OLAF), lai pastiprinātu cīņu pret krāpšanu, korupciju un visām citām nelikumīgām darbībām, kas kaitē Kopienas finanšu interesēm "OLAF Regula" paredz, ka OLAF veic iekšējo izmeklēšanu Kopienas iestādēs, institūcijās, birojos un aģentūrās, kur radušās aizdomas par krāpšanu.

"OLAF Regula" paredz, ka visām minētajām institūcijām jāpieņem lēmumi, lai OLAF katrā no tām varētu veikt izmeklēšanu. 2004. gada jūnijā Padome pieņēma lēmumu⁸ par OLAF

3 Harta publicēta ECB interneta lapā, lai veicinātu ECB ieviestu audita procedūru caurredzamību.

4 Sk. Padomes locekļu Ētikas kodeksu OJ C 123, 24.05.2002., 9. lpp. un ECB interneta lapu.

5 Sk. Eiropas Centrālās bankas Ētikas kodeksu saskaņā ar Eiropas Centrālās bankas Reglamenta 11. panta 3. punktu, OJ C 76, 08.03.2001., 12. lpp., un ECB interneta lapu.

6 Sk. ECB Personāla reglamenta 1. daļas 2. sadaļu, kurā ietverti profesionālās ētikas un profesionālās konfidencialitātes noteikumi, OJ C 92, 16.04.2004., 31. lpp. un ECB interneta lapu.

7 Eiropas Parlamenta un Padomes 1999. gada 25. maija Regula (EK) Nr. 1073/1999 par izmeklēšanu, ko veic Eiropas Krāpšanas apkarošanas birojs (OLAF), OJ L 136, 31.05.1999., 1. lpp.

8 Lēmums ECB/2004/11 par Eiropas Krāpšanas apkarošanas biroja izmeklēšanas nosacījumiem Eiropas Centrālajā bankā saistībā ar krāpšanas, korupcijas un visu citu nelikumīgu darbību, kas kaitē Kopienas finanšu interesēm, apkarošanu un par grozījumiem Eiropas Centrālās bankas personāla nodarbinātības noteikumos, OJ L 230, 30.06.2004., 56. lpp. Šis lēmums tika pieņemts pēc Eiropas Kopienu Tiesas 2003. gada 10. jūlija sprieduma lietā C-11/00 "Komisija pret ECB".

izmeklēšanas noteikumiem ECB, kas stājās spēkā 2004. gada 1. jūlijā. ECB un OLAF ir nodibinājušas kontaktus, lai nodrošinātu šās OLAF izmeklēšanas struktūras pareizu funkcionēšanu.

ECB DOKUMENTU PUBLISKA PIEEJAMĪBA

2004. gada martā Padome pieņēma Lēmumu ECB/2004/3 par ECB dokumentu publisku pieejamību⁹. Šā lēmuma mērķis ir nodrošināt ECB juridiskās bāzes saskaņotību ar citu Kopienas iestāžu un institūciju piemērotajiem mērķiem un standartiem attiecībā uz to dokumentu publisku pieejamību. Tas veicina caurredzamību, vienlaikus ņemot vērā ECB un NCB neatkarību un nodrošinot konkrētu, ar ECB uzdevumiem saistītu jautājumu konfidencialitāti.

9 OJ L 80, 18.03.2004., 42. lpp.

2. ORGANIZĀCIJAS AKTUALITĀTES

2.1. PERSONĀLS

DARBINIEKI

2004. gada budžetā paredzētais amata vietu kopskaits atbilda 1 362.5 pilna darba laika ekvivalenta (FTE) amata vietām. 2004. gada beigās ECB bija 1 314 darbinieki (ar pastāvīgiem vai fiksēta termiņa (uz laiku ilgāk par 12 mēnešiem) darba līgumiem). Tas atbilst 1 309.0 FTE amata vietām (2003. gada beigās – 1 213.5 FTE amata vietas). Vidējais ECB darbinieku skaits 2004. gadā bija 1 261 (2003. gadā – 1 160). No 1 309 darbiniekiem 71 darbinieks bija no 10 jaunajām ES dalībvalstīm, pašlaik viņiem noslēgts darba līgums uz laiku, kas ilgāks par 1 gadu. 2004. gadā darbā tika pieņemti 137 jauni darbinieki, bet 41 darbinieks aizgāja no darba ECB. 2005. gadā paredzētas 1 369.5 FTE amata vietas (par 0.5% vairāk nekā 2004. gadā).

Turklāt ECB īslaicīgi (vidēji aptuveni 5 mēnešus) strādāja 128 speciālisti no NCB, t.sk. 63 – no jaunajām ES dalībvalstīm. Šie īstermiņa norīkojumi bija īpaši noderīgi gan ECB, gan jauno dalībvalstu NCB, sagatavojoties ES paplašināšanai un palīdzot šīm NCB integrēties ECBS.

2004. gadā ECB noslēdza 123 īstermiņa līgumus uz laiku mazāk par 1 gadu darbinieku aizvietošanai dzemdību, bērnu kopšanas un bezalgas atvaļinājumu laikā (2003. gadā – 113).

ECB piedāvāja stažēšanās programmas 172 studentiem un augstskolu absolventiem (galvenokārt ar ekonomisko izglītību) vidēji uz aptuveni 3 mēnešiem. 2003. gadā tika piedāvātas 166 stažēšanās programmas. 2004. gadā 54 stažieri bija jauno dalībvalstu pilsoņi un 6 cilvēki bija no Rumānijas vai Bulgārijas. No 172 stažieru programmām 11 programmu (2003. gadā – 12) tika piedāvāts Absolventu zinātniski pētnieciskās programmas ietvaros, kas paredzētas īpaši apdāvinātiem studentiem doktorantūras studiju beigu posmā.

Vieszinātnieku pētnieciskās programmas ietvaros, kas paredzēta specifiskiem augsta līmeņa pētnieciskiem projektiem monetārās

politikas jomā, 2004. gadā tika uzaicināti 18 vieszinātnieki (2003. gadā – 24).

IEKŠĒJĀ MOBILITĀTE

2004. gadā 95 darbinieki stājās jaunā amatā pēc uzvaras iekšējā konkursā uz brīvajām amata vietām. ECB veicināja arī īslaicīgu iekšējo mobilitāti. 51 darbinieks pārgāja citā darbā uz noteiktu laiku, lai gūtu darba pieredzi vai izpildītu steidzamu, bet īslaicīgu darba uzdevumu, pēc tam atgriežoties savā iepriekšējā amatā.

ĀRĒJĀ MOBILITĀTE

Ārējās darba pieredzes programmas ietvaros, kas tika izveidots 2003. gadā, lai veicinātu darbinieku profesionālo izaugsmi, darbiniekus var nosūtīt komandējumā uz NCB un citām attiecīgām starptautiskām un Eiropas institūcijām. 2004. gadā šajā programmā piedalījās 7 darbinieki uz laiku no 4 līdz 10 mēnešiem. Turklāt ECB pieņem iesniegumus par bezalgas atvaļinājuma piešķiršanu uz laiku līdz trim gadiem darbiniekiem, kas vēlas sākt darbu citās saistītās finanšu organizācijās. 2004. gadā 12 darbinieku izmantoja šo iespēju. Saskaņā ar Eurosistēmas organizatoriskajiem principiem, ko apstiprinājusi Padome un kas publicēti 2005. gada janvārī, "visiem Eurosistēmas dalībniekiem jāveicina darbinieku, zinātnības un pieredzes savstarpējā apmaiņa".

ECB ATTĪSTĪBĀ

2003. gada oktobrī Valde izveidoja biroju, lai kontrolētu un novērtētu to pasākumu ieviešanu, ko tā atbalstīja organizācijas pārmaiņu programmas "ECB attīstībā" ietvaros. Iniciatīvas mērķis bija uzlabot organizācijas produktivitāti un efektivitāti, un tā aptver vadības, profesionālās izaugsmes, iekšējās komunikācijas un birokrātijas jautājumus. 2004. gadā bija vērojams nozīmīgs progress visās četrās jomās, un programmas birojs iesniedza gala ziņojumu. Ņemot vērā to, ka dažu pasākumu rezultāti būs jūtami tikai vidējā termiņā, programmas darbības kontrole turpināsies.

PERSONĀLA STRATĒGIJAS PĀRSKATĪŠANA

Kopš 1998. gada ECB prioritāte bijusi tās funkciju noteikšana, vienotās monetārās politikas formulēšana un īstenošana, kā arī euro ieviešana. Tādējādi personāla politika neizbēgami bija koncentrēta uz profesionāļiem ar tehniskajām zināšanām un prasmēm, konkrētajos amatos. Tāpēc 2004. gadā tika sagatavots personāla stratēģijas padziļināts pārskats un izteikti secinājumi.

Galvenais secinājums – personāla atlases politikai jāuzsver plašāka kompetence. Turklāt jānostiprina personāla izaugsmes un mobilitātes pasākumi, lai palielinātu sinerģiju un paplašinātu profesionālo zināšanu bāzi ECB ietvaros. Tika veidota elastīgāka personāla vadība – jaunie speciālisti tika pieņemti darbā, vērojot uzmanību galvenokārt uz cilvēkiem, kuri sāk karjeru un kuriem ir plašāka izglītība, kā arī tika ieviesti fiksēta termiņa darba līgumi visiem jaunajiem darbiniekiem un jaunieceltajiem vadītājiem. 2005. gadā šos pasākumus papildinās ECB augstskolu absolventu programmas izveide, kas būs domāta nesen augstskolu beigušiem absolventiem ar daudzpusīgu izglītību. Radīts jaunākās vadības slānis, lai izveidotu loģisku kontroles posmu pēc strauja personāla skaita palielināšanās perioda. Vadības prasmes tiks attīstītas, paplašinot vadītāju apmācību un sagatavošanu. Balstoties uz ECB misijas paziņojumu, noteiktas sešas kopējas vērtības un izstrādāti formulējumi, kas izskaidro to nozīmi ECB kontekstā. Šīs vērtības ir kompetence, efektivitāte un produktivitāte, integritāte, biedriskums, caurredzamība un atbildība, kā arī darbs Eiropas labā. Šīs vērtības kopā ar ECB mēroga kompetences modeļi un prasmju aprakstiem, kas tiek izstrādāti, būs ļoti nozīmīgas personāla politikā.

DAŽĀDĪBAS VADĪBA

Dažādības vadība cenšas izmantot darbinieku atšķirības, lai radītu produktīvu un cieņas pilnu darba vidi, kur tiek pilnībā izmantoti talanti

un sasniegti organizatoriskie mērķi. Dažādības vadība ECB ir nozīmīga, jo tajā strādā darbinieki no visām ES dalībvalstīm, tā cieši sadarbojas ar 25 ES NCB un kalpo Eiropas sabiedrībai. Tādējādi ECB integrē dažādības vadību savā ikdienas darbā tā, lai darbinieku individuālās prasmes un spējas tiktu atzītas un īstenotos augstā līmenī, kas nepieciešams, lai ECB veiktu savus uzdevumus.

2.2. ECB JAUNĀS TELPAS

ECB jauno telpu plānošanā 2004. gadā panākts izšķirošs progress. Februārī starptautiskā žūrija ECB viceprezidenta vadībā nosauca trīs arhitektūras projektu konkursā uzvarējušos projektu priekšlikumus. Pirmā godalga tika piešķirta arhitektu birojam COOP HIMMELB(L)AU (Vīne), otrā godalga – arhitektu birojam *ASP Schweger Assoziierte* (Berlīne) un trešā godalga – arhitektu birojam *54f architekten + ingenieure* (Darmštate) sadarbībā ar arhitektu biroju *T. R. Hamzah & Yeang* (Selangora, Malaizija). No 2003. gadā izvēlētajiem 12 kandidātiem šie arhitekti visprecīzāk ievēroja konkursā noteiktos kritērijus:

- vispārējā pilsētplānošana, arhitektūra un ainava;
- atbilstība funkcionālās un telpiskās programmas svarīgākajām iezīmēm;
- praktiski īstenojama enerģijas/vides koncepcija un atbilstība galvenajām ECB tehnisko prasību iezīmēm; un
- atbilstība attiecīgajiem noteikumiem, īpaši būvniecības un vides tiesību aktu jomā.

ECB jaunās telpas tiks būvētas Tirdzniecības hallei (*Grossmarkthalle* – aizsargājama ēka, kurā agrāk bija Frankfurtes augļu un dārzeņu

vairumtirdzniecības tirgus) atrašanās vietā. Viena no galvenajām problēmām, kas arhitektiem bija jārisina, – lielās sarkano ķieģeļu ēkas iekļaušana modernā biroju celtnē, nemainot tās galvenos apveidus.

Paziņojumam par godalgu ieguvējiem sekoja izstāde Vācijas Arhitektūras muzejā (*Deutsches Architektur Museum*) Frankfurtē, kurā sabiedrībai tika parādīti visi projektu piedāvājumi, kurus konkursam iesniedza 71 arhitekts.

Padome 2004. gada martā nolēma aicināt visus trīs godalgotos arhitektus piedalīties projektu pārstrādāšanas kārtā, kuras galvenais mērķis bija pārskatīt projektu piedāvājumus un ņemt vērā žūrijas, ECB un Frankfurtes rekomendācijas un prasības.

Pēc vairumtirgotāju pārvietošanās uz jauno galveno mītni pilsētas institūcijas sāka atbrīvot vietu gan Tirgus hallē, gan tās apkārtnē. 2002. gadā ECB šo halli nopirka no Frankfurtes, gatavojoties tās nodošanai ECB. Nodošana notika 2004. gada decembrī. Saskaņā ar rīkojumiem par ēkas saglabāšanu liela uzmanība pievērsta tam, lai nodrošinātu, ka centrālā ēka un austrumu un rietumu spārns paliek neskarts. Saglabātas arī tās laukuma daļas, kas būtu piemērotas memoriālam un informācijas telpai, pieminot ebreju tautības iedzīvotāju deportāciju no Tirgus halles. ECB, Frankfurtes Ebreju kopiena un Frankfurtes pilsēta piekrita cieši sadarboties, organizējot memoriāla projektu konkursu. Konkursu plānots sākt līdz 2005. gada beigām.

Padome 2005. gada 13. janvārī pieņēma lēmumu par ECB nākotnes mītnes projektu. Pēc visu triju godalgoto projektu plašas apspriešanas un rūpīgas priekšrocību un trūkumu izvērtēšanas, balstoties uz atlases kritērijiem, Padome nolēma, ka arhitektu biroja COOP HIMMELB(L)AU pārstrādātā projekta koncepcija vislabāk atbilst ECB norādītajām funkcionālajām un tehniskajām prasībām un ietver iezīmes, kas atspoguļo ECB vērtības un izsaka tās arhitektūras valodā. Šis lēmums apstiprina starptautiskās žūrijas lēmumu, ar kuru projektam piešķirta pirmā

vieta. Nākamais solis būs t.s. optimizācijas kārtā, kuras laikā projektu vēlreiz pārskatīs, īpaši, lai nodrošinātu optimālu resursu izlietojumu un līdz minimumam samazinātu izmaksas. Sīkāka informācija par konkursu un izvēlēto projektu atrodama ECB interneta lapā.

3. ECBS SOCIĀLAIS DIALOGS

ECBS Sociālais dialogs ir konsultatīvs forums, kurā iesaistīta ECB un darbinieku pārstāvji no visām ECBS centrālajām bankām un Eiropas arodbiedrību federācijām. Tā mērķis ir sniegt informāciju un apspriest Ģenerālpadomes un Padomes lēmumus, ja tiem varētu būt būtiska ietekme uz nodarbinātību ECBS centrālajās bankās.

ECBS Sociālā dialoga 9. sanāksmē tika sveikti darbinieku pārstāvji no septiņu jauno ES dalībvalstu NCB. Dalībnieki apliecināja uzticību integrācijas procesam ECBS kopumā un savu iesaistīšanos konkrēti ECBS Sociālajā dialogā. ECB aicināja visu jauno dalībvalstu NCB veicināt darbinieku pārstāvju dalību ECBS Sociālajā dialogā.

Gan 9., gan 10. ECBS Sociālā dialoga sanāksmes darba kārtības galvenie jautājumi bija TARGET2, banknošu ražošana un papildinformācija par Eiropas Komisijas Finanšu pakalpojumu darbības plānu. Tika apspriesti arī vispārēji jautājumi, piemēram, kā veidot kopīgu identitāti un veicināt sadarbību, balstoties uz vienotiem principiem. ECB uzsvēra, ka ECBS apņēmusies nodrošināt augstas kvalitātes centrālo banku pakalpojumus par viszemāko iespējamo cenu, un tas prasa efektivitāti un optimālu darbību. Dalībnieki tika informēti, ka Padome apstiprinājusi Eurosistēmas misijas paziņojumu, stratēģiskos nodomus un organizatoriskos principus. Darbinieku pārstāvji uzsvēra, cik nozīmīga ir viņu iesaistīšana šo jautājumu izstrādē un to kultūras atšķirību respektēšana, kas pastāv starp centrālajām bankām. ECBS Sociālā dialoga desmitajā sanāksmē ECB un darbinieku pārstāvji vēlreiz apstiprināja šā unikālā konsultatīvā foruma nozīmīgumu.

4. ECB FINANŠU PĀRSKATI

VADĪBAS ZIŅOJUMS PAR 2004. GADU

1. PAMATDARBĪBA

Bankas darbība 2004. gadā detalizēti aprakstīta attiecīgajās gada pārskata nodaļās.

2. FINANŠU PĀRSKATI

Saskaņā ar ECBS Statūtu 26.2. pantu ECB finanšu pārskatus sagatavo Valde atbilstoši Padomes noteiktajiem principiem. Finanšu pārskatus apstiprina Padome, un pēc tam tie tiek publicēti.

3. FINANŠU REZULTĀTI

ECB 2004. gada finanšu pārskati, kas atspoguļoti no 174. lpp. līdz 189. lpp., uzrāda 1 636 milj. euro tīros zaudējumus (2003. gadā – 477 milj. euro). Tāpat kā pagājušajā gadā, zaudējumu galvenais iemesls bija arvien pieaugošā euro ārējā vērtība, jo tāpēc samazinājās ECB ASV dolāros turēto aktīvu vērtība euro. Tīros zaudējumus nosaka pēc tam, kad ņemti vērā visi ECB ienākumi, ieskaitot 733 milj. euro ienākumus no tās apgrozībā esošajām banknotēm. ECB procentu ienākumus 2004. gadā joprojām ietekmēja vēsturiski zemās iekšzemes un ārvalstu procentu likmes.

Tā kā lielākā daļa ECB aktīvu un saistību tiek periodiski pārvērtēta pēc pašreizējiem ārvalstu valūtas tirgus kursiem un vērtspapīru cenām, ECB peļņitspēju būtiski ietekmē valūtas kursu svārstības un mazāk – procentu likmju riski. Šie riski galvenokārt rodas no ievērojamiem ECB Eurosistēmas ārējo rezervju aktīvu turējumiem, kas ieguldīti procentus pelnošos instrumentos.

ECB un Eurosistēmas vienotā grāmatvedības politika, kas aprakstīta finanšu pārskatu skaidrojumos, izstrādāta, lai ņemtu vērā šos būtiskos riskus, un galvenokārt balstīta uz piesardzības principu. Tās mērķis ir nodrošināt, lai nerealizētie guvumi no aktīvu un saistību pārvērtēšanas netiktu atzīti par ienākumiem un tādējādi nebūtu sadalāmi kā peļņa. Un pretēji – nerealizētie zaudējumi no pārvērtēšanas

gada beigās tiek ietverti peļņas un zaudējumu aprēķinā.

ECB ārējo rezervju aktīvu lielākā daļa tiek turēta ASV dolāros, taču ir arī turējumi Japānas jenās, zeltā un SDR. Euro kurss attiecībā pret ASV dolāru pieauga (no 1.2630 2003. gada 31. decembrī līdz 1.3621 2004. gada 31. decembrī; aptuveni par 8%) un mazāk attiecībā pret Japānas jenu. Tādējādi šo valūtu tīro turējumu pārvērtēšana radīja to vērtības kritumu par 2.1 mljrd. euro.

2004. gada beigās ECB strādāja 1 309 darbinieki (t.sk. 131 darbinieks vadības līmenī; iepriekšējā gadā – 1 213 darbinieku). 2004. gada kāpums galvenokārt skaidrojams ar ES paplašināšanos. Sīkāka informācija atrodama gada pārskata 8. nodaļas 2. sadaļā "Organizācijas aktualitātes", kā arī finanšu pārskatu "Peļņas un zaudējumu aprēķina skaidrojums".

ECB kopējās administratīvās izmaksas, ieskaitot pamatlīdzekļu nolietojumu, pieauga par 18% (no 316 milj. euro 2003. gadā līdz 374 milj. euro 2004. gadā). Šā kāpuma vienīgais iemesls bija ECB pensiju fonda saistību pieaugums saskaņā ar aktuāra aprēķiniem, kas būtiski palielināja personāla izmaksas (no 130 milj. euro līdz 161 milj. euro). ECB Valdes atalgojums 2004. gadā kopumā bija 2.1 milj. euro (2003. gadā – 2.0 milj. euro).

Aptuveni 90 milj. euro tika ieguldīti pamatlīdzekļos, un lielāko daļu šīs summas (aptuveni 61 milj. euro) veidoja ECB jauno telpu atrašanās vietas izmaksu kapitalizācija pēc pēdējā maksājuma veikšanas.

ECB 2004. gada uzrādīto zaudējumu finansējums

Padome 2005. gada 11. martā nolēma segt 2004. gada zaudējumus, a) izmantojot visu atlikušo vispārējo rezervju fondu aptuveni 296 milj. euro apjomā un b) izmantojot NCB monetāros ienākumus aptuveni 1 340 milj. euro apjomā saskaņā ar ECBS Statūtu 33.2. panta noteikumiem. Izmantoto NCB monetāro ienākumu apjoms sasniedza aptuveni 15%

no kopējiem Eurosistēmas monetārajiem ienākumiem. Padome principā apstiprināja zaudējumu sadalījumu, pirms NCB slēdza savus 2004. gada finanšu pārskatus, jo tas ietekmēja arī NCB peļņu attiecīgajā gadā. Katra NCB iemaksāja daļu savu monetāro ienākumu atbilstoši tās procentuālajai daļai ECB kapitāla atslēgā.

4. PĀRMAIŅAS ECB KAPITĀLA STRUKTŪRĀ 2004. GADĀ

Saskaņā ar ECBS Statūtu 29.3. pantu NCB kapitāla atslēga ECB kapitāla parakstīšanai jākorrigē reizi piecos gados. Pirmās korekcijas pēc ECB dibināšanas notika 2004. gada 1. janvārī. 2004. gada 1. maijā, pievienojoties desmit jaunām dalībvalstīm, notika otrās pārmaiņas ECB kapitāla atslēgā. Kopumā šo divu soļu sekas bija šādas:

- a) samazinājās euro zonas NCB procentuālā daļa ECB kapitāla atslēgā;
- b) līdztekus samazinājās euro zonas NCB prasības pret ECB, kas bija radušās sakarā ar ārējo rezervju aktīvu nodošanu ECB, pievienojoties euro zonai;
- c) pēc desmit jauno dalībvalstu pievienošanās pieauga ārpus euro zonas esošo NCB apmaksātā kapitāla iemaksas, kas atspoguļo arī 13 ārpus euro zonas esošo NCB apmaksātā parakstītā kapitāla minimālās procentuālās daļas kāpumu no 5% līdz 7%.

Šīs pārmaiņas detalizēti aprakstītas finanšu pārskatu 15. skaidrojumā.

5. IEGULDĪJUMU DARBĪBAS UN RISKĀ PĀRVALDĪBA

ECB ārējo rezervju portfeli veido Eurosistēmas NCB ārējo rezervju aktīvi, kas nodoti ECB saskaņā ar ECBS Statūtu 30. panta noteikumiem, un ienākumi no tiem. Šie aktīvi tiek izmantoti, lai finansētu ECB darbības ārvalstu valūtas tirgū Līgumā noteiktajiem mērķiem.

ECB pašu kapitāla portfelis atspoguļo tās apmaksātā kapitāla ieguldījumus, vispārējo rezervju fondu un iepriekš uzkrātos ienākumus no šā portfeļa. Tā mērķis ir nodrošināt ECB ar rezervēm iespējamo zaudējumu segšanai.

ECB ieguldījumu darbības un tās veiktā saistīto risku pārvaldīšana sīkāk raksturota gada pārskata 2. nodaļā.

6. ECB PĀRVALDĪBA

Informācija, kas saistīta ar ECB pārvaldību, izklāstīta gada pārskata 8. nodaļā.

7. DARBINIEKI

ECB cilvēkresursu stratēģija, kā arī sīkaka informācija par darbinieku skaitu sniegta gada pārskata 8. nodaļā.

BILANCE 2004. GADA 31. DECEMBRĪ

AKTĪVI	SKAIDRO- JUMI	2004 (EURO)	2003 (EURO)
Zelts un zeltā izteiktie debitoru parādi	1	7 928 308 842	8 145 320 117
Prasības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	2		
SVF debitoru parādi		163 794 845	211 651 948
Atlikumi bankās un ieguldījumi vērtspapīros, ārējie aizdevumi un citi ārējie aktīvi		26 938 993 980	28 593 384 857
		27 102 788 825	28 805 036 805
Prasības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem	2	2 552 016 565	2 799 472 504
Prasības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	3		
Atlikumi bankās, ieguldījumi vērtspapīros un aizdevumi		87 660 507	474 743 402
Pārējās prasības euro pret euro zonas kredītiestādēm	4	25 000	25 000
Eurosistēmas iekšējās prasības	5		
Prasības saistībā ar euro banknošu sadali Eurosistēmā		40 100 852 165	34 899 471 205
Pārējās prasības Eurosistēmā (neto)		3 410 918 324	4 599 894 403
		43 511 770 489	39 499 365 608
Pārējie aktīvi	6		
Pamatlīdzekļi		187 318 304	128 911 950
Pārējie finanšu aktīvi		6 428 319 567	5 573 756 258
Uzkrājumi un nākamo periodu izdevumi		770 894 480	590 646 023
Dažādi		6 933 022	37 791 421
		7 393 465 373	6 331 105 652
Gada zaudējumi		1 636 028 702	476 688 785
Kopā aktīvi		90 212 064 303	86 531 757 873

PASĪVI	SKAIDRO- JUMI	2004 (EURO)	2003 (EURO)
Banknotes apgrozībā	7	40 100 852 165	34 899 471 205
Saistības euro pret citiem euro zonas valstu rezidentiem	8	1 050 000 000	1 065 000 000
Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	9	137 462 706	146 867 501
Saistības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem	10	4 967 080	0
Saistības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem Noguldījumi, kontu atlikumi un citas saistības	10	1 254 905 957	1 452 432 822
Eurosistēmas iekšējās saistības Saistības par nodotajām ārējām rezervēm	11	39 782 265 622	40 497 150 000
Pārējās saistības	12		
Uzkrājumi un nākamo periodu ienākumi		1 136 708 542	1 162 299 071
Dažādi		327 802 782	174 890 973
		1 464 511 324	1 337 190 044
Uzkrājumi	13	110 636 285	87 195 777
Pārvērtēšanas konti	14	1 921 117 190	2 176 464 065
Kapitāls un rezerves	15		
Kapitāls		4 089 277 550	4 097 229 250
Rezerves		296 068 424	772 757 209
		4 385 345 974	4 869 986 459
Kopā pasīvi		90 212 064 303	86 531 757 873

2004. GADA PEĻNAS UN ZAUDĒJUMU APRĒĶINS

	SKAIDRO- JUMI	2004 (EURO)	2003 (EURO)
Procentu ienākumi no ārējo rezervju aktīviem		422 418 698	541 294 375
Procentu ienākumi, kas gūti no euro banknošu sadales Eurosistēmā		733 134 472	698 245 187
Pārējie procentu ienākumi		1 456 650 188	1 449 963 923
<i>Procentu ienākumi</i>		<i>2 612 203 358</i>	<i>2 689 503 485</i>
Atlīdzība par NCB prasībām par nodotajām ārējām rezervēm		(693 060 433)	(807 683 148)
Pārējie procentu izdevumi		(1 229 369 015)	(1 166 693 660)
<i>Procentu izdevumi</i>		<i>(1 922 429 448)</i>	<i>(1 974 376 808)</i>
Tīrie procentu ienākumi	18	689 773 910	715 126 677
Realizētie finanšu operāciju guvumi/zaudējumi	19	136 045 810	525 260 622
Finanšu aktīvu un pozīciju norakstīšana	20	(2 093 285 109)	(3 972 689 560)
Pārvedumi uz/no uzkrājumiem ārvalstu valūtas un cenas riskam		0	2 568 708 838
Finanšu operāciju, vērtības norakstīšanas un riska uzkrājumu neto rezultāts		(1 957 239 299)	(878 720 100)
Tīrie komisijas maksas izdevumi	21	(261 517)	(63 466)
Pārējie ienākumi	22	5 956 577	2 911 280
Kopā tīrie ienākumi		(1 261 770 329)	(160 745 609)
Personāla izmaksas	23 & 24	(161 192 939)	(129 886 988)
Administratīvie izdevumi	25	(176 287 651)	(153 549 282)
Pamatlīdzekļu nolietojums		(33 655 824)	(30 410 140)
Banknošu ražošanas pakalpojumi	26	(3 121 959)	(2 096 766)
Gada zaudējumi		(1 636 028 702)	(476 688 785)

Frankfurtē pie Mainas 2005. gada 4. martā

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

Žans Klods Trišē
Prezidents

GRĀMATVEDĪBAS POLITIKA¹

FINANŠU PĀRSKATU FORMA UN SNIEGŠANA

Eiropas Centrālās bankas (ECB) finanšu pārskati sagatavoti, lai patiesi atspoguļotu ECB finansiālo stāvokli un darbības rezultātus. Tie sagatavoti saskaņā ar šādu grāmatvedības politiku², ko ECB Padome uzskata par atbilstošu centrālās bankas darbības būtībai.

GRĀMATVEDĪBAS PRINCIPI

Ievēroti šādi grāmatvedības principi: saimnieciskā realitāte un caurredzamība, piesardzība, notikumu pēc bilances datuma atzīšana, būtiskums, uzkrāšanas princips, darbības turpināšanas pieņēmums, konsekvence un salīdzināmība.

UZSKAITES PAMATS

Šie pārskati sagatavoti saskaņā ar sākotnējo izmaksu principu, kas atbilstoši pielāgots, lai iekļautu tirgojamo vērtspapīru, zelta un visu pārējo bilances un ārpusbilances aktīvu un saistību ārvalstu valūtās novērtējumu tirgus vērtībā. Darījumi ar finanšu aktīviem un saistībām pārskatos atspoguļoti, piemērojot uzskaiti pēc norēķinu datuma.

ZELTS UN ĀRVALSTU VALŪTU AKTĪVI UN SAISTĪBAS

Aktīvi un saistības ārvalstu valūtā izteikti euro pēc valūtas kursa bilances datumā. Ienākumi un izdevumi izteikti pēc valūtas kursa darījuma brīdī. Ārvalstu valūtu aktīvu un saistību pārvērtēšanu veic katrai valūtai atsevišķi, iekļaujot gan bilances, gan ārpusbilances instrumentus.

Aktīvu un saistību ārvalstu valūtās pārvērtēšanu pēc tirgus cenām veic atsevišķi no pārvērtēšanas pēc valūtas kursa.

Zeltu novērtē pēc tirgus cenas gada beigās. Zelta gadījumā cenas pārvērtēšana netiek nodalīta no valūtas pārvērtēšanas. Tā vietā uzrāda vienu zelta vērtību, balstoties uz zelta cenu euro par vienu Trojas unci, ko aprēķina pēc euro kursa attiecībā pret ASV dolāru 2004. gada 31. decembrī.

VĒRTSPAPĪRI

Visus tirgojamus vērtspapīrus un līdzīgus aktīvus novērtē pēc vidējās tirgus cenas bilances datumā. Katru vērtspapīru novērtē atsevišķi.

Gadam, kas beidzās 2004. gada 31. decembrī, tika izmantotas vidējās tirgus cenas 2004. gada 30. decembrī. Netirgojamus vērtspapīrus novērtē pēc izmaksām.

IENĀKUMU ATZĪŠANA

Ienākumi un izdevumi atzīti periodā, kurā tie nopelnīti vai radušies. Ārvalstu valūtas, zelta un vērtspapīru pārdošanas realizētos guvumus un zaudējumus uzrāda peļņas un zaudējumu aprēķinā. Šādus realizētos guvumus un zaudējumus aprēķina atbilstoši attiecīgā aktīva vidējām izmaksām.

Nerealizētos guvumus neatzīst kā ienākumus, bet pārnes tieši uz pārvērtēšanas kontu.

Nerealizētos zaudējumus uzrāda peļņas un zaudējumu aprēķinā, ja tie pārsniedz iepriekšējos pārvērtēšanas guvumus, kas uzrādīti atbilstošajā pārvērtēšanas kontā. Nerealizētos zaudējumus no kāda vērtspapīra, valūtas vai zelta un nerealizētos guvumus no cita vērtspapīra, valūtas vai zelta savstarpēji neieskaita. Ja gada beigās ir nerealizēti zaudējumi no kāda posteņa, šā posteņa vidējās izmaksas samazina līdz valūtas kursam un/vai tirgus cenai gada beigās.

Iegādāto vērtspapīru prēmijas vai diskonta summas aprēķinātas un uzrādītas kā daļa no procentu ienākumiem un tiek amortizētas šo aktīvu atlikušajā termiņā.

REVERSE DARĪJUMI

Repo darījumos vērtspapīri tiek pārdoti par skaidru naudu, vienlaikus slēdzot līgumu par to atpirkšanu par noteiktu cenu konkrētā nākotnes datumā. Šie atpirkšanas līgumi atspoguļoti bilances saistību pusē un arī rada procentu izdevumus peļņas un zaudējumu aprēķinā. Vērtspapīri, kas pārdoti šāda līguma ietvaros, paliek ECB bilancē.

1 ECB grāmatvedības politika detalizēti izklāstīta ECB Padomes 2002. gada 5. decembra Lēmumā (ECB/2002/11) (OJ L 58, 03.03.2003., 38.–59. lpp.).

2 Šī politika atbilst ECBS Statūtu 26.4. panta noteikumiem. Tie paredz saskaņotu pieeju noteikumiem, kas regulē Eurosistēmas operāciju uzskaiti un finanšu pārskatu sniegšanu.

Reverse repo darījumos vērtspapīri tiek pirkti par skaidru naudu, vienlaikus slēdzot līgumu par to atpārdošanu darījuma partnerim par noteiktu cenu konkrētā nākotnes datumā. Šie pārdošanas līgumi uzrādīti bilances aktīvu pusē, bet netiek iekļauti ECB vērtspapīru turējumā. Tie rada procentu ienākumus peļņas un zaudējumu aprēķinā.

Reverse darījumus (t.sk. vērtspapīru aizdevumu darījumus), ko veic automatizētās vērtspapīru aizdevumu programmas ietvaros, uzrāda bilancē tikai gadījumos, kad ECB saņem nodrošinājumu skaidrās naudas veidā uz darījuma termiņa laiku. 2004. gadā ECB nesaņēma nodrošinājumu skaidrās naudas veidā uz šādu darījuma termiņa laiku.

ĀRPUSBILANCES INSTRUMENTI

Valūtas instrumenti, t.i., biržā netirgotie valūtas maiņas nākotnes darījumi, ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu nākotnes puse un citi valūtas instrumenti, kas ietver vienas valūtas apmaiņu pret citu kādā nākotnes datumā, iekļauti ārvalstu valūtas tīrajā pozīcijā ārvalstu valūtas maiņas guvumu un zaudējumu aprēķināšanai. Katru procentu likmju instrumentu pārvērtē atsevišķi. Biržā tirgots procentu likmju nākotnes līgumu pozīciju atlikumi uzrādīti ārpusbilances kontos. Mainīgās rezerves ikdienas pārmaiņas uzrādītas peļņas un zaudējumu aprēķinā.

NOTIKUMI PĒC BILANCES DATUMA

Aktīvi un pasīvi koriģēti, atspoguļojot notikumus laikā no gada beigu bilances datuma līdz datumam, kad finanšu pārskatus apstiprina ECB Padome, ja šādi notikumi būtiski ietekmē aktīvu un pasīvu stāvokli bilances datumā.

ECBS IEKŠĒJIE ATLIKUMI/EUROSISTĒMAS IEKŠĒJIE ATLIKUMI

ECBS iekšējie darījumi ir pārrobežu darījumi starp divām ES centrālajām bankām. Šos darījumus apstrādā galvenokārt TARGET sistēmā (*Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system*; sk. 2. nodaļu). Šo darījumu rezultātā veidojas divpusēji atlikumi šo TARGET pieslēgto ES centrālo banku kontos. Šie divpusējie atlikumi

katru dienu tiek nodoti ECB, un katrai NCB paliek tikai viena divpusējā tīrā pozīcija attiecībā pret ECB. ECB uzskaitē šī pozīcija atspoguļo katras NCB neto prasības vai saistības pret pārējo ECBS.

ECBS iekšējie atlikumi, kas ir euro zonas valstu NCB atlikumi ECB (izņemot ECB kapitālu un pozīcijas, kas veidojas, nododot ECB ārējo rezervju aktīvus), atspoguļoti kā Eurosistēmas iekšējās prasības vai saistības un ECB bilancē uzrādīti kā viena neto aktīvu vai saistību pozīcija.

Eurosistēmas iekšējie atlikumi, kas saistīti ar euro banknošu sadali Eurosistēmā, uzrādīti kā viens neto aktīvs postenī "Prasības saistībā ar euro banknošu sadali Eurosistēmā" (sk. "Banknotes apgrozībā" grāmatvedības politikas skaidrojums).

ECBS iekšējie atlikumi, kas ir ārpus euro zonas esošo valstu NCB (*Danmarks Nationalbank*, *Sveriges Riksbank* un *Bank of England*) atlikumi ECB, atspoguļoti postenī "Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem".

PAMATLĪDZEKĻI

Pamatlīdzekļi, izņemot zemi, tiek novērtēti pēc izmaksām, atņemot nolietojumu. Zemi novērtē pēc izmaksām. Nolietojumu aprēķina pēc lineārās metodes, sākot ar ceturksni pēc pamatlīdzekļa iegādes un turpinot visu aktīva paredzamo saimnieciskās izmantošanas laiku, kas ir šāds.

Datori, ar tiem saistītā datoraparātūra un programmatūra, transportlīdzekļi	4 gadi
Aprīkojums, mēbeles un iekārtas telpās	10 gadi
Kapitalizētie celtniecības un remonta izdevumi	25 gadi
Pamatlīdzekļi, kuru cena mazāka par 10 000 euro	Noraksta iegādes gadā

Nolietojuma periods kapitalizētajiem celtniecības un remonta izdevumiem, kas saistīti ar ECB pašreizējām telpām, saīsināts, lai nodrošinātu šo aktīvu pilnīgu norakstīšanu pirms ECB pārceļšanās uz pastāvīgajām telpām.

ECB PENSIJU PLĀNS

Plāna aktīvi, kas pastāv tikai un vienīgi tāpēc, lai nodrošinātu pabalstus plāna dalībniekiem un to apgādājamiem, ietverti pārējos ECB aktīvos un atsevišķi norādīti bilances skaidrojumos. Pensiju fonda aktīvu pārvērtēšanas guvumus un zaudējumus atspoguļo kā pensiju plāna ienākumus un izdevumus to rašanās gadā. No galvenā pabalstu konta izmaksājamiem pabalstiem, kas veidojas ECB iemaksu rezultātā, ir minimālās garantijas, kas nodrošina noteikto iemaksu pabalstus.

BANKNOTES APGROZĪBĀ

ECB un 12 euro zonas valstu NCB, kas kopā veido Eurosistēmu, emitē euro banknotes.³ Apgrozībā esošo banknošu kopējā vērtība katra mēneša pēdējā darbadienā saskaņā ar banknošu pārdales atslēgu⁴ tiek sadalīta starp Eurosistēmas centrālajām bankām. ECB piešķirtā daļa ir 8% no apgrozībā esošo banknošu kopējās vērtības, ko atspoguļo bilances pasīvu postenī "Banknotes apgrozībā". ECB daļa kopējā euro banknošu emisijā nodrošināta ar prasībām pret NCB. Šīs prasības, par kurām tiek maksāti procenti⁵, uzrādītas apakšpostenī "Eurosistēmas iekšējās prasības: prasības saistībā ar euro banknošu sadali Eurosistēmā" (sk. "ECBS iekšējie atlikumi/ Eurosistēmas iekšējie atlikumi" grāmatvedības politikas skaidrojumā). Procentu ienākumi no šīm prasībām ietverti postenī "Tīrie procentu ienākumi". Saskaņā ar ECB Padomes lēmumu šos ienākumus pēc katra ceturkšņa beigām atsevišķi sadala starp NCB starpperioda sadales veidā.⁶ Tos sadala pilnībā, izņemot gadījumus, ja ECB tīrā peļņa attiecīgajā gadā ir mazāka par tās ienākumiem no euro banknotēm apgrozībā un ja Padome pieņem lēmumu samazināt šos ienākumus, ņemot vērā ECB radušās izmaksas saistībā ar euro banknošu emisiju un apstrādi.

CITI JAUTĀJUMI

Ņemot vērā ECB kā centrālās bankas lomu, ECB Valde uzskata, ka naudas plūsmas pārskata publicēšana nesniegtu finanšu pārskatu lasītājiem nekādu svarīgu papildu informāciju.

Saskaņā ar ECBS Statūtu 27. pantu un pamatojoties uz ECB Padomes rekomendāciju,

Eiropas Savienības Padome uz pieciem gadiem – līdz 2007. finanšu gada beigām – apstiprinājusi *KPMG Deutsche Treuhand-Gesellschaft Aktiengesellschaft Wirtschaftsprüfungsgesellschaft* par ECB ārējiem auditoriem.

3 ECB 2001. gada 6. decembra Lēmums par euro banknošu emisiju (ECB/2001/15) (OJ L 337, 20.12.2001., 52.–54. lpp.), kurā grozījumi izdarīti ar ECB/2003/23 (OJ L 9, 15.01.2004., 40. un 41. lpp.) un ECB/2004/9 (OJ L 205, 09.06.2004., 17. un 18. lpp.).

4 "Banknošu pārdales atslēga" ir procentuālās daļas, ko iegūst, ņemot vērā ECB daļu kopējā euro banknošu emisijā un piemērojot kapitāla atslēgu NCB daļai no šā kopuma.

5 ECB 2001. gada 6. decembra Lēmums par iesaistīto dalībvalstu centrālo banku 2002. finanšu gada monetārā ienākuma sadali (ECB/2001/16) (OJ L 337, 20.12.2001., 55.–61. lpp.), kurā izdarīti grozījumi ar ECB/2003/22 (OJ L 9, 15.01.2004., 39. lpp.).

6 ECB 2002. gada 21. novembra Lēmums par Eiropas Centrālās bankas ienākumu no euro banknotēm apgrozībā sadali starp iesaistīto dalībvalstu nacionālajām centrālajām bankām (ECB/2002/9) (OJ L 323, 28.11.2002., 49. un 50. lpp.).

BILANCES SKAIDROJUMI

1. ZELTS UN ZELTĀ IZTEIKTIE DEBITORU PARĀDI

ECB pieder 24.7 milj. unču tīra zelta (2003. gadā – 24.7 milj. unču). 2004. gadā netika veikti darījumi ar zeltu. Bilances pārmaiņas salīdzinājumā ar 2003. gadu skaidrojamas ar šo turējumu pārvērtēšanu gada beigās (sk. "Zelts un ārvalstu valūtu aktīvi un saistības" grāmatvedības politikas skaidrojumus).

2. PRASĪBAS ĀRVALSTU VALŪTĀ PRET ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠO VALSTU UN EURO ZONAS VALSTU REZIDENTIEM

SVF debitoru parādi

Šis aktīvs atspoguļo speciālās aizņēmuma tiesības (SDR) ECB turējumā 2004. gada 31. decembrī. Tas saistīts ar divvirzienu vienošanos ar Starptautisko Valūtas fondu (SVF) par SDR pirkšanu un pārdošanu, saskaņā ar kuru SVF ir pilnvarots ECB vārdā organizēt SDR pirkšanu vai pārdošanu par euro minimālā un maksimālā turējumu apjoma robežās. SDR definē kā valūtu grozu. Tā vērtību nosaka kā četru galveno valūtu (euro, Japānas jenas, Lielbritānijas sterliņu mārciņas un ASV dolāra) valūtas kursu svērto summu. Grāmatvedības vajadzībām SDR uzskata par ārvalstu valūtu (sk. "Zelts un ārvalstu valūtu aktīvi un saistības" grāmatvedības politikas skaidrojumus).

Atlikumi bankās un ieguldījumi vērtspapīros, ārējie aizdevumi un citi ārējie aktīvi Prasības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem

Šīs prasības veido atlikumi bankās, aizdevumi ārvalstu valūtās un ieguldījumi ASV dolāros un Japānas jenās denominētos vērtspapīros, kā redzams tabulā.

<i>Prasības pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem</i>	2004 (euro)	2003 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Pieprasījuma noguldījumu konti	2 682 171 017	1 365 187 080	1 316 983 937
Naudas tirgus noguldījumi	848 227 002	1 197 220 582	(348 993 580)
Reverse repo darījumi	2 408 046 989	3 834 025 154	(1 425 978 165)
Ieguldījumi vērtspapīros	21 000 548 972	22 196 952 041	(1 196 403 069)
Kopā	26 938 993 980	28 593 384 857	(1 654 390 877)

<i>Prasības pret euro zonas valstu rezidentiem</i>	2004 (euro)	2003 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Pieprasījuma noguldījumu konti	26 506	26 740	(234)
Naudas tirgus noguldījumi	2 547 022 979	2 799 445 764	(252 422 785)
Reverse repo darījumi	4 967 080	0	4 967 080
Kopā	2 552 016 565	2 799 472 504	(247 455 939)

Šo pozīciju samazinājums 2004. gadā galvenokārt skaidrojams ar ECB aktīvu ASV dolāros gada beigu pārvērtēšanu. ASV dolāra un (mazāk) Japānas jenas vērtības samazināšanās attiecībā pret euro izraisīja ievērojamu kritumu to euro ekvivalenta vērtībā (sk. "Zelts un ārvalstu valūtu aktīvi un saistības" un "Ienākumu atzīšana" grāmatvedības politikas skaidrojumus).

3. PRASĪBAS EURO PRET ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠO VALSTU REZIDENTIEM

2004. gada 31. decembrī šīs prasības veidoja noguldījumi ārpus euro zonas esošo valstu bankās.

4. PĀRĒJĀS PRASĪBAS EURO PRET EURO ZONAS KREDĪTIESTĀDĒM

2004. gada 31. decembrī šīs prasības veidoja noguldījums euro zonas valsts bankā.

5. EUROSISTĒMAS IEKŠĒJĀS PRASĪBAS

Prasības saistībā ar euro banknošu sadali Eurosistēmā

Šo posteni veido ECB prasības pret euro zonas valstu NCB saistībā ar euro banknošu sadali Eurosistēmā (sk. "Banknotes apgrozībā" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

Pārējās prasības Eurosistēmā (neto)

Šo posteni veido euro zonas valstu NCB TARGET atlikumi attiecībā pret ECB un summas, kas maksājamas saistībā ar ECB ienākumu no banknotēm starpperioda sadali. 2004. gada 31. decembrī euro zonas valstu NCB bija jāmaksā 536 milj. euro saistībā ar ECB ienākumu no banknotēm starpperioda sadali. Tie ir ienākumi, kas gada pirmajos trijos ceturkšņos tika sadalīti euro zonas NCB. Šis starpperioda sadales pēc tam tika atsauktas (sk. "Banknotes apgrozībā" grāmatvedības politikas skaidrojumos un 18. skaidrojumu "Peļņas un zaudējumu aprēķina skaidrojumos").

	2004 (euro)	2003 (euro)
Prasības pret euro zonas valstu NCB saistībā ar TARGET	64 024 554 579	49 646 309 854
Saistības pret euro zonas valstu NCB saistībā ar TARGET	(61 149 859 140)	(45 579 175 620)
TARGET neto pozīcija	2 874 695 439	4 067 134 234
Prasības/(saistības) pret euro zonas valstu NCB saistībā ar ECB ienākumu no banknotēm starpperioda sadali	536 222 885	532 760 169
Pārējās prasības Eurosistēmā (neto)	3 410 918 324	4 599 894 403

6. PĀRĒJIE AKTĪVI

Pamatlīdzekļi

Šo aktīvu sadalījums 2004. gada 31. decembrī bija šāds.

	Neto bilances vērtība 2004. gada 31. decembrī (euro)	Neto bilances vērtība 2003. gada 31. decembrī (euro)	Pārmaiņas (euro)
Zeme un ēkas	135 997 016	54 929 962	81 067 054
Datortehnika	43 089 388	45 407 622	(2 318 234)
Aprīkojums, mēbeles, iekārtas telpās un transportlīdzekļi	3 809 292	2 149 813	1 659 479
Pamatlīdzekļi būvniecības stadijā	3 215 050	23 259 861	(20 044 811)
Pārējie pamatlīdzekļi	1 207 558	3 164 692	(1 957 134)
Kopā	187 318 304	128 911 950	58 406 354

Lielākais pieaugums kategorijā "Zeme un ēkas" saistīts ar:

- zemes iegādi jaunajām ECB pastāvīgajām telpām. Pamatojoties uz iepriekš noteiktu celtniecības platību, tika noteikta minimālā pirkšanas cena 61.4 milj. euro, kas bija samaksājama pa daļām, vēlākais, līdz 2004. gada 31. decembrim, kad ECB bija jāpārņem īpašumtiesības. Tagad šī summa ir pilnībā samaksāta un attiecīgi ietverta kategorijā "Zeme un ēkas";
- kapitalizēto ECB trešo telpu remonta izmaksu pārvedumiem no kategorijas "Pamatlīdzekļi būvniecības stadijā" pēc šo aktīvu lietošanas uzsākšanas.

Pārējie finanšu aktīvi

Šā posteņa galvenie komponenti ir šādi:

	2004 (euro)	2003 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Euro denominētie vērtspapīri	5 399 222 333	5 276 052 927	123 169 406
Reverse repo darījumi euro	869 977 933	167 100 400	702 877 533
Prasības saistībā ar ECB pensiju fondu	120 243 662	91 727 194	28 516 468
Pārējie finanšu aktīvi	38 875 639	38 875 737	(98)
Kopā	6 428 319 567	5 573 756 258	854 563 309

- a) euro denominētie vērtspapīri un *reverse repo* darījumi euro veido ECB pašu līdzekļu ieguldījumu (sk. arī 12. skaidrojumu);
- b) ar ECB pensiju fondu saistīto ieguldījumu portfeļu vērtība ir 120.2 milj. euro (2003. gadā – 91.7 milj. euro). Šie aktīvi ir ieguldīti ECB un ECB darbinieku pensiju iemaksu uzkrājumi 2004. gada 31. decembrī, un tos pārvalda ārējais fondu pārvaldītājs. ECB un pensiju plāna dalībnieku regulārās iemaksas ieguldītas reizi mēnesī. Plāna aktīvi nav savstarpēji aizstājami ar citiem ECB finanšu aktīviem, un no tiem gūtie ienākumi neveido daļu no ECB ienākumiem, bet tiek reinvestēti attiecīgajos fondos līdz pabalstu izmaksas brīdim. Ārējais fondu pārvaldītājs novērtē pensiju fonda aktīvus, pamatojoties uz tirgus cenām gada beigās;
- c) ECB pieder 3 000 Starptautisko norēķinu bankas (SNB) akciju, kas uzskaitītas pēc to iegādes izmaksām (38.5 milj. euro).

Uzkrājumi un nākamo periodu izdevumi

2004. gadā šī pozīcija ietvēra uzkrātos saņemamos procentus 197 milj. euro apjomā (2003. gadā – 165 milj. euro) no ECB prasībām par euro banknošu sadali Eurosistēmā pēdējā ceturksnī (sk. "Banknotes apgrozībā" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

Pārējo šā atlikuma daļu galvenokārt veido uzkrātie procenti no vērtspapīriem un citiem finanšu aktīviem.

Dažādi

2004. gadā šā posteņa galvenais komponents ir prasība pret Vācijas Federālo finanšu ministriju saistībā ar pievienotās vērtības un citu samaksāto netiešo nodokļu atmaksu. Šādi nodokļi atmaksājami saskaņā ar Protokola par privilēģijām un imunitāti Eiropas Kopienās 3. panta noteikumiem, kas attiecas uz ECB atbilstoši ECBS Statūtu 40. pantam.

7. BANKNOTES APGROZĪBĀ

Šis postenis ietver ECB daļu no kopējā euro banknošu apjoma apgrozībā (sk. "Banknotes apgrozībā" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

8. SAISTĪBAS EURO PRET CITIEM EURO ZONAS VALSTU REZIDENTIEM

Šis postenis ietver Euro banku asociācijas (EBA) locekļu noguldījumus, ko izmanto kā nodrošinājumu EBA maksājumiem, kas tiek veikti TARGET sistēmā.

9. SAISTĪBAS EURO PRET ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠO VALSTU REZIDENTIEM

Šīs saistības pamatā ir ārpus euro zonas esošo valstu NCB atlikumi ECB saistībā ar darījumiem, ko apstrādā TARGET sistēmā (sk. "ECBS iekšējie atlikumi/Eurosistēmas iekšējie atlikumi" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

10. SAISTĪBAS ĀRVALSTU VALŪTĀ PRET EURO ZONAS VALSTU UN ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠO VALSTU REZIDENTIEM

Saistības, kas attiecas uz *repo* darījumiem ar euro zonas valstu un ārpus euro zonas esošo valstu rezidenti saistībā ar ECB valūtas rezervju pārvaldību, ir šādas.

Saistības pret euro zonas valstu rezidenti	2004 (euro)	2003 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Repo darījumi	4 967 080	0	4 967 080

Saistības pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidenti	2004 (euro)	2003 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Repo darījumi	1 254 905 957	1 452 432 822	(197 526 865)

11. EUROSISTĒMAS IEKŠĒJĀS SAISTĪBAS

Tās ir saistības pret euro zonas valstu NCB saistībā ar ārējo rezervju aktīvu nodošanu

ECB. Šīs saistības izteiktas euro nodošanas brīdī fiksētā vērtībā. Tās tiek atlīdzinātas pēc pēdējās pieejamās Eurosistēmas galveno refinansēšanas operāciju likmes, kas koriģēta, lai atspoguļotu to, ka no zelta peļņa netiek gūta (sk. 18. skaidrojumu "Peļņas un zaudējumu aprēķina skaidrojumos").

Ņemot vērā to, ka 2004. gada 1. janvārī samazinājās euro zonas valstu NCB procentuālā daļa ECB kapitāla atslēgā un ECB kapitāla atslēga 2004. gada 1. maijā attiecīgi mainījās (sk. 15. skaidrojumu), sākotnējo kopējo saistību apjomu (40 497 150 000 euro) ar Padomes lēmumu divos posmos samazināja līdz 39 782 265 622 euro saskaņā ar ECBS Statūtu 30.3. pantu. Šīs korekcijas mērķis bija nodrošināt nepieciešamo rezervi, lai ļautu NCB, kas nākotnē pievienosies Eurosistēmai, pilnībā veikt ārējo rezervju aktīvu nodošanu proporcionāli to daļai ECB kapitāla atslēgā. Šādi samazinot saistības euro, nebija nepieciešams veikt ārējo rezervju aktīvu pārskaitīšanu starp ECB un NCB.

	Līdz 2003. gada 31. decembrim (euro)	2004. gada 1. janvāris— 30. aprīlis (euro)	Ar 2004. gada 1. maiju (euro)
<i>Nationale Bank van België/ Banque Nationale de Belgique</i>	1 432 900 000	1 414 850 000	1 419 101 951
<i>Deutsche Bundesbank</i>	12 246 750 000	11 702 000 000	11 761 707 508
<i>Bank of Greece</i>	1 028 200 000	1 080 700 000	1 055 840 343
<i>Banco de España</i>	4 446 750 000	4 390 050 000	4 326 975 513
<i>Banque de France</i>	8 416 850 000	8 258 750 000	8 275 330 931
<i>Central Bank and Financial Services Authority of Ireland</i>	424 800 000	512 700 000	513 006 858
<i>Banca d'Italia</i>	7 447 500 000	7 286 300 000	7 262 783 715
<i>Banque centrale du Luxembourg</i>	74 600 000	85 400 000	87 254 014
<i>De Nederlandsche Bank</i>	2 139 000 000	2 216 150 000	2 223 363 598
<i>Oesterreichische Nationalbank</i>	1 179 700 000	1 150 950 000	1 157 451 203
<i>Banco de Portugal</i>	961 600 000	1 006 450 000	982 331 062
<i>Suomen Pankki – Finlands Bank</i>	698 500 000	714 900 000	717 118 926
Kopā	40 497 150 000	39 819 200 000	39 782 265 622

12. PĀRĒJĀS SAISTĪBAS

Šo posteni veido galvenokārt NCB maksājami procenti, kas attiecas uz to prasībām saistībā ar nodotajiem ārējo rezervju aktīviem (sk. 11. skaidrojumu). ECB saistības, kas attiecas uz pensiju fondu, t.sk. uzkrājums, pamatojoties uz aktuāra ziņojumu (sk. 13. skaidrojumu), ir 148.8 milj. euro (2003. gadā – 100.6 milj. euro). Šajā atlikumā ietverti arī citi uzkrājumi un atpirkšanas darījumu atlikums 200 milj. euro apjomā, kas saistīti ar ECB pašu līdzekļu pārvaldību (sk. 6. skaidrojumu).

13. UZKRĀJUMI

Šajā postenī ietilpst uzkrājumi saistībā ar pensijām un izdevumiem par precēm un pakalpojumiem, kā arī atbilstoši uzkrājumi saistībā ar ECB līgumsaistībām atjaunot pašreizējās ECB telpas to sākotnējā stāvoklī tad, kad ECB tās atbrīvos un pārcelsies uz pastāvīgajām telpām.

14. PĀRVĒRTĒŠANAS KONTI

Šie konti ietver pārvērtēšanas rezerves, kas rodas saistībā ar nerealizētajiem guvumiem no aktīviem un saistībām.

	2004 (euro)	2003 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Zelts	1 853 957 106	2 070 968 381	(217 011 275)
Ārvalstu valūtas	0	1 901	(1 901)
Vērtspapīri	67 160 084	105 493 783	(38 333 699)
Kopā	1 921 117 190	2 176 464 065	(255 346 875)

15. KAPITĀLS UN REZERVES

Kapitāls

a) Pārmaiņas ECB kapitāla atslēgā

Saskaņā ar ECBS Statūtu 29.3. pantu NCB kapitāla atslēga ECB kapitāla parakstīšanai jākoriģē reizi piecos gados. Pirmā korekcija pēc ECB dibināšanas notika 2004. gada 1. janvārī. 2004. gada 1. maijā, pievienojoties desmit dalībvalstīm, ECB kapitāla parakstīšanas atslēga mainījās otro reizi. Pamatojoties uz

Padomes 2003. gada 15. jūlija lēmumu par statistiskajiem datiem, kas izmantojami Eiropas Centrālās bankas kapitāla parakstīšanas atslēgas noteikšanai, 2004. gada 1. janvārī un 2004. gada 1. maijā NCB kapitāla atslēgas tika koriģētas šādi.

	Līdz 2003. gada 31. decembrim (%)	2004. gada 1. janvāris– 30. aprīlis (%)	No 2004. gada 1. maija (%)
<i>Nationale Bank van België/ Banque Nationale de Belgique</i>	2.8658	2.8297	2.5502
<i>Deutsche Bundesbank</i>	24.4935	23.4040	21.1364
<i>Bank of Greece</i>	2.0564	2.1614	1.8974
<i>Banco de España</i>	8.8935	8.7801	7.7758
<i>Banque de France</i>	16.8337	16.5175	14.8712
<i>Central Bank and Financial Services Authority of Ireland</i>	0.8496	1.0254	0.9219
<i>Banca d'Italia</i>	14.8950	14.5726	13.0516
<i>Banque centrale du Luxembourg</i>	0.1492	0.1708	0.1568
<i>De Nederlandsche Bank</i>	4.2780	4.4323	3.9955
<i>Oesterreichische Nationalbank</i>	2.3594	2.3019	2.0800
<i>Banco de Portugal</i>	1.9232	2.0129	1.7653
<i>Suomen Pankki – Finlands Bank</i>	1.3970	1.4298	1.2887
Kopā euro zonas valstu NCB	80.9943	79.6384	71.4908
<i>Česká národní banka</i>	0.0000	0.0000	1.4584
<i>Danmarks Nationalbank</i>	1.6709	1.7216	1.5663
<i>Eesti Pank</i>	0.0000	0.0000	0.1784
<i>Central Bank of Cyprus</i>	0.0000	0.0000	0.1300
<i>Latvijas Banka</i>	0.0000	0.0000	0.2978
<i>Lietuvos bankas</i>	0.0000	0.0000	0.4425
<i>Magyar Nemzeti Bank</i>	0.0000	0.0000	1.3884
<i>Central Bank of Malta/Bank Ċentrali ta' Malta</i>	0.0000	0.0000	0.0647
<i>Narodowy Bank Polski</i>	0.0000	0.0000	5.1380
<i>Banka Slovenije</i>	0.0000	0.0000	0.3345
<i>Národná banka Slovenska</i>	0.0000	0.0000	0.7147
<i>Sveriges Riksbank</i>	2.6537	2.6636	2.4133
<i>Bank of England</i>	14.6811	15.9764	14.3822
Kopā ārpus euro zonas esošo valstu NCB	19.0057	20.3616	28.5092
Kopā euro zonas valstu un ārpus euro zonas esošo valstu NCB	100.0000	100.0000	100.0000

b) ECB kapitāls

Sakarā ar to, ka euro zonas valstu NCB (ar pilnīgi apmaksātu parakstīto kapitālu) procentuālā daļa ECB kapitālā (5 mljrd. euro) samazinājās kopumā par 1.3559%, to daļa ECB parakstītajā kapitālā 2004. gada 1. janvārī samazinājās no 4 049 715 000 euro līdz 3 981 920 000 euro. 2004. gada 1. maijā sakarā ar desmit jaunu dalībvalstu pievienošanu tā vēlreiz samazinājās līdz 3 978 226 562 euro.

Saskaņā ar ECBS Statūtu 49.3. pantu, kas tika iekļauts Statūtos ar Pievienošanās līgumu, ECB parakstītais kapitāls turpmāk tiks automātiski palielināts ik reizi, kad ES pievienosies jauna dalībvalsts un tās NCB pievienosies ECBS. Pieaugumu nosaka, reizinot esošo parakstītā kapitāla apjomu (t.i., 5 mljrd. euro) ar attiecību starp pievienojošos NCB procentuālo daļu un jau esošo ECBS dalībvalstu NCB procentuālo daļu paplašinātajā kapitāla atslēgā. Tādējādi 2004. gada 1. maijā ECB parakstītais kapitāls tika palielināts līdz 5.565 mljrd. euro.

13 ārpus euro zonas esošo valstu NCB jāapmaksā minimālā procentuālā daļa no to parakstītā kapitāla, piedaloties ECB darbības izmaksu segšanā. 2004. gada 1. maijā šī procentuālā daļa tika palielināta no 5% līdz 7%. Ieskaitot desmit jauno ārpus euro zonas esošo dalībvalstu NCB maksājumus, šis iemaksas kopējais apjoms šajā datumā bija 111 050 988 euro. Atšķirībā no euro zonas valstu NCB ārpus euro zonas esošo valstu NCB nav tiesīgas saņemt daļu no ECB sadalāmās peļņas, t.sk. ienākumus, kas gūti no euro banknošu sadales Eurosistēmā, un tās neuzņemas arī nekādas saistības finansēt ECB zaudējumus.

Visu trīs minēto norišu rezultātā apmaksātais kapitāls samazinājās no 4 097 229 250 euro 2003. gada 31. decembrī līdz 4 032 824 000 euro 2004. gada 1. janvārī, bet tad 2004. gada 1. maijā pieauga līdz 4 089 277 550 euro, kā redzams tabulā.

	Parakstītais kapitāls līdz 2003. gada 31. decembrim (euro)	Apmaksātais kapitāls līdz 2003. gada 31. decembrim (euro)	Parakstītais kapitāls no 2004. gada 1. janvāra līdz 30. aprīlim (euro)	Apmaksātais kapitāls no 2004. gada 1. janvāra līdz 30. aprīlim (euro)	Parakstītais kapitāls pēc 2004. gada 1. maija ¹⁾ (euro)	Apmaksātais kapitāls pēc 2004. gada 1. maija (euro)
<i>Nationale Bank van Belgi /Banque Nationale de Belgique</i>	143 290 000	143 290 000	141 485 000	141 485 000	141 910 195	141 910 195
<i>Deutsche Bundesbank</i>	1 224 675 000	1 224 675 000	1 170 200 000	1 170 200 000	1 176 170 751	1 176 170 751
<i>Bank of Greece</i>	102 820 000	102 820 000	108 070 000	108 070 000	105 584 034	105 584 034
<i>Banco de España</i>	444 675 000	444 675 000	439 005 000	439 005 000	432 697 551	432 697 551
<i>Banque de France</i>	841 685 000	841 685 000	825 875 000	825 875 000	827 533 093	827 533 093
<i>Central Bank and Financial Services Authority of Ireland</i>	42 480 000	42 480 000	51 270 000	51 270 000	51 300 686	51 300 686
<i>Banca d'Italia</i>	744 750 000	744 750 000	728 630 000	728 630 000	726 278 371	726 278 371
<i>Banque centrale du Luxembourg</i>	7 460 000	7 460 000	8 540 000	8 540 000	8 725 401	8 725 401
<i>De Nederlandsche Bank</i>	213 900 000	213 900 000	221 615 000	221 615 000	222 336 360	222 336 360
<i>Oesterreichische Nationalbank</i>	117 970 000	117 970 000	115 095 000	115 095 000	115 745 120	115 745 120
<i>Banco de Portugal</i>	96 160 000	96 160 000	100 645 000	100 645 000	98 233 106	98 233 106
<i>Suomen Pankki – Finlands Bank</i>	69 850 000	69 850 000	71 490 000	71 490 000	71 711 893	71 711 893
Kopā euro zonas valstu NCB	4 049 715 000	4 049 715 000	3 981 920 000	3 981 920 000	3 978 226 562	3 978 226 562
<i>Česká národní banka</i>	0	0	0	0	81 155 136	5 680 860
<i>Danmarks Nationalbank</i>	83 545 000	4 177 250	86 080 000	4 304 000	87 159 414	6 101 159
<i>Eesti Pank</i>	0	0	0	0	9 927 370	694 916
<i>Central Bank of Cyprus</i>	0	0	0	0	7 234 070	506 385
<i>Latvijas Banka</i>	0	0	0	0	16 571 585	1 160 011
<i>Lietuvos bankas</i>	0	0	0	0	24 623 661	1 723 656
<i>Magyar Nemzeti Bank</i>	0	0	0	0	77 259 868	5 408 191
<i>Central Bank of Malta/ Bank Ċentrali ta' Malta</i>	0	0	0	0	3 600 341	252 024
<i>Narodowy Bank Polski</i>	0	0	0	0	285 912 706	20 013 889
<i>Banka Slovenije</i>	0	0	0	0	18 613 819	1 302 967
<i>Národná banka Slovenska</i>	0	0	0	0	39 770 691	2 783 948
<i>Sveriges Riksbank</i>	132 685 000	6 634 250	133 180 000	6 659 000	134 292 163	9 400 451
<i>Bank of England</i>	734 055 000	36 702 750	798 820 000	39 941 000	800 321 860	56 022 530
Kopā ārpus euro zonas esošo valstu NCB	950 285 000	47 514 250	1 018 080 000	50 904 000	1 586 442 685	111 050 988
Kopā euro zonas valstu un ārpus euro zonas esošo valstu NCB	5 000 000 000	4 097 229 250	5 000 000 000	4 032 824 000	5 564 669 247	4 089 277 550

1) Atsevišķās summas noapaļotas līdz tuvākajam euro. Skaitļu noapaļošanas rezultātā komponentu summa var atšķirties no kopsummas.

Rezerves

Šajā pozīcijā ietilpst ECB vispārējo rezervju fonds, kas izveidots saskaņā ar ECBS Statūtu 33. pantu.

ĀRPUSBILANCES INSTRUMENTI

16. AUTOMATIZĒTĀ VĒRTSPAPĪRU AIZDEVUMU PROGRAMMA

ECB pašu līdzekļu pārvaldības ietvaros ECB noslēgusi automatisko vērtspapīru aizdevumu līgumu, saskaņā ar kuru iecelts pārstāvis ECB vārdā veic vērtspapīru aizdevumu darījumus ar vairākiem darījuma partneriem, ko ECB norādījusi kā atbilstošus darījuma partnerus. Šā līguma ietvaros 2004. gada 31. decembrī *reverse* darījumu atlikums bija 1 mljrd. euro (2003. gadā – 0.4 mljrd. euro) (sk. "Reverse darījumi" grāmatvedības politikas skaidrojums).

17. BIRŽĀ TIRGOTIE PROCENTU LIKMJU NĀKOTNES LĪGUMI

2004. gadā ECB ārējo rezervju pārvaldības ietvaros tika izmantoti biržā tirgotie ārvalstu valūtu procentu likmju nākotnes līgumi. Noslēgto darījumu atlikumi 2004. gada 31. decembrī bija šādi (uzrādīti pēc nominālvērtības).

Biržā tirgotie ārvalstu valūtu procentu likmju nākotnes līgumi	Līguma vērtība (euro)
Pirkšanas līgumi	1 077 349 366
Pārdošanas līgumi	91 770 061

PEĻNAS UN ZAUDĒJUMU APRĒĶINA SKAIDROJUMI

18. TĪRIE PROCENTU IENĀKUMI

Procentu ienākumi no ārējo rezervju aktīviem

Šo posteni veido šādi procentu ienākumi (atņemot procentu izdevumus), kas saistīti ar aktīviem un saistībām ārvalstu valūtā.

	2004 (euro)	2003 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Procenti no pieprasījuma noguldījumu kontiem	3 744 188	3 679 287	64 901
Procenti no naudas tirgus noguldījumiem	49 854 512	45 699 455	4 155 057
Reverse repo darījumi	63 759 141	66 206 740	(2 447 599)
Tīrie ienākumi no vērtspapīriem	317 073 827	445 357 205	(128 283 378)
Kopā procentu ienākumi no ārējo rezervju aktīviem	434 431 668	560 942 687	(126 511 019)
Procentu izdevumi par pieprasījuma noguldījumu kontiem	(32 020)	(73 292)	41 272
Repo darījumi	(11 947 990)	(19 575 020)	7 627 030
Pārējie procentu izdevumi (neto)	(32 960)	0	(32 960)
Procentu ienākumi no ārējo rezervju aktīviem (neto)	422 418 698	541 294 375	(118 875 677)

Procentu ienākumi, kas gūti no euro banknošu sadales Eurosistēmā

Šo posteni veido procentu ienākumi saistībā ar ECB daļu no kopējās euro banknošu emisijas (8%). Procentu ienākumi no ECB prasībām saistībā ar tās banknošu daļu tiek aprēķināti pēc pēdējās pieejamās Eurosistēmas galveno refinansēšanas operāciju likmes. Šie ienākumi tiek sadalīti starp NCB, kā aprakstīts sadaļā "Banknotes apgrozībā" grāmatvedības politikas skaidrojumos.

Pamatojoties uz aplēsēm par ECB finanšu rezultātiem gadā, kas beidzās 2004. gada 31. decembrī, Padome 2004. gada decembrī nolēma:

- a) atsaukt sadalītos ienākumus, kas gada laikā notikušajās trijās ceturkšņu starpperioda sadalēs jau izmaksāti NCB (kopumā 536 milj. euro);

- b) ieturēt pēdējā ceturkšņa starpperioda sadali (197 milj. euro).

NCB prasību atlīdzība par nodotajām ārējām rezervēm

Šajā postenī uzrāda atlīdzību, ko izmaksā euro zonas NCB par to prasībām pret ECB saistībā ar ārējo rezervju aktīviem, kas nodoti saskaņā ar ECBS Statūtu 30.1. pantu.

Pārējie procentu ienākumi un Pārējie procentu izdevumi

Šajos posteņos ietverti procentu ienākumi un procentu izdevumi par atlikumiem saistībā ar TARGET un citiem euro denominētiem aktīviem un saistībām.

Tīros procentu ienākumus 2004. gadā joprojām ietekmēja zemās iekšzemes un ārvalstu procentu likmes.

19. REALIZĒTIE FINANŠU OPERĀCIJU GUVUMI/ ZAUDĒJUMI

Neto guvumu no finanšu operācijām sadalījums 2004. gadā bija šāds.

	2004 (euro)	2003 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Neto realizētie guvumi no vērtspapīru cenas	94 643 135	528 606 147	(433 963 012)
Neto realizētie guvumi/ (zaudējumi) no valūtas kursiem	41 402 675	(3 345 525)	44 748 200
Realizētie finanšu operāciju guvumi	136 045 810	525 260 622	(389 214 812)

20. FINANŠU AKTĪVU UN POZĪCIJU NORAKSTĪŠANA

	2004 (euro)	2003 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Nerealizētie zaudējumi no vērtspapīru cenas	(28 485 006)	(10 349 709)	(18 135 297)
Nerealizētie zaudējumi no valūtas kursiem	(2 064 800 103)	(3 962 339 851)	1 897 539 748
Kopā	(2 093 285 109)	(3 972 689 560)	1 879 404 451

Šie izdevumi galvenokārt radušies, 2004. gada 31. decembrī norakstot ECB ASV dolāru turējuma vidējās iegādes izmaksas atbilstoši to gada beigu valūtas kursam pēc šīs valūtas kursa krituma attiecībā pret euro gada laikā.

21. TĪRIE KOMISIJAS MAKSAS IZDEVUMI

	2004 (euro)	2003 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Ienākumi no komisijas maksas	297 964	700 271	(402 307)
Izdevumi saistībā ar komisijas maksu	(559 481)	(763 737)	204 256
Tīrie komisijas maksas izdevumi	(261 517)	(63 466)	(198 051)

Šajā kategorijā ienākumi galvenokārt radās no soda naudām, kas kredītiestādēm tika uzliktas sakarā ar obligāto rezervju prasību neizpildi. Izdevumi galvenokārt saistīti ar maksu par pieprasījuma noguldījumu kontiem un maksājumiem saistībā ar biržā tirgoto ārvalstu valūtu procentu likmju nākotnes līgumu izpildi (sk. 17. skaidrojumu "Balances skaidrojumos").

22. PĀRĒJIE IENĀKUMI

Dažādi pārējie ienākumi gada laikā saistīti galvenokārt ar neizmantoto uzkrājumu administratīvām vajadzībām pārvešanu uz peļņas un zaudējumu aprēķinu. Sākot ar 2004. gadu, šis postenis ietver arī desmit jauno dalībvalstu iemaksas saistībā ar vietējo gada pakalpojumu maksu, kas tām no iestāšanās brīža jāmaksā par vietējo pieslēgumu drošajai ECBS IT infrastruktūrai. Pirmām kārtām šīs izmaksas centralizēti sedz ECB.

NCB šīs iemaksas jāveic līdz brīdim, kad attiecīgā dalībvalsts pievienosies euro zonai.

23. PERSONĀLA IZMAKSAS

Šajā kategorijā ietvertas algas, pabalsti un darbinieku apdrošināšanas izmaksas (120.0 milj. euro; 2003. gadā – 108.2 milj. euro) un

darba devēja iemaksas pensiju fondā. ECB Valdes atalgojums kopumā bija 2.1 milj. euro (2003. gadā – 2.0 milj. euro). Gada laikā netika izmaksātas pensijas bijušajiem Valdes locekļiem vai viņu apgādājamiem. Locekļiem, kuri aizgāja no Valdes, tika izmaksāti pārejas laika maksājumi. Algas un pabalsti, t.sk. augstākās vadības atalgojums, pamatā veidoti atbilstoši Eiropas Kopienu atalgojuma shēmai un ir ar to salīdzināms.

Pieaugums šajā postenī 2004. gadā skaidrojams galvenokārt ar ECB saistību pieaugumu attiecībā uz pensiju fondu saskaņā ar aktuāra aprēķiniem (sk. arī 24. skaidrojumu).

2004. gada beigās ECB bija 1 309 darbinieki, no kuriem 131 ieņēma vadošus posteņus. 2004. gadā notika šādas darbinieku skaita pārmaiņas.

	2004	2003
1. janvārī	1 213	1 105
Jaunie darbinieki	137	149
Aizgājušie darbinieki	41	41
31. decembrī	1 309	1 213
Vidējais darbinieku skaits	1 261	1 160

24. ECB PENSIJU PLĀNS

Saskaņā ar ECB pensiju plāna noteikumiem reizi trijos gados jāveic pilns aktuāra novērtējums. Pēdējais pilnais aktuāra novērtējums notika 2003. gada 31. decembrī, pieņemot, ka visi darbinieki izbeidz darba attiecības un to pensijas aprēķinā vērā ņemamais darba stāžs beidzas šajā datumā.

Ar plānu saistītās pensiju izmaksas novērtē atbilstoši kvalificēta aktuāra konsultācijām. Kopējās ECB pensiju izmaksas, t.sk. uzkrājumi darbaspēju zaudējuma gadījumiem un pēcnodarbinātības pabalsti, bija 41.1 milj. euro (2003. gadā – 21.7 milj. euro). Šīs izmaksas ietver uzkrājumus Valdes locekļu pensijām 1.8 milj. euro apmērā (2003. gadā – 1.9 milj. euro) un visas papildu iemaksas. Nākotnē nepieciešamā ECB iemaksu likme ir 16.5% no visu darbinieku pensijas aprēķinā vērā ņemamajiem ienākumiem.

25. ADMINISTRATĪVIE IZDEVUMI

Tie ietver visus pārējos kārtējos izdevumus saistībā ar telpu īri un uzturēšanu, precēm un aprīkojumu, kas nav kapitālieguldījumi, profesionālajiem pakalpojumiem un pārējiem pakalpojumiem un piegādēm, kā arī izdevumus, kas saistīti ar personālu, t.sk. darbinieku pieņemšanu, pārcelšanos, iekārtošanos, apmācību un pārvietošanu.

26. BANKNOŠU RAŽOŠANAS PAKALPOJUMI

2004. gadā, tāpat kā 2003. gadā, šie izdevumi bija saistīti ar euro banknošu pārrobežu pārvadājumiem starp NCB, reaģējot uz negaidītām pieprasījuma svārstībām. Šīs izmaksas centralizēti sedz ECB.

SKAIDROJUMS PAR ZAUDĒJUMU SADALI

Šis skaidrojums nav ECB 2004. gada finanšu pārskatu sastāvdaļa. Gada pārskatā to publicē tikai informatīvā nolūkā.

IENĀKUMI, KAS SAISTĪTI AR ECB BANKNOŠU EMISIJU

Saskaņā ar ECB Padomes lēmumu ECB paturēja 733 milj. euro, lai nodrošinātu, ka gada kopējā peļņas sadale nepārsniedz ECB gada tīro peļņu. Šī summa ietver visus ienākumus, kas saistīti ar ECB daļu no 2004. gadā apgrozībā esošā kopējā euro banknošu apjoma.

ECB ZAUDĒJUMU SEGŠANA

Ja ECB radušies zaudējumi, tos saskaņā ar ECBS Statūtu 33.2. pantu var kompensēt no ECB vispārējo rezervju fonda un, ja nepieciešams, saskaņā ar Padomes lēmumu – no attiecīgā finanšu gada monetārajiem ienākumiem proporcionāli un nepārsniedzot apjomu, kādā tas sadalīts starp NCB saskaņā ar Statūtu 32.5. pantu.¹

2005. gada 11. martā ECB Padome nolēma 2004. gada zaudējumus segt šādi.

	2004. gads (euro)	2003. gads (euro)
Gada zaudējumi	(1 636 028 702)	(476 688 785)
Izņemts no vispārējo rezervju fonda	296 068 424	476 688 785
Pārskaitīts no apvienotajiem monetārajiem ienākumiem	1 339 960 278	0
Kopā	0	0

¹ Saskaņā ar ECBS Statūtu 32.5. pantu NCB monetāro ienākumu summa jāsadala NCB proporcionāli to daļām ECB apmaksātajā kapitālā.

Auditora ziņojums

Eiropas Centrālās bankas
prezidentam un Padomei

Frankfurtē pie Mainas

Mēs esam veikuši pievienotās Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 31. decembra bilances, kā arī ar to saistītā peļņas un zaudējumu aprēķina par gadu, kas noslēdzās 2004. gada 31. decembrī, un attiecīgo skaidrojumu revīziju. Eiropas Centrālās bankas Valde ir atbildīga par šiem finanšu pārskatiem. Mēs esam atbildīgi par atzinumu, ko izsakām par šiem finanšu pārskatiem, pamatojoties uz mūsu veikto revīziju.

Mēs veicām revīziju saskaņā ar Starptautiskajiem revīzijas standartiem. Šie standarti nosaka, ka mums jāplāno un jāveic revīzija tā, lai iegūtu pietiekamu pārliecību par to, ka finanšu pārskatos nav būtisku neatbilstību. Revīzija ietver finanšu pārskatos norādīto summu un citas finanšu pārskatos ietvertās informācijas pamatojuma pārbaudi izlases veidā. Revīzija ietver arī lietoto grāmatvedības principu un nozīmīgu vadības izdarīto aplēšu, kā arī vispārēju finanšu pārskatu satura izvērtējumu. Mēs uzskatām, ka mūsu veiktā revīzija dod pietiekamu pamatojumu mūsu atzinumam.

Mūsaprāt, finanšu pārskati sniedz patiesu un skaidru priekšstatu par Eiropas Centrālās bankas finansiālo stāvokli 2004. gada 31. decembrī un tās darbības rezultātiem gadā, kas noslēdzās 2004. gada 31. decembrī, saskaņā ar skaidrojumu pirmajā daļā aprakstīto grāmatvedības politiku.

Frankfurtē pie Mainas 2005. gada 4. martā

KPMG Deutsche Treuhand-Gesellschaft
Aktiengesellschaft
Wirtschaftsprüfungsgesellschaft

(Wohlmannstetter)
Wirtschaftsprüfer

(Dr. Lemnitzer)
Wirtschaftsprüfer

Aufsichtsratsvorsitzender:
WP StB Dipl.-Kfm.
Gerhard Brackert

Vorstand:
WP StB Dipl.-Kfm.
Axel Berger
WP RA StB
Dr. Bernd Erle
WP StB Dipl.-Kfm.
Prof. Dr. Gerd Geib
WP Dr. Martin Hoyos

RA StB
Dr. Hartwich Lüßmann
WP Dipl.-Kfm. Ulrich Maas
WP StB
Prof. Dr. Rolf Nonnenmacher
WP StB Dipl.-Kfm.
Rüdiger Reinke
CPA Kenneth D. Russell
WP Dipl.-Oec.
Bernd Ulrich Schmid
WP Dipl.-Kfm.
Prof. Dr. Wienand Schrüff
WP StB Dr. Peter Wesner

WP RA StB
Prof. Dr. Harald Wiedmann
Sprecher
WP StB CPA Dipl.-Kfm. MSc
Gottfried Wohlmannstetter
WP StB Dipl.-Kfm.
Hans Zehnder
WP StB Dipl.-Kfm.
Wolfgang Zielke
stellv. Sprecher
Zertifiziert nach
DIN EN ISO 9001

Sitz: Berlin und
Frankfurt am Main
Handelsregister:
Charlottenburg (HRB 1077)
und Frankfurt am Main
(HRB 14345)
Bankverbindung:
Deutsche Bank AG,
Frankfurt a. M., 096 386 800
BLZ 500 700 10
USt.-IdNr.: DE 136 751 547

5. EUROSISTĒMAS KONSOLIDĒTĀ BILANCE 2004. GADA 31. DECEMBRĪ

(MILJ. EURO)

AKTĪVI	2004. GADA 31. DECEMBRĪ	2003. GADA 31. DECEMBRĪ
1. Zelts un zeltā izteiktie debitoru parādi	125 730	130 344
2. Prasības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	153 856	175 579
2.1. SVF debitoru parādi	23 948	29 130
2.2. Atlikumi bankās un ieguldījumi vērtspapīros, ārējie aizdevumi un citi ārējie aktīvi	129 908	146 449
3. Prasības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem	16 974	17 415
4. Prasības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	6 849	6 049
4.1. Atlikumi bankās, ieguldījumi vērtspapīros un aizdevumi	6 849	6 049
4.2. Kredīta iespēju prasības VKM II ietvaros	0	0
5. Aizdevumi, kas izsniegti euro euro zonas valstu kredītiestādēm monetārās politikas operāciju rezultātā	345 112	298 163
5.1. Galvenās refinansēšanas operācijas	270 000	253 001
5.2. Ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas	75 000	45 000
5.3. Precizējošās <i>reverse</i> operācijas	0	0
5.4. Strukturālās <i>reverse</i> operācijas	0	0
5.5. Aizdevumu iespēja uz nakti	109	134
5.6. Papildu nodrošinājuma pieprasījumu kredīti	3	28
6. Pārējās prasības euro pret euro zonas kredītiestādēm	3 763	729
7. Euro zonas rezidentu euro denominētie vērtspapīri	70 244	54 466
8. Valdības parāds euro	41 317	42 686
9. Pārējie aktīvi	120 479	109 365
Kopā aktīvi	884 324	834 796

Dažos gadījumos skaitļu noapaļošanas rezultātā komponentu summa var atšķirties no kopsummas.

PASĪVI	2004. GADA 31. DECEBRĪ	2003. GADA 31. DECEBRĪ
1. Banknotes apgrozībā	501 256	436 128
2. Saistības euro pret euro zonas valstu kredītiestādēm monetārās politikas operāciju rezultātā	138 735	147 328
2.1. Pieprasījuma noguldījumu konti (ietverot obligāto rezervju sistēmu)	138 624	147 247
2.2. Noguldījumu iespēja	106	80
2.3. Termiņnoguldījumi	0	0
2.4. Precizējošās <i>reverse</i> operācijas	0	0
2.5. Papildu nodrošinājuma pieprasījumu noguldījumi	5	1
3. Pārējās saistības euro pret euro zonas kredītiestādēm	126	257
4. Emitētie parāda vērtspapīri	0	1 054
5. Saistības euro pret citiem euro zonas valstu rezidentiem	42 187	39 865
5.1. Saistības pret valdību	35 968	34 106
5.2. Pārējās saistības	6 219	5 759
6. Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	10 912	10 279
7. Saistības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem	247	499
8. Saistības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	10 679	11 205
8.1. Noguldījumi, kontu atlikumi un citas saistības	10 679	11 205
8.2. Kredīta iespēju saistības VKM II ietvaros	0	0
9. Saistības pret SVF speciālo aizņēmuma tiesību ietvaros	5 573	5 761
10. Pārējās saistības	51 791	54 757
11. Pārvērtēšanas konti	64 581	67 819
12. Kapitāls un rezerves	58 237	59 844
Kopā pasīvi	884 324	834 796

PIELIKUMI

PIELIKUMI

ECB APSTIPRINĀTIE JURIDISKIE INSTRUMENTI

Tabulā sniegts juridisko instrumentu saraksts, ko ECB apstiprinājusi 2004. gadā un 2005. gada sākumā un publicējusi Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī (*Official Journal of the European Union*). Oficiālo Vēstnesi var saņemt

Eiropas Kopienu Oficiālo publikāciju birojā. Visu ECB kopš tās dibināšanas apstiprināto un Oficiālajā Vēstnesī publicēto juridisko instrumentu sarakstu sk. ECB interneta lapā.

Nr.	Nosaukums	OJ atsauce
ECB/2004/1	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 13. februāra Pamatnostādne, ar kuru groza Pamatnostādni ECB/2003/2 par konkrētām Eiropas Centrālās bankas statistikas pārskatu sagatavošanas prasībām un nacionālo centrālo banku statistiskās informācijas sagatavošanas kārtību naudas un banku statistikas jomā	OJ L 83, 20.03.2004., 29. lpp.
ECB/2004/2	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 19. februāra lēmums, ar kuru pieņem Eiropas Centrālās bankas Reglamentu	OJ L 80, 18.03.2004., 33. lpp.
ECB/2004/3	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 4. marta lēmums par Eiropas Centrālās bankas dokumentu publisku pieejamību	OJ L 80, 18.03.2004., 42. lpp.
ECB/2004/4	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 21. aprīļa Pamatnostādne, ar kuru groza Pamatnostādni ECB/2001/3 par Eiropas Vienoto automatizēto reālā laika bruto norēķinu sistēmu (TARGET)	OJ L 205, 09.06.2004., 1. lpp.
ECB/2004/5	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 22. aprīļa lēmums par valstu centrālo banku daļu atslēgā Eiropas Centrālās bankas kapitāla parakstīšanai	OJ L 205, 09.06.2004., 5. lpp.
ECB/2004/6	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 22. aprīļa lēmums, ar kuru nosaka pasākumus, kas vajadzīgi Eiropas Centrālās bankas kapitāla apmaksai, kuru veic iesaistītās valstu centrālās bankas	OJ L 205, 09.06.2004., 7. lpp.
ECB/2004/7	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 22. aprīļa lēmums, ar kuru nosaka noteikumus un nosacījumus Eiropas Centrālās bankas kapitāla daļu sadalei valstu centrālo banku starpā un apmaksātā kapitāla koriģēšanai	OJ L 205, 09.06.2004., 9. lpp.
ECB/2004/8	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 22. aprīļa lēmums, ar kuru nosaka pasākumus, kas vajadzīgi iemaksām Eiropas Centrālās bankas uzkrātajā pašu kapitāla vērtībā, valstu centrālo banku prasību koriģēšanai, kas ekvivalentas nodotajiem ārējo rezervju aktīviem, kā arī ar to saistītajiem finanšu jautājumiem	OJ L 205, 09.06.2004., 13. lpp.
ECB/2004/9	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 22. aprīļa lēmums, ar kuru groza 2001. gada 6. decembra lēmumu ECB/2001/15 par euro banknošu emisiju	OJ L 205, 09.06.2004., 17. lpp.

Nr.	Nosaukums	OJ atsauce
ECB/2004/10	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 23. aprīļa lēmums, ar kuru nosaka pasākumus, kas vajadzīgi Eiropas Centrālās bankas kapitāla apmaksai, kuru veic neiesaistītās valstu centrālās bankas	OJ L 205, 09.06.2004., 19. lpp.
ECB/2004/11	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 3. jūnija lēmums par noteikumiem un nosacījumiem izmeklēšanai, ko Eiropas Krāpšanas apkarošanas birojs veic Eiropas Centrālajā bankā, lai novērstu krāpšanu, korupciju un citas nelikumīgas darbības, kas kaitē Eiropas kopienas finanšu interesēm, kā arī par grozījumiem Eiropas Centrālās bankas darbinieku darba līgumu noteikumos	OJ L 230, 30.06.2004., 56. lpp.
ECB/2004/12	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 17. jūnija lēmums, ar kuru pieņem Eiropas Centrālās bankas Ģenerālpadomes Reglamentu	OJ L 230, 30.06.2004., 61. lpp.
ECB/2004/13	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 1. jūlija Pamatnostādne par rezervju pārvaldības pakalpojumiem euro, ko Eurosistēma sniedz ārpus Eiropas Savienības esošo valstu centrālajām bankām, ārpus Eiropas Savienības esošajām valstīm un starptautiskajām organizācijām	OJ L 241, 13.07.2004., 68. lpp.
ECB/2004/14	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 9. jūlija lēmums, ar kuru groza 2003. gada 28. novembra lēmumu ECB/2003/15 par 2004. gadā emitējamo monētu daudzuma apstiprināšanu	OJ L 248, 22.07.2004., 14. lpp.
ECB/2004/15	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 16. jūlija Pamatnostādne par Eiropas Centrālās bankas prasībām attiecībā uz statistikas pārskatiem maksājumu bilances un starptautisko investīciju bilances statistikas jomā, kā arī starptautisko rezervju matricu	OJ L 354, 30.11.2004., 34. lpp.
ECB/2004/16	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 16. jūlija ieteikums par Eiropas Centrālās bankas prasībām attiecībā uz statistikas pārskatiem maksājumu bilances un starptautisko investīciju bilances statistikas jomā, kā arī starptautisko rezervju matricu	OJ C 292, 30.11.2004., 21. lpp.
ECB/2004/17	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 30. jūlija ieteikums Eiropas Savienības Padomei par <i>Banca d'Italia</i> ārējiem auditoriem	OJ C 202, 10.08.2004., 1. lpp.
ECB/2004/18	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 16. septembra Pamatnostādne par euro banknošu iepirkumu	OJ L 320, 21.10.2004., 21. lpp.
ECB/2004/19	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 14. decembra lēmums par 2005. gadā emitējamo monētu daudzuma apstiprināšanu	OJ L 379, 24.12.2004., 107. lpp.
ECB/2004/20	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 16. decembra Pamatnostādne, ar kuru groza 2004. gada 1. jūlija Pamatnostādni ECB/2004/13 par rezervju pārvaldības pakalpojumiem euro, ko Eurosistēma sniedz ārpus Eiropas Savienības esošo valstu centrālajām bankām, ārpus Eiropas Savienības esošajām valstīm un starptautiskajām organizācijām	OJ L 385, 29.12.2004., 85. lpp.

Nr.	Nosaukums	OJ atsauce
ECB/2004/21	Eiropas Centrālās bankas 2004. gada 16. decembra Regula, ar kuru groza Regulu ECB/2001/13 par monetāro finanšu iestāžu sektora konsolidēto bilanci un Regulu ECB/2001/18 par statistiku attiecībā uz procentu likmēm, ko monetārās finanšu iestādes piemēro mājražniecību un nefinanšu sabiedrību noguldījumiem un aizdevumiem	OJ L 371, 18.12.2004., 42. lpp.
ECB/2005/1	Eiropas Centrālās bankas 2005. gada 21. janvāra Pamatnostādne, ar kuru groza Pamatnostādni ECB/2001/3 par Eiropas Vienoto automatizēto reālā laika bruto norēķinu sistēmu (TARGET)	OJ L 30, 03.02.2005., 21. lpp.
ECB/2005/2	Eiropas Centrālās bankas 2005. gada 3. februāra Pamatnostādne, ar kuru groza Pamatnostādni ECB/2000/7 par Eurosistēmas monetārās politikas instrumentiem un procedūrām	Vēl nav publicēta Oficiālajā Vēstnesī
ECB/2005/3	Eiropas Centrālās bankas 2005. gada 11. februāra ieteikums Eiropas Savienības Padomei par <i>Banco de Portugal</i> ārējiem revidentiem	OJ C 50, 26.02.2005., 6. lpp.
ECB/2005/4	Eiropas Centrālās bankas 2005. gada 15. februāra Pamatnostādne, ar kuru groza Pamatnostādni ECB/2003/2 par konkrētām Eiropas Centrālās bankas statistikas pārskatu sagatavošanas prasībām un nacionālo centrālo banku statistiskās informācijas sniegšanas procedūrām naudas un banku statistikas jomā	Vēl nav publicēta
ECB/2005/5	Eiropas Centrālās bankas 2005. gada 17. februāra Pamatnostādne par Eiropas Centrālās bankas statistikas pārskatu sniegšanas prasībām un statistiskās informācijas apmaiņas procedūrām Eiropas Centrālo banku sistēmā valdības finanšu statistikas jomā	Vēl nav publicēta

ECB APSTIPRINĀTIE ATZINUMI

Tabulā sniegts to atzinumu saraksts, kurus ECB apstiprinājusi 2004. gadā un 2005. gada sākumā saskaņā ar Līguma 105. panta 4. punktu un ECBS Statūtu 4. pantu, kā arī ar Līguma 112. panta 2. punkta b) apakšpunktu un Statūtu 11.2. pantu. Visu ECB kopš tās dibināšanas apstiprināto atzinumu sarakstu sk. ECB interneta lapā.

a) ECB atzinumi pēc dalībvalsts pieprasījuma¹

Nr. ²	Iniciators	Tēma
CON/2004/1	Somija	Pasākumi, kas ietekmē <i>Suomen Pankki</i> finanšu stāvokli, un noteikumi, kas attiecas uz tās tiesībām izdot normatīvos aktus
CON/2004/2	Zviedrija	MFI naudas un banku statistikas pārskatu sagatavošana
CON/2004/3	Luksemburga	Īpaša tiesiskā regulējuma noteikšana darījumiem ar pārveidošanu vērtspapīros
CON/2004/5	Austrija	Papildu uzraudzība finanšu konglomerātā
CON/2004/6	Francija	<i>Banque de France</i> valūtas zaudējumu segšana
CON/2004/8	Francija	Euro banknošu un monētu atkārtotas laišanas apgrozībā tiesiskais regulējums
CON/2004/9	Beļģija	Kredītiestāžu, klīringa iestāžu un ieguldījumu sabiedrību maksātnespējas un bankrota process
CON/2004/15	Francija	Apgrozāmie parāda vērtspapīri
CON/2004/16	Itālija	Krājnoguldījumu aizsardzība
CON/2004/17	Zviedrija	Vecās banknotes un monētas, kas vairs nav likumīgs maksāšanas līdzeklis
CON/2004/18	Portugāle	Kredītiestāžu reorganizācija un likvidācija
CON/2004/20	Francija	Ar inflāciju indeksētie kredītiestāžu izsniegtie aizdevumi
CON/2004/21	Nīderlande	Finanšu sektora uzraudzība
CON/2004/22	Francija	Finanšu instrumentu īpašumtiesību nodošana
CON/2004/23	Vācija	Statistikas pārskatu sagatavošanas prasības attiecībā uz pārrobežu darījumiem starp rezidenti un nerezidenti
CON/2004/24	Austrija	Pakalpojumu importa un eksporta statistisko datu vākšana
CON/2004/25	Igaunija	E-naudas iestāžu regulatori
CON/2004/26	Austrija	Maksājumu bilances (izņemot pakalpojumus un pārskaitījumus) pārskatu sagatavošana
CON/2004/27	Beļģija	Finanšu nodrošinājumu līgumi

1 2004. gada decembrī Padome nolēma, ka ECB atzinumi, kas izsniegti pēc nacionālo institūciju pieprasījuma, vienmēr jāpublicē uzreiz pēc to apstiprināšanas un nosūtīšanas institūcijai, kas to pieprasījusi.

2 Pieprasījumi numurēti tāda secībā, kādā Padome tos apstiprinājusi.

Nr. ²	Iniciators	Tēma
CON/2004/28	Zviedrija	Banknošu un monētu apgrozība
CON/2004/29	Malta	Izņēmums attiecībā uz Maltas obligāto rezervju režīmu
CON/2004/30	Francija	Tiesiskā regulējuma izveides pabeigšana darījumiem ar pārveidošanu vērtspapīros
CON/2004/31	Slovākija	<i>Národná Banka Slovenska</i> veiktā finanšu tirgus uzraudzība
CON/2004/33	Ungārija	Statistikas pārskatu sagatavošanas prasības centrālās bankas informācijas sistēmai
CON/2004/34	Beļģija	Nodoklis par valūtas operācijām
CON/2004/35	Ungārija	Monētārās politikas lēmumu pieņemšana
CON/2004/36	Čehijas Republika	Statistikas pārskatu plāns 2005. gadam
CON/2004/37	Čehijas Republika	E-naudas iestāžu izveidošana
CON/2004/38	Dānija	Īpašas juridiskās un uzraudzības bāzes izveidošana nodrošinājuma fondiem
CON/2004/39	Spānija	Neliela apjoma klientu maksājumu klīringa sistēmas jaunā vadības struktūra
CON/2005/3	Ungārija	Skaidrās naudas apstrāde un izplatīšana
CON/2005/5	Malta	<i>Central Bank of Malta</i> statistikas pārskatu sagatavošanas prasības kredītiestādēm

b) ECB atzinumi pēc Eiropas institūcijas pieprasījuma³

Nr. ⁴	Iniciators	Tēma	OJ atsauce
CON/2004/4	Padome	Institucionālā sektora ceturkšņa nefinanšu kontu sagatavošana	OJ C 42, 18.02.2004., 23. lpp.
CON/2004/7	Padome	ES finanšu pakalpojumu komitejas jaunā organizatoriskā struktūra, attiecinot <i>Lamfalussy</i> procesu uz visām finanšu nozarēm	OJ C 58, 06.03.2004., 23. lpp.
CON/2004/10	Padome	Euro un to dalībvalstu, kas ievieš euro, valūtu konversijas kurss	OJ C 88, 08.04.2004., 20. lpp.
CON/2004/11	Padome	Jauna ECB Valdes locekļa iecelšana amatā	OJ C 87, 07.04.2004., 37. lpp.
CON/2004/12	Padome	Līgums par monetārajām attiecībām ar Andoru	OJ C 88, 08.04.2004., 18. lpp.
CON/2004/13	Padome	Medaļas un žetoni, kas līdzīgi monētām	OJ C 134, 12.05.2004., 11. lpp.
CON/2004/14	Padome	Ceturkšņa datu, kas attiecas uz valdības parādu, apkopošana un nosūtīšana	OJ C 134, 12.05.2004., 14. lpp.
CON/2004/19	Padome	Īstermiņa statistika	OJ C 158, 15.06.2004., 3. lpp.
CON/2004/32	Padome	Sarunu sākšana attiecībā uz līgumu par monetārajām attiecībām ar Andoru	OJ C 256, 16.10.2004., 9. lpp.
CON/2005/2	Padome	Finanšu sistēmas izmantošanas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai novēršana	OJ C 40, 17.02.2005., 9. lpp.
CON/2005/4	Padome	Kapitāla pietiekamības ietvari kredītiestādēm un ieguldījumu sabiedrībām	OJ C 52, 02.03.2005., 37. lpp.

³ Pieejami arī ECB interneta lapā.

⁴ Pieprasījumi numurēti tāda secībā, kādā Padome tos apstiprinājusi.

EIROPAS CENTRĀLĀS BANKAS PUBLICĒTIE DOKUMENTI (SĀKOT AR 2004. GADA JANVĀRI)

Saraksts paredzēts lasītāju informēšanai par Eiropas Centrālās bankas atsevišķiem dokumentiem, kas publicēti, sākot ar 2004. gada janvāri. Pētījumu sarakstā iekļauti tikai tie izdevumi, kuri publiskoti 2004. gada decembrī–2005. gada februārī. Publikācijas interesentiem pieejamas Preses un informācijas daļā bez maksas. Rakstiskus pieteikumus lūdzam sūtīt uz titullapas otrā pusē norādīto pasta adresi.

Eiropas Centrālās bankas un Eiropas Monetārā institūta publicēto dokumentu pilns saraksts pieejams ECB interneta lapā (<http://www.ecb.int>).

GADA PĀRSKATS

"Annual Report 2003", April 2004.

MĒNEŠA BIĻETENOS PUBLICĒTIE RAKSTI

"EMU and the conduct of fiscal policies", January 2004.

"Opinion survey on activity, prices and labour market developments in the euro area: features and uses", January 2004.

"Measuring and analysing profit developments in the euro area", January 2004.

"The acceding countries' economies on the threshold of the European Union", February 2004.

"Developments in private sector balance sheets in the euro area and the United States", February 2004.

"The impact of fair value accounting on the European banking sector – a financial stability perspective", February 2004.

"Fiscal policy influences on macroeconomic stability and prices", April 2004.

"Future developments in the TARGET system", April 2004.

"The Barcelona partner countries and their relations with the euro area", April 2004.

"The EU economy following the accession of the new Member States", May 2004.

"The natural real interest rate in the euro area", May 2004.

"Risk mitigation methods in Eurosystem credit operations", May 2004.

"Labour productivity developments in the euro area: aggregate trends and sectoral patterns", July 2004.

"Accounting for the resilience of the EU banking sector since 2000", July 2004.

"The European Constitution and the ECB", August 2004.

"Properties and use of general government quarterly accounts", August 2004.

"Euro banknotes: first years of experience", August 2004.

"Monetary analysis in real time", October 2004.

"Economic integration in selected regions outside the European Union", October 2004.

"Oil prices and the euro area economy", November 2004.

"Extracting information from financial asset prices", November 2004.

"Developments in the EU framework for financial regulation, supervision and stability", November 2004.

"The new Basel Capital Accord: main features and implications", January 2005.

"Financial flows to emerging market economies: changing patterns and recent developments", January 2005.

"Bank market discipline", February 2005.

"Initial experience with the changes to the Eurosystem's operational framework for monetary policy implementation", February 2005.

"Euro area balance of payments and international investment position vis-à-vis main counterparts", February 2005.

STATISTIKAS KABATGRĀMATA

Izdod katru mēnesi, sākot ar 2003. gada augustu.

SPECIĀLĀS PUBLIKĀCIJAS

- 9 "Fiscal adjustment in 1991–2002: stylised facts and policy implications" by M. G. Briotti, February 2004.
- 10 "The acceding countries' strategies towards ERM II and the adoption of the euro: an analytical review" by a staff team led by P. Backé and C. Thimann and including O. Arratibel, O. Calvo-Gonzalez, A. Mehl and C. Nerlich, February 2004.
- 11 "Official dollarisation/euroisation: motives, features and policy implications of current cases" by A. Winkler, F. Mazzaferro, C. Nerlich and C. Thimann, February 2004.
- 12 "Understanding the impact of the external dimension on the euro area: trade, capital flows and other international macroeconomic linkages" by R. Anderton, F. di Mauro and F. Moneta, April 2004.
- 13 "Fair value accounting and financial stability" by a staff team led by A. Enria including L. Cappiello, F. Dierick, S. Grittini, A. Maddaloni, P. Molitor, F. Pires and P. Poloni, April 2004.
- 14 "Measuring financial integration in the euro area" by L. Baele, A. Ferrando, P. Hördahl, E. Krylova and C. Monnet, April 2004.
- 15 "Quality adjustment of European price statistics and the role for hedonics" by H. Ahnert and G. Kenny, May 2004.
- 16 "Market dynamics associated with credit ratings: a literature review" by F. Gonzalez, F. Haas, R. Johannes, M. Persson, L. Toledo, R. Violi, M. Wieland and C. Zins, June 2004.
- 17 "Corporate 'excesses' and financial market dynamics" by A. Maddaloni and D. Pain, July 2004.
- 18 "The international role of the euro: evidence from bonds issued by non-euro area residents" by A. Geis, A. Mehl and S. Wredenberg, July 2004.
- 19 "Sectoral specialisation in the EU: a macroeconomic perspective" by an MPC task force of the ESCB, July 2004.
- 20 "The supervision of mixed financial services groups in Europe" by F. Dierick, August 2004.
- 21 "Governance of securities clearing and settlement systems" by D. Russo, T. Hart, M. C. Malaguti and C. Papathanassiou, October 2004.
- 22 "Assessing potential output growth in the euro area – a growth accounting perspective" by A. Musso and T. Westermann, January 2005.
- 23 "The bank lending survey for the euro area" by J. Berg, A. Van Rixtel, A. Ferrando, G. de Bondt and S. Scopel, February 2005.
- 24 "Wage diversity in the euro area – an overview of labour cost differentials across industries" by V. Genre, D. Momferatou and G. Mourre, February 2005.

PĒTĪJUMI

- 419 "The design of fiscal rules and forms of governance in European Union countries" by M. Hallerberg, R. Strauch and J. von Hagen, December 2004.

- 420 "On prosperity and posterity: the need for fiscal discipline in a monetary union"
by C. Detken, V. Gaspar and B. Winkler, December 2004.
- 421 "EU fiscal rules: issues and lessons from political economy" by L. Schuknecht,
December 2004.
- 422 "What determines fiscal balances? An empirical investigation in determinants of changes in
OECD budget balances" by M. Tujula and G. Wolswijk, December 2004.
- 423 "Price setting in France: new evidence from survey data" by C. Loupias and R. Ricart,
December 2004.
- 424 "An empirical study of liquidity and information effects of order flow on exchange rates"
by F. Breedon and P. Vitale, December 2004.
- 425 "Geographic versus industry diversification: constraints matter" by P. Ehling and
S. Brito Ramos, January 2005.
- 426 "Security fungibility and the cost of capital: evidence from global bonds" by D. P. Miller
and J. J. Puthenpurackal, January 2005.
- 427 "Interlinking securities settlement systems: a strategic commitment?" by K. Kauko,
January 2005.
- 428 "Who benefits from IPO underpricing? Evidence from hybrid bookbuilding offerings"
by V. Pons-Sanz, January 2005.
- 429 "Cross-border diversification in bank asset portfolios" by C. M. Buch, J. C. Driscoll and
C. Ostergaard, January 2005.
- 430 "Public policy and the creation of active venture capital markets" by M. Da Rin,
G. Nicodano and A. Sembenelli, January 2005.
- 431 "Regulation of multinational banks: a theoretical inquiry" by G. Calzolari and
G. Loranth, January 2005.
- 432 "Trading European sovereign bonds: the microstructure of the MTS trading platforms"
by Y. Chung Cheung, F. de Jong and B. Rindi, January 2005.
- 433 "Implementing the Stability and Growth Pact: enforcement and procedural flexibility"
by R. Beetsma and X. Debrun, January 2005.
- 434 "Interest rates and output in the long run" by Y. Aksoy and M. León-Ledesma,
January 2005.
- 435 "Reforming public expenditure in industrialised countries: are there trade-offs?"
by L. Schuknecht and V. Tanzi, February 2005.
- 436 "Measuring market and inflation risk premia in France and in Germany" by L. Cappiello
and S. Guéné, February 2005.
- 437 "What drives international bank flows? Politics, institutions and other determinants"
by E. Papaioannou, February 2005.
- 438 "Quality of public finances and growth" by A. Afonso, W. Ebert, L. Schuknecht and
M. Thöne, February 2005.
- 439 "A look at intraday frictions in the euro area overnight deposit market" by V. Brousseau and
A. Manzanares, February 2005.
- 440 "Estimating and analysing currency options' implied risk-neutral density functions for the
largest new EU Member States" by O. Castrén, February 2005.
- 441 "The Phillips curve and long-term unemployment" by R. Llaudes, February 2005.
- 442 "Why do financial systems differ? History matters" by C. Monnet and E. Quintin,
February 2005.
- 443 "Explaining cross-border large-value payment flows: evidence from TARGET and EURO 1
data" by S. Rosati and S. Secola, February 2005.
- 444 "Keeping up with the Joneses, reference dependence, and equilibrium indeterminacy"
by L. Stracca and A. al-Nowaihi, February 2005.

- 445 "Welfare implications of joining a common currency" by M. Ca'Zorzi, R. A. De Santis and F. Zampolli, February 2005.
- 446 "Trade effects of the euro: evidence from sectoral data" by R. E. Baldwin, F. Skudelny and D. Taglioni, February 2005.
- 447 "Foreign exchange option and returns-based correlation forecasts: evaluation and two applications" by O. Castrén and S. Mazzotta, February 2005.

CITAS PUBLIKĀCIJAS

- "Assessment of accession countries' securities settlement systems against the standards for the use of EU securities settlement systems in Eurosystem credit operations", January 2004.
- "The monetary policy of the ECB", January 2004.
- "The implementation of monetary policy in the euro area: General documentation on Eurosystem monetary policy instruments and procedures", February 2004.
- "Guidance notes on the MFI balance sheet statistics relating to EU enlargement as laid down in Regulation ECB/2003/10", February 2004.
- "Comments on the communication from the Commission to the Council and the European Parliament concerning a new legal framework for payments in the internal market (consultative document)", February 2004.
- "Foreign direct investment task force report", March 2004.
- "External evaluation of the economic research activities of the European Central Bank", April 2004.
- "Payment and securities settlement systems in the accession countries – Addendum incorporating 2002 figures" ("Blue Book"), April 2004.
- "Payment and securities settlement systems in the European Union – Addendum incorporating 2002 figures" ("Blue Book"), April 2004.
- "TARGET compensation claim form", April 2004.
- "Letter from the ECB President to the President of the Council of the European Union: negotiations on the draft Treaty establishing a Constitution for Europe", April 2004.
- "The use of central bank money for settling securities transactions", May 2004.
- "TARGET Annual Report 2003", May 2004.
- "Assessment of euro large-value payment systems against the Core Principles", May 2004.
- "Credit risk transfer by EU banks: activities, risks and risk management", May 2004.
- "Risk management for central bank foreign reserves", May 2004.
- "Comparison of household saving ratios, euro area/United States/Japan", June 2004.
- "The development of statistics for Economic and Monetary Union" by P. Bull, July 2004.
- "ECB staff macroeconomic projections for the euro area", September 2004.
- "Letter from the ECB President to the Chairman of the International Accounting Standards Board of 6 September 2004: Exposure draft of proposed amendments to IAS 39 – the fair value option", September 2004.
- "Institutional provisions: Statute of the ESCB and of the ECB; Rules of Procedure", October 2004.
- "Convergence Report 2004", October 2004.
- "Standards for securities clearing and settlement in the European Union", October 2004.
- "The European Central Bank – History, role and functions", October 2004.
- "E-payments without frontiers", October 2004.
- "European Union balance of payments/international investment position statistical methods", November 2004.

"Bond markets and long-term interest rates in non-euro area Member States of the European Union and in accession countries", November 2004.
"Report on EU banking structure 2004", November 2004.
"EU banking sector stability 2004", November 2004.
"Letter from the ECB President to the President of the European Parliament", November 2004.
"Letter from the ECB President to Mr. Paolo Cirino Pomicino, Member of the Committee on Economic and Monetary Affairs", November 2004.
"Eurosystem staff macroeconomic projections for the euro area", December 2004.
"Towards a single euro payments area – third progress report", December 2004.
"The euro bond market study 2004", December 2004.
"Financial Stability Review", December 2004.
"Review of the requirements in the field of general economic statistics", December 2004.
"Research network on capital markets and financial integration in Europe – results and experience after two years", December 2004.
"Recycling of euro banknotes: framework for the detection of counterfeits and fitness sorting by credit institutions and other professional cash handlers", January 2005.
"Review of the international role of the euro", January 2005.
"Euro area balance of payments and international investment position statistics. Annual quality report", January 2005.
"Banking structures in the new EU Member States", January 2005.
"Progress report on TARGET2", February 2005.
"The implementation of monetary policy in the euro area: General documentation on Eurosystem monetary policy instruments and procedures", February 2005.
"Review of the application of the Lamfalussy framework to EU securities markets legislation", February 2005.
"Payment and securities settlement systems in the European Union – Addendum incorporating 2003 figures" ("Blue Book"), February 2005.

INFORMATĪVĀS BROŠŪRAS

"Information guide for credit institutions using TARGET", July 2003.
"TARGET2 – the future TARGET system", September 2004.
"TARGET – the current system", September 2004.

EUROSISTĒMAS MONETĀRĀS POLITIKAS PASĀKUMU HRONOLOĢIJA¹

2004. GADA 8. JANVĀRIS

ECB Padome nolemj nemainīt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma likmi, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi (attiecīgi 2.0%, 3.0% un 1.0%).

2004. GADA 12. JANVĀRIS

ECB Padome nolemj 2004. gadā katrā ilgāka termiņa refinansēšanas operācijā piedāvāto apjomu palielināt no 15 mljrd. euro līdz 25 mljrd. euro. Nosakot šo kāpumu, ņemtas vērā 2004. gadā paredzamās euro zonas valstu banku sistēmas likviditātes nodrošināšanas vajadzības. Tomēr Eurosistēma turpinās nodrošināt likviditātes lielāko daļu, veicot galvenās refinansēšanas operācijas. 2005. gada sākumā Padome var pieņemt lēmumu koriģēt piedāvāto apjomu.

2004. GADA 5. FEBRUĀRIS UN 4. MARTS

ECB Padome nolemj nemainīt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma likmi, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi (attiecīgi 2.0%, 3.0% un 1.0%).

2004. GADA 10. MARTS

Saskaņā ar ECB Padomes 2003. gada 23. janvāra lēmumu Eurosistēmas galveno refinansēšanas operāciju termiņš saīsināts no divām nedēļām uz vienu nedēļu, nosakot, ka Eurosistēmas obligāto rezervju prasību sistēmas izpildes periods sākas galvenās refinansēšanas operācijas norēķinu dienā, kas seko pēc Padomes sēdes, kurā plānots novērtēt katra mēneša monetārās politikas nostāju, nevis mēneša 24. datumā.

2004. GADA 1. APRĪLIS, 6. MAIJS, 3. JŪNIJS, 1. JŪLIJS, 5. AUGUSTS, 2. SEPTEMBRIS, 7. OKTOBRIS, 4. NOVEMBRIS, 2. DECEMBRIS UN

2005. GADA 13. JANVĀRIS

ECB Padome nolemj nemainīt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma likmi, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi (attiecīgi 2.0%, 3.0% un 1.0%).

2005. GADA 14. JANVĀRIS

ECB Padome nolemj 2005. gadā katrā ilgāka termiņa refinansēšanas operācijā piedāvāto apjomu palielināt no 25 mljrd. euro līdz 30 mljrd. euro. Nosakot lielāku apjomu, ņemtas vērā 2005. gadā gaidāmās euro zonas valstu banku sistēmas likviditātes nodrošināšanas augošās vajadzības. Tomēr Eurosistēma turpinās nodrošināt likviditātes lielāko daļu, veicot galvenās refinansēšanas operācijas. Padome var nolemt 2006. gada sākumā atkal koriģēt piedāvāto apjomu.

2005. GADA 3. FEBRUĀRIS UN 3. MARTS

ECB Padome nolemj nemainīt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma likmi, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi (attiecīgi 2.0%, 3.0% un 1.0%).

¹ Eurosistēmas monetārās politikas pasākumu 1999.–2003. gada hronoloģija sniegta attiecīgi ECB 1999. gada pārskata 176.–180. lpp., ECB 2000. gada pārskata 205.–208. lpp., ECB 2001. gada pārskata 219. un 220. lpp., ECB 2002. gada pārskata 234. un 235. lpp. un ECB 2003. gada pārskata 217. un 218. lpp.

TERMINU SKAIDROJUMS

Šajā terminu skaidrojumā ietverti atsevišķi ECB gada pārskatā atrodamie termini. Pilnīgāku terminu skaidrojumu sk. ECB interneta lapā.

Aizdevumu iespēja uz nakti (*marginal lending facility*) – Eurosistēmas pastāvīgā iespēja, kuru **darījuma partneri** var izmantot, lai saņemtu no NCB kredītu uz nakti ar iepriekš noteiktu procentu likmi pret atbilstošajiem aktīviem (ķīli) (sk. arī **ECB galvenās procentu likmes**).

Atklātā tirgus operācija (*open market operation*) – operācija, ko finanšu tirgū veic pēc centrālās bankas iniciatīvas. Atkarībā no to mērķa, regularitātes un procedūrām **Eurosistēmas** atklātā tirgus operācijas var iedalīt četrās kategorijās: **galvenās refinansēšanas operācijas, ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas, precizējošās operācijas** un strukturālās operācijas. Attiecībā uz izmantotajiem instrumentiem Eurosistēmas galvenie atklātā tirgus instrumenti ir **reversie darījumi**, un tos var izmantot visās četrās operāciju kategorijās. Turklāt strukturālajām operācijām pieejamas parāda vērtspapīru emisijas un tiešie darījumi, savukārt precizējošo operāciju veikšanai pieejami tiešie darījumi, **valūtas mijmaiņas darījumi** un noguldījumu ar noteiktu termiņu piesaiste.

Atpirkšanas līgums (*repurchase agreement*) – vienošanās par aktīva pārdošanu un atpirkšanu par konkrētu cenu kādā iepriekš noteiktā nākotnes datumā vai pēc pieprasījuma. Šāda vienošanās ir līdzīga aizņēmumam ar nodrošinājumu, bet atšķirība ir tā, ka pārdevējs nepatur aktīvu īpašuma tiesības.

Centrālā valdība (*central government*) – valdība saskaņā ar **Eiropas Kontu sistēmas (EKS 95)** definīciju, kurā neietilpst reģionālā un vietējā līmeņa valdība (sk. arī **valdība (*general government*)**).

Centrālais darījuma partneris (*central counterparty*) – **darījuma partneris**, kurš darījumos darbojas kā starpnieks, t.i., pircējs attiecībā pret visiem pārdevējiem un pārdevējs attiecībā pret visiem pircējiem.

Centrālais vērtspapīru deponētārs (*CVD*) (*central securities depository (CSD)*) – iestāde vērtspapīru glabāšanai un pārvaldīšanai un vērtspapīru darījumu apstrādes nodrošināšanai dematerializētā veidā. Vērtspapīrus var turēt materializētā (bet imobilizētā) veidā vai arī dematerializētā (t.i., tikai elektronisku ierakstu) veidā. Bez vērtspapīru glabāšanas un pārvaldīšanas funkcijām CVD var pildīt arī klīringa un norēķinu funkcijas.

Cenu stabilitāte (*price stability*) – cenu stabilitātes saglabāšana ir **Eurosistēmas** galvenais mērķis. **Padome** definējusi cenu stabilitāti kā **euro zonas saskaņotā patēriņa cenu indeksa (SPCI)** pieaugumu salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu mazāku par 2%. Padome arī darījusi zināmu, ka, lai nodrošinātu cenu stabilitāti, tā cenšas saglabāt inflāciju zemāku par 2%, bet tuvu 2% vidējā termiņā.

Darījuma partneris (*counterparty*) – finanšu darījuma (piemēram, jebkura darījuma ar centrālo banku) otra puse.

ECOFIN Padome (*ECOFIN Council*) – ES Padomes sanāksme, kurā piedalās ekonomikas un finanšu ministri.

Eiropas Centrālā banka (ECB) (*European Central Bank (ECB)*) – ECB ir **Eurosistēmas** un **Eiropas Centrālo banku sistēmas (ECBS)** centrs, un saskaņā ar Kopienas tiesību aktiem tā ir juridiskā persona. Saskaņā ar ECBS Statūtiem tā nodrošina Eurosistēmai un ECBS uzticēto uzdevumu

veikšanu, izvēršot savu darbību vai arī ar NCB starpniecību. ECB pārvalda **Padome, Valde** un kā trešā lēmējinstītūcija – **Ģenerālpadome**.

Eiropas Centrālo banku sistēma (ECBS) (European System of Central Banks (ESCB)) – sistēmā ietilpst **Eiropas Centrālā banka (ECB)** un visu 25 ES dalībvalstu NCB, t.i., bez **Eurosistēmas** dalībvalstīm šeit ietilpst to dalībvalstu NCB, kuras vēl nav ieviesušas euro. ECBS pārvalda **ECB Padome, Valde** un kā ECB trešā lēmējinstītūcija – **Ģenerālpadome**.

Eiropas Kontu sistēma (EKS 95) (European System of Accounts 1995 (ESA 95)) – vienotu statistikas definīciju un klasifikāciju sistēma, kuras mērķis ir nodrošināt saskaņotu dalībvalstu tautsaimniecību kvantitatīvo aprakstu. EKS 95 ir Kopienas versija par pasaules Nacionālo kontu sistēmu 1993 (SNA 93).

Eiropas Monetārais institūts (EMI) (European Monetary Institute (EMI)) – pagaidu institūts, kas tika izveidots 1994. gada 1. janvārī, uzsākot **Ekonomikas un monetārās savienības** otro posmu. Pēc **Eiropas Centrālās bankas** nodibināšanas 1998. gada 1. jūnijā tas tika likvidēts.

Ekonomikas un finanšu komiteja (EFK) (Economic and Financial Committee (EFC)) – konsultatīva Kopienas struktūra, kas piedalās ES Padomes darba sagatavošanā. Tā veic tādus uzdevumus kā dalībvalstu un Kopienas ekonomiskā un finanšu stāvokļa vērtēšana un budžeta pārraudzība.

Ekonomikas un monetārā savienība (EMS) (Economic and Monetary Union (EMU)) – Līgumā aprakstīta EMS sasniegšana ES trijos posmos. Pēdējais, trešais posms sākās 1999. gada 1. janvārī, kad pilnvaras monetārajā jomā tika nodotas **Eiropas Centrālajai bankai** un tika ieviests euro. EMS izveides procesu noslēdza euro ieviešana skaidrās naudas aprītē 2002. gada 1. janvārī.

Ekonomiskā analīze (economic analysis) – viens no **Eiropas Centrālās bankas** principu sistēmas pilāriem visaptverošas **cenu stabilitātes** risku analīzes veikšanai, kas ir **Ģenerālpadomes** monetārās politikas lēmumu pamats. Ekonomiskā analīze galvenokārt pievēršas pašreizējo ekonomisko un finanšu norišu un implicēto īstermiņa līdz vidējā termiņa cenu stabilitātes risku novērtējumam preču, pakalpojumu un faktoru tirgu piedāvājuma un pieprasījuma mijiedarbības skatījumā minētajos termiņos. Šajā ziņā vajadzīgā uzmanība tiek pievērsta nepieciešamībai noteikt tautsaimniecību ietekmējošo satricinājumu raksturu, to ietekmi uz izmaksu un cenu noteikšanas pārmaiņām un to īstermiņa līdz vidējā termiņa izplatīšanās perspektīvas tautsaimniecībā (sk. arī **monetārā analīze (monetary analysis)**).

EONIA (euro uz nakti izsniegto kredītu vidējais indekss) (EONIA (euro overnight index average)) – efektīvās procentu likmes rādītājs, kas dominē euro starpbanku darījumu uz nakti tirgū. To aprēķina kā euro denominēto aizdevumu darījumu uz nakti bez nodrošinājuma procentu likmju vidējo svērto rādītāju saskaņā ar sarakstā iekļauto banku sniegtajiem datiem.

Etalona portfelis (benchmark portfolio) – attiecībā uz ieguldījumiem – atsauces portfelis vai indekss, ko iegūst, izmantojot šo ieguldījumu likviditātes un riska, kā arī to atdeves mērķrādītājus. Izmantojot etalona portfeli, tiek salīdzināts faktiskā portfeļa sniegums.

EURIBOR (euro starpbanku kredītu procentu likmju indekss) (EURIBOR (euro interbank offered rate)) – likme, ar kādu visaugstākā reitinga banka vēlas aizdot naudas līdzekļus euro citai visaugstākā reitinga bankai un ko katru dienu aprēķina starpbanku noguldījumiem ar dažādiem termiņiem līdz 12 mēnešiem.

Euro efektīvie kursi (EEK, nominālie/reālie) (effective exchange rates (EERs) of the euro (nominal/real)) – vidējie svērtie divpusējie euro kursi attiecībā pret **euro zonas** nozīmīgāko tirdzniecības partnervalstu valūtām. **Eiropas Centrālā banka** publicē nominālā EEK indeksus attiecībā pret divām tirdzniecības partnervalstu grupām: EEK-23 (ietilpst 13 ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis un 10 galvenās tirdzniecības partnervalstis ārpus ES) un EEK-42 (ietilpst EEK-23 un 19 papildu valstis). Izmantotie svāri atspoguļo katras partnervalsts daļu euro zonas tirdzniecībā, ņemot vērā konkurenci trešo valstu tirgos. Reālie EEK ir nominālie EEK, kas deflēti ar ārvalstu un iekšzemes cenu vai izmaksu attiecības vidējo svērto vērtību. Tādējādi tie ir cenu un izmaksu konkurētspējas rādītāji.

Euro zona (euro area) – zona, kurā ietilpst ES dalībvalstis, kuras saskaņā ar **Līgumu** ieviesušas euro kā vienoto valūtu un kurās tiek īstenota vienotā monetārā politika, par kuru atbild **Eiropas Centrālās bankas Padome**. Euro zonā pašlaik ietilpst Beļģija, Vācija, Grieķija, Spānija, Francija, Īrija, Itālija, Luksemburga, Nīderlande, Austrija, Portugāle un Somija.

Eurosistēma (Eurosystem) – **euro zonas** centrālo banku sistēma. Tajā ietilpst **Eiropas Centrālā banka** un to dalībvalstu NCB, kuras **Ekonomikas un monetārās savienības** trešajā posmā ieviesušas euro.

Galvenā refinansēšanas operācija (main refinancing operation) – regulāra **atklātā tirgus operācija**, ko **Eurosistēma** veic **reverso darījumu** veidā. Ar 2004. gada 10. martu šādas operācijas veic katru nedēļu ar standartizsoļu palīdzību, un to termiņš parasti ir 1 nedēļa.

Galvenās ECB procentu likmes (key ECB interest rates) – **Padomes** noteiktās procentu likmes, kas atspoguļo **Eiropas Centrālās bankas** monetāro politiku. Tās ir **galveno refinansēšanas operāciju minimālā pieteikuma likme, aizdevumu iespējas uz nakti** procentu likme un **noguldījumu iespējas** procentu likme.

Ģenerālpadome (General Council) – viena no **Eiropas Centrālās bankas (ECB)** lēmēj institūcijām. Tajā ietilpst ECB prezidents un viceprezidents un visu ES dalībvalstu NCB vadītāji.

Iespējas līgums (option) – finanšu instruments, kas dod tā īpašniekam tiesības, tomēr neuzliek saistības pirkt vai pārdot noteiktus aktīvus (piemēram, obligācijas vai akcijas) par iepriekš noteiktu cenu (iespējas līguma izmantošanas cena (*strike* vai *exercise price*)) vai nu noteiktā datumā, vai līdz noteiktam datumam (iespējas līguma izmantošanas datums (*exercise* vai *maturity date*)).

Iespēju aplēses (projections) – četrreiz gadā veikta pasākuma rezultāti, kura mērķis ir prognozēt iespējamās nākotnes makroekonomiskās norises **euro zonā**. **Eurosistēmas** speciālistu iespēju aplēses tiek publicētas jūnijā un decembrī, bet ECB speciālistu iespēju aplēses – martā un septembrī. Tās ietilpst **Eiropas Centrālās bankas** monetārās stratēģijas **ekonomiskās analīzes** pilārā un tādējādi ir viens no vairākiem ieguldījumiem **Padomes** veiktajā **cenu stabilitātes** risku novērtējumā.

Ilgāka termiņa refinansēšanas operācija (longer-term refinancing operation) – regulāra **atklātā tirgus operācija**, ko **Eurosistēma** veic **reverso darījumu** veidā. Šādas operācijas veic katru mēnesi ar standartizsoļu palīdzību, un to termiņš parasti ir 3 mēneši.

Implicētais svārstīgums (implied volatility) – gaidāmā svārstīguma rādītājs (gada procentuālo pārmaiņu standartnovirze), piemēram, obligāciju un akciju (vai attiecīgo biržā tirgoto nākotnes līgumu) cenām, kuru var iegūt no **iespējas līgumu** cenām.

Izpildes periods (*maintenance period*) – periods, uz kādu aprēķina **kreditiestāžu atbilstību rezervju prasībām**. No 2004. gada 10. marta izpildes periods sākas dienā, kad veicams norēķins par pirmo **galveno refinansēšanas operāciju**, kas tiek veikta pēc ECB **Padomes** sēdes, kurā paredzēts sniegt monetārās politikas kārtējā mēneša novērtējumu. Vismaz 3 mēnešus pirms katra gada sākuma **Eiropas Centrālā banka** publicē rezervju prasību izpildes periodu kalendāru.

Kapitāla vērtspapīri (*equities*) – vērtspapīri, kas atspoguļo īpašumtiesības uz uzņēmuma daļu. Ietver biržās tirgotus vērtspapīrus (kotētās akcijas), nekotētās akcijas un citus kapitāla vērtspapīru veidus. Kapitāla vērtspapīri parasti nodrošina ienākumus dividenžu veidā.

Kapitāla vērtspapīru tirgus (*equity market*) – tirgus, kurā emitē un tirgo **kapitāla vērtspapīrus**.

Korporatīvā vadība (*corporate governance*) – procedūras un procesi, saskaņā ar kuriem organizācija tiek vadīta un kontrolēta. Korporatīvās vadības uzbūve nosaka dažādu organizācijas dalībnieku (piemēram, valde, vadītāji, akcionāri un citas iesaistītās puses) tiesību un savstarpējo pienākumu sadalījumu, kā arī lēmumu pieņemšanas noteikumus un kārtību.

Kreditiestāde (*credit institution*) – 1) uzņēmums, kurš nodarbojas ar noguldījumu vai citu atmaksājamu līdzekļu pieņemšanu no sabiedrības un kredītu piešķiršanu savā vārdā; vai 2) uzņēmums vai jebkura cita juridiskā persona, kas atšķiras no 1. punktā minētajām un emitē maksāšanas līdzekļus elektroniskās naudas formā.

Kreditrisks (*credit risk*) – risks, ka **darījuma partneris** pilnā apjomā nenokārtos savas saistības, vai nu pienākot termiņam, vai arī jebkurā laikā pēc tam. Kreditrisks ietver aizstāšanas izmaksu risku un galveno risku, kā arī risku, ka norēķinu neveiks norēķinu veicošā banka.

Līgums (*Treaty*) – Eiropas Kopienas dibināšanas līgums ("Romas līgums"). Līgums vairākkārt grozīts, īpaši, kad tika pieņemts Eiropas Savienības līgums ("Māstrihtas līgums"), kurš izveidoja **Ekonomikas un monetārās savienības pamatus** un kurā ietilpa **ECBS Statūti**.

Likviditātes risks (*liquidity risk*) – risks, ka **darījuma puse** pilnā apjomā nokārtos savas saistības nevis termiņā, bet gan nenoteiktā datumā pēc tam.

M1 – šaurās naudas rādītājs, kas ietver skaidro naudu apgrozībā un noguldījumus uz nakti **MFI** un **centrālajā valdībā** (piemēram, pastā vai Valsts kasē).

M2 – vidējās naudas rādītājs, kas ietver **M1**, noguldījumus ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu līdz 3 mēnešiem ieskaitot (t.i., īstermiņa krājnoguldījumus) un noguldījumus ar noteikto termiņu līdz 2 gadiem ieskaitot (t.i., īstermiņa noguldījumus) **MFI** un **centrālajā valdībā**.

M3 – plašās naudas rādītājs, kas ietver **M2** un tirgojamus instrumentus, īpaši **atpirkšanas līgumus**, **naudas tirgus** fondu akcijas/daļas, kā arī **MFI** emitētus **parāda vērtspapīrus** ar termiņu līdz 2 gadiem ieskaitot.

M3 pieauguma atsauces vērtība (*reference value for M3 growth*) – **M3** gada pieauguma temps vidējā termiņā atbilstoši **cenu stabilitātes** saglabāšanas mērķim. Pašlaik M3 gada pieauguma atsauces vērtība ir 4.5%.

Maksājumu apstrādes automatizācija (STP) (*straight-through processing (STP)*) – pilnībā automatizēta darījumu/maksājumu pārvedumu apstrāde, t.sk. automatizēta rīkojumu ģenerēšana, apstiprināšana, klīringa un norēķina veikšana.

Maksājumu bilance (*balance of payments (b.o.p.)*) – statistikas pārskats, kurš konkrētam laika periodam apkopo kādas valsts saimnieciskos darījumus ar pārējām valstīm. Šeit ietilpst darījumi, kas saistīti ar precēm, pakalpojumiem un ieņēmumiem, tādi darījumi, kas saistīti ar finanšu prasībām un saistībām pret pārējām valstīm, un darījumi (piemēram, valstu parāda atlaišana), kas klasificējami kā pārvedumi.

MFI ilgāka termiņa finanšu saistības (*MFI longer-term financial liabilities*) – noguldījumi ar noteikto termiņu ilgāku par 2 gadiem, noguldījumi ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu ilgāku par 3 mēnešiem, **euro zonas MFI** emitētie **parāda vērtspapīri** ar sākotnējo dzēšanas termiņu ilgāku par 2 gadiem un euro zonas MFI sektora kapitāls un rezerves.

MFI kredīts euro zonas rezidentiem (*MFI credit to euro area residents*) – MFI izsniegtie aizdevumi ne-MFI, kas ir **euro zonas** valstu rezidenti (t.sk. **valdībai** un privātajam sektoram), un MFI euro zonas rezidentu ne-MFI emitēto vērtspapīru turējumi (akcijas, citi kapitāla vērtspapīri un **parāda vērtspapīri**).

MFI procentu likmes (*MFI interest rates*) – procentu likmes, kuras **MFI** – euro zonas rezidentes, izņemot centrālās bankas un **naudas tirgus** fondus, piemēro **euro zonas** rezidentu mājāsaimniecību un nefinanšu sabiedrību veiktajiem noguldījumiem euro un tām izsniegtajiem kredītiem euro.

MFI sektora konsolidētā bilance (*consolidated balance sheet of the MFI sector*) – bilance, kas sagatavota, MFI kopsavilkuma bilancē ietverot MFI savstarpējo darījumu neto pozīcijas (piemēram, MFI savstarpējos aizdevumus un noguldījumus). Tā sniedz statistisko informāciju par MFI sektora aktīviem un saistībām pret šim sektoram nepiederošiem **euro zonas** rezidentiem (t.i., **valdību** un pārējiem euro zonas rezidentiem) un pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem. Tā ir galvenais statistisko datu avots monetāro rādītāju aprēķināšanai un nodrošina pamatu regulārai **M3** atbilstošo bilances posteņu analīzei.

MFI tīrie ārējie aktīvi (*MFI net external assets*) – **euro zonas MFI** sektora ārējie aktīvi (piemēram, zelts, ārvalstu valūtas banknotes un monētas, ārpus euro zonas esošo valstu rezidentu emitēti vērtspapīri un ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem izsniegti aizdevumi), no kā atskaitītas euro zonas MFI sektora ārējās saistības (piemēram, ārpus euro zonas esošo valstu rezidentu noguldījumi un **atpiršanas līgumi**, kā arī to **naudas tirgus** fondu akciju daļu un MFI emitēto **parāda vērtspapīru** ar termiņu līdz 2 gadiem ieskaitot turējumi).

Minimālā pieteikuma procentu likme (*minimum bid rate*) – zemākā procentu likme, ar kuru **darījuma partneri** var iesniegt pieteikumus **galveno refinansēšanas operāciju** mainīgas procentu likmes izsolēs. Tā ir viena no **galvenajām ECB procentu likmēm**, kas atspoguļo monetārās politikas nostāju.

Monetārā analīze (*monetary analysis*) – viens no **Eiropas Centrālās bankas** principu sistēmas pilāriem visaptverošas **cenu stabilitātes** risku analīzes veikšanai, kas ir **Ģenerālpadomes** monetārās politikas lēmumu pamats. Monetārā analīze palīdz novērtēt vidējā termiņa līdz ilgtermiņa inflācijas tendences, ņemot vērā ciešo saistību starp naudu un cenām ilgākos laika periodos. Monetārā analīze ņem vērā norises plašā monetāro rādītāju spektrā, ieskaitot **M3**, tā sastāvdaļas un atbilstošos

bilances posteņus, īpaši kredītus, un dažādus likviditātes pārpalikuma rādītājus (sk. arī **ekonomiskā analīze (economic analysis)**).

Monetārās finanšu iestādes (MFI) (monetary financial institutions (MFIs)) – finanšu iestādes, kas kopā veido **euro zonas** naudas emisijas sektoru. Tās ir **Eiropas Centrālā banka**, euro zonas valstu NCB, kā arī **kreditīestādes un naudas tirgus fondi**, kas atrodas euro zonā.

Monetārie ienākumi (monetary income) – **Eurosistēmas** monetārās politikas funkcijas veikšanas procesā uzkrātie NCB ienākumi, ko iegūst no saskaņā ar **Padomes** vadlīnijām iezīmētiem aktīviem, ko tur apmaiņā pret apgrozībā esošām banknotēm un noguldījumu saistībām pret **kreditīestādēm**.

Naudas tirgus (money market) – tirgus, kurā tiek piesaistīti, ieguldīti un tirgoti īstermiņa līdzekļi, izmantojot instrumentus, kuru sākotnējais termiņš parasti nepārsniedz 1 gadu.

Nodrošinājums (collateral) – aktīvu ķīla (piemēram, **kreditīestādes** ķīla, kas sniegta centrālajai bankai), kas garantē aizdevuma atmaksu, kā arī aktīvi, kas tiek pārdoti (t.i., aktīvi, ko kreditīestāde pārdod centrālajai bankai) saskaņā ar **atpirkšanas līgumu**.

Noguldījumu iespēja (deposit facility) – **Eurosistēmas pastāvīgā iespēja**, kuru **darījuma partneri** var izmantot, lai NCB veiktu noguldījumus uz nakti ar iepriekš noteiktu procentu likmi (sk. arī **ECB galvenās procentu likmes**).

Norēķinu risks (settlement risk) – vispārējs termins, ar ko apzīmē risku, ka norēķins pārvedumu sistēmā nenotiks tā, kā plānots. Šis risks var ietvert gan **kreditrisku**, gan **likviditātes risku**.

Obligāciju tirgus (bond market) – tirgus, kurā emitē un tirgo ilgāka termiņa **parāda vērtspapīrus**.

Padome (Governing Council) – augstākā **Eiropas Centrālās bankas (ECB)** lēmējinstāncija. Padomi veido visi ECB **Valdes** locekļi un euro ieviešušo dalībvalstu NCB vadītāji.

Parāda vērtspapīrs (debt security) – emitenta (t.i., aizņēmēja) apņemšanās veikt vienu vai vairākus maksājumus vērtspapīru turētājam (aizdevējam) noteiktā datumā vai datumos nākotnē. Šādiem vērtspapīriem parasti ir noteikta procentu likme (kupons), un/vai tie tiek pārdoti ar diskontu no summas, kas tiks atmaksāta noteiktajā dzēšanas termiņā.

Pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūra (excessive deficit procedure) – Līguma 104. pantā un 20. protokolā izklāstītā pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras norma prasa ES dalībvalstīm nodrošināt budžeta disciplīnu, definēt kritērijus, saskaņā ar kuriem kāds budžeta stāvoklis uzskatāms par pārmērīgu budžeta deficītu, un nosaka, kādi pasākumi jāveic pēc tam, kad konstatēta budžeta deficīta vai valsts parāda prasību neizpilde. To papildina 1997. gada 7. jūlija Padomes Regula (EK) Nr. 1467/97 par pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras ieviešanas paātrināšanu un precizēšanu, kas ir viens no **Stabilitātes un izaugsmes pakta** elementiem.

Pastāvīgā iespēja (standing facility) – centrālās bankas nodrošināta iespēja, kas pieejama **darījuma partneriem** pēc pašu iniciatīvas. **Eurosistēma** piedāvā divas pastāvīgās iespējas uz nakti: **aizdevumu iespēju uz nakti un noguldījumu iespēju**.

Pievienošanās valstis (*acceding countries*) – 10 valstis, kas pirms pievienošanās ES 2004. gada maijā 2003. gadā parakstīja Pievienošanās ES līgumu: Čehijas Republika, Igaunija, Kipra, Latvija, Lietuva, Ungārija, Malta, Polija, Slovēnija un Slovākija.

Portfeļieguldījumi (*portfolio investment*) – euro zonas rezidentu tādu vērtspapīru tīrie darījumi un/vai pozīcijas, kuru emitenti ir euro zonas nerezidenti ("aktīvi"), un tādu euro zonas nerezidentu vērtspapīru tīrie darījumi un/vai pozīcijas, kuru emitenti ir euro zonas rezidenti ("saistības"). Tiek ietverti kapitāla vērtspapīri un **parāda vērtspapīri** (obligācijas, parādzīmes un **naudas tirgus instrumenti**), izņemot **tiešajās investīcijās** vai rezerves aktīvos uzrādītās summas.

Precizējošā operācija (*fine-tuning operation*) – neregulāra **atklātā tirgus operācija**, ko Eurosistēma galvenokārt veic, lai novērstu neparedzētas likviditātes svārstības tirgū.

Reālā laika bruto norēķinu (RTGS) sistēma (*real-time gross settlement (RTGS) system*) – norēķinu sistēma, kurā maksājumu apstrāde un norēķins notiek, pamatojoties uz katru atsevišķu maksājuma dokumentu (neizmantojot mijieskaitu) reālajā laikā (nepārtraukti) (sk. arī **TARGET**).

Reversais darījums (*reverse transaction*) – operācija, kurā centrālā banka pērk vai pārdod aktīvus saskaņā ar **atpiršanas līgumu** vai veic kredītooperācijas pret **nodrošinājumu**.

Rezervju bāze (*reserve base*) – to bilances posteņu (īpaši saistību) summa, kuri veido **kreditīestādes rezervju prasību** aprēķināšanas bāzi.

Rezervju norma (*reserve ratio*) – centrālās bankas noteikta norma katrai **rezervju bāzē** iekļauto bilances posteņu kategorijai. Normas izmanto **rezervju prasību** aprēķināšanai.

Rezervju prasības (*reserve requirement*) – minimālais rezervju apjoms, kas **kreditīestādei** jāglabā Eurosistēmā. Izpilde tiek noteikta, pamatojoties uz dienas atlikumu vidējo rādītāju aptuveni 1 mēneša **izpildes periodā**.

Sākotnējā bilance (*primary balance*) – valdības tīrie aizņēmumi vai tīrie aizdevumi, neskaitot procentu maksājumus par valdības konsolidētajām saistībām.

Saskaņotais patēriņa cenu indekss (SPCI) (*harmonised Index of Consumer Prices (HICP)*) – Eurostat aprēķināts patēriņa cenu pārmaiņu rādītājs, kas saskaņots visām ES dalībvalstīm.

Sistēmiskais risks (*systemic risk*) – risks, ka, vienai institūcijai nespējot laikā nokārtot savas saistības, arī citas institūcijas nespēs laikā nokārtot savas saistības. Šāda nespēja var radīt ievērojamas likviditātes vai kredīta problēmas un tādējādi apdraudēt tirgu stabilitāti vai konfidenci tajos.

Stabilitātes un izaugsmes pakts (*Stability and Growth Pact*) – Tajā ietilpst divas Padomes regulas: 1) 1997. gada 7. jūlija Padomes Regula (EK) Nr. 1466/97 par budžeta stāvokļa pārraudzības un ekonomiskās politikas pārraudzības un koordinācijas stiprināšanu un 2) 1997. gada 7. jūlija Padomes Regula (EK) Nr. 1467/97 par **pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras** ieviešanas paātrināšanu un precizēšanu, un 1997. gada 17. jūnijā Amsterdamas galotņu tikšanās laikā pieņemtais Eiropas Padomes lēmums par Stabilitātes un izaugsmes paktu. Pakta mērķis ir **Ekonomikas un monetārās savienības** trešajā posmā nodrošināt stabilas valdības finanses, lai stiprinātu cenu stabilitātes un spēcīgas, ilgtspējīgas nodarbinātību veicinošas izaugsmes nosacījumus. Kā dalībvalstu

vidējā termiņa mērķis tiek izvirzīts panākt tādu budžetu, kas būtu gandrīz bez deficīta vai ar pārpalikumu.

Starptautisko investīciju bilance (s.i.b.) (*international investment position (i.i.p.)*) – nenokārtoto kādas valsts tīro finanšu prasību (vai finanšu saistību) pret pārējām valstīm vērtība un sastāvs.

TARGET (Eiropas Vienotā automatizētā reālā laika bruto norēķinu) sistēma (*TARGET (Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer) system*) – reālā laika bruto norēķinu sistēma (RTGS) euro. Tā ir decentralizēta sistēma, ko veido 15 nacionālās RTGS sistēmas, ECB maksājumu mehānisms un starpsavienojumu mehānisms.

Tiešās investīcijas (*direct investment*) – pārrobežu investīcijas, ko veic, lai iegūtu ilgstošu līdzdalību kādā uzņēmumā, kas ir rezidents citā valstī (parasti, lai nodrošinātu īpašumtiesības, kas atbilst vismaz 10% no parastajām akcijām vai balsstiesībām).

Valde (*Executive Board*) – viena no **Eiropas Centrālās bankas (ECB)** lēmēj institūcijām. Valdē ir ECB prezidents, viceprezidents un vēl četri locekļi, kurus ieceļ euro ieviešu dalībvalstu vai to valdību vadītāji, savstarpēji vienojoties.

Valdība (*general government*) – **Eiropas Kontu sistēmā (EKS 95)** definēts sektors, kurā ietilpst rezidentu iestādes, kas galvenokārt nodarbojas ar privātam un kolektīvam patēriņam paredzētu netirgus preču un pakalpojumu ražošanu un/vai nacionālo ienākumu un līdzekļu pārdali. Šeit ietilpst centrālās, reģionālās un vietējās valdības iestādes, kā arī sociālās nodrošināšanas fondi. Šeit neietilpst valsts īpašumā esošas iestādes, kas veic komercdarbību (piemēram, valsts uzņēmumi).

Valūtas mijmaiņas darījums (*foreign exchange swap*) – vienas valūtas maiņa pret otru, vienlaikus veicot darījumu pēc darījuma sākumkursa un darījumu pēc darījuma beigu kursa.

Vērtspapīru norēķinu sistēma (VNS) (*securities settlement system (SSS)*) – sistēma, kas ļauj turēt un pārvest vērtspapīrus bez samaksas, pret samaksu (piegāde pret samaksu) vai apmaiņā pret citu aktīvu (piegāde pret piegādi). Tajā ietilpst visas institucionālās un tehniskās procedūras, kas nepieciešamas norēķinu veikšanai vērtspapīru darījumos un vērtspapīru uzglabāšanai. Sistēma var darboties kā reālā laika bruto norēķinu sistēma, bruto norēķinu sistēma vai neto norēķinu sistēma. Norēķinu sistēma ļauj veikt dalībnieku saistību aprēķinu (klīringu).

VKM II (Valūtas kursa mehānisms II) (*ERM II (exchange rate mechanism II)*) – valūtas kursa režīms, kas nodrošina pamatprincipus sadarbībai valūtas kursa politikas jomā starp **euro zonas** valstīm un ES dalībvalstīm, kuras nepiedalās **Ekonomikas un monetārās savienības** trešajā posmā.

